

Theologiæ Speculativæ

SCHEMA;

E Variis Systematibus modernis, *magnam partem*, excerptum, ab incautis quorundam placitis repurgatum:

Sacrarum Scripturarum autoritate confirmatum, nec non *Ecclesiæ Anglicanæ* Articulis maximè consonum.

Cui accessit

Brevis Præcipuarum Controversiarum per totam Theologiam Discussio, è variis Autoribus in opem & subsidium Tironum collecta, & ad locum cuiq; congruum relata.

Per LAUR. FOGG, S. T. P. Dec. Cestriens.

Υποτίπωσιν ἔχει ὑγιαίνοντων λόγων, 2 Tim. 1. 13.

L O N D I N I,

Excudebat J. H. pro R. Minshull Bibliopolâ Cestriensi, & prostant vœnales apud H. & G. Mortlock ad insigne Phœnicis in Areâ Paulinâ, 1712.

1134
4

3 Ah

leb
ve
ab
co
qu
tar
ex
D
qu
T

Reverendo admodum

In Christo Patri ac Domino

D^{no} Gulielmo

Episcopo Cestriensi.

DI U multumque (*Amplissime*
Præsul) viri aliquot, tum
eruditione, tum prudentiâ ce-
leberrimi, nec non studiosa nostra ju-
ventus universa in votis habuerunt, ut
ab Anglis construerentur, & in usum
communem emanarent, approbata
quædam *Theologiæ Systemata*; non ea
tantum quæ ad plebis institutionem in
explicatione Symboli Apostolorum, &
Decalogi, componuntur, sed & alia,
quæ tum Didacticæ tum Polemicæ
Theologiæ Primordia candidatis illius

Epistola Dedicatoria.

S. Facultatis succinctè traderent. Hujusmodi in Batavicâ aliisque vicinis Ecclesiis permagnam protulit copiam sæculum nuperrimè elapsum; & agnoscimus, simul & gratulamur iis (totique fidelium communitati) tot suos ad summum literarum fastigium proVectos Coryphæos, viros humanarum divinarumque notitiâ exercitatissimos, præcipuè illustria illa Ecclesiæ lumina, Professores nimirum Theologicos, ad eximium Orbis Christiani commodum & honorem à Deo datos; in quorum numero Systematum Theologicorum concinnatores quamplurimi censendi sunt: Necnon ipsorum Systemata & illis, & nobis gratulamur, tanquam tot cœlestis Sapientiæ Gazophylacia. Veruntamen neminem esse arbitror cui non constet in his ipsis aureolum unum aut alterum, non subæratum modo, sed & planè adulteratum fuisse. Illustria enim aliquot ejusdem Regionis lumina suis Orthodoxiæ vindiciis, rem illam palam fecerunt: Inter ipsos etiam

Epistola Dedicatoria.

am saniorum dogmatum vindices, quamvis de Fundamento, plurimisque Religionis capitibus gratus & amicus illis nobiscum sit consensus, quædam nihilominus occurrunt de quibus nimia est sententiarum diversitas. Dolent interim & conqueruntur multi, in tanta Systematum copiâ, penuriam esse eorum quæ tanquam sanorum sermonum hypotyposes studiosis laudent & proponant. Porro accidit nonnunquam ut hujusmodi Tractatum Auctores (quamvis in universa Scientiarum Encyclopediâ exercitatissimi) de Partibus contendentibus pronunciaturi, hanc vel illam earum Sententiam paulo acrius & vehementius defendant, Quæ (cum ne *Bernardus* quidem videat omnia) parum firma forsan inveniatur, aut utraque dubia, imo forsan utraque in errore versetur. Deia cum in sententiis, quas ita cooptarunt, propagandis, satis superque multi sint, qui ad illarum sententiarum normam, totius etiam operis sui seriem adaptent, inde

Epistola Dedicatoria.

Candidati, ea præcipuè dogmata bibulâ mente agitantes quæ Magistros suos majori curâ & solitudine tradidisse observârunt, Partium potius quam veritatis, (quæ inter Partes sæpe neglecta jacet) sectatores fiunt; Quas Partes insuper, quamvis in aliquibus Regionibus tolerari, non tamen in omnibus æquali gratiâ & favore tractari & indulgeri expedit. Ea Christianæ Religionis dogmata quæ omnibus & singulis Ecclesiis sunt saluberrima in animo habui, tum firmis (uti arbitrabar) hypothesebus innixa, tum congruâ serie & texturâ summam studiosis indicare. At quoniam usu venit, ut tanto majori honore habeatur quodvis opificium, quanto digniori nomine prævio, ei in lucem venienti aperiatur aditus, illa mihi, precor, apud te gratia sit (*Amplissime Præsul*) ut hoc quaecunque cœptum illustri Nomine vestro munitum prodeat. Levissimi enim momenti est, quodnam Nomen, quæ conditio, quis locus Autoris, cuiusve

Epistola Dedicatoria.

jusve Ordinis sit, quo scilicet Patre or-
tus, modo vestri Nominis fruatur
Patrocinio; satis ab eo erit illi digni-
tatis & præsidii; quia Nomen est
eximium, conspicuum, longe lateque
honorandum, Nomen ob majorum
virtutem & stemmatis antiquitatem
præclarum, nec tamen inde solummo-
do laudandum, ac si nihil honoris ul-
tra Nomini suo addiderit is qui nomen
gerit; Nomen enim hoc ob Nomina-
ti Pietatem, Probitatem, Eruditionem,
ob Prudentiam, Charitatem, Gravita-
tem cum Candore & Comitatem miri-
ficè conjunctam, ob Munificentiam, &
(ut quæ numerosa sunt non sigillatim
persequar) tam ob Religiosam de Re-
bus Divinis curam & sollicitudinem,
quam ob morum rectitudinem & inte-
gritatem, Nomen est summis laudibus
egregiè dignum, summopere colen-
dum, & per Orbem celebrandum.
Ad hæc Nomen est quod indies incla-
rescere, propagari, & in immensum
evectum esse deprehendimus, testamur,

Epistola Dedicatoria.

gratulamur. Nomen denique quod maledicentium aculeos hebetabit & retundet, & cujus honorem ne ipsa quidem *Malevolentia* proterere aut (uti speramus) ullatenus denigrare valebit. Quæ spes ne fallat unquam, votis ardentibus expetit

Nominis Vestri

Cultor observantissimus,

LAUR. FOGG.

PRÆ-

Præfatio ad Lectorem

D E

AUTHORIS INSTITUTO.

P*Er multi sunt, qui satis amplâ eruditionis suppellectile instructi, controversias circa quælibet Theologiæ capita motas, doctè, ornatè, copiosèque adeo tractaverunt, ut haud quicquam apud Posteriores occurrat, quod ab Anterioribus non sæpe penè ad nauseam dictum fuerit: unde optimè Lectoribus consuluerunt, qui summatim illa expedierunt, quæ cumulatus Scriptores antea persecuti fuere; atque operæ pretium fecisse videatur quisquis eadem quæ unus aut alter eorum abbreviatorum in compendiis suis suggestit, contractius adhuc (quousque perspicuitati non obesset) ad singula Theologiæ capita congruè referret. Hanc quidem provinciam curare apud me statui, unde præter illa quæ propriissimè mei ipsius fuerunt molimina,*

P R Æ F A T I O.

mina, Quæstiones aliquot è Turretino de Deo-Trinuno, è Remonstrantibus de primo Peccato, è Rob. Baron. Metaphysicis de Concursu Providentiæ, è Curcellæo de Gratiâ resistibili, è Guliel. Forbesii Confid. Pacificis de Justific. aliisque non paucis, hic habes summatim discussas & determinatas. Postquam autem satis firma (uti arbitratus eram) hujus operis stamina duxeram, nec modo Schema totius contexeram, sed & in parte etiam Polemica, sælices feceram progressus, tandem infirmitate immedicabili eo usque à proposito recedere coactus fui, ut compendiosam illam controversiarum decisionem paulò imperfectiorem quam statueram relinquere ne esse habuerim. Præstiti nihilominus quæ in Frontispicio promissa sunt, tum de Theologia Schémate, tum de præcipuis illius controversiis; Quoniam verò nec extremam quam cogitaveram operis metam attingere, neque iis, quæ festinante & impoliori stylo scripseram, ultimam (quod aiunt) limam adhibere potui, ideo Tractatum hunc quasi Schediasma minus cultum, familiarium quorundam usui solummodo inservire statueram, neque unquam typis mandari, nisi Qui præsumunt in Ecclesiâ Religionis Integritatem & Fidelium pacem aliquousque inde promoveri posse judicarent: Namque si ita se res haberet, ut aliis utile foret & opportunum nihil esset mihi optabilius, quam ut in usum communem exiret; eo præcipue consilio, ut si

hæ

P R Æ F A T I O.

hæ pagellæ in manus peritioris cujuspîam Ar-
tificis unquam inciderint, inde forsan ipse
(dum vires annique sinunt) suscitetur ad a-
lia quædam haud absimilis generis molimina
mentem & industriam applicare, quibus fœ-
liciori successu ad prædictam hujus instituti
metam propius accedat. Admonitus autem, ut
nec salubria illa media quæ sententiarum insa-
lubrium licentiæ fræna injicerent, supprimerem,
nec moras in iis evulgandis necerem haud ne-
cessarias, (nimirum ut neque levem dolabram
operi nondum accessisse obtenderem, neque ad
consummationem illius desiderari aliquid,
quod tamen revera non multum ei expediret)
Monentibus morem gero. Parum enim pru-
denter rem administrare viderer, si (senex
admodum cum sim) menses adhuc nescio quos,
forsan annos, cæpto protendendo, perpoliando
absolvendo, decernerem, cum ipsa mihi ultima
festinet hora. Imo frustra omnino Scripti cu-
juspîam naturale decus pulchritudine artifi-
ciali augere & ornare aggrederer, qui præ æ-
tate jam cæcutiam aded, ut nec Apographi
mendas, nec Errata præli corrigere possim.
Hinc viros aliquot tam sapientiâ quam eru-
ditione ornatissimos consului, an in medium
hæc Scripta proferenda essent, necne; à qui-
bus cum acceperem, ipsorum judicio illa ex
S. Scripturis integrè confirmari, Puritati Do-
ctrinæ, & Ecclesiæ paci inservitura, uberi
cum fructu fidelium, Theologiæ in primis
operam navantium legi posse, & Ecclesiæ An-
glicanæ

P R Æ F A T I O.

glicanæ Articulis esse maximè consona, eadem Typographo (utpote quoad summa Religionis capita firmiter credenda & propugnanda, quoad Dogmata autem minus necessaria, Orbis Christiani Censuræ humillimè permissa) evulganda tradidi.

Vale.

Rerum

Rerum præcipuarum in singulis Capitibus & Sectionibus contentarum RECAPITULATIO.

C A P. I.

- I. **D**E *Naturâ Theologiæ. Acceptiones Vocis. Rei Dignitas.* Pag. I

C A P. II. De S. Scripturis.

Sectio.

- I. De S. Scripturarum Canone; & *quinam Libri habendi sunt pro Canonicis, quinam pro Apocryphis.* p. 5
- II. De Authoritate S. Scripturarum; & *num pendeat ab Authoritate Ecclesiæ.* p. 9
Num quidam Protestantes jure statuunt Testimonium Spiritus ultimum esse, in quod Fides resolvenda sit, p. 13
- III. De Perfectione Scripturarum; *Num contineant omnia ad Salutem necessaria; & num sufficiant absque Traditionibus non scriptis.* p. 19
- IV. De Interpretatione, & *Controversarium Judice summo & infallibili. Num Deus in Scripturis loquens, an Ecclesia, an Pontifex Rom.* p. 23
- V. De Editione Authenticâ; *Num Hebræa Vet. Test. & Græca Nov.* p. 28
- VI. De

§. Caputum & Sectionum Argumenta.

- VI. De Versionibus S. Script. in *Linguas vulgò cognitās, an Necessariās.* p. 33
Num LXX. Interpretum sit Authentica p. 35
De Versionibus Latinis. p. 37
 VII. De Perspecuitate Scripturarum; *quatenus in rebus ad Salutem necessariis intelligi possint à Fidelibus, & legi cum fructu absque permissione impetratā; & num quadruplex Scripturæ Sensus.*
 p. 38, 39, 40, 41, 42

C A P. III. De Deo & Attributis.

- I. Res Spirituales, Cœlestes, & Æternæ non nobis innotescunt nisi per modum quendam à Materiā, & successivā duratione mutuatum. p. 43
 II. De Nominibus Dei & illius Attributis in genere. p. 46
 III. De Attributis in particulari, eorumque Distributione. p. 51
De Attributis prorsus Incommunicabilibus; sive Primi Generis. Scil. de Simplicitate Divinæ Essentia,
Et de Infinitate illius. Ratione vel p. 52
Durationis, i. e. Æternitate; num illa sit tota simul. Vel
Præsentia. scil. Omnipræsentia. p. 55, &c.
 IV. V. De Attributis Secundi Generis, Quæ vulgò communia vocantur, quæ tribuuntur Deo, per Analogiam vel p. 60
Ad ipsum Esse Rei finitæ ut Essentia, Vita. p. 64, &c.
Ad Facultates Creaturarum, Spir. facultatum Habitus & Actus, ut Intellectus.
Scientia, Sapientia. p. 66
Voluntas; ubi an probet malum; num Voluntas Dei sit mutabilis. p. 67

Esne

§. Capitulum & Sectionum Argumenta.

Sitne voluntas Arcana; quæ ab eâ quæ promissionibus, & Comminationibus verbi revelatur, discrepet. p. 70

De Voluntate Signi & Beneplaciti; de Antecedente & consequente. p. 71

Ad Facultatem Exequentem. Omnipotentia.

p. 73

VI. *Ad Habitus Voluntatis; ubi de*

Bonitate, ejusque Ramis, de Gratiâ & Misericordia. p. 76

Iustitiâ tum dicti, ubi de Veracitate & Fidelitate Divinâ. p. 78

Tum facti, eâq; Universali, quæ Sanctitas vocatur; & Particulari, ubi an Commutativa propriè Deum & Hominem intervenit; & de Retributivâ; ubi, num Pœnam Retribuens sit Deo naturalis.

CAP. IV. De S. Trinitate.

I. *Vocum Explicatio, quæ in Doctrinâ hujus Mysterii subinde occurrunt.* p. 85

II. *Numerus, Distinctio, Unio Personarum; & Doctrinæ illius necessitas.* p. 89, &c.

Num in unâ Essentiâ sint tres distinctæ Personæ. p. 92

Num Mysterium illud in Vet. Test. cognitum sit.

p. 94, 95

Num Personæ distinguantur ab Essentia, & inter se, & quomodo. p. 96

III. *Num Filius sit ab Æterno genitus, etiam verus & Æternus Deus, Co-essentialis Patri.*

p. 97

IV. *Num Sp. S. sit Persona divina, à Patre & Filio Distincta, & Num à Patre & Filio procedat.* p. 106

CAP. V.

§. Capitem & Sectionum Argumenta.

C A P. V. De Operibus Dei internis
& ad Extra.

- I. De Decreto seu Providentiâ Externa. *Non tollit Libert. Voluntatis.* p. 111
De illius Immutabilitate & an Conditionatum.
De Fundamento Concordiæ inter Decretum & Volunt Liberam. p. 116
Num terminus Vitæ fixus sit an Mobilis. p. 119
- II. Præcipuæ Theolog. Sententiæ de Prædestinatione, quinque rejiciuntur. p. 123
Sexta Sententia seu potius conjectura explicatur & confirmatur. p. 130
Collatio illius Sententiæ cum definitione Prædest. in 17° Artic. Confess. Eccl. Anglic. tradita. p. 138
Annotationes in Commata quædam Cap. 9. ad Rom. p. 141

C A P. VI. De Operibus Dei Externis.

- I. De Creatione & De Homine. p. 145
- II. III, IV. De Animâ Humanâ; *De Conscientiâ, de Libero Arbitrio.* p. 147, 149
Num Voluntatis Electio necessariò pendeat ab ultimo Judicio Intellectûs. p. 157
Num possit esse prava Volitio absque Errore aut Ignorantia in Intellectu. p. 165
- V. De Homine ad Imaginem Dei creato. p. 167

C A P. VII.

§. Capitulum & Sectionum Argumenta.

C A P. VII. De Providentiâ Actuali.

- I. De Concurſu primæ Cauſæ cum Secundis. p. 171
II. De Gubernatione Speciali Hominiſ ante Lapſum. *De Fœdere Operum & Lege Naturæ.* p. 179, &c.
III. De locatione Adami in Paradifo, & Lapſu illius. p. 183
IV. De Peccato Originali, quod ſit, & de Quæſt. quid ſit. *Flaccii Illyrici Sententia rejicitur.* p. 185
Num primum Peccatum Protoplaſtorum fuit Perſonale ſolummodo, quoad reatum, an etiam Poſteris imputetur ad mortem æternam?
Num pravitas Naturæ per imitationem ſolummodo derivetur, an ab Adamo propagetur? p. 192
Num pravitas iſta ſit peccatum propriè dictum, an ſolummodo Morbus Naturæ? p. 193
Alii eam eſſe peccatum propriè dictum exiſtunt;
Alii ſolummodo Morbum Naturæ,
Alii eam tanquam Habitum rationem peccati in ſe habere (uti loquitur Eccl. Angl.) non tamen inter mores humanos numerandam antequam luſtetur contra Spiritum, & voluntatem in Conſenſum allicere conetur. p. 200
Vires Naturæ lapſæ ad Bonum Spirituale non ſufficere. p. 205
V. De Peccato Actuali, illiusque Speciebus aliquot & annexis. p. 209
De Peccato irremiſſibili. p. 213

§ Caput & Sectionum Argumenta.

C A P. VIII. De Gubernatione Hominum
post Lapsum.

- I. De Fœdere Gratiæ; & Conditione illius, quæ
possibilis redditur ex Gratiâ. p. 215
*Theses aliquot de Gratiæ Sufficientis Necessitate,
Auxilio, & operandi Ordine, idque virtute Fœ-*
deris. p. 221
- II De Fœdere Gratiæ Veteri. *Conditio cujuslibet
Fœderis Lege aliqua præscribitur.* p. 224
- III. De Fœderis Gratiæ Veteris Sigillis, *Sacrificiis
& Sacramentis.* p. 228

C A P. IX. De Fœdere Gratiæ Novo illi-
usque Mediatore.

- I. In quibus conveniunt & differunt Vetus &
Novum. p. 230
*Acceptiones Vocis Evangelii, & quomodo differt
à Lege.* p. 232
De Redemptione & Mediatione in genere. p. 234
- II. De Redemptoris Statibus & Officiis. p. 238
*De Statu Humiliationis, illiusque gradibus,
scil. De Redemptoris Incarnatione, ubi
de illius Conceptione, Unione Hypostati-
ca,* p. 240
Nativitate. p. 245
*Num Messias promissus dudum venerit; &
num Jesus Naz. fuit promissus Messias?* p. 246
*Et reliquis Humiliationis Gradibus, Vitâ Æ-
rumnosâ, Crucifixione, Morte, Sepulturâ,
Descensu ad Inferos.* p. 254
- III. De

§. Caputum & Sectionum Argumenta.

III. De Statu Exaltationis, Resurrectione, Ascensione, Sessione ad dextram Dei, Adventu ad Judicium. p. 256

IV. De Officiis, Prophetico, Sacerdotali, ejusque partibus quæ fuerunt 261

Satisfactio. Num Satisfactio pro nobis fuit necessaria? p. 265, 266

Num Christus loco nostro Justitiæ Dei satisfecerit. p. 269

Num per omnibus & singulis. p. 274

Num per Obedientiam solam Passivam, fuitne plena & condigna, an per acceptilationem. p. 281

Num Opera fidelium sint quadantenus Satisfactoria? p. 283

Intercessio. p. 284

De Officio Christi Regio, num temporale & mund. an Spirituale? p. 285

Num Regnum Illius in æternum sit duraturum? p. 287

C A P. X. De Sacramentis Nov. Fœderis.

I. De Sacramentis in genere; De Voce; quonam Respectu Sacramentum sit Signum & Sigillum; quonam Actio. Illius Efficiens, Materia, Forma, &c. p. 289

Unio Signi & Rei Signatæ non est propriè Spirituallis, sed Relativa: p. 290

Unio nostri cum re signatâ qualis. Num Fides sit de Essentiâ & Integritate Sacramenti. Est mutatio Signorum in Sacramentis, non quoad Substantiam, Quantitatem, aut Qualitatem, sed quoad finem, officium, conditionem, & usum. Quænam fuerunt Veteri;

Quænam Novo Test. p. 291

Nullitas aliquorum apud Pontificios. p. 293

Num

§. Capitum & Sectionum Argumenta.

- Num per Malitiam Ministrantium reddantur Inefficacia, & num Attentio & Intentio Ministri sit absolute necessaria ad Efficaciam eorum.* p. 295
- II. De Baptismo, à quo administrandus; p. 299, &c.
- Ejus Materia, Forma,* p. 301
- Finis, Necessitas.* p. 302
- Sponsorum Usus non rejiciendus. Quinam baptizandi.* p. 304
- III. De S. Coenâ, illius Materia, p. 307
- Forma, &c.* p. 311
- Num propriè an figuratè sumenda sint Hoc est corpus meum.* p. 312
- Usus illius Legitimus. Indignè accedentes quid recipiunt.* p. 319, &c.
- Missæ Pontificiorum.* p. 320
- Num S. Cæna sit Sacrificium propriè dictum.* p. 321
- Missæ horrenda impietas.* p. 323

C A P. XI. De Redemptionis Applicatione.

- I. Hæc Applicatio communiter (licet haud propriè) Vocatio appellatur. p. 325
- Est vel Universalis vel Specialis.*
- Quonam sensu vocantur etiam Ethnici.* p. 326
- Vocatio passivè sumpta tum Vocationem à parte Dei, tum acceptionem à parte Hominum complectitur.* p. 328
- II. Vocationis illius acceptæ Instrumentum est fides.
- Cujus Natura, Species, Cause, &c.* p. 329
- Num quilibet tenetur sibi met applicare Promissiones generales de Remissione peccatorum & Vitæ Aternâ.* p. 333
- Num Evidentia an Inevidentia, sive Obscuritas requiratur ad Objectum fidei.* p. 334
- Num Infantes fidem habere censendi sunt.* p. 335

C A P. XII.

§. Caputum & Sectionum Argumenta.

C A P. XII. De Effectu Vocationis, qui vel
Communis vel Particularis, scil. Ecclesia.

p. 337

I. De Ecclesia; de Voce, & Definitione. p. 338

*Considerantur etiam illius Distributio, Partes,
Notæ, & Administr.* p. 339

I. Distributio, quamvis propriè una, tamen alia
atque alia est ratione Statûs, Ætatis, Visibili-
tatis, & Latitudinis.

1. Ratione Status, Ecclesia est triumphans, aut
militans.

*Triumphans in Cælis. Num Angeli sint
Membra Ecclesiæ.*

*Militans in Terris. Num alia sit Laborans
in Purgatorio.*

2 Ætatis, ut Veteris & Novi Test. p. 343

3. Notitiæ, quam de Ecclesiâ habere possumus,
scil. quâ Visibilis aut Invisibilis.

*Num soli Fideles sint Veræ Ecclesiæ Membra
propriè dicta.* p. 344

*Num in terris semper sit duratura; & num
semper Conspicua & illustrè visibilis.* p. 346

4. Latitudinis sive Extensionis, quâ Universa-
lis aut Particularis p. 350

*Nam Particularis unaquæque possit errare &
deficere.*

II. De Partibus Ecclesiæ, Capite & Membris. Num
præter Christum aliud sit Caput subalternum. p. 353

*Num Petrus fuit sub Christo Oecumenicus Monar-
cha Ecclesiæ aut Vicarius.* p. 359

*Num Episcopus Rom. in Controversiis Fidei sit Ju-
dex Infallibilis.* p. 362

III. De Notis Ecclesiæ. — Dantur illius Indicia;
& quæ p. 364

*Num Veritas Ecclesiæ, an Doctrinæ, sit prius ex-
quirenda.* p. 365

Num

§. Capitulum & Sectionum Argumenta.

- Num Veritas Doctrinæ certa sit Ecclesiæ nota.* p. 367
Fallaces sunt quas assignant Pontificii. p. 368
Num liceat Christianis separare à Communionem Ecclesiæ particularis propter scandala. p. 369
 IV. *De Administratione Ecclesiæ; quæ tum Ecclesiastica est, tum Politica.* p. 370
Ecclesiastica, ubi de Potestate Ecclesiæ, de Ministris, & Administrationis partibus.
De Ministris Ecclesiæ Extraordinariis Nôvi Test. Apostolis, Evangelistis, Prophetis. p. 373
De Ministris Ordinariis, Episcopis, Presbyteris, & Diaconis. p. 376
Num Episcopatus & Presbyteratus sint Distincti Ordines. Ibid.
De Partibus Administrationis. p. 378
De Vocatione Ministrorum; Estne Vocatio ad Ministerium, aut ipsa Ministerii Functio necessaria sub Evangelio. Ibid.
De Synodorum sive Conciliorum Celebratione. p. 383
De Authoritate Conciliorum; & p. 386
Num errare possint. p. 388
De Ufu Clavium, & Excommunicatione. p. 390
De Politicâ Ecclesiæ Administratione. p. 396
Num Pontificii rectè doceant Potestatem Ecclesiæ superiorem esse Civili, eique tanquàm Inferiori imperare. p. 397

CAP. XIII. De Vocatione passivè sumptâ, quæ Specialem Effectum assecuta est, nempe Regenerationem. p. 399

- I. *Necessitas Gratiae ad mutationem, quâ è statu Naturæ ad Vitam in Christo transimus, & in-
 doles illius novem thesibus exponitur.* p. Ibid.
Gratia non est ordinariè irresistibilis. p. 405
 II. *De*

§. Capitum & Sectionum Argumenta.

II. De Adjunctis quibusdam Regenerationis, Perseverantia & Certitudine. p. 417

Num fideles possint certi esse, presentem suum statum esse Statum Salutis. p. 417

III. De Justificatione ; de Vocis Acceptatione.

De Causis, &c. p. 426

Præcipue Formali, & p. 428

Instrumentali p. 429

IV. De Sanctificatione ; illiusque Causis ; ubi de Veteri Homine & Novo ; p. 438

Mortificatione, Vivificatione, & Sanctificationis Effect. & Officiis. p. 440

V. De Glorificatione ; p. 441

Num Christus e Cælo descendet, mille annis in terris visibiliter regnaturus ante consummationem Sæculi. p. 444

De Consummatione Sæculi. p. 448

De Extremo Judicio, p. 450

De Vitâ Eternâ, illiusque Beatitudine. p. 451

De Morte Eternâ illi oppositâ. p. 459

ERRATA.

PAG. 15. lin. 17. *dicimus* l. *discimus*. p. 21. lin. 32. dele *haud*. p. 32. lin. 15. *ἀντιοφάρια*, l. *ἐναντιοφάρια*. p. 34. lin. 7. *Christis*, l. *Christum*. p. 56. lin. 21. *Appellato*, l. *Appellatio*. p. 86. lin. 36. *eodem*, l. *eadem*. p. 102. lin. 20. *geniti*, l. *gignentis*. p. 104. lin. 24. *ei*, l. *Dei*. Ibid. lin. 25. *Analogia*, l. *Analogica*. p. 106. lin. 17. *Scrutare*, l. *Scrutari*. p. 108. lin. 35. *Et*, l. *Sed*. Ibid. *Sed*, l. *Et*. p. 110. lin. 31. *omissa*, l. *amissum*. Ibid. lin. 34. *addita*, l. *additum*. p. 115. lin. 10. *certitudem*, l. *certitudinem*. p. 128. lin. 16. *Reprobi*, l. *reprobari*. p. 130. lin. 35. *quom*, l. *quo*. p. 134. lin. 13. *ie*, l. *ei*. p. 143. lin. 29. *satisfaceretur*, l. *satisficeret*. p. 145. lin. 12. *Esq*, l. *Istiq*. p. 147. lin. 8. *plantis*, l. *cum plantis*. p. 148. lin. 28. *ne vix*, l. *ne vix quidem*. p. 151. lin. 18. *occurfu*, l. *concurfu*. p. 155. lin. 20. *utraq*, parte, l. *ex utraq*, parte. p. 169. lin. 36. *potuit*, l. *potuerit*. p. 206. lin. 2. *vellit*, l. *velit*. p. 242. lin. 10. *σάρκωσις*, l. *ἐνσάρκωσις*. p. 246. lin. 13. *mansert*, l. *manserit*. p. 247. lin. 24. *sedam*, l. *sed jam*. p. 249. lin. 27. *caus*, l. *causa*. Ibid. lin. 29. *restauratuio*, l. *restauraturu*. p. 259. lin. 12. *Inditcaur*, l. *indicatur*. p. 323. lin. 32. *commemorativam*, l. *commemorativeum*. p. 335. lin. 19. *crefidere* l. *residere*. p. 336. lin. 6. *cum quā*, l. *quā cum*. p. 340. lin. 17. *illius*, l. *illi*. p. 353. lin. 21. *Regnum*, l. *Regum*. p. 362. lin. 4. *sub Ecclesias ultra Urbicarias*, l. *ultra Ecclesias suburbicarias*. p. 364. lin. 10. *sufficenter*, l. *sufficienter*. p. 371. lin. 29. *Tum temporis*, l. *Tunc Temporis*. p. 383. lin. 14. *passit*, l. *possit*. p. 385. lin. 14. *ad curam*, l. *cura*. p. 389. lin. 6. *monothelismum*, l. *monothelismus*. Ibid. lin. 13. *in Principes*. l. *Principibus*. p. 395. lin. 9. *potius est*, l. *potius est*. p. 413. lin. 32. *opere*, l. *opera*. p. 415. lin. 30. *existimat*, l. *existimasset*. p. 443. lin. 21. *sufficiat*, l. *sufficiant*. p. 445. lin. 7. *supponantur*, l. *supponuntur*. Ibid. *secutura*, l. *secuturo*.

CAPUT PRIMUM.

DE

THEOLOGIA.

THEOLOGIA est Doctrina de Deo rebusq; divinis, partim naturæ ipsius lumine nobis innotescens, plenius autem & explicatius in S. Scripturis revelata.

Quod *Theologia* denominationem suam à Deo accipit extrà dubium est, sive ità appelletur quod sit Sermo Dei de se-ipso (ut Junius Theol. c. 1.) sive quia λογίων Θεῶν γνώσις, Oraculorum divinorum cognitio, Rom. 3. 2. (ut quidam alii asserunt.) Ad Rationem enim nominis satis est quod sit λόγος Θεοῦ καὶ Θεῶν, ἢ περὶ Θεῶν θένων, Doctrina de Deo rebusq; divinis.

De communi notione, sive *Genere* illius, aliter atq; aliter sentiunt Scholastici. Aquinas, & qui eam sequuntur, statuunt *Theologiam* definiri *Scientiam*. Alii sententiam hanc rejiciunt, quia *Theologia* est *Doctrina fidei*, Joh. 20. 31. Rom. 10. 8. cujus certitudo est ex Revelatione; certitudo *Scientiæ* ex internis principiis. Quod credimus debemus authoritati, quod intelligimus *Rationi*, August. 1. 2. de ordine c. 5. Alii ergo illam dici volunt *Sapientiam*, utpote Cognitionum omnium præstantissimam: & singula *Sapientiæ* encomia *Theologiæ* convenire, & jure optimo, tribui ostendunt.

In varias etiam partes distrahuntur Scholastici, de *Qualitate* illius, sive *Scientiæ* sive *Sapientiæ*, contendentes. Scotus enim vult eam esse *Practicam*, Marfilii *Speculativam*; Bonavent. *Affectivam*; Gotofred. *Speculativam* & *Practicam* simul; ita etiam Aquinas, sed magis *speculativam*. Richardus de Mediâ Villâ, magis *practicam*. Quæ quidem altercatio inutilis hoc loco, & prorsus incongrua videatur, quoniam *Theologia* non hic consideratur quâ habitus in mente positus, sed quâ veritatum divinarum formula; idq; Spiritu S. duce Joh. 7. 16. *Mea Doctrina* non est mea, sed illius qui misit me, 1 Tim. 4. 6. Enutritus verbo fidei & Doctrinâ quam assecutus es.

Differ. Ab aliis Doctrinis differt, tum quoad *Fontem*, tum quoad *Objectum*.

Fons Theologiæ (unde in super-allatâ definitione petitur illius *Differentia*) est *S. Scriptura*; de quâ capite sequente.

Object. *Objectum* Theologiæ est Deus, cui singula Theologiæ capita referuntur.

Aquinas cum Affectis docet *Objectum* Theologiæ esse Deum quâ Deus est, sive sub ratione Deitatis solummodo. Sacra autem Scriptura Deum ita nobis proponit, ut ostendat etiam quæ sint illius erga nos Beneficia, quemq; vicissim à nobis cultum exigit. Ex. gr. quum dicat Tres esse in Deo, Patrem, Filium, & Sp. Sanctum, scopus ejus non est simpliciter hanc veritatem asserere; sed inde nos clariùs & uberiùs instituere & erudire de modo Redemptionis & Salutis nostræ, quæ per *Filium* parata est, & per Sp. Sanctum applicatur & ob-signatur; quæ notiones Dei non excluduntur, sed comprehenduntur in definitione præmissâ.

Divis. *Distinctio* Theologiæ communissima est in *Falsam* & *Veram*.

Falsa complectitur falsas de Deo rebusq; divinis opiniones, mentibus hominum divinâ Revelatione

tionem destitutorum, ortas; de quibus Aug. de Civ. Dei, l. 6, 7, 8, 9, Euseb. de præpar. Evang. Cæl. Rodig. l. 1. Lect. Antiq. c. 35. l. 5. c. 42.

Vera, quæ ratione *Subiecti* est, vel

Archetypa qua Deus se-ipsam novit, & extrâ se omnia per se-ipsam, actu Scientiæ individuo & immutabili.

Ectypa, ex priore quasi expressa & formata est per gratiosam communicationem; estq; vel 1. in *Christo*, scil. *Habitualis* Sapientia, perfectissimam Dei & rerum divinarum cognitionem complectens. interdum vocatur Theologia *Unionis*. 2. In *Creaturis Rationalibus*; estq; vel *Comprehensorum* vel *Viatorum*.

1. *Comprehensorum*, nempe *Angelorum*, qui semper vident *faciem Patris*, Mat. 18. 10. & *Beatorum hominum*, qui Deum à facie ad faciem videre dicuntur, 1 Cor. 13. 12. 2 Cor. 5. 7. 1 Joh. 3. 2. Nonnunquam etiam vocatur Theologia *Visionis*. 2. *Viatorum*, seu *Via*; quæ duplex est, *Naturalis* vel *Revelata*, strictè sic dicta. *Naturalis* nititur principiis lumine Naturæ notis: versatur enim circa illud *γινώσκον Θεῶν* Gentilium, de quo Apost. Rom. 1. 19. & 2. 14.

Hæc licet non formaliter inscripta sit recens natorum cordibus, virtualiter tamen innata est: ita ut quamprimum simplices rerum notiones (quales sunt Deus, Creatura, Cultus, honor, Parentes, Injuria, &c.) probè intellectæ & contemplatæ fuerint, quisq; pro captu & mensurâ ingenii sui, aptus natus est notiones complexas (quas *κοινὰς ἐννοίας* vocant) agnoscere, notiones scil. complexas & communes; v. gr. Deus est colendus; Parentes honorandi, Proximus non est injuriâ afficiendus, &c. & ex iis simul cum Creaturarum contemplatione potest, tum de rebus quæ vitam sæcularem, tum de quibusdam quæ Religionem in Deum spectant, sine præceptore, ulterius ratiocinari, Act.

17. 27. ut quærent Deum, si fortè palpando attingerent & invenirent. *Hæc* nonnunquam Theologia *Revelata* vocatur, Revelatione sensu generali acceptâ, ut in textu nuperrimè citato. Manifestum est, in eis; Deus enim illis *revelavit*. Sæpius autem opponitur *Revelata* strictiori sensu sic dictæ, ità Aug. 1. 8. de Civ. Dei, c. 1. Theologiam dividit in *Naturalem* & *Revelatam*.

Revelata Theologia communiter sic dicta est, quæ principiis externis, in Scripturis patefactis, innititur. Nihilominus eo modo sumenda est hæc distinctio, ut *Revelata Naturalem* non excludat sed includat, sicut numerus major minorem. Et hæc est Theologia, quam, cum bono Deo, nunc delineandam aliquousq; & declarandam suscepimus.

Dignitas
Theologiæ.

Scientiarum humanarum Formulas ipsâ certitudine superat, eo quod illæ ratione humanâ fulciuntur, quæ fallibilis est; Hæc veritate Dei, quæ infallibilis, & hoc quod diximus, etiam de certitudine *Subjecti* accipiendum esse innuit Le Blank, Thesi de Theolog. quippe quæ Deus revelavit non tantum sunt in se certissima, sed quicunq; Fide (quæ *Revelatione* acquiescit) roboratur, certius & firmius suasus est de veritatibus divinis, quam de re ullâ generis alterius, licet omnes fidem illam non æqualitè participant, & unusquisq; in uno firmior, in alio minùs firmus sit.

Sapientiam paritèr hujus sæculi consummatissimam quam maximè superat; Mysteria enim aperuit longè difficillima, varios errores & perniciosos detexit; ut de Origine Mundi, de Providentiâ, de Immortalitate, &c. imò Sapientia Dei vocatur ab Apost. quam nemo principum hujus sæculi cognovit, 1 Cor. 2. 8.

CAPUT II. Sectio Prima.

S. Scriptura est ^a Verbum Dei ^b mandato & instinctu divino per Prophetas, Apostolos, & Evangelistas conscriptum, ^c ut sit tum Fidei tum Morum Salutaris regula.

^a 1 *Theff.* 2. 13. Acceptum à Deo Sermonem quem audistis, à nobis exceperitis, non ut sermonem hominum, sed (sicut est vere) ut Dei Sermonem.

^b 2 *Tim.* 3. 16. Tota Scriptura divinitus est inspirata, 2 *Pet.* 1. 21. Non enim libitu hominum allata est Prophetia, sed acti à Sp. sancto locuti sunt Dei homines.

^c 2 *Tim.* 3. 16, 17. Utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad disciplinam in iustitiâ, ut perfectus sit homo Dei, &c.

Rom. 15. 4. Quæ autem scripta fuerunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per tolerantiam & consolationem Scripturarum spem habeamus. *Isa.* 8. 20. Legem & Testimonium consulunto.

Hic brevem fieri oportet inquisitionem de Scripturarum Canone, Authoritate, Perfectione, Controversiarum Judice, Editione Authentica, Verfione, & Perspicuitate.

De Canone Scripturarum.

S. Scripturarum Libri dicuntur *Canonici*, à κανὼν Regula, eo quod Regula immota sunt Fidei & Morum.

Est autem Canon vel Dogmatum, qui Doctrinas, vel Librorum, qui libros ipsos continet in Canonem relatos! Idq; vel à Deo, & Canon Divinus dicitur, eo quod Libros non nisi divinitus inspiratos continet; vel ab Ecclesiâ, estq; Canon sive Catalogus Librorum quos Ecclesia in *Catibus* suis publicis utiles lectu judicavit: Undè Historiolæ quæ *Passiones Martyrum* commemorant dicuntur

cuntur Canon Legendarum, *i. e.* Catalogus ab Auctoritate Ecclesiæ Romanæ firmatus, & constitutiones Ecclesiasticæ Canones appellantur. Ecclesia autem non propriè refert Librum aliquem sacrum in Canonem Divinum, sed Libros à Deo in Canonem relatos testatur & declarat.

Quæst. Num in eum finem data sint Scriptura ut sint Regula fidei, an tantum in commemorationem eorum quæ ab Apost. aliisq; tradita sunt, eamq;

Resp. imperfectam? Prius negat Bellarm. 1. 4. c. 2. de Gal. 6. 16. Verbo Dei; idq; ut Verbum Ecclesiæ supra Verbum Dei erigeret. Affirmant Reformati, quia Joh. 20. 31. Regula disertè vocantur. Et Lux splendens in 2 Tim. 3. 17. obscuro loco, ad quam ut attendamus oportet, & Joh. 5. 39. in eum finem data est Scriptura, ut credamus, & Act. 17. 11. ut homo Dei perfectus sit. Laudantur Beronenses quod Scripturas scrutabantur, &c.

Nec obstat quod Scripturæ non formantur ad modum nudæ Regulæ, aut quod in iis multa certis occasionibus per Epistolas traduntur, & quod Historiæ, Allegoriæ, Hortationes, &c. admisceantur; Spiritus enim sanctus non ad humanæ sapientiæ methodum allegatur.

Quinam Libri habendi sunt pro *Canonicis* ? quinam pro *Apocryphis* ?

Canonici in vet. Testam. sunt, 38.

5	Mosis	{ Gen. Exod. Levit. Num. Deu.	1	Proverbiorum
1	Josue		1	Ecclesiasticis
1	Judicum		1	Canticorum
1	Ruth		4	Majorum Prophet.
2	Samuelis		{	Isa. Jer. & Lam.
2	Regum		{	Ezek. Danielis.
2	Paralipomenon		12	Minorum Prophet.
1	Esdræ			Hoseæ, Joel, Amos,
1	Nehemiæ			Obad. Jonæ, Michæ,
1	Esther			Nahum, Habackuck,
1	Job			Zephaniæ, Haggai,
1	Psalmodum			Zechariæ,
				Malachi.

Canonici in Novo, 27.

4	Evangelistarum		Timoth.	2
{	Matth. Marc.		Titum	1
{	Lucæ, Johan.		Philem.	1
1	Actorum Apostolorum.		Hebræos	1
14	Epistolæ Pauli ad Romanos	1	1 Jacobi	
	Corinth.	2	2 Petri	
	Galat.	1	3 Johannis	
	Ephes.	1	1 Judæ	
	Philip.	1	1 Apocal.	
	Coloff.	1		
	Thessal.	2		

Judæi numerabant Libros vet. Testam. 22 pro numero literarum Alphabeti: Hieronymus 24: Nullo tamen Scripturæ incommodo, siquidem plures Libri quandoq; pro uno numerabantur.

Quidam Libros vet. Testam. dividunt in Legem, Prophetas, & Psalmos, alii in Legem, Prophetas, & Hagiographa.

Quidam Libri ab Ecclesiâ in Canonem suum Ecclesiasticum relati, dicti sunt Apocryphi, i. Occulti; quia eorum Autoritas obscura est & incerta, scil. non modo tertius & quartus Esdræ, tertius & quartus Macchabæorum, Oratio Manassis, qui à Pontificiis etiam rejiciuntur; sed & Tobit, Judith, Baruch, Sapientia, Ecclesiasticus, primus & secundus Macchabæorum, Additamenta Estheræ & Danieli. Nam

1. Ecclesia Judaica, cui commissa fuerunt Eloquia Dei, *Rom.* 3. 2. eos nunquam habuit pro Canonicis, *Ioseph.* l. 1. contra Appionem.

2. Ecclesia Christiana per 400 Annos Libros retronominatos, & non alios nobiscum agnovit pro Canonicis. Concil. Laod. c. 59. Hieron. in Prolog. Galeat. Athanas. Synopsi, &c.

Post Malachiam scripti erant Libri Apocryphi: Ille autem Prophetiam clausit expectatione Baptistæ statim venturi; nec Lingua Hebræa scripti sed Græca: Multa etiam absurda, frivola, falsa, & contradictoria in illis occurrunt. Qui de hoc Argumento plura velit, consulat Rainoldum, Chamierum, Crocii Antibecanum Tom. 1. aliosq; In quibusdam Ecclesiis dubitatum fuit, per aliquod tempus de Authenticiâ Epistolæ Jacobi, secundæ Petri, secundæ & tertiæ Johannis, & Apocalyp. multo autem plures ab initio, & paulatim deinceps omnes Libros istos receperunt.

Sectio II. De Scripturarum Autoritate.

NUM S. Scriptura sit Authentica? Sive num Di- Quæst.
vina sit vet. & Nov. Testam. Authoritas?

Authentia in hac Quæstione est dignitas propter *Resp.*
quam fides S. Scripturis sit habenda, & cujus fun-
damentum est eorum divina *Authoritas*.

Audens Historiæ habent, quæ merè narrantur,
five benè five malè facta fuerint.

Audens Normæ habent, quæ pro Norma fidei
& morum traduntur.

Certitudo de Divina Autoritate Scripturæ.

1. Non est *Mathematica*, aliàs enim assensus
quem pareret, esset *Scientia* non *Fides*.

2. Nec merè *Moralis*, quæ cernitur in rebus,
quæ, licet demonstrari non possint, ex argumen-
tis tamen & indiciis istiusmodi, notæ sunt de
quibus vir prudens dubitare nequit, ut fuisse *Ju-
lium Cæsarem*, aut *Alexandrum Magnum*: aliàs enim
nostra de rebus sacris certitudo incertior esset
quolibet Assensu Historico.

3. Sed est *Theologica*, quæ fiduciam, five assen-
sum firmiorem parit, ob notas Divinitatis
à Spiritu Sancto ipsis *Scripturis* impressas, quæ
in *Scripta Humana* non cadunt; Quales sunt

Prædictionum & Prophetiarum veritas, & ne-
scia fuci, adimpletio.

Miraculorum ad fidem faciendam indubitabi-
lis Attestatio, cui etiam conducunt.

Mysteriorum Sublimitas, Præceptorum sancti-
tas, ipsius Styli simplicitas & Majestas.

Mirabilis S. Opusculorum, variis tum locis,
tum temporibus prodeuntium de rebus iis-
dem *consensus & harmonia*, ipsorumq; Scri-
ptorum

ptorum summus in scribendo candor & judicando solertia, unde nec eos deceptos fuisse, nec voluisse alios decipere, cum ratione judicare possumus.

1. Non ipsi decepti fuerunt, utpote qui non de rebus incerto rumore receptis scripserunt, aut de remotis, sed de factis in sensus incurrentibus; ut de Resurrectione Christi, illiusq; Ascensione, de stupendâ Sp. Sancti effusione, aliisq; totius fidei Christianæ pariter & Scripturæ veritatem infallibiliter comprobantibus; de quibus Apostol. 1 Joh. 1. 1. Quæ oculis viderunt, ipsi audiverunt, & manibus contractârunt, &c. illa eadem annunciârunt.

2. Non alios decipere voluisse censendi sunt: Nam nè quidem hilum alicujus Boni è mendacio suo reportaturi erant; contra autem probè nōrunt, inopiam, supplicia, multiplices vitæ infelicitates, & peractâ vitâ, perennem infamiam, & æternos cruciatus in fraudis pœnam se subituros. Nec alios innumeros summâ sapientiâ & solertiâ instructos decipere potuerant: Non enim res annunciârunt, quæ vel priscis temporibus, vel in angulo, remotis arbitris, gestæ fuerunt, sed quæ contigerunt audientibus & spectantibus adversariis, qui facilè imposturam (si qua fuisset) detexisse potuissent.

Obj.

Non constat illos quorum nomina Libri sacri præferunt eorum Authores reverà fuisse, ergò forsitan sunt supposititii.

Sol.

*Tert. per
Script.
adversus
Hæreticos.*

Ab antiquissimis Scriptoribus Christianis *Juss. Martyr. Clem. Alexand. Origene, Cypriano*, aliisq; Libros sacros, sub iisdem nominibus, quæ hodiè præ se ferunt, citatos legimus. Imò Tertul. sæculo superfuerunt Apostolorum Archetypa.

Si qui suspecti fuerunt, ejusmodi sunt, qui nulum peculiare dogma continent, quod alii non tradunt.

dunt. Hoc insuper agnovit *Julianus* Christiano nomini infestissimus, teste *Cypriano*.

Locis forsan quàm plurimis fuerunt depravati.

Obj.
Sol.

Statim atq; conscripti erant, & viventibus adhuc Authoribus, in varias Regiones sunt delati, in linguas cujusq; gentis vernaculas conversi, & si quis in Partium favorem illos adulterare aggressus fuisset, fraus ista facilè deprehensa fuisset.

Parvi admodum habenda est Lectionum quarundam varietas, sive ex *Scribarum Oscitantia*, sive *Ignorantia*; nam ut plurimum, vix aut nè vix refert, num textus illos in quibus occurrunt, hoc vel illo modo legas, adde quod *Providentia* Divina, quæ tam benignè nobis prospexit de omnibus ad vitam præsentem spectantibus, non in iis nobis deesset unde salus æterna aut damnatio dependeat.

Occurrunt quædam incredibilia, de Solis *Statione*, *Umræ* in horologio retrogradatione, *Astino* dominum reprehendente, de *Metamorphosi* mulieris in Statuam Salis, &c.

Obj.
Prid.
Fascic.

Naturæ potentiam excedunt hæc, non omnipotentem Dei virtutem.

Sol.

Injunguntur quædam Naturæ abominanda, & indigna Deo, scil. ut Pater propriis manibus Filium immolaret, ut Propheta duceret fornicariam, &c.

Obj.

Voluit Deus fidem Patris exploratam esse, non filium innocentem trucidari, nec Prophetæ injungatur ut meretricem constupraret; sed ut Israeli Spuriam suam *Idololatriam* sub hujusmodi *Allegoria* repræsentaret, nec constat an Visione solummodo hoc factum fuit.

Sol.

Novum Test. vetus exauclorat. Apost. enim Legalia appellat infirma & egena Elementa, *Gal.*

Obj.

4. 9. ergò utrumq; non est à Deo.

Non aliud docuit Apost. quam docuerunt *Moses* & *Propheta*, Act. 24. 14.

Sol. 1.

Si

2. Si quæ in *N. Test.* citantur non iis respondent quæ traduntur in veteri quoad verba, sensum tamen & scopum fideliter exhibent.

3. *Apost.* dicit *Ritualia* esse *infirmæ & egenæ*, seorsum considerata, sive ad Christum non relata, neque dicit ulla moralia esse infirma.

Obj. Multa occurrunt contradictoria, tum in *V.* tum in *Novo Testam.* *Judæi* dicuntur cæci, *Rom.* 11. 25. Non cæci *Joh.* 9. 41. *Ipsæ est Elias ille.* *Matth.* 11. 14. *Elias* es tu? & dixit non sum, *Joh.* 1. 21. Sic luceat Lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, *Matth.* 5. 16. Nè eleemosynam vestram præstetis coram hominibus, *Matth.* 6. 1.

Sol. Sunt tantum *ἐναντιοφανῆς*, & videntur sibi invicem contradicere, ut pateat ex conciliatoribus Sharpio, Tirini Annot. aliisq;

Obj. Scriptores non erant in omnibus *Sp. Sancti Amanuenses*: reperiuntur enim quædam merè humana; ut reliqui *Troade pallium*; mitte *pergamena*; bibe paululum *vinum*, &c.

Sol. Quamvis istiusmodi scripta non opus habeant Revelatione extraordinariâ, non sequitur eadem per instinctum *Sp. Sancti* non scripta fuisse; utcumq; enim res ipsæ non sunt divinae, finis tamen ob quem scripta sunt *divinus erat*, & *Ædificationi* inservire poterant; utpote istarum rerum cura *habenda erat*.

Obj. Prophetæ & Apostoli agnoscunt se interdum locutos ex proprio ingenio, non ex *Sp. Sancti* instinctu; 2 *Sam.* 7. 3. Nathan Davidi ait, *quicquid est in animo tuo fac, nam Deus tecum est*; Nocte verò sequente contrarium à Deo in mandatis habuit, & 1 *Cor.* 7. 12. reliquum ego dico, non Dominus; item v. 25. *Præceptum Domini non habeo, sed consilium do.*

Sol. Quando locuti sunt in nomine Dei, acti sunt per *Sp. Dei*, 2 *Tim.* 3. 16. 2 *Pet.* 1. 21.

1. Acti à Spiritu Sancto locuti sunt Sancti illi homines, ex ipsis lapsibus eorum à seipsis vulgatis apparet,

apparet, *Donum prophetiæ non ex natura esse, sed Gratiâ, 2 Reg. 4. 27. Deus non revelavit illud mihi.*

2. Apost. non disertis verbis præceptum habuit de novâ istâ Ecclesiæ necessitate; sancti autem Spiritus assistentiam habuit (ut sequentia innuunt) *scribo tanquàm is qui misericordiam consecutus est a Domino ut fidelis esset.*

Quædam per Apost. instituta postea per Autoritatem Ecclesiæ mutata fuerunt; ut præceptum de *abstinendo a suffocatis & sanguine.* Obj.

Cessante causâ Præcepti, cessat illius Obligatio, Sol. causa præcepti erat vitatio scandali adversus Judæos. Interdum cessante consuetudine, ut in præcepto de viro prophetante aperto capite, 1 Cor. 11. 4.

Nûm Autoritas Scripturæ pendeat ab Autoritate Ecclesiæ? Quæst.

Afferunt *Pontificii.* Qui autem inter eos cautiùs loquuntur dicunt Scripturam in se esse *divinam*, sed *quoad nos* pendere *ab autoritate Ecclesiæ*: per Ecclesiam interim non intelligunt *universalem* aut *primitivam*, sed *Pontificiam hodiernam*, quæ tandem resolvitur in *Pontificem*, quem errare non posse nos inficiamur. Resp.

Nullus Cætus tot & tam illustres notas & argumenta suæ habet autoritatis, quàm Scriptura suæ Divinitatis: imò testimonium ipsorum Apostolorum minùs certum fuit quam testimonium Scripturæ, 2 Pet. 1. 19.

1. Ecclesiæ Doctores utuntur Scripturæ testimonio ad autoritatem doctrinæ suæ conciliandam; ergo majoris autoritatis est apud fideles quàm *Pastorum autoritas.*

2. Multos annos Scriptura innotuit & recepta fuit ut Canon fidei sine solenni Ecclesiæ judicio. Primum enim *Concilium* quo Librorum Canonico-
rum numerus recensitus fuit in Ecclesiâ Christianâ erat Laodicenum post annum 300um & tantum
particulare

particulare erat non generale, antea verò Canon certus erat.

3. Neg; fundamentum fidei erat *Traditio*; nam ipsi *Pontificii* volunt *Traditionem* dubiam esse, antequàm *Publico Ecclesiæ Judicio* probata fuerit.

4. Libri Prophetici auctoritatem habuerunt antequàm Sacerdotes eos esse divinos declarârunt; Jer. 8. & increpatur *Jehoiakim* à *Jeremiâ*, quod *Prophetiam* illius rejecisset, etiamsi Sacerdotes in eum insurrexerant.

5. Eodem modo duci possunt fideles in agnitionem divinæ auctoritatis Scripturarum, quo Ecclesiæ Doctores, aut ipse Pontifex, nempe consideratione & examinatione Librorum, & Argumentorum, quæ in hac lite ultrò citròq; agitari solent.

Obj. Ignorantes ducuntur auctoritate Ecclesiæ (in Synodis & in prædicatione verbi) ad auctoritatem Scripturæ agnoscendam: ergò major est auctoritas Ecclesiæ, saltèm quoad nos.

Sol. Priora & potiora sunt Testimonia quibus Divinitas Scripturæ innotescat quam auctoritas Ecclesiæ, Notæ scil. quas Deus in Scripturas impressit: quod quidem Testimonium, utpote divinum, omni humano est præferendum: Ipsa etiam Ecclesia eo utitur ad fidem suo Testimonio faciendam; quales sunt, *Sublimitas materiæ*, *Scriptorum sinceritas*, *Prophetiarum adimpletio*, *Miracula*, *Sp. Sancti Effusio*, *ejusq; Consignatio*, &c.

Juss. Nemo videt notas istas nisi ab Ecclesiâ monstratas.

Sol. 1. Solis radii videntur, etiamsi tales esse non testentur alii.

2. Detur etiam (quod tamen verum non est) Testimonium Ecclesiæ necessarium esse, Edictorum tamen Civilium auctoritas non pendet à præconibus per quos nobis publicantur & innotescunt.

Obj. Per quod Dei verbo creditur ab eo pendet verbi auctoritas quoad nos; sed per Ecclesiam verbo Dei creditur,

creditur, Rom. 10. 14. quommodò crederent nisi prædicetur?

Per ibi sumitur pro causâ instrumentali solummodò, non Principali; nec inde colligi potest *Autoritas* sed *Ministerium*, alias Scripturæ autoritas penderet à singulorum Pastorum autoritate, quia per eos alii credunt; nec non *per* & *propter* alia argumenta credimus.

Sol.

Non crederem Evangelio (ait August.) nisi me *Obj.* moveret *authoritas Ecclesiæ*.

Potius (*nisi me movisset*) loquitur enim de se in *Sol. 1.* *Manichæismo*, & *phrasi Afris usitatissima*, qui ponunt *Imperfectum* pro *Plusquamperfecto*.

Instrumentalis causâ hic indicatur, non *Principa-* 2.
lis: vox enim hæc *Autoritas* quodvis *Testimonium* notat; ut vel per *Logicam* dicimus, ubi *Argumentum à Testimonio* vocatur *Argumentum ab Autoritate*. Mulieris testimonio adducti erant reliqui Samaritani; Christi autem *Autoritas* non ideò ab eâ dependebat; sed instrumentum erat, & testimonium dedit, undè motiva externa erat ad fidem, non indubitatum aut manifestum credendi principium; sed Pontificii autoritatem Ecclesiæ obtrudunt, ac si esset juris & imperii, licet August. eodem Libro contrà Funda. agnoscit veritatem omnibus esse præferendam, si tam perfectè monstretur ut in dubium vocari non possit.

Ecclesia antiquior est Scripturâ, ergo existit *Obj.* antequam patefieri potuit per Scripturam.

Ecclesia antiquior est quoad modum patefactionis *Sol.* per Scriptionem, non respectu Scripturæ materialiter spectatæ i. Doctrinæ; nec quæritur de Ecclesiâ Patriarcharum, sed de Testimonio hodiernæ.

Ecclesia notior est Scripturâ, ideòq; Scriptura *Obj.* quærenda est & audienda in Ecclesiâ.

Confusa cognitio Ecclesiæ præcedere potest cognitionem Scripturæ, sed non distincta; quia veritas illius non nisi ex Scripturâ deprehendi potest. *Sol.*

Unde

Quæst. *Unde est, quod Autoritas Ecclesiæ antiquæ præferenda sit Autoritati hodiernæ?*

Resp. Miracula Christi & alia missionis divinæ signa vel ab antiquâ Ecclesiâ visa fuerunt vel à primis suis successoribus communicata, adeò ut uno vel altero currente sæculo mentes hominum non fugiant, multis autem sæculis imminuuntur, & ipsa *Veritas* insuper fraudis fuco paulatim obducta transformatur, & tandem evanescit.

Quæst. *Num Protestantes quidam solidè statuunt Testimonium Spiritus ultimum illud esse in quod Fides nostra de rebus Scripturæ contentis resolvenda sit? ex. gr. Confessio Protestantium Gallican. art. 5. dicit nos cognoscere Libros Scripturæ canonicos esse, non tam communi Ecclesiæ consensu, quàm testimonio & internâ persuasione Spiritûs.*

Resp. Etiam si quidam minus apertè (forfan haud satis cautè) hâc in re locuti sunt, malè tamèn Pontificii *Testimonium* illud aut prorsus rejiciunt, aut *Testimonium Ecclesiæ*, imò suæ solius, idq; hodiernæ, & tandem unius Pontificis illi præferunt. Nam dari Testimonium Spiritûs patet, tum ex *Resolutione fidei*, quæ (quoniam assensus est ob testimonium loquentis) *non divina esset, nisi testimonio divino inniteretur, tum ex Resolutione & certitudine Rationis*, quæ fundatur in Argumentis divinam Scripturarum Authoritatem credibilem & certam reddentibus; quia fides non est assensus cæcus, & qui nullam sui ipsius rationem habet. Scil. Protestantes illi per testimonium Spiritûs intelligunt Divinitatis notas, quæ per Sp. Sanctum Scripturis imprimuntur: quales sunt, *Certa Prædictionum adimpletio, Scriptorum Sanctitas, Mysteriorum sublimitas, Styli majestas, &c.* Quod quidèm Spiritûs Testimonium habet, quodammodò naturam Argumenti artificialis & non solum fidelem ipsum ad fidem

fidem inducit, & certum reddit, sed & *Aliis* per modum argumentationis proferri potest.

2. Datur etiam quandoq; Operatio quædam Spiritûs Sancti interna, quæ dici potest Testimonium respectu nostri: estq; causa seu principium mentem ita disponens & afficiens, ut magis seriò *Kermeia* respiciat & advertat, & de iis certiùs judicet, & hanc opem Spiritûs *David* imploravit, *Pf. 119.*

18. *Aperi oculos meos ut intuear mirabilia Legis tuæ.*

Hinc Spiritus Sanctus testatur divinam Scripturarum autoritatem, tum per modum Argumenti à *Criteriis* divinitatis adducti, tum per modum Efficientis; & quamvis Hæretici, Mahumetani, & quotquot dicto Testimonio prorsus destituti sunt, assensum & fidem humanam de Scripturarum divinâ autoritate possint assequi, non tamen fidem vivam & salutarem absq; S. Spiritûs ope, 1 *Cor. 2.*

14. *Homo animalis non capit quæ sunt Spiritûs Dei:* & 12. 3. *Nemo dicere potest Jesum esse Dominum nisi per Spiritum Dei.*

Per doctrinam hanc de Testimonio Spiritûs stabiliretur *Enthusiasmus*. Obj.

Non, quia Testimon. hoc non alia insinuat quàm quæ verbo Scripto nobis traduntur, & quæ Intellectus ex notis divinitus impressis priùs judicavit esse credibilia. Sol.

Tum omnes qui Testimonio illo fruuntur consentirent in iisdem singulis partibus Script. recipiendis. Obj.

Operatio Sp. Sancti non eadem mensurâ fidelibus communicatur, undè inter eos potest esse & dubitatio, & sententia discors de hoc vel illo Libro, & Religionis dogmate. Sol.

Indè autem sequeretur quod quisq; fidelis Spiritu privato duceretur. Obj.

Aliud est Spiritûs Judicium quod commune est toti Ecclesiæ, nec aliter privatum est, nisi quatenus Sol.

nus aliquo singulari subiecto inest; aliud quod ab arbitrio cuiusdam privati solummodo colligitur.

Obj. Probare Scripturam per Scripturam est probare idem per idem.

Sol. In Scripturâ deprehenduntur notæ seu *Criteria* quæ in scripta hominum non cadunt: Et hæ notæ seu *Criteria* sunt, quid contra distinctum Scripturæ, ut sunt adjuncta seu proprietates à subiecto, Non æquè ignota, sed nobis notiora: sic Causa per Effecta, & Subiectum per Proprietates probari potest.

Obj. In circulo probatur Scriptura per Spiritum, & Spiritus per Scripturam.

Sol. Quidam Reformati respondent, se non in circulo argumentari, quia probant Scripturam per Spiritum tanquam per Causam Efficientem, cujus Virtute & Efficaciâ credimus: probant autem Spiritum ex Scripturâ tanquam ex Objecto & per modum argumenti propter quod credimus. Pontificii interim probant Scripturam per Ecclesiam, & Ecclesiam per Scripturam tanquam medium ejusdem Generis.

Alii (etiam ex Reformatis) respondent. Testimonium Spiritûs Sancti in cordibus fidelium negari non posse, 1 Joh. 2. 20. *Unctio Sp. Sancti vos docet, &c.* atq; etiamsi non aptum sit ad probandum *Aliis* Scripturæ divinitatem, (Infidelis enim non tenetur illi credere qui mero dicit se Spiritu doctum esse, sed probare Spiritum istum) dignosci tamen posse existimant inhabitationem Spiritûs ab eo cui inest, 2 Cor. 13. 5.

Prioribus verò adhærendum esse tutius arbitror, quia textus hic Apost. de inhabitatione Sp. Sancti solummodò loquitur, quæ salutaris inhabitatio facilius dignosci potest, quam hoc vel illud dogma illius instinctu testatum esse, nisi ex eo quod verbo scripto contineatur.

SECTIO III.

De Perfectione Scripturarum.

Utrum Scripturæ contineant omnia ad Salutem necessaria? Quæst.

Hoc constat ex 2 Tim. 3. 16. Scriptura ad omnia utilis, ut Homo Dei perfectus reddatur, &c. Hominis Testamento nec addere nec demere fas est, Gal. 3. 15. Nedum Scripturæ, Gal. 1. 8. Est enim Testamentum Christi.

Resp.

Scripturas esse divinitus inspiratas est Dogma necessarium ad salutem, quamvis autem hoc dicerent Scripturæ, fides iis non habenda esset de se ipsis testificantibus, ergo indè probari non potest. Obj.

Ex ipsis Scripturis hoc liquet, uti Librum Aristotelis aut Ciceronis, non ex solo titulo, sed doctrinæ genio, stylo, differendi modo, &c. dignoscimus. Sol. 1.

In hac controversiâ cum Pontificiis, utrinque datur, Scripturas esse divinitus inspiratas; inter eos ergo nobiscum ferra non est de hac materia reciprocanda. Quæstio est, Num supplendæ sint ab aliquibus non scriptis Traditionibus de rebus quibusdam ad salutem necessariis. De Traditionibus autem plura mox videbimus. 2.

Libros esse sinceros & incorruptos non habemus ex Scripturis. Obj.

Non esse corruptos in necessariis, quin ad salutem sufficiant, habemus ex Scripturis, 2 Tim. 3. 16. Uti suprâ. An Libri aliqui in levioribus corrupti sint, alius generis Argumentis certiùs judicare licet, quam ex Traditionibus Pontificiis, quas incorruptas ad nos pervenisse scire nequimus. Sol.

Quod verus hic vel ille sit Scripturæ sensus dignoscere necessarium est; sed hoc non liquet ex Scripturis. Obj.

Sol. Verum cuiusq; loci sensum nôsse non est necessarium, sed ex totâ Scripturâ de omnibus necessariis certa scientia potest erui; nec alio verbo Dei, aut infallibili opus est Interprete.

Obj. Dogma de processione Sp. Sancti à Filio, est articulus Fidei, quem non invenimus in Scripturis.

Sol. Non eum Articulum profitemur, nisi ob argumenta è Scripturis ducta, ut ut Articulus sit ad salutem vix necessarius.

Obj. Multa habuit Christus dicere quæ non dixit, aut scripta sunt, *Job. 16. 12.*

Sol. Nempè de fructu Mortis & Resurrectionis suæ, quæ postea Discipuli probè intellexerunt.

Obj. Multa fecit Christus, quæ si singula scriberentur, *Mundus non caperet Libros scribendos.*

Sol. Non singula Christi facta, sed Doctrinas ad salutem necessarias in Scripturis contineri dicimus: & multa docuit per Sp. sanctum in Apost. postea effusum & scribi curavit, quæ ad salutem erant necessaria.

Obj. *1 Cor. .11. 2. Laudo vos, quod sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis, & 2 Thess. 2. 15. Tenete traditiones quas didicistis, sive per Sermonem, sive per Epistolam.*

Sol. Non hinc constat traditiones quas didicerant per Sermonem cum præsens fuit, non fuisse cum aliis ab Apost. absente per Epistolam communicatas.

Obj. Si Scriptura sit perfecta, tum vel quilibet Liber (quod nemo unquam asseruit) vel totus Canon: non totus Canon quia Libri quidam perierunt.

Sol. 1. Quidam agnoscunt quosdam Libros periisse, (*Chrysost. Musculus, Whitakerus, &c.*) nihil autem inde perfectioni Scripturæ defecisse, quia Canonis integritas non constat ex numero Librorum, sed plenitudine dogmatum, quæ in Libris quæ super-
2. sunt inveniuntur. Alii nullos periisse arbitran-
tur,

tur, *Luc. 24. 27. Exorsus à Mose & omnibus Prophetis interpretatur in omnibus, &c.* Omnium Prophetarum & omnium Scripturarum non mentionem fecisset, nec *Paulus Rom. 15. 4. Afferuisset Quacunq; in nostram institutionem scripta fuisse, si Libri aliquot periissent.*

Ecclesiæ Officiū fuit Oracula ista Dei sibi commissa religiosè custodire, & neq; Christus, neq; Apostolorum ullus, Judæos hâc in re minùs fideles fuisse accusârunt. Quemadmodum non quicquid dixerunt Viri Dei fuit Canonicum, ita nec quicquid scripserunt. *Solomon* varios Libros scripsit de Plantis, Parabolarum, Canticorum, *1 Reg. 4. 32.* Non hinc sequitur quod Canonici fuerunt.

Libri qui dicuntur periisse, vel adhuc exstant (ut quidam opinantur) sub aliis nominibus, ut Libri *Nathanis & Gaddis 1 Chron. 29. 29. & Iddonis 2 Chron. 9. 29.* Fecerunt partem Librorum *Samuelis & Regum.* Liber *Jehovæ, Isa. 34. 16.* Erat ipsa Prophetia quam scribebat nomine Domini. Liber *Jeremiæ* deflens mortem *Josia 2 Chron. 35. 25.* In *Threnis* legitur Prophetia *Henochi, Judæ 14.* non dicitur scripta fuisse, nec in Canonem recepta, uti ex *Josephi & Hieronymi* silentio colligitur, vel (ut alii censent) quidam eorum Libri fuerunt merè Historici & quasi *Annales Politici.*

Adde, quod licet Legis Apographum, quod aservabatur in arcâ, flagrasset cum Templo, varia tamen Exemplaria apud Pios manere potuerunt, ex quibus Cultus Dei instauratus erat, *Esd. 6. 18. Nehem. 8. 2.* Nec *Ezekiel, Jerem. Barachum & Pios* Sacerdotes illis caruisse haud verisimile videtur, *Dan. 9. 2.*

Locus ex *4 Esdr. 4. 23.* De universali interitu Scripturarum refellitur ex alio Libro Pontificiis Canonico *1 Maccab. 2. 4.* qui Arcam in quâ depositus erat Liber Legis, servatam dicit à *Jeremiâ* in Caveâ montis Nebo.

De Perfectione Scripturæ absq; Tradit.

Esdra potuit operam ponere in colligendis & corrigendis Exemplaribus: non opus erat Scripturas de novo Ecclesiæ tradere.

Obj. Evangelium *Matthæi* esse *Matthæi* non Scriptum est.

Sol. Hujus aut aliorum Autores Librorum nôsse in specie non est ad salutem necessarium. Vide *Paræi Præfation. in Hosæam*. Vide etiam *Diff. pag. prox. de Activè & Passivè traditis*. De Editione Evangelii *Matthæi*, vide §. 5. hujus C.

S. Scriptura Perfecta est & Sufficiens ad salutem absq; Traditionibus.

Obj. Ecclesia usq; ad *Mosen* traditione tantum nitebatur, & diu post Christum N. Testamenti Scriptura caruit, nec mandatum extat, ut aut Evangel. aut Apost. scriberent.

Sol. 1. Non quæritur de absolutâ Scripturæ necessitate, sed num (quando Deo placuit Ecclesiam instituere) Regula (ad quam tenebatur) Traditio non Scriptarum supplemento indiguerit.

2. Invaluit *Traditio* ad *Mosen*; sed ut post longævus Patriarchas certiori modo transmitterentur quæ cœlitus tradita erant, eadem Deus scripta esse voluit, & sicut Christus & Apostoli ad Scripturarum non ad Traditionum scrutamen *Judeos* aliosq; eorum ætate obligârunt, ita & nos ad scripta etiam Novi Test. ablegari oportet.

Obj. *Basil. de Sp. sancto*, c. 27. Eandem vim tribuit delatis Apostolicâ Traditione ac Scripturis. *Chrysost. in 2 Thess. 2.* dicit, non omnia per Epistolam tradiderunt Apostoli, sed multa sine Literis, eâdem verò fide digna sunt tam ista quam illa.

August. de Baptis. contra Donat. l. 4. c. 14. Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis est constitutum, sed semper retentum, non nisi Apostolicâ autoritate traditum rectissimè creditur.

Tradi.

Traditio sumitur, vel { *Activè* pro *Actione Tradentis*. Sic Biblia ad nos pervenerunt per Traditionem Majorum. Sol.
{ *Passivè* pro *Doctrinâ traditâ*, sive ore, sive scripto, sive utroq; modo.

Lis omnis est, quousq; admittenda sit *Traditio* non scripta ad Dogmata fidei stabilienda.

Quæ insuper *Traditio*, potest esse, vel

Historica, indicans Ritus, Disciplinam, aut Consuetudines Ecclesiasticas.

Exegetica, explicans, quo sensu obscuriora in Scripturis à Majoribus erant accepta.

Didactica, connectens quasi hominum placita cum textu, ad supplendum defectum ejus.

In Articulis necessariis ad salutem, hanc solummodò averſamur, nec aliter intelligendi Patres, imò quandoq; fatetur *Bellarmin.* ut de *V. T.* l. 4. c. 11. omnia scripta esse ab Apost. quæ sunt simpliciter omnibus necessaria.

SECTIO IV.

De Scripturarum Interpretatione, & Controversiarum Judice.

NUM Scriptura sive Deus in Scripturis loquens sit summus & infallibilis Scripturarum Interpretes, & Controversiarum Judex, an Ecclesia aut Pontifex Romanus? Quæst.

Deus in Scripturis loquens est Supremus & Infallibilis earundem Interpretes & Controversiarum Judex. Resp. 1.

Concilia & quicunq; præſunt in Ecclesiâ, sunt Judices Ministeriales & Subalterni.

3. Ipsa Scriptura Norma est juxta quam Judices Ministeriales sententiam suam formare & ferre tenentur. Quandoq; Judex normalis appellatur, minùs autem propriè: Non enim Legem ad partes litigantes applicat quod munus ad Judicem Subalternum spectat.
4. Quilibet Fidelis privatus ex applicatione rei controversæ ad Normam indè (quantum ad salutem suam necessarium est) colligere potest, ac debet secumq; statuere quid à se credendum vel faciendum est.
5. Nullus in terris sperandus est *Infallibilis & Visibilis* Scripturarum *Interpres* & in rebus fidei *Controversiarum Judex*. Nullus in terris ab errore alienus. *Vid. de Eccl. §. 2.*
- Obj.* Deus Ecclesiæ deesset in necessariis, nisi *Summum Judicem visibilem & infallibilem* constitueret. Rudes enim & illiterati haud apti sunt de sensu Scripturarum & fide Orthodoxâ judicare.
- Sol.* Non illi deest, quia normam infallibilem in necessariis satis perspicuam illi credidit, undè sanam doctrinam, Sp. Sancti auxilio, in corda sua excipiunt Orthodoxi, dum alii aures bibulas iis præbent, qui sub prætextu *infallibilis Judicii* pestiferos errores disseminant & obtrudunt, *Joh. 7. 17. Si quis voluerit Dei voluntatem exequi, cognoscet Doctrinam, utrum ex Deo sit, & 10. 45. Oves Pastorem sequuntur, quid nōrunt vocem ejus, alienum autem nequaquam sequentur, quia non nōrunt vocem alienorum.*
- Liberius Pontifex Romanus* (ex adversariorum sententiâ *Judex infallibilis*) Hæresin *Arianam* subscriptione suâ confirmavit; Deus autem Ecclesiæ suæ non defuit, dum per alios fideles sanam fidem conservavit & propagavit.
- Obj.* Norma non est Judex, non enim audit rationes partium Litigantium, neq; nominatim huic adjudicando, abjudicando illi, prout causæ Justitia postu-

postulet; sed est Regula duntaxat, eaq; muta, & elinguis, juxta quam *Judex visibilis* lites determinet.

Hoc non Judicis est *Supremi*, sed *Ministerialis*; Sol. idq; in causa non Juris, sed facti solummodò.

In Jure *Universali* præscribendo, Lex habet rationem Judicis, *Arist.* 1. 3. *Polit.* Nec prorsus muta est & elinguis, magis quam Ecclesia ipsa in Canonibus & Constitutionibus, aut Patres in sententiis suis. Rex loquitur in Edictis & Diplomatibus. Sp. Sanctus in Scripturis homines alloquitur. *Lex iis loquitur qui sunt sub Lege*, Rom. 1. 19. *Habent Moſen & Prophetas, ipsos audiant*, Luc. 16. 29. Non elinguis, Prophetia enim *Isaiæ* clamat (ait Apost. Rom. 9. 27.) *Moses* accusat Judæos, *Joh.* 5. 45. Lex judicat, *Joh.* 7. 51. & 12. 48. *Sermo, quem locutus sum, ille judicabit*, quamvis minùs propriè, uti suprâ dictum est.

Novæ Hæreses subindè oriuntur, de quibus non exstat aperta decisio. Obj.

Qui illud futurum noverat, decisionem satis apertam in Scripturis pronunciavit. Sol.

Scriptura varios & ambiguos sensus habet. Obj.

Non ex naturâ rei, sed incitiâ aut pertinaciâ detorquentis; indè autem ad *Ministeriales* Judices spectat illuminationem Spiritûs Sancti implorare, locos obscuriores ex apertioribus explicare, &c. Sol. nec requiritur *Judex visibilis*, extra Scripturam, sed ex Scripturâ, sententiam eruere & proferre.

Oportet Judicem potestate coactivâ instructum, esse, ut sententiæ illius parere cogantur litigantes. Obj.

Ista est ratio fori externi, Regnum autem Dei non corporali coactione sed spiritali demonstratione Veritatis promovetur, 1 Cor. 2. 4. Etiamſi vis insuper spiritalis, mediante conscientia, Scripturæ non deest. Sol.

Hinc Judicium privatæ Discretionis approbaretur, quo, quilibet (rudis licet & ineptus) ad fallacia

lacia sui Cerebri phantasmata & insomnia sectanda remitteretur.

Sol. Ad Judicis *Supremi* sententiam in Scripturis latam fideles remittuntur, ut *habitudinem* illius, quod in quæstione est, ad normam illam applicent, & consensum aut dissensum utriusq; observent. Sententia verò definitiva sive iudicium propriè dictum non à fidelibus illis dictatur, sed necessariò sequitur, quemadmodum *Conclusio Syllogismi* sequitur *ex præmissis*, idq; illius autoritate qui normam illam instituit & proposuit, ad quam credenda & agenda nostra sunt examinanda, paritèr ac constituit *habitudinem Extremorum* ad medium terminum, ex quâ in ratiocinatione iustâ & regulari, sequelam habemus necessariam & infallibilem. Hinc etiamsi fidelis privatus dicatur iudicare de *habitudine* sive *convenientiâ* vel *differentiâ* quæ rem controversam & normam intervenit, *Conclusionem* tamen quæ per *Supremi* Judicis sententiam stabilita est, non attingit.

Sic qui rem mensurandam ad amussim exigere tenetur, necesse est ut propriis oculis observet num *Virgæ* sive *Amussi* quadret, superioris autem auctoritas est quâ tenetur proportionem debitam per *Virgam* istam mensurare.

Nulli deniq; ex ipsis Pontificiis constabit, an Dogma aliquod traditionum suarum regulæ congruat, nisi proprio Discretionis iudicio.

Obj. Non minorem curam haberi Deus voluit de Christianis in Novo Testamento quàm de Judæis in Vet. sed Judæi in difficilioribus & ambiguis ad summum sacerdotem remittebantur sub pœna capitali nisi *obtemperent*, Deut. 17.8, &c. 2 Chron. 19.

Sol. Non ibi agitur de Controversiis Fidei, sed de *Ritualibus*, ut de Leprà ; sive Politicis inter sanguinem & sanguinem : Nec illi licuit alitèr determinare, quàm ut Iudex *Ministerialis*, & juxta normam Scripturæ.

Labia sacerdotum custodient sapientiam, Mal. Obj.

2. 7.

Locus iste non indicat Sacerdotum infallibilitatem, sed Officium; sequitur enim, *v. 8. Vos autem recessistis de viâ, & pluribus scandalum præbistis in Lege.* Sol.

Ecclesia constituitur à Christo supremus Controversiarum Judex, *Matth. 18. 17. Dic Ecclesia.* Obj.

Ad Correptionem fraternam immorigeris ministratam respicit iste locus, & quod Ecclesiam contemnentes *Excommunicandi* sunt. Hæc autem non magis ad *Romanam*, quam ad quascunq; particulares Ecclesias spectant intra proprios limites. Sol.

Quod Christus deberi asserit docentibus è Cathedrâ *Mosis*, à fortiori debetur Præpositis in Ecclesiâ Christi; sed de iis, etiamsi malis, præcepit, *Quæ dicunt, facite.* Obj.

Eatenus audiendi erant docentes è *Mosis* Cathedrâ, quatenus doctrinam *Mosis* sine alieno fermento proponebant. Sol.

S. Paulus ascendit *Hierosolymam*, ut consuleret *Petrum* eosq; in pretio qui erant, nè in vacuum currisset, *Gal. 1. 18. & 2. 2.* Obj.

Non ut scrupulos aliquos ei eximerent, aut doctrinam ejus confirmarent; sed ut ostenderet se consensum colere cum aliis Christi Apostolis: *Petrum* enim Judaizantem severè reprehendit. Sol.

Concilia Confirmationem à Pontificibus Romanis expetiverunt, aliæ Ecclesiæ ipsos consuluerunt, & Imperatores in re Religionis fasces suos illis submiserunt. Obj.

Non indè autem infallibiles agnoverunt Concilia, non Confirmationem, sed fraternum consensum, à Papis absentibus interdum postulârunt, nonnunquam Papas deposuerunt; & jus eorum Actus examinandi & abrogandi adhuc vendicant. Imperatores interdum eos tanquam arbitros prudentes & honorarios consuluerunt, antequam Tyrannis Sol.

rannis & Superstitio totam *Massam* corrupe-
rant.

Obj. Scriptura non potest esse Judex, aut quoad Li-
teram, aut quoad Sensum & Interpretationem.
Non quoad Literam, hæc enim favet Hæreticis,
ut *Arianis* (*Pater me major est*) & Pontificiis
(*hoc est corpus meum.*) Non quoad Sensum, nam
de Scripturæ sensu sæpè tota est controversia.

Sol. 1. De totâ Scripturâ instituitur Quæstio, num de
Articulis necessariis clarè judicet, quod præstat
cumulatè: quamvis particulæ quædam *in non ne-
cessariis maneant obscuræ.*

2. Litera non ducit Hæreticos in errores suos, sed
prava ejus interpretatio. Qui præsumunt in Eccle-
siâ, præcipuè Concilia legitimè procedentia, tan-
quam Judices *Ministeriales* sensum Scripturæ de-
clarare possunt, & sententiam *Supremi* Judicis;
adeò ut in rebus adiaphoris & ordinem spectanti-
bus, sententiam ferant, non publicè aut temerè à
subditis rescindendam, eâq; tanquam formulâ con-
cordiæ, (licet non fidei exemplari) quoad fieri
potest, acquiescendum est, nè pax Ecclesiæ turbe-
tur. Ipsa interim Conciliorum Decreta non re-
cipienda sunt pro Decernentium Infallibilitate,
sed ad normam Scripturæ expendenda. Memo-
res etiam sumus illius Christi, *Neceffe est ut ve-
niant Scandala, & Apostoli, I Cor. II. 19. Opor-
tet hæreses esse, ut qui probati sunt manifesti fiant.*

SECTIO V.

De Editione Authenticâ.

Quæst. **N**UM Editio *Hebræa Veteris Test. & Græca No-
vi sit Authentica?*

Resp. De Veteri affirmatur, Non enim capere possu-
mus Eloquia Dei fuisse primùm Hebræis aliter
quàm

quàm Hebraicè concredita, sive vocem, sive scriptum spectes.

Interiit Textus Hebræus cum exusto Templo *Hierosolymitano.* *Obj.*

Hoc dicunt Adversarii, non probant, sed contrà, *Nehem.* 8. 1. dixerunt *Ezra* scribæ ut afferret Librum Legis *Mosis*, non Librum recens compositum. Non enim facilè credamus *Ezekielem*, *Jerem.* *Haggæum*, *Zachar.* *Dan.* Codicem sacrum non habuisse. Eam esse Regulam Versionum testantur Patres. Vide *Croc. Antibec.* l. 1. p. 21. *Sol.*

Græca Novi est etiam authentica.

2.

Hoc non negavit Leo Roman. qui Græcum Textum ab *Erasmo* editum Orbi Christiano commendavit.

Matthæum primùm Hebraicè scripsisse asserunt nonnulli. *Obj.*

Pro comperto non habent, sed esto, non indè perit Græcæ Editionis autoritas. Ab Apostolis enim translatum fuisse docent plurimi, sive à *Jacobo*, ut *Athanas.* in Synopsi; sive à *Johanne*, ut *Theophylactus*; sive ab ipso *Matthæo*, ut alii. *Sol.*

Editiones hæ solæ à Prophetis & Apostolis vulgatæ sunt, quorum mentes & calamos ità gubernavit Sp. S. ut nec quoad sententiam nec literam essent erroneæ, *Eph.* 2. 20. 2 *Pet.* 1. 21. Ad has ergò veluti ad normam omnes aliæ sunt examinandæ.

“ Concilium quidem *Trident.* §. 4. sanxit *Versionem Latinam* in publicis Lectionibus, Disputationibus, Prædicationibus, & Expositionibus
“ pro Authenticâ habendam.

Nonnulli (quos hujus Decreti pudet) alienum ei sensum affingere, sed frustra, conantur, & dicunt Concilium V. Versionem non Fontibus, sed aliis Latinis Versionibus prætulisse; nam ex Decreto pro authenticâ habenda est; undè nemo eam quovis prætextu rejicere ausus sit. Insuper autem vel Editio Hebræa Vet. & Græca Novi est Authentica, aut

aut nulla est Authentica : Ex quo enim Novæ Revelationes non erant ulteriùs expectandæ, non permetteret aut Providentia Dei, aut *Masoretharum* diligentia, aut Exemplarium fidelitati consonum esset, ut desineret illarum Editionum Autoritas.

Obj.

Ipsa Autographa, scil. à Prophetis & Apostolis primò scripta, perierunt : Ergò nulla jam extant Authentica.

Sol.

Authentica *primariò* & *originaliter* sunt Autographa Scriptorum Divinorum, sicut Tabulæ Archetypæ, Ediكتورum Principum, Testamentorum & Contractuum. Authentica *secundariò* sunt Autographa fidelitèr ex Archetypis descripta, per idoneos viros, quales sunt Tabelliones publicâ auctoritate ad id destinati suntq; Authentica, licet non Autographa.

Quæst. Num Textus Hebraus *V. Testam. & Græcus Novi* sit incorruptus ? Affirm.

Arg. 1.

Si Judæi Textum corrupissent, Innumera Exemplaria inter Christianos vulgata conatus hujusmodi reddidissent irritos.

2.

Quodvis seculum illustres Criticos exhibuit, quales erant *Origenes*, & *Hieronymus*, apud antiquos, *Erasmus*, *Beza*, &c. sequioris successionis, qui omnes textûs apices expenderent, & in integrum restituerent, adeò ut in rebus alicujus momenti nè hilum desideretur.

3.

Ex ipso (a) *Masora* constat Judæos de conservando textu ad superstitionem fuisse sollicitos.

(a) *Masora* est doctrina critica à priscis Hebræorum sapientibus ingeniosè inventa, quâ versus, voces, literæ, S. Textus memoratæ, omnisq; ipsarum varietas notata est, &c. ut sic constans & genuina ejus lectio conservetur, & à corruptione muniatur. *Buxf.*

Varia translationes instar *Masora* aut Sepimentum fuerunt, undè quod aliquo modo mutatum esset in Originali, ex collatione, restitueretur. 4.

Mutantur Literæ à Deo ipso consignatæ, ascitis aliis, ab hominibus inventis, undè multiplex corruptio interveniat. Hoc factum esse à Judæis, post reditum è Captivitate Babylonicâ asserit *Hieronymus*, aliiq; in Hebraicis versatissimi. Obj.

Characterum mutatio non necessariò infert textûs corruptionem, Biblia enim Anglicana Italicis expressa characteribus, non indè corrumpuntur. Sol.

Plura vide apud *Glassium*, *Philol.* S. 1. 1. tract. 1. Obj.
Prid. fascic. p. 20. aliosq; de

Gheri & *Chetib*, quæ varias ostendunt lectiones.

Chafir & *Jother*, quæ defectus aut redundantias Grammaticales indicant.

Tikkun Sopharim, quæ sunt correctiones sapientum.

Non ab aliquibus aut horum omnibus constat textum S. in re alicujus momenti depravatum esse, sed potiùs à depravatione immunem servatum. Sol.

LXX Interpretum Versionem in Novo Test. citatam non nisi puro textu Hebræo traductam fuisse verisimillimum est, sed inter Græcam istam & quam habemus Hebraicam, multiplex est Varietas. Obj.

Interpretationem istam LXX exstare hodiè plurimi negant. Sol. 1.

Apostoli in sententiis citatis ex V. Test. non tam de verbis quàm de sensu erant solliciti; & Græca potiùs adduxerunt quàm Hebraica, quia illa tunc temporis erant receptiora. 2.

Evangelistæ & Apostoli interdum ea citant è V. Test. quæ ibi non inveniuntur, ut, *vocabitur Nazareus*, *Matth.* 2. 23. vel aliter quàm ibi extant, Obj.

tant, ut, *Tu Bethlem nequaquam minima es; Michæ autem verba sunt, & tu Bethlem minimus es, Mich. 5. 2.*

Sol. 1. Ut de voce *Nitzar* (furculus, *Isa. 11. 1. Jer. 23. 5. Zach. 6. 12.*) taceam, *Matthæus* non dicit *Scriptum est*, sed *dictum est*. Multa dicta fuerunt à Prophetis quæ non scripta; & Dictum hoc *Matthæo* innotuisse potuit vel per Traditionem, vel Revelationem; ut nomina *Magorum Jannes & Jambres S. Paulo*, & *Prophetia Henochi, Judæ 14.* Imò quamvis dixisset *Scriptum est*, non sequitur quod Scripturis inveniretur; multa enim scripta Prophetarum periisse potuerant, quæ, sicut hæc, & alia, non sunt ad salutem necessaria.

2. Ad ἀντιοφάνειαν *Matthæi* & *Michæ* quidam respondent,

1, Quod *Matthæus* historicè refert verba Sacerdotum *Herodi*, quæ si minùs vera non Historico id vitii imputandum est.

2. Si verba *Michæ* per interrogationem cùm Ellipsi negationis legantur, v. gr. (*tu es minima?*) eodem redeunt verba *Matthæi* & *Michæ*, *tu non minima es.*

Sic juxta textum Hebræum, *Jud. 14. 16.* (*& tibi annuncietur?*) *1 Sam. 11. 12.* *Saul regnaret super nos?* Et signo interrogatorio non semper opus est (ut asserunt linguarum periti) quod cohærentia Sententiæ sensum satè perspicuè declarabit.

Ad apparentes Contradictiones conciliandas, Vide conciliatores *Scharpium, Spanhem. Dub. Evang. Turret. Theol. Elench. de Script. Quæst. 5. Crocii Antibe-can. Tom. 1. p. 94.* aliosq;

De S. Textûs integritate doctè admodum & copiosè tractavit *Glassius, Philol. S.*

SECTIO VI.

De Versionibus, & in Specie de
Vulgatâ Latinâ.

NUM Versiones S. Scripturæ in Linguas vulgò cog- Quæst.
nitas sint necessariæ?

Resp.

Inter Pontificios alii censent versiones Scri-
pturarum in Linguas vulgò cognitæ esse fide-
bus perniciosas, Originem Hæresium, &c. nec
sine impetrata facultate legi debere; in Sacris
etiam urgent usum Linguae Latinæ quamvis vul-
gò ignotæ, at *Moses* scripsit Idiomate noto; ita
etiam Prophetæ & Apostoli, & singulis Synagogis
legebatur *Moses* ad instructionem plebis, *Act.* 15. 21.

Mandata habemus, *Deut.* 10. 1. *Col.* 4. 16, &c.
Præxin etiam 2 *Reg.* 23. 2. *Nehem.* 8. 3, 4. *Act.* 13.
27. & 15. 30, 31. Testim. Patrum. Vide *Croc.*
Antibecan. Tom. 1. p. 24. Scripturarum Lectio &
Meditatio omnibus præcepta est.

Evangelium per totum Orbem prædicandum est,
ergò in omnes Linguas vertendum; eadem enim
est ratio utriusq;. Apostoli Græcâ Linguâ scripse-
runt, tunc temporis usitatissimâ; ubi autem Græ-
cæ usus desiit, versionibus opus fuit, ad Evange-
lii propagationem. Captivatis Judæis, præcipuè
rudioribus, serviebant *Thargumim*. Plures fuerunt.
Paraphrasis Chaldaica Jonathanis Uzielis filii disci-
puli Hillelis 40 annis ante *Christum*. Ex eo habe-
mus versionem Prophetarum priorum & postero-
rum.

Onkelos Gamalielis *אוןקלוס*, addidit translatio-
nem *Pentateuchi*.

Composuit *Thargum Chaldaicum*, quod quàm
proximè accedit ad linguam Hebraicam.

Tertium *Thargum* erat *Hierosolymitanum*, Sermonem
Hebraico corrupto.

D

Pa-

Paraphrasis *Hagiographorum* est incerti Autoris. Erant insuper Versiones *Syriacæ, Arabicæ, Persicæ, & Æthiopicæ.*

Novi Test. datur Translatio *Syriaca*, quàm nonnulli Ecclesiæ *Antiochenæ* nascenti tribuunt.

Veteris Test. Versiones *Græcæ* fuerunt, illa LXX 300 circiter annum ante Christis.

Aquilæ Pontici Anno Chr. 137, hic, initio Græcus, Religione postea *Christianus*, ob insanum Astrologiæ studium ab Ecclesiâ motus, ad Judæos defecit, & Odio Christianorum V. Testamentum vertit, ut Oracula de Christo corrumpere.

Theodotionis Anno Chr. 184. Genere Ponticus erat, Religione Marcionita, postea Judæus, undè sequitur, ut plurimum, LXX.

Symmachi versio refertur ad Annum Chr. 197. Vixit sub *Commodo*, sed defecit ad *Marcionitas*, & tandem ad Judæos. Alias Versiones hic recensere haud refert.

Obj. A Reditu è *Babylone* ad Christum extitit Scriptura in Ecclesiâ Judaicâ non nisi linguâ vulgò incognitâ, nempe Hebræâ.

Sol. Multis antea sæculis vulgaris erat, neque tunc temporis prorsus incognita, nam *Haggæus, Zacharias, & Malachi* concionati sunt Hebraicè, ut ex Libris illorum patet. *Ezra* etiam lectâ Lege sensum dedit plebi, sive exposuit, non translatione vocum, sed rerum contentarum dilucidatione, quemadmodum Christus dicta Prophetarum exposuit Discipulis Emmaum adeuntibus.

Obj. Prophetæ & Apostoli non nisi Hebræâ & Græcè scripserunt, nec Universa Ecclesia ullis nisi his Linguis cum Latinâ usa est in publicâ Scripturarum Lectione, postquam dudum desiissent esse vulgares.

Sol. Versiones *Syriaca, Gothica, Dalmatica, & quidem intrâ quadringentos Annos, unius usum perpetuum jactantes abundè refutant.*

Lingua cujusq; populi vulgaris præjudicaret unitati Ecclesiæ, pacem enim complures turbarent, quàm una stabiliret. *Obj.*

In Concionibus Lingua Vernacula non præjudicat Ecclesiæ unitati, ideò nec in Lectionibus, &c. Plures etiam Hæreses ortæ sunt à Clericis quam Laicis; ergò nec illi deberent legere Scripturas nisi Linguâ incognitâ. *Sol. 1.*

Versiones certantes pro primatu turbant Ecclesiam, non illæ quæ rejiciuntur ubi cum Originalibus non consentiunt, atq; eâ Lege *Vulgatam Latinam* inter cæteras admittimus; exhibilamus autem Sententiam *Gregorii de Valentia*, aliorumq; qui contendunt Originales ad vulgatam esse corrigendas. *2.*

Estne Versio LXX Interpretum Authentica?

Quæst.

Authenticam esse censent multi Romanenses, *Bellarm. Staplet. Carthusianus*; ex nostris *Is. Vossius*. Humanam autem esse arbitramur licet multis præferendam, eo quod antiquissima, à Judæis dispersis publicè lecta, ab Apostolis citata, & illius usu Mundus Christo subactus, à Patribus Commentariis explicata, &c. *Resp.*

Ex hac Versione omnes in Ecclesiâ approbatæ (exceptâ Syriacâ) traductæ fuerunt, scil. *Arabica, Ethiopica, Armena, Gothica, Latina* ante Hieronymum.

Si tamen ex Sp. Sancti afflatu scripsissent illius Autores, numerus eorum superfluous esset. Nihilominus, nec verbis nec rebus quandoq; convenit cum Fontibus.

Codices Hebræi numerant ab Orbe condito ad Cataclysmum annos 1656. LXX 2242. Singulis enim 5 primis Generationibus, scil. quibus Adam genuit Seth anno ætat. 130. Seth genuit Enos anno ætat. 105, &c. juxta Codices Hebræorum, LXX addunt annos 100; in sextâ consen-

tiunt; in septimâ LXX addiderunt annos 100; in octavâ detraxerunt 20; in nonâ addiderunt 6; in decimâ conveniunt. LXX etiam addiderunt 780 à Diluvio ad *Abrahamum*; atq; inter *Arphaxad* & *Sala* posuerunt Generationem *Cainan*; & quoad istam interpositionem, *Lucas* LXX sequitur, & non Canonem Hebræorum, quod Charitati & Prudentiæ illius attribuitur, retinentis versionem publicè receptam, in gratiam Hellenistarum Judæorum.

Annorum Differentiam *August. l. 15. de Civit. Dei c. 13.* existimat irrepisse vitio Scriptoris, qui primus ex Originali LXX Interpretum translationem exscripsit, ac ita facilè in alios Codices emanasse. Non habetur hodiè pura, *Hier. Ep. ad Aug. pref. in Esdr. & Paral.*

Obj. Apostoli & Evangelistæ usi sunt ista Versione.

Sol. Non quasi authenticam illam fuisse crederent, sed quia tunc temporis erat usitatissima, & ubi veritatis ratio patiebatur noluerunt scrupulum creare infirmis; nam aliàs prætulerunt Fontes, ut observavit *Hieronymus l. 2. contra Ruffin.* & colligi potest ex *Matth. 2. 15. cum Hof. 11. 1. Job. 19. 37. cum Zach. 12. 10. Jer. 31. 15. cum Matth. 2. 18. Isa. 25. 8. cum 1 Cor. 15. 54, &c.*

Obj. *Irenæus, Clem. Alexandr. Aug. & alii* Versionem hanc authenticam esse prædicant.

Sol. Nempè quia Linguae Hebrææ ignari; nec in eorum verba jurare tenemur. Doctiores etiam Critici, ut *Origenes & Hieronymus*, in alterâ sunt sententiâ. LXX Interpretes in Cellulis separatis spatium 72 dierum sub auspiciis *Ptolomæi Philadelphi*, opus suum absolvisse dicunt *Aristæus, Josephus*, aliq; ab ipsis Judæis, suadente utilitate, susceptum esse opus illud & absolutum aiunt. *Hier. Vives in l. 11. Aug. de Civ. Dei. c. 41. Scalig. in Euseb. Drusius, Casaubon, Usserius, &c.*

Latinae Versiones non tam ex fontibus quam ex Versione Græcâ olim circumferebantur. Una communior *Itala*, Duæ ab *Hieronymo*, quarum Una ex Versione LXX. Altera (quam ad Veritatem textûs Hebræi & Græci correxit) ab aliquibus existimatur esse vulgata Versio hodierna, sed in progressu temporis in multis depravata; adeo ut Viri docti, scil. *Valla*, *Fab. Stapulensis*, *Cajetanus*, *Arias Montanus*, & alii mendas & vitia non pauca in eâ notârint. *Vulgata hodierna* (sive *Antiqua ista*, sive *Hieronymi*, sive ex iis mixta, sive ab ignoto ortu) multoties emendata fuit, nec immerito.

Ex *Romanensibus* quidam dicunt, Concilium *Trident.* Versionem hanc non *Fontibus*, sed *Latinis* reliquis prætulisse, & Authenticam esse in iis quæ ad fidem & mores pertinent: Alii verò non omnino errâsse, nec ex *Fontibus* corrigendam, sed illis præferendam esse statuunt, ut *Greg. de Valentia*, *Huntlaus*, & alii.

Gen. 8. 31. In textu Hebræo est, *Corvus egrediebatur & revertebatur*, Legendum autem est, non *revertebatur*, ut habet *vulgata* Versio.

Obj.

Juxta textum Hebræum est, *buc illuc volitabat*, scil. ab uno ad alterum cadaver, & interdum ad ipsam Arcam, etiamsi non ingrederetur, nec Hebræorum Causæ prodesset particulam negativam hoc loco fustulisse.

Sol.

Si Quæstio sit quem locum inter Versiones vulgata hæc obtinere debet, respondet *Le Blank*, Protestantes censent multas *Latinas* esse illâ meliores, nam *Vulgata* horrescit alicubi mirâ barbarie; ut *nonne vos estis magis pluris illis*, *Matt. 6. 26.*

Luc. 21. 28.

Populus manicabat ad eum, pro manè veniebat. *Thef. de Autoritate vul. Version. Lat. Num. 34, &c.*

2. Multa loca sunt, quæ nullum sensum habent; præcipuè in *Psalms*. *Ps. 67. 19. 76. 6.*

3. Author illius, vel ambiguitate vocis vel prava lectione delusus, quædam absurdè vertit, & ab auctoris sacri mente, sensu alienissimo, &c.

Non tamen contemnenda est, quoniam non est adeò corrupta, quin ea quæ ad fidem & bonos mores pertinent, ex eâ sufficienter exhauriri possint.

Et quod erratum est ex aliis locis corrigi & suppleri potest; ergò emendanda potius quàm novæ Versiones cudendæ. Et quum nulla versio sit authentica consultum foret, ut Orthodoxi omnes in aliquâ convenirent, quâ diligentè castigatâ, omnes uterentur: Quo sensu Germani Protestantes Versionem *Lutheri* aliquando declarasse Authenticam feruntur.

SECTIO VII.

De Scripturarum Perspicuitate.

Quæst. **N**UM Scriptura adeò perspicua sit in rebus ad Salutem necessariis, ut intelligi possit à fidelibus?

Resp. Ex ipsâ Quæstione liquet quod non negatur obscuritas respectu infidelium, & egregie impiorum, quibus tectum esse Evangelium dicit Apostol. 2 Cor. 4. 3. vel respectu Mysteriorum in iis traditorum. Intereâ verò sedula textûs cum annexis suis, aliisque textibus comparatio, & Expositionum lucidarum consideratio, & si quæ alia sint media ad instructionem non sunt lubentèr negligenda. Scriptura S. *Lux est illuminans oculos*, Ps. 19. 7. *Lucerna resplendens loco obscuro*, 2 Pet. 1. 19. Prov. 6. 23.

Excep. Excipit Bellarm. *Intellecta illuminat.*

Sol. Imò ut intelligatur, prout natura est Lucernæ, quæ seipsum & alia reddit aspectabilia, 2 Pet. 1. 19, &c.

1. 19, &c. *Cui rectè facitis, ut attendatis velut Lucernæ, usq; dum dies illucescat.*

Apostoli Resurrectionem & Ascensionem Christi non potuerunt intelligere, Joh. 16. 18. *Obj.*

Apertior erat Revelatio earundem post Resurrectionem. Sufficit unicuiq; cognitio pro statu quo versatur, & Revelationis gradu. *Sol.*

In V. Test. Res divinæ non perspicuè sed per figuras & umbras quodammodo, & obscure admodum indicabantur. *Obj.*

Scriptura V. Testamenti obscura erat comparatè, & respectu Novi, sed satis perspicua pro ratione statûs Ecclesiæ cui proponebatur. *Sol.*

1 Cor. 2. 14. *Animalis homo non capit quæ sunt Spiritûs Dei.* *Obj.*

Non fide vivâ recipit, non practicè intelligit, donec gradatim definit verè denominari Animalis. *Sol.*
Practica cognitio est fidelium propria.

2 Pet. 3. 16. In quibus sunt quædam *difficilia intellectu.* *Obj.*

Non sequitur quod in omnibus, multò minùs per totum Scripturarum Systema non colligi posse voluntatem divinam in necessariis. *Sol. 1.*

Ad Epistolas Pauli malè refertur quòd Petrus de Rebus pronunciat, non dicit *ais* sed *ois*. Mysteria respicit. *2.*

De indoctis insuper & instabilibus loquitur. *3.*

Discipuli euntes ad Emmaum non intelligebant Scripturam antequam Christus eam interpretatus est, Luc. 24. 27. *Obj.*

Interpretatio non arguit Scripturæ obscuritatem, sed hominum infirmitatem, Joh. 20. 9. *Sol.*
Adhuc non nôrunt Scripturas, quod resurrecturus erat.

Eunuchus respondet, *quomodo possim intelligere si non aliquis ostenderet mihi?* Act. 8. 31. *Obj.*

Ab Eunuchò, haud adhuc Profelyto, ad Christianos adultiores non valet illatio; aut ab uno Prophetiæ textu ad totam Scripturam. *Sol.*

Obj. Aliter Lutherani, aliter Calvinistæ intelligunt
Hoc est corpus meum?

Sol. In fundamento *Fidei* & *Salutis* consentiunt.

Quæst. Num adeò perspicua sit Scriptura ut à quolibet fide-
li possit cum fructu legi, idq; absq; permissione superio-
rum impetrata.

Resp. Non quæritur an necessaria sit Scripturæ Le-
ctio; Infantes enim salvari possunt; etiam mul-
ti rudes & illiterati. Nec quæritur an sine discre-
tione legenda: Juniores quandoq; à nonnullis Li-
bris arcebantur, ob judicium non satis confirma-
tum; sed an simpliciter interdicienda Laicis?

Præcepta patent, *Deut.* 6. 6, 7. & 31. 11, 12.
Col. 3. 16. *Job.* 5. 39. *Jos.* 1. 8. 2 *Pet.* 1. 19.

Obj. Plus detrimenti affert, quam utilitatis.

Sol. Non nisi per accidens, & hominis vitio. Imò
Hæreses ab ipsis *Ecclesiasticis* sæpius quàm à *Laicis*
oriuntur. Dein legant omnes, ut Erroribus ob-
viàm eant.

Obj. Populus instituendus est à Clericis.

Sol. Non negligenda est institutio, aliæve debita
subsidia; sed occurrendum est Tyrannidi eorum
qui populum in tenebris occludere vellent.

Obj. *Margaritæ* non projiciendæ porcis, *Matth.* 7. 6.

Sol. Gratia divina Symbola impuris & obstinatis
peccatoribus non sunt projicienda; interim Filii
non pro porcis habendi sunt.

Excep. Permissa est quibusdam Scripturarum Lectio.

Sol. Non modò quibusdam permittenda est per mo-
dum privilegii, quod omnibus mandatum est per
modum officii.

Quæst. Num Quadruplex sit Scripturæ Sensus Literalis,
Alleg. Tropol. & Anagoric?

Minus perspicua videtur Scriptura, dum Pontificii docent eam sensum habere, tum *Literalem*, tum mysticum, & hunc iterum, vel

Allegoricum, quando Historia transfertur ad Res fidei; ut, quod dicitur de *Sarah & Hagare* transfertur ad duo Fœdera, *Gal. 4. 22.*

Tropologicum, quando transfertur ad mores.

Anagogicum, quando ad Res futuri sæculi.

Hoc disticho efferuntur.

Litera gesta docet, quod credas, *Allegoria.*

Moralis, quid agas, quo tendis, *Anagogia.*

Reformati docent unicum modò verum & genuinum sensum Scripturæ tribuendum esse, *Literalem* scil. & *Grammaticalem* (non qui semper propriis, & non quandoq; Tropicis verbis & Typicis enuncietur, sed) quem voluisse Sp. Sanctum ex locorum contextu & ratione colligimus, ideòq; (juxta illos) sensus loci potest esse, vel

Simplex & Historicus, qui unius rei declarationem continet, sive sit præceptum, sive dogma, sive Historia; & hic iterum quoad modum enunciandi, seu verba per quæ effertur; vel

Proprius & Grammaticalis, qui ex verbis propriis oritur, ut *diliges Deum*, &c. *Matth. 22. 37.*

Tropicus, ut, *lingua mollis confringit ossa*, *Prov. 25. 15.*

Compositus sive *Mixtus* in *Typis*, cujus pars est in *Typo*, pars in *Antitypo*, quæ non constituunt duos sensus, sed duas partes unius sensus quem nobis suggerit Spiritus Sanctus, Ut, *Os non confringetis*, *Exod. 12. 46.* plenus haberi non potest, nisi comparetur cum *Antitypo*, *Joh. 19. 36.*

Monendi autem sumus, non sensum hunc Allegoricum quærere, nisi præeunte Scripturâ, *2 Tim. 3. 16.*

Resp.

Obj.

3. 16. *Utilis est Scriptura ad Doctrinam, Redargutionem, Correctionem, & Institutionem, etiam ad Consolationem, Rom. 15. 4.*

Sol. Hi in plurimis occurrunt, non in omnibus; suntq; applicationum species, potius quàm diversi sensus. Unicus enim est sensus immediatus, etiam si diversimodè ad ædificationem accommodetur.

Obj. Ipse Sensus Literalis non semper unicus est, quatenus eadem verba quandoq; plura significant.

Sol. Verba enim & Sententiæ quædam separatim & absolutè sumptæ plura quandoq; significant; non verò cum aliis conjunctim. Hinc *Sensus verus* est *verus*, vel

Absolutè, qui nihil falsi continet; ideoq; *Orthodoxus* appellatur:

Relatè ad loci circumstantias, atq; ità is est *re-*
verà Sensus literalis & genuinus, quem Contextus series, & ipsius Loci circumstantiæ jure postulant.

CAPUT III.

De Deo & Attributis.

SECTIO I.

NE quid de DEO temerè definiamus, imprimis quærere oportet, Quales Conceptus ritè formare possumus, dum corpore versamur, de rebus immaterialibus & naturam humanam longè transcendentibus. Non certè nobis omninò innotescunt res istiusmodi, nisi modo quodam à materiâ mutuato, scilicet per viam Remotionis, vel Eminentiaë, per Comparationem, aliòve ad materiam modo allusivo. Nec capit intellectus humanus (statu hoc conjuncto) quæ ad *Æternitatem* aut *Immensitatem* spectant, nisi per *χρονον* ad *tempus* & *locum*; sive ratiocinando à *duratione* finitâ in quâ datur *Successio* per *prius* & *posterius*, & à *localitate* in quâ *Extensio*. Imò si quæ de rebus istiusmodi Spiritualibus & infinitis revelentur, ipsæ Revelationes à nobis non caperentur, nisi per Ideas rerum materialium repræsententur. Quemadmodum enim ea est Oculi constitutio, ut alia quàm corporea & colorata non cernat, ità (in statu cum corpore conjuncto) ea est Intellectûs indoles & habitudo, ut, quæ supra conditionem corpoream eleventur, excipere nequeat, nisi tanquam corporis quibusdam circumstantiis vestita & effigiata.

Damus

Damus quidem rerum immaterialium & infinitarum Durationem, Essentiam, & Præsentiam, hoc mixto statu, quodammodò à nobis apprehendi & intelligi, quoad $\pi^{\circ} \pi$, ideoq; veros de iis conceptus formare possumus, attamen nos latent, quoad $\pi^{\circ} \pi^{\circ}$. Hinc dicimus quòd *Æternitas* est duratio tota simul, quòd *Anima* est tota in qualibet parte, & *Essentia* singularis in *Deo Pluribus* communicatur. Hæc autem concipimus non nisi allusivè ad temporalia & terrestria; & indè ratiocinando *negative*, quòd in *Æternitate* non est *prius* & *posterius* quemadmodum in tempore: quòd *Anima* corpori non inest per partes, quia *indivisibilis*; & quòd etiam si quælibet Persona in *S. Trinitate* sit *DEUS*, non tamen plures sunt *Dii*, &c. Nec mirum videatur quòd dum Myſteria hæc agnoscimus, eorum *modum* nesciamus, quum nè *modum* quidem quo fiat rerum *Materialium intellectio* probè capere possimus: Licet enim dicant nonnulli, Objecta per *Species* à sensibus externis ad internos delatas, & ab Intellectu Agente defæcatas ad *Passibilem* transferri, modum tamen quo species (ut ut defæcatæ, nondum tamen purè spirituales) Intellectum intrent, eiq; uniantur, ut per eas fiat perceptio, haud quenquam arbitror, ex illâ descriptione, mente affecutum fuisse; ità etiam quoties de *modo* quæritur, quo, in unione hypostaticâ Christi, Divina Sapientia communicatur humano intellectui, juxta illud Apostol. Col. 2. 3. *In eo reconditi sunt omnes thesauri Sapientiæ*: Meritò rejicimus sententiam *Ubiquitariorum*, qui statuunt id fieri per communicationem seu transfusionem infinitæ Scientiæ ipsius Dei in Intellectum humanum: eo quod cum *Eutyche* confusionem naturarum induceret: item Pontificiorum qui hoc factum asserunt per intuitum humanæ naturæ in divinam (quam sententiam haud solidè fundatam in Scripturis invenimus) nam ad immensam

fam Sp. Sancti Uñtionem & Revelationem multò probabiliùs referendum esse conjiciunt alii : Tutò autem de *Modo positivo* hujus aliorumq; Mysteriorum fileamus, non præeunte Revelatione.

Porro (ut alteram demus instantiam) certum est *passivam* Potentiam non *proprie* Deo inesse, attamen Filius Dei dicitur ab æterno *genitus*, & Spiritus S. *Spirari*, scilicet, quod in Deo captum nostrum excedit, & est ineffabile mysterium, illud claudicante & haud æquâ allusione ad terrestria qualitercunq; effertur. Nam ut *August. l. 5. de Trin. c. 9.*

“ Magnâ prorsùs inopiâ verborum laborat humanum eloquium. Dicitum est tamen *Tres Personæ*, (ità etiam *Activa & Passiva Generatio*) non ut illud diceretur (ità scilicet ut clarè perciperetur) sed nè omninò taceretur. Non enim Rei ineffabilis eminentia hoc vocabulo explicari valet.

Hinc, Qui Responsta paulò apertiora desiderant, quam nonnunquam afferimus ad importunas, tum Atheorum, tum Sciorum, adversùs Mysteria (quæ ad Rationis decempedam non sunt examinanda) cavillas, meminerint, sufficere ut Rem ità se habere ostendant, quamvis non modum rei attingant, ac ut multa (quæ captum humanum transcendunt) credenda sint, licet ob conditionem naturæ eorum scientificè demonstrari nequeant. De Mysteriis enim captum humanum transcendentibus, balbutire necesse est, per negationes, comparationes, allusiones, easq; mancas & imperfectas, aut prorsùs filere, saltèm quoàd τὸ πῶς, & ultra Revelationem. Hoc enim humanæ infirmitati dandum est, nec erubescat quisquam non altius sapere: quum nescire velle, quæ Magister maximus celare voluit, erudita censenda est inscitia.

S E C T I O II.

DEUS contemplandus est in se & in Operibus.

IN se, quâ (a) Spiritus (b) increatus, (c) unus *Essentiâ*, (d) trinus Personis, Pater, Filius, & Sp. S.

(a) <i>Joh.</i> 4. 24. Deus est Spiritus.	(c) <i>Deut.</i> 6. 4. Audi <i>Israel</i> , Deus noster <i>Jehova</i> unus est, & 32. 39. <i>Mar.</i> 12. 29, 32. <i>Eph.</i> 4. 6.
(b) <i>Gen.</i> 1. 1. Ab illo omnia, <i>Isa.</i> 43. 10. ante me non est formatus Deus, &c.	(d) <i>Hag.</i> 2. 4, 5. <i>Matt.</i> 3. 16, 17. & 28. 19. I <i>Joh.</i> 5. 7.

Hujus in Scripturis exhibentur quædam *Nomina* & *Attributa*.

Nomen non propriè competit Deo, qui est *Ens singulare*, & naturâ suâ itâ distinctus à re quâlibet, ut nomine discretivo non egeat; varia autem nomina, ut sese nobis accommodet, assumit.

Nomina, quibus S. Literis insignitur, sunt vel

Hebræa, in Vet. Test. ut, *Jehova* (& contractè *Jah*) *Elohim*, *Adonai*, *El*, & *El-Shaddai*.

Græca, in Novo; ut, *Θεός*, & *Κύριος*. *Θεός* præcipuè respondet *Hebræo Elohim*, & *El*; *Κύριος*, *Jehova* & *Adonai*.

Attributa (quæ & *Proprietates* ejus interdum appellantur) sunt quæ *Essentiam* ejus, pro captu nostro, exprimunt.

Attributa DEI non sunt aut *Qualitates* in Deo, aut *Adjuncta* ab *Essentiâ* realitèr diversa, sed ipsa *Essentia* divina, modò sub unâ perfectione, modò

dò sub aliâ repræsentata, ut quæ, uno conceptu adæquato, à nobis capi nequit, eadem variis conceptibus inadæquatis quodammodò percipiatur.

Quatenus sunt in Deo, possunt de Deo & de se invicem prædicari in *Abstracto*, seu sensu identico; ut *Sapientia Dei est ipse Deus: Misericordia Dei* non realitèr differt ab illius *Iustitiâ*; etiamsi *Mentibus nostris* non nisi sub variis conceptibus formalitèr distinctis apprehendantur.

Qui, quod in Deo est actu unum & simplex, concipit tanquam multa realitèr diversa, ille *falsum* de Deo concipit.

Obj.

Quisquis autem, quod actu unum in Deo est, concipit, tanquam *virtute* solummodò & eminentèr multa, non *falsum* de Deo concipit.

Sol.

Iustitia concipitur à nobis necessariò, ut res formalitèr & definitione diversa à *Misericordiâ*, &c. sed in Deo idem sunt (quicquid enim in Deo est ipse Deus est) & quæ in Deo sunt prædicari possunt de se invicem sensu identico. Ergò dum distinctos conceptus de iis formamus, *falsum* de Deo concipimus, alitèr scil. concipimus quam verà se res habet.

Inst.

Inadæquati conceptus nostri de Re infinità denotant *imperfectionem* mentis finitæ, non *falsitatem*. Sunt enim Conceptus *præcisivi* non *exclusivi*: Conceptus *Misericordiæ* præscindit notitiam benigni affectûs sui in miseros à conceptu *Iustitiæ*, non excludit aut negat conceptum *Iustitiæ*.

Sol. I.

Impossibile est *Iustitiam* & *Misericordiam*, &c. 2. quatenus in Deo, esse Res diversas, quamvis modum quo unum idemq; sint, assequi non possumus, ut suprà monuimus.

Impossibile videtur, ut tot Effectus toto genere differentes, ex. gr. effectus *Iustitiæ* (ut multiplices pœnæ,) *Misericordiæ* (ut varia miseratio-gum genera,) *Potentiae* (ut innumerabilia Creationis & Providentiæ opera,) &c. ab unâ eademq; Ope-

Obj.

Operantis effectione prodeant, & ad unam & eandem simplicem *Ideam* conformentur.

Sol. Vis Dei *Operativa* in se una, non operatur secundum adæquatam suam rationem, neq; ullus illius Effectus est virtuti divinæ *Operativæ* adæquatus: Pœnam infligit secundum peculiarem habitudinem ad illum Effectum, & misericordiam imperat secundum habitudinem ad istum Effectum. Et quamvis *Essentia* Dei sit omnium *Creaturarum* *Idea* simplicissima, verè tamen dicimus *Hominem* creari per *Idæam* *Hominis* non *Equi*. Unum enim & eminentissimum exemplar divinum ob infinitam suam perfectionem repræsentat singula, ac si esset singulorum proprium, & unumquodq; producit quatenus eminentè illud ipsum singulare repræsentat.

D'visiones
Attributo-
rum gene-
rales.

Attributorum Divinorum alia dicuntur Incommunicabilia, alia Communicabilia.

I. *Incommunicabilia* ità Deo tribuuntur, ut nihil iis *analogum* in *Creaturis* reperiatur, qualia sunt *Simplicitas*, *Æternitas*, *Immensitas*, cæteraq; omnia *negativa*, quæ omnem imperfectionem à Deo remonent.

Communicabilia sunt quorum umbræ quædam, & quasi *Vestigia* in *Creaturis* deprehenduntur.

Communicabilia dicuntur, non quasi essentialitè & formalitè eadem numero vel specie possint Deo & *Creaturis* inesse, (eo enim sensu omnes Dei *Proprietates* sunt *incommunicabiles*, æq; ac ipsa *Essentia* divina) sed analogicè, & quâdam similitudine, quæ divinas istas *Proprietates*, & *Virtutes* quasdam in *Creaturis* productas, intervenit: ut *Sapientia*, *Justitia*, *Bonitas*, &c.

Hæc non dicuntur de Deo & *Creaturis* univocè, five tum quoad nomen, tum æqualem nominis rationem

tionem; nec æquivocè five quoad nomen tantum, ac si ratio nominis esset prorsus diversa; sed Analogicè, five tum quoad nomen tum quoad rationem nominis, sed inæqualiter. Hæc etiam *Attributa* de Deo dicuntur originalitèr, independentèr, & essentialitèr; de Creaturis autem secundariò, per dependentiam, & participativè; unde Fideles dicuntur *Divinæ Naturæ participes*, 2 Pet. I. 4.

Alia est hæc *Attributorum & Idiomatum Communicatio*, ab eâ quam humanæ Naturæ Christi vendicant *Ubiquitarij*. Communicationem in Concreto respectu Personæ Christi agnoscimus, Communicationem formalem in *Abstracto* respectu Naturæ negamus; sic Christus ex duabus Naturis quasi concretus, qui Homo est Omniscius respectu Personæ, non quâ Homo *abstractè*.

Attributorum affirmativorum communicationem *Analogicam* Creaturis dari, concedimus; *Formalem* per transfusionem eorundem quæ sunt in Deo in humanam naturam Christi rejicimus.

Secundò, *Attributa* efferuntur *alia Negativè, alia Divisio II. affirmativè.*

Quum enim nè Muscæ quidem natura nobis unquam nota fuit, multò minùs à nobis percipi potest, quid, propriè loquendo, sit ipsius Dei Natura & Essentia; quoniam autem necesse est, ut quicquid Perfectionis inest Creaturis analogicè, in Deo reperiatur, modo quodam longè eminentiori, & ut quicquid sit in ijs imperfectum à Deo removeatur, indè distributio hæc *Attributorum* ortum sumpsit, scil. Quædam eorum sunt *Affirmativa*, ut *Sapientia, Justitia, Bonitas, &c.* Quædam *Negativa*, ut *Invisibilitas, Immensitas, Immortalitas.*

Quædam efferuntur *Absolutè*, sine ullâ relatione ad Creaturas; sic dicitur *Æternus, Immensus, &c.* Divisio III.

E

Quædam

Quædam *Relatè*. Hæc non ab æterno, sed in tempore Deo competunt, quatenus *Relationem* ad *Creaturas* indigant, ut, *Creator, Dominus, Rex*; formalis enim ratio *Relationis* non est, aut esse per se, aut esse in alio, sed esse ad.

Divisio
IV.

Quædam etiam *Attributa* agnominantur,

Propriè, ut cum dicitur *bonus, sanctus, justus, &c.* *Impropriè*, & ἀνθερωποπαθῶς, ut cum membra corporea Deo tribuuntur, *Manus, Brachia, &c.* quibus nos sustentat & protegit.

Ità quidem plurimi hanc Distinctionem usurpant; sin propius rem consideremus, *Nulla* in Deo sunt *Attributa Propriè*, i. juxta rationes eorum formales.

Incommunicabilia non sunt in Deo *Propriè*; tribuuntur enim per negationem Imperfectionum; ut *Simplicitas*, licet vox sit positiva, est tamen, quoad *Rem*, negatio *Compositionis*: & *Æternitas* non à nobis concipitur nisi per negationem *Succeffionis*: *Infinitas* & *Immensitas* negationem dicunt *Limitum* & *Terminorum*.

Neq; *Communicabilia* sunt in Deo *propriè*; sunt enim perfectiones rerum creaturarum, & in Deo *eminenter* & *virtualiter*, non juxta rationes formales quales in Creaturis obtinent. Attamen, quum *Attributa* quæ à partibus corporeis aut passionibus humanis ducta sunt, intelliguntur unam speciem *Attributorum* constituere, tum per speciem oppositam (quam *propriè dictorum* appellant) necesse est, ut cætera omnia intelligamus, licet haud *propria* sit Appellatio. Deum verè *vivere, velle, justum esse, & misericordem, &c.* lubentèr agnoscimus; *propriè* autem in Deo esse istiusmodi *Attributa*, & *formaliter* (ut rotundè pronunciant nonnulli) non facilè concedimus.

Attri-

Attributa dicuntur de Deo quandoque in *Abstracto*; ut, cum dicitur, *Vita, Charitas, &c.* quandoque in *Concreto*; ut cum dicitur *Vivens, Salvator, Justus, &c.*

De Deo dici possunt in *Abstracto* & *absolute*, quæ de *Creaturis* tantum in *Concreto* & cum *limitatione*, quia Deo sunt *Essentialia*, *Creaturis* *accidentia*.

SECTIO. III.

De Attributis quibusdam in particulari.

DE *Attributis particularibus* copiosius tractârunt *Zanchius, Polanus, & alij*; de præcipuis eorum nonnulla breviter adnotabimus.

Perfectio *Divinæ Naturæ* est, quasi aliorum *Attributorum* compendium: *Matth. 5. 48. Estote perfecti, sicut Pater vester, qui est in cælis, perfectus est. Gen. 17. 1. El Schaddai, sibi sufficiens. Act. 17. 25. Nullius rei indigens est, cum ipse det omnibus vitam, halitum, & omnia, &c.* Attamen necesse est alia Dei *Attributa* (secundum nostrum concipiendi modum, ad quem non rarò Deus se accommodat in *Scripturis*) distinctis notationibus exprimere; aliter enim describere oportet *Sapientiam* quam *Potentiam*; aliter Dei *Misericordiam* quam *Iustitiam, &c.* Et clarius patebit cujusque *Attributi* *Natura*, si juxta partitionem sequentem discernantur.

Attributa prorsus *Incommunicabilia* *Creaturis*, dicuntur à quibusdam.

I. *Attributa Primi Generis*; suntque *Simplicitas, & Infinitas*, quæ ità appellatur, vel respectu

Durationis ; ut *Æternitas* : Vel,
Præsentia ; ut *Immensitas*, quæ, sub notione non
 multum abfimili, est *Omnipræsentia*.

Huc etiam (ratione *Infininitatis*) referri quodammodò possunt cætera *Attributa*, nempe quatenus concipiuntur esse in Deo *eminenter* & *modo infinito*, ut *Omniscientia*, *Omnipotentia*, *infinita Sapientia*, *Iustitia*, *Misericordia*, &c. alias, *Attributorum* alterius generis ordinem constituunt, ut sequuntur.

II. *Alia secundi Ordinis*, & communicabilia tribuuntur Deo per *Analogiam* ; vel ad

1. *Ipsum Esse Rei finitæ*, ut *Essentia*, *Vita*.
2. *Facultates* quasdam *Creaturarum Spiritualium* ; ut *Intellectus*, *Voluntas*, & *Exequenda Potestas*.
3. *Istarum Facultatum Habitus* aut *actus* ; ut *Scientia*, *Sapientia*, *Gratia*, *Misericordia*.

De Simplicitate Divinæ Essentiæ.

Simplicitas dicit negationem *Compositionis*. In Deo omninò nulla est. *Compositio* ; 1.

1. *Non Logica*, ex *Genere* & *Differentia* ; quæ supra omne *Genus* est, & *Singulare* : adeò ut nullius *Speciei* *Differentiâ* egeat, quâ ab aliis distinguatur.

2. *Non Physica*, scil. ex *materiâ* & *formâ*, quæ *incorporeus* ; non ex *Subiecto* & *Accidente* ; quamvis enim multæ proprietates quasi tot *Accidentia* Deo tribuantur, illud non fit nisi nostro intelligendi modo ; *Perfectissimo* enim nihil addi potest, aut accidere, quo ulterius perficiatur.

3. *Non Metaphysica*, scil.

Non

Non ex *Esse*, sive *Existentiâ*, & *Essentiâ*; quia Deus non concipi potest non existere; atque hæc duo ita in Deo sunt, ut neque ex ijs componatur, nec re ipsa distinguantur; quia in Deo *Separatim* concipi nequeunt: ideoque *Essentia* Deo tribuitur in Scripturis cum triplici temporis differentiâ; *Qui est*, *qui erat*, & *qui futurus est*; Apoc. 1.

4. Non ex *Actu* & *Potentiâ*, quia mutationis nescius, & Perfectior quam ut quidquam recipiat.

5. Non ex *Naturâ* & *Subsistentiâ*, sive *Personâ*; quia *Relationes* sive *Personæ* in S. Trinitate non habent *Essentiam* aliam ab *Essentiâ* Dei: tum enim esset *Quaternitas*; sed tanquam *Modi* sunt qui non componunt, etiamsi quodammodo distinguant. *Distinctionem* verò *Simplicitas* non excludit, sed *Compositionem*. Aliud est *Distinctum* aut *Multum*, aliud *Compositum*. Atque in rebus finitis *Ens* dividitur in simplex & compositum; non in Simplex & Distinctum sive multum.

Essentia Divina Singularis est, atque licet Tribus *Personis* Communis suo modo, *Persona* tamen non addit aliquid reale *Essentiæ*; quia aliud & aliud esse in Deo impossibile est. Aliter in Creatis se res habet; Nam in unoquoque *Supposito* Creato, singularis est aliqua *Differentia*, quæ naturam communem ad se restringit; unde aliud est *Petrus*, aliud *humanitas*; in Deo autem non sunt Res diversæ. Ità communiter loqui solent Theologi per modum negationis; quemadmodum verò sint *idem* in Deo *positive* non capit humanus intellectus. In unione *Hypostaticâ* Christi non est compositio *Partis cum Parte*, sed *Assumptio* humanæ naturæ in Filii *Hypostasin*, quæ ad naturam istam se habet, ut perficiens & sustentans Adjunctum perficiendum & sustentandum, quo nihil accidit Naturæ Divinæ

In Deo igitur est *Trinitas* quæ ad Personas refertur, non *Triplicitas* quæ spectaret *Essentiam*, & *Unus* est *Deus*, licet *Trinus* sit *Personis*.

Obj. *Compositus* est *Deus*, nam jurat per animam, *Amos* 6. 8.

Sol. Alibi explicatur esse juramentum per seipsum, ità etiam ille ipse *Textus* redditur quibusdam *Versionibus*.

Obj. Dicitur *vitam habere in seipso*, *irasci*, *letari*, *dolere*, &c.

Sol. Sed ἀνθρώπων ὡς, nec illi inest vita per modum accidentis. *Ipse enim vita est*, *Joh. 14. 6.* *1 Joh. 1. 2.*

Obj. *Attributa*, prout in Deo, sunt ipse *Deus*; ergò cum multa sint, *Deus* esset multiplex.

Sol. *Attributa Divina*, prout conceptibus nostris formantur, multiplicia sunt, & à se invicem differentia; sed, prout in Deo, ab eo non differunt; *Unica enim Essentia Divina* omnes illas *perfectiones* in se complectitur, sive est quælibet eorum eminentér.

Obj. *Necessarium* & *liberum* non identificantur; sed *Deus* est *Ens necessarium*; *Decreta*, autem in Deo, *Libera*.

Sol. 1. *Deus* est *Ens necessarium*; ergò non *Ens liberum* ad *esse* & *non esse*: Sed *Liberrimum* ad agendum aut non agendum hoc vel illud, necesse est *Deum* esse; sed non necesse erat *Deum Mundum* creâsse, aut hoc vel illo statu ac ordine.

2. *Decretum*, quatenus in Deo, est *necessarium*, sive ipsa *Essentia Dei* actiuosa (ut loquuntur) sed quatenus varia objecta respicit, sive quatenus relationem habet ad *Creaturas*, & ratione termini ad extra, est *Liberum*.

Inst. Unumquodq; *Decretum*, etiam quatenus in Deo, suum habet *Objectum*, nec tantum in *esse Cognito*; sed quâ *futuro*, aliàs decerneretur nihil, nec Respondendum quod *Decretum* ratione termini sit *Liberum*, non ratione *Principii*, aut quatenus est

est in Deo ; nam non est Decretum antequam referatur ad Objectum futurum, sive antequam Objectum ipsum decernatur.

Cautè ergò respondent nonnulli, quòd cùm Decretum fuisse in Deo ab æterno negari non potest, non sollicitè de modo inquirendum est dummodò non dicatur inesse tanquam accidens, impossibile enim est, ut Intellectus finitus *modum* capiat quo sint in Deo, quæ tamen in Deo esse eminentè negare non possumus, *esse* enim in Deo *eminenter*, est *inesse Modo quodam perfectiore*, quàm in Creaturis, sed sub quâ formalitate nos latet.

Si non sint aliud & aliud in S. Trinitate, Filius tamen & Pater uterq; Deus, tum verè dici possit, Pater est Filius, & Filius est Pater: nam quæ sunt idem in uno tertio, sunt idem inter se.

Verum non est istud axioma, quando illa quæ sunt idem in uno tertio, non sunt tum re tum ratione idem. Sic in rebus creatis *Radius est re idem cum suâ luce & calore*, sed *lux & calor ratione quâdam distinguuntur à Radio*. Intellectus etiam & voluntas distinguuntur realitèr inter se, ab Essentiâ verò animæ non nisi Ratione distingui statuunt multi in re philosophicâ periti admodum & exercitati.

De Infinitate Dei, Æternitate, Immensitate, & Omnipræsentiâ.

Infinitas Deo tribuitur, tum ratione *Durationis* quâ *æternus* ; tum ratione *Præsentiæ*, sive *Ubiquitatis*, quâ *Immensus*, & *Omnipræsens* dicitur.

Æternitas sumitur interdum pro longo tempore, sic Sabbatum & Circumcisio dicuntur *Pacta æterna*, Deut. 15. 17. Servus qui tempore à Deo constituto exire nollet è servitute, jubetur servire in *æternum*, i. e. per totam vitam, aut ad Jubilæum.

Interdum sumitur pro eo quod finem non habet et quamvis initium habuerit, ut *vita aeterna*. *Proprie* verò pro eo quod nec *initium* nec *finem* habet.

Juxta *Boëthium*, *Æternitas* est vitæ interminabilis, tota simul, & perfecta *possessio*.

[Quæ loquendi formula, cum aliis id genus quomodò sit intelligenda, pateat ex iis quæ dicta sunt §. prima hujus C. & mox dicenda] *Proprie* tribuitur Deo; ille enim *Æternitatem habitat*, Isa. 57. 15. *Sempiternus Rex est*, Jer. 10. 10. Rom. 1. 20. 1 Tim. 1. 17. Non tantum à parte *post*, sed à parte *ante*, *aeternus est*, Isa. 44. 6. *Pf.* 19. 2.

Quidam statuunt Angelos longè ante Mundum visibilem creatos fuisse, non autem indè sequitur, eos fuisse ab æterno; quamvis pro iisdem communiter habentur locutiones istæ, [*fuisse ante factum Mundi fundamentum*, & *fuisse ab æterno*] sic, *Ad.* 15. 18. *Eph.* 1. 4, &c.

Nisi autem Deus fuisset absolutè ab æterno, fuisset à priore quodam ortus, *Ille verò primus est & ultimus*, Isa. 44. 6. & 41. 4. Apoc. 1. 8.

Dicitur quidem à seipso esse *αὐτὸς ὢν*, sed appellato illa non significat *affirmativè*, à seipso ortum habere, sed *negativè*, quod sit à nullo dependens.

Imò Tempus ipsum & Sacula à Deo condita dicuntur, *Col.* 1. 16. *Heb.* 1. 2.

Quæst. *Estne Dei Æternitas sine aliquâ successione, & tota simul?*

Resp. 1. Affirmant Patres & Scholastici; & S. Scripturæ omnes temporis differentias simul Deo tribuunt, *Pf.* 102. 27. *Cæli peribunt, tu permanes*, Job 36. 26. *Heb.* 13. 8. *Christus heri, hodie, & in sæcula*, Apoc. 1. 8. *Prov.* 8. 23.

2. In Deum non cadit Successio temporis; ergò nec in Attributum essentialè, quod cum Deo idem est (Temporanei verò cum sumus, non nisi temporis congruentes conceptus de æternitate, sive rebus

rebus æternis formare possumus) imò nullius rei duratio differt à re ipsâ nisi *Ratione*. Nam duratio rei est res cum negatione destructionis, hinc *Æternitas* qualis semper fuit, talis semper erit. Attamen quoad conceptus nostros *Æternitatis duratio*, concipi non potest nisi per distinctionem *præteriti, præsentis, & futuri*.

In omni successione est reductio potentiæ ad actum, item *esse ad non esse*, & à *non esse ad esse*, nihil autem in Deo est quod non ampliùs est, *Existentiæ* suæ parti perditæ non succedit nova, quam antea non habuit. 3.

Notitiæ Dei omnia sunt præsentia citra successionem, & unico intuitu conspiciunt omnia, Act. 15. 18. Heb. 4. 13. 4.

Dicitur res præscire.

Obj.

Illud dicitur respectu rerum ipsarum, quæ præscientia Dei posteriores sunt, quamvis suo tempore co-existunt. Sol.

Tum res ipsæ simul essent, & non essent.

Excep.

Ita diverso respectu sunt *futura*, si earum *existentia* spectetur. *Præsentis* divinæ præscientiæ in *Æternitate*, sic Navis præsens est mari quocunq; fuit. Sol.

Si *præteritum & futurum* co-existant *Æternitati*, tum sibi met ipsis co-existent, eo quod uni tertio co-existunt. Obj.

Cum *Æternitate* simul existunt, non confuse, sed eo ordine quo existunt. Sol.

Res nunquam inciperent aut desinerent, orirentur aut occiderent, quia semper *præsentis* essent *Æternitati*. Obj.

Oriuntur & occidunt respectu *Existentiæ* suæ in tempore; *præsentis* autem erant *Æternitati* absq; respectu *prioritatis* aut *posterioritatis*, quæ in *Æternitate* locum non habent; sic *Isaac Abrahamo* succedebat, *Jacobus Isaaco*, & omnes jam mortui vivunt Deo. Alter scil. alteri succedebat, quia cuiusq; Sol.

jusq; eorum existentia erat in se successiva, respectu tamen notitiæ divinæ in quâ nulla est prioritas & posterioritas, necesse est ut sine prioritate aut posterioritate illi innotescerent.

Ad Durationem Essentiæ Dei referri potest illius Immutabilitas, quæ licet ab Æternitate nonnihil differat, ei tamen affinitate annectitur, nec in æternum durat quod mutari potest.

Hæc Dei Immutabilitas in S. Literis crebrò celebratur, Ps. 102. 27. Mal. 3. 6. Ego Dominus non mutor, Jac. 1. 17. In eo non est mutationis adumbratio, quamvis Immutabilitatem voluntatis, non existentia, indè probari velint nonnulli: Accinit ratio, nam quod mutatur non est necessarium; Deus autem est Ens summè necessarium.

Obj. Quod pendet à Conditione mutabile est mutabile: Deus in Executione Promissionum & Communicationum pendet à conditione iis annexa, quæ pro liberâ humanæ voluntatis Electione mutabilis est.

Sol. Quæ mutabilia sunt respectu Causæ secundæ, certissima & immota sunt respectu præscientiæ, Consilii, & Decreti Divini.

Obj. Verbum dicitur Caro factum, Joan. 1. 14. ergo mutatur.

Sol. Fieri sæpè dicuntur, quæ cum aliâ re conjunguntur, ut quod Joan. 1. 14. factum dicitur, exponitur, Phil. 2. 7. per assumptum, & Heb. 2. 14. Particeps factus est.

Obj. Mutavit præcepta & opera; primò docuit Ecclesiam sine verbo scripto, postea per scriptum; olim per Typos & Ceremonias, postea sine Typis.

Muta-

Mutatio facta est in *Objecto*: Nam respectu Dei *Sol.*
quælibet dispensatio respondet uni eidemq; Con-
silio, quod in tempore per partes & ordine defini-
to exequitur.

Deus scivit Christum nasciturum antequam na- *Obj.*
tus erat, hoc non scivit postquam natus erat.

Hinc sequitur mutatio *Objecti* non *Scientiæ* di- *Sol.*
vinæ, quæ in æternitate scivit Nativitatem Chri-
sti olim futuram, jam præteritam, ampliùs non
futuram.

Scriptura tribuit Deo *pœnitentiam*.

Ἀρθεῖται solummodò. Per pœnitentiam sig- *Obj.*
nificatur voluntas mutandi Opus absq; mutatio- *Sol.*
ne *Voluntatis divinæ*; aliter pœnitentiam Deo tri-
buendam non docet Scriptura. *Non est Homo quem*
pœniteat. Vide etiam quæ de *Voluntate Dei*, §. 5.

Infinitas etiam tribuitur Deo ratione Ubiquitatis
& *Præsentia* suæ, undè *Immensus & Omnipræsens* de-
nominatur, *Job* 11. 8. *Altior Cælo, profundior A-*
byssò, 1 Reg. 8. 27.

Deus ubiq; est, non tantùm per virtutem & po- *Præoccup.*
tentiam suam, sed per *Essentiam*. *Pf.* 139.

Quo abeam a Sp. tuo? *Isa.* 66. 1. *Jer.* 23. 24.
Scrutatur corda, *Matt.* 28. 20. Voces quibus
utitur Scriptura, non tantùm *Gloriam* aut
Virtutem aliquam Dei, sed ipsum Deum de-
signant; si *substantiam* à Deo *distinctam* no-
tarent, *pluralitatem* Deorum inferrent; sin ac-
cidens, cuinam subjecto inhæret?

Non tantùm per Angelos aliaq; instrumenta
Mundum administrat, necesse enim est, ut illos
Ministros sustentet & regat.

Cælum dicitur *Habitaculum Dei*, sed non ac-
si eo includatur: Fideles enim pariter sunt *Tem-*
plum ejus, 2 Cor. 6. 16. & *ædificavi tibi* (inquit
Solom.)

Solom.) in quo resideas in *ſecula*, 1 Reg. 8. 13. Num propterea nuſquam fuit alibi?

Non inficitur fordibus, quamvis illis æquè ac Cœleſtibus præſens ſit, ut nec Sol fimetum affulgens. Novit *cogitationes* Davidis è *longinquo*, Pf. 139. 2. quamvis ibi de *longinquitate temporis* loquitur Pſalmiſta, non *loci*, ut ex verbis ſequentibus conſtat, *quùm nondum eſt ſermo in Lingua*, alibi tamen cùm reſpicit ad locum *altiſſimè habitare* dicitur, *deſiſſe proſpicere*, Pf. 113. 5. *Aſcendiſſe, deſcendiſſe, veniſſe, obiſſe*; ſed *ἀνθρῳπονικῶς*. Videtur in Cœlo, ſed mentis oculo non corporis, 1 Tim. 6. 16.

Obj. Qui dicunt Deum totum eſſe in quolibet, etiam minutifſimo, loco, videntur Majeſtatem in anguſtum deducere.

Sol. Veritatem Rei, non modum efferunt; certum eſt Eſſentiam Dei eſſe ubicunq; ſit & totam, non quaſi pars una hic eſſet, altera illic. Exigit hoc ſpiritalis ejus Natura, quæ partes non habet. *Tota plenitudo Deitatis corporaliter habitavit*, in humana naturâ Chriſti, Col. 2. 9.

Obj. Non videtur eſſe extra Circuitum Cœli *Empyreæ*, quoniam extra non eſt locus.

Sol. Regerendum eſt illud *Tertul.* adverſus *Praxeam*. *Ante omnia Deus erat ſolus, ipſe ſibi & locus, & mundus, & omnia.*

SECTIO IV.

Fuerunt Attributa prorsùs *Incommunicabilia*, ſequuntur *Communicabilia*, quæ (quamvis ob *biſinitatem eorum*, quatenus ſunt in Deo, ab iis quæ Primi Generis dicuntur, non ſunt ſegreganda, quatenus tamen denominantur à *Perfectionibus* creatis quæ in Deo qui nullâ perfectione deſtituitur, neceſſariò inſunt modo eminentiſſimo) alterum di-

ftribu-

tributionis ramum constituunt. Memores duntaxat simus, *Perfectiones istas*, quas in Creaturis finitas esse deprehendimus, quales sunt *Scientia*, *Potentia*, &c. in Deo esse modo eminentissimo & infinito, ideoq; *Omniscientia*, *Omnipotentia*, &c. appellantur, & quasdam esse virtualiter in Deo. i. e. *Essentiam Divinam* ab iis denominari quatenus perfectiones in Creaturis, aut productivæ sint effectuum ejusdem generis cum iis, quos virtutes illæ creatæ, pro mediocritate virium suarum, producere solent, ut, *Intellectus*, *Voluntas*, &c.

Attributa hujus Generis tribuuntur Deo per Analogiam, vel ad ipsum 1. Esse Rei finitæ; ut, Essentia & Vita absolute immortalis, vel ad 2. Facultates quasdam Creaturarum Spiritualium, earumve 3. Facultatum habitus, aut Actus perfectionem præ se ferentes, ideoq; Deo eminentiori modo tribuenda.

De Essentiâ Dei.

Essentia proprietate maximâ, primariò, & independentèr Deo tribuitur, ideoq; augustum illud nomen *Jehova*, ἰ ὦν, sibimet est à seipso impositum, *Exod. 3. 14.* Nempè ἀπὸ ἑᾶς ἐαυτοῦ sum, dictus ὁ ὦν. *Proprietas* est quæ illi præ omnibus jure optimo convenit; *qui est, qui erat, & qui futurus est*, à quo etiam omnia suum *Esse* accipiunt.

Essentiam Deo tribuimus, non quamlibet, v. gr. non *Accidentium*, sed *Subsistentem*, i. e. *Substantiam*. Quæ tamen *Essentia*, quamvis loco Generis quandoq; ponitur in illius Descriptione, est *Genus* duntaxat *Analogum*, non propriè dictum, inæqualitèr enim prædicatur de Deo, & alijs Essentijs, eò quod omnia per eum subsistunt, *Col. 1. 17.* *Substantia* etiam propriè dicta substat. Accidentibus quæ in Deo locum non habent.

Dein

Dein *Substantia* dicitur non *corporea*, nequidem subtilissima, quia tum haberet terminos *Essentia*: Nec potuit esse in eodem loco cum alijs, in eo autem *sumus* & *movemur*, Act. 17. 28. Nec esset *Perfectissimus* & *Simplicissimus*, sed ex *materia* & *forma* constans. Delirârunt ergo non solum *Ethnici* olim qui Deum *Formam mundi esse docuerunt*.

Virg. *Esse aliquam partem Divinae mentis, & auras Æthereas dixere* —

Sed & Nuperi etiam *Libertini*, qui hominem per *Regenerationem Deificari* contenderent.

Dicitur quidem insufflâsse homini Spiritum vitæ; non quasi homini impertiverit Spiritum de Spiritu, tanquam lumen de lumine: Sed exponitur de *Formatione* illius, Zach. 12. 1. *Format Spiritum hominis in medio illius*, & Eccles. 12. 7. *Spiritus redit ad Deum qui dederat eum*. Adde quod flatus rei non est res ipsa. Dicimur *Genus Dei*, Act. 17. 28. *Adamus filius Dei*, Luc. 3. ult. per *Creationem*, at non per *Generationem*: *Christus enim Unigenitus est à Patre*, Joan. 1. 14. *Regeniti* dicimur *è Semine incorruptibili*, imò *Dei*, 1 Pet. 1. 23. Addit autem *Petrus*, *Semen* illud esse *Verbum* quod illis *evangelizatum* erat. *Consortes* etiam *facti* dicimur *divinae naturæ*, 2 Pet. 1. 4. explicatur autem clausulâ annexâ, eo quod elapsi ex *corruptione quæ est in mundo per cupiditatem*: Non quòd aut ipsa *Natura divina* aut proprietates illius inferantur; sed quod virtutes quædam similes (licet tum gradu tum naturâ dispares) in *renatis* creantur.

Dum *Ariani Potentiam creandi Filio Dei* (quem meram *Creaturam* esse statuebant) & *Ubiquitarii*, *Omnipræsentiam* Corpori illius communicatam esse contendunt, non tantum *Attributa* seu *Proprietates* secundum quid communicabiles, i. e. similes
quo-

quodammodò qualitates, sed alias absolute incommunicabiles, quarum unaquæq; ipsa est Essentia Divina, in Creaturis formari docent.

Ipsa Essentia Divina communicatur humanæ Naturæ Christi, ergò & *Proprietates Essentiæ Divinæ* communicantur; *propria* enim à *Subiecto* suo separari nequeunt. Obj.

Eodem modo communicantur *proprietates divinæ*, quo *Natura*, scil. inconversè utraq; natura cum suis proprietatibus manet integra. Sol.

Num Idea Creaturarum in Deo sint ipse Deus?

Alii respondent, quod non sunt Creaturæ, sed ipsa Mens divina circa creaturas futuras occupata; sunt autem Creaturæ quando extra Deum producuntur.

Alii, quod non est nostrum de naturâ Intellectûs divini, aut de modo quo operatur, quidquam definire nisi negativè, aut allusivè, ut suprà monuimus.

Quæst.
Resp.

DE VITA DEI.

In Scripturis sæpè *Vivens* agnominatur, 1 Tim. 4. 10. *Speramus in Deum Viventem*; Heb. 10. 31. *Horrendum est incidere in manus Dei Viventis*. Cum in mundo inferiori Res vitâ præditæ reperiantur, multò magis inest *Mundi Reßori*.

Fons est *Vitæ* aliis *Viventibus*, Pl. 36. 9. *Apud ipsum est Fons Vitæ*, 1 Tim. 6. 13. *vivificat omnia*.

Dein *Solus* habet *Immortalitatem*, tam à parte ante quam à parte post, & *solus ex se ipso*, non sicut Angeli qui *Immortalitatem* habent ex dono alterius.

Illustre adeò & augustum est hoc *Attributum*, ut in juramenti formulam transijt; Ezek. 33. 11. inde dictorum suorum veritatem confirmat.

Insaniunt ergò planè qui res vitâ destitutas loco *Viventis Dei* colunt, *Idola* scil. quorum ore
Spi-

Spiritus non est, *Jer.* 10. 14. *Isa.* 42. 17. cum
 ipsis excellentiores sunt, & ab iis potius ado-
 randi.

SECTIO V.

*Attribuuntur Deo per Analogiam ad Facul-
 tates Creaturarum Spiritualium Facultas
 Dirigens, nempe Intellectus, Imperans,
 Voluntas, Exequens, Potentia.*

*De Facultatibus in Deo Intellectui &
 Voluntati Analogis.*

QUAMVIS Facultates Angelorum & Animæ hu-
 manæ referant Imaginem Dei, & Deus ad
 sui ipsius exemplar hominem iis instructum crea-
 vit, non ipse hominibus assimilatus. Nostra ta-
 men Dei notitia, ordine retrogrado à nobis or-
 datur, & ab iis quæ in nobis sunt spiritualia, aut
 suprà fæces terrenas elevata, conceptus formamus
 divinarum quarundam Perfectionum: non acsi sub
 formalitate facultatum humanarum aut actuum in-
 dè prodeuntium Deo inessent; sed quasi *perfectio-
 nes* quæ Deo eminentèr, sive modo quodam cœ-
 lesti *Majestate* digno inesse supponuntur, quemad-
 modum in hoc capite sæpiùs indicavimus.

*De Habitibus Intellectûs, eorumq; Actibus,
 nempe Scientia & Sapientia. Scientia Dei
 vocatur alia Simplicis Intelligentiæ, alia
 Visionis.*

1. *Simplicis Intelligentiæ*, quâ novit non futura
 modo sed *Possibilia*, etiamsi nunquam futura sint.
 Vocatur

vocatur hæc etiam *Indeterminata, Naturalis, & Necessaria*.

2. *Visionis*, quâ novit quæ futura erant, hæc aliàs *Scientia determinata & libera* vocatur.

Præter has tertiam fingunt Jesuitæ; nempe *Mediam* seu *Conditionatam*, quam *distinctam* esse velint tam à *Scientiâ Naturæ* quam *Libera*, scil. hoc vel illud eventurum, prout hominis voluntas huc vel illuc se versura erat. Hæc tamen quomodò admittenda est (sensu scil. & consilio à Jesuitico longè alieno) & ad *Scientiam Simplicis Intelligentiæ* referenda, C. quinto s. secundâ indicabitur.

Si *determinata, & Infallibilis* esset *Præscientia Divina*, inane esset virtuti studere, inania essent Consilia, Solertia, Conamina Nulla præmia bonis deberentur nec malis poenæ. Obj.

Necessitas non imponitur *Causæ secundæ* per *Præscientiam primæ*, quod firmatur ab Exemplo *Hezekia*, *Isa.* 38. 1. *Pauli* etiam & cum ea navigantium, *Act.* 27. 22, &c. prævisus & prædictus erat Eventus, illæsa tamen mansit Navigantium Libertas. Sol. Vid. C. 9.

De certitudine autem *Præscientiæ Divinæ* tot Testes quot *Prophætæ*, Tertul.

Isa. 5. 4. Deus expectasse dicitur *uvas*, invenisse *labruscas*. Obj.

Expectasse dicitur, non quod de *Eventu* incertus erat, sed quod longanimitatem ostenderet, *Rom.* 9. 22. 1 *Pet.* 3. 20. Sol.

Gen. 22. 12. Deus tunc agnovit *Abrahamum* ipsum revereri. Obj.

Loquitur non de cognitione *simplici* sed *experimentalî*, aliàs enim nunquam non novit *Abrahamum* & *Corda aliorum*, 1 *Reg.* 8. 39. Sol.

De Fundamento quo nititur Certitudo *præscientiæ* de futuris conting. vide, C. 5. §. 1.

Quæst. *Estne Scientia Dei Causa Rerum.*

Resp. Etiam si ita statuerit *August.* quem *Aquinas* sequitur, Rectius tamen alii, nam intellectus operatur per voluntatem.

Obj. *Intellectus Dei* est ipsa *Essentia Dei*; Voluntas etiam in Deo cum Intellectu identificatur.

Sol. *Intellectus* operatur per *Rem istam* quæ est *Intellectus*, sed non quæ est *Intellectus*.

Obj. Omnia creavit per *Verbum*, & *Verbum* est *Intellectus*, Joh. 1. 3.

Sol. Per *Verbum* ibi non intelligitur *nuda Intellectus* operatio, sed *Operatio Voluntatis Christi*, quæ per *Intellectum* dirigitur.

De *Sapientiâ Dei.*

Sapientia Dei tum *Scripturis* tum *Operibus suis* diversis celebratur & inclarescit, Dan. 2. 20. *Sapientia illius* est, & *Sapientibus* dat *Sapientiam*, Prov. 8. & 15. *Per eam Reges regnant*, & *Legislatores iusta decernunt*. *Eam possedit in initio viarum suarum*. *Solus Sapiens vocatur*, Rom. 16. 27. 1 *Tim.* 1. 17.

Sponte hoc agnoscit quisquis corporis humani conformationem, totiusq; universi fabricam & partium illius Ordinationem dignè contemplatur, & quàm accuratè observat quali mensurâ, numero & pondere disponuntur omnia, fieri nequit ut non totus in admirationem eorum rapiatur. Sic B. *Paulus* multiformem *Dei Sapientiam* in Distributione *Gratiæ* relucentem seriò recognoscens, in admirationem erumpit, O *Altitudo divitiarum sapientiæ Dei*! quàm incomprehensibilia sunt *Judicia ejus*, & *viæ ejus impervestigabiles*! Rom. 11. 33.

De Voluntate Dei cum Habitibus & Actibus ei tributis.

Voluntas Deo tribuitur, quâ *Principium* quorum-
cunq; *Eventuum*, *Apoc.* 4. 11. *Creasti omnia, &*
propter Voluntatem tuam sunt, & creata erant.

Ab eâ *Decretum* differt (pro captu finito) ut
Effectus à *Causâ*. *Actus* enim absq; facultate,
undè proficiscatur, esse nequit, *Eph.* 1. 11. *Ope-*
ratur omnia ex consilio voluntatis suæ. Actiones ejus
sunt vel

Necessariæ, atq; illæ vel *absolutè*, sic vult & a-
mat se ipsum; vel secundum quid, sic *Actiones*
quædam sunt internæ in *Creaturas*, quas li-
cet *liberè creat*, non tamen nisi *iustas & bonas*
creare potest, alioquin non amaret quando
creatæ sunt, vel *Liberæ*; quas extra *essentiam*
suam producit.

Qui optima semper necessariò vult, quædam *Obj.*
necessariò vult.

Ex Hypothesi scil. quando vult, optima vult. *Sol.* 1.

Quæ fecit, bona fecit valdè, potuit tamen ea-
dem aliâ bonitatis specie adornâsse. 2.

Non potest velle mala, sed quæ bona tanummo-
dò, ergò non liberè. *Obj.*

Possè mala velle, est imperfectio, quâ ista qui
vult in bono non confirmatur. *Sol.* 1.

Liberrima Electio consistit cum beata illâ determina-
tione Naturæ. Vid.c. 5. §. 1. 2.

Num Deus vult aut probat malum?

Malum est vel pœnæ vel culpæ.

Ipsam malum Pœnæ quatenus est *Afflictio & Mi-*
seria Creaturæ non probat, *Ezek.* 18. 23. sed quâ

Quæst.
Resp.

Opus justitiæ, Rom. II. 36. *Ex eo, per eum, & in eum sunt omnia.*

Inflictio pænæ dicitur *Opus suum*, Deut. 32. 39. Amos 3. 6.

In malo *Culpæ* consideranda sunt, *Actio ipsa*, *Deformitas Actionis*, & *Directio* illius in bonum finem.

Actio est à *Dei Providentiâ*. *Directio* etiam est à *Deo*; unde illam *Deus* interdum velle dicitur, Gen. 45. 7, 8. & 50. 20. *Deus illud cogitavit in bonum*, Isa. 10. 5, &c.

Malitiam Actionis nec probat nec vult, Ps. 5. 5. Jac. I. 13. vetat, punit, &c. sed *volens* permittit, Act. 14. 10. *Deus sivit omnes gentes ingredi vias suas.* Bonum utiq; est ut mala in bonos fines permitteret qui impedire non tenetur.

Nec adeò nuda est permissio, ut, quasi *Deo* invito, permetteretur, semper enim conjuncta est cum directione in fines optimos.

Obj. Si *Deus* malum *Volens* permittit, Malum illud non opponitur *Voluntati* ejus.

Sol. Si *Voluntas* sumatur *privativè* pro *non repugnantia*, tum permissio ei non opponitur: Sin pro *Complacentiâ* aut *Approbatione*, opponitur *Voluntati* *Divinæ*. *Non vult iniquitatem.*

Obj. Non minùs opera mala quàm bona in *Scripturis* *Deo* tribuuntur, Gen. 45. 8. *Non vos me huc misistis, sed Deus ipse*, Job 1. 21. Act. 3. 18. *Deus, quæ antè annuntiavit implevit.*

Sol. Non *Deo* ascribuntur, tanquam malorum operum *Autori*, sed tanquam pravorum instrumento-
rum *frænatori*, *moderatori*, *directori*. Effectus enim qui à duabus causis oritur, quarum una *Effectrix*, altera *Directrix* est, utriq; ascribendus est diverso respectu. Sic cum *Fons* rivum emittit in hunc vel illum *Agrum*, tum *Agricola* qui eum diducit rectè dicitur eundem emittere. Hoc ipso *Simili* *Sp. Sanctus* utitur, Prov. 21. 1. *Cor Regis in manu*
Do-

Domini ut Rivi aquarum. Sic Duci etiam Victoria tribuitur, qui Exercitum rectè ordinavit.

Deus præcipit ut hæc vel illa mala fiant, ergò ista vult. *Sbimeï præcepit, ut malediceret; Sathana, ut esset mendax Spiritus in ore Prophetarum Achabi, 1 Reg. 22. 22.* Obj.

Vox præcipiendi in his & locis similibus improprie sumitur pro Providentiæ gubernatione, sic Isa. 10. 5, 7. Assyrius erat Virga iræ Divinæ; Ipse verò non ita proposuit, sed ut vastaret, &c. Sol.

Num voluntas Dei sit Immutabilis? Vid. etiam Quæst. retrò §. 3. De immutabilitate Dei.

Actiones internæ voluntatis Divinæ non mutantur, *Jac. 1. 17. Isa. 46. 10. Consilium meum stabit, Mal. 3. 6. Ego Jehova non mutor. Non est Defectus aut Potentiæ, aut Sapientiæ, ergò non mutationis materiâ: Mutatis autem Objectis ipse mutatur: Saulem & Solomonem pios amavit; deficientes odit, & severe punivit.* Resp.

Voluntas libera semper est Mutabilitatis Principium. Obj.

Non quidem in Creaturis semper verum est, nisi in voluntate sibi relicta; Angeli & Beati in Cælo confirmantur. Sol.

Est autem in Voluntate Potestas actus suos variandi. Inst.

Voluntas, quoad actus internos non variat, nisi imperfecta sit, aut imperfectè instructa. Nemo enim Decretum suum variat, nisi aliquid in eo apprehendat Imperfecti, aut incommodi; quod Deo non accidit. Et quoad actus externos variandi causa non est in voluntate Divinâ, sed in Objectis. Sol.

Libertas autem in eo consistit, ut hoc aut illud velle possit. Inst.

Verum est de Voluntate, antequàm determinavit. Nec illa Libertas mutabilis dicenda est, sed Sol.

facultas diversimodè agendi. Deus autem omnia determinavit, & optimè; ideòq; *Consilium non mutat.*

Obj. *Voluntas* est in Potentiâ, ad ea quæ illi subjacent, quam diù ea non *vult actu.*

Sol. Verum est, sed quæ Deus jam vult actu, ab æterno voluit. Cogitari potest *Prioritas & Posterioritas* Ordinis in æternis, non Temporis.

Obj. *Aliter* se habet Deus cum irascitur homini, *aliter* quando ei pacatur.

Sol. *Voluntas* in se non mutatur; quia modo illo variabili agere ab æterno decrevit; non novos affectus induit, sed varios actus voluntatis sine mutatione sui exercet.

Obj. *Promittit & minatur* quæ non exequitur, ergo *Voluntas* ejus mutabilis est, & de morte *Hezekiæ*, 2 Reg. 20. alia atq; alia fuisse videtur.

Sol. Promissiones & Comminationes illæ Conditionales erant, saltem tacitè, *Jer.* 18. 7. *quo tempore loquar contra*, &c. Præsciens autem ab æterno, num *Conditio* præstanda foret, ipse peragit in Tempore, prout ab æterno decreverat.

Quæst. *Estne aliqua voluntas Dei respectu Actionum Justitiæ & Misericordiæ quæ Arcana sit? Sive num Deus exercent Judicia sua secundum Promissiones & Comminationes verbo annexas?*

Resp. Non exercet Judicia sua contra *Voluntatem* Revelatam, Ratio tamen Judiciorum sæpè *occulta est*, Ps. 36. 6. *Judicia tua Abyssus multa*, Rom. 9. 25. *num figulus*, &c. & 11. 33. *Quam inscutabilia*, &c. *Job* 42. 3. Hoc tamen non obstante *Voluntas Divina* distinguitur,

1. In *Arcanam*, de iis quæ proprio quasi pectore clausa reservat; ut de *Judicii extremi definito die*; & *Revelatam* de iis quæ verbo suo patefacta sunt. Utriusque mentio fit, *Deut.*

29. 29. Occulta Deo nostro, quæ manifesta sunt, nobis & nostris in æternum Frequens admodum (licet haud propria) est Distinctio in *Voluntatem Signi & Beneplaciti* ;
2. *Signi*, quæ Signo aliquo nobis innotescit. Signa verò ista censentur hoc Versiculo.
- Præcipit, ac prohibet, permittit, consulit, implet.*
2. *Beneplaciti*, quæ in Deo latet donec Oraculo aliquo aut eventu patefcat.

1. Sed imprimis. *Promissiones* ejus signa sunt. Expletio sive Eventus est quidem voluntatis *Beneplaciti* Signum & Demonstratio, seu Effectus, potius quam signum.

2. Est quoq; *Vocis* distinctio potius quam *Rei*, nam quod mandat non minùs ei placet, quam quod evenit ; nec quicquid evenit est illi gratum, Peccatum enim (quo nihil frequentius) illi maxime displicet & exosum est.

3. Deniq; *Voluntas Signi* est pars *Beneplaciti* ; nam per *Voluntatem Beneplaciti* decrevit, quibus modis & gradibus *Voluntatem Signi* patefaceret.

Quamvis autem minùs propria sit hæc Distinctio, non tamen *Contrarietatem* voluntati Divinæ ostendit inesse.

Deus mandavit *Abrahamo* Filium suum mactare, sed voluntate *Beneplaciti* hoc fieri nollet. *Obj.*

Partem tantum voluntatis *Abrahamo* significavit primo, partem apud se occuluit tentandi gratiæ ; nam plena *Voluntas* erat mandare ut offerret, postea offerre paratum, impedire nè faceret. *Sol.*

Præcepit *Pharaoni* ut Populum *Israelit.* dimitteret, voluntate autem *Beneplaciti* voluit eum indurare, nè hoc faceret. *Inst.*

Idem responderi potest. Præcepit Populum dimittere, partem verò *Voluntatis* non significavit, nempe indurantem se sibi permittere. *Sol.*

Inst.

Deus Pharaonem indurâsse dicitur.

Sol.

Pharaonis induratio quâ Deo parere non voluit, Pharaonis Malitiæ justè tribuitur, *Exod.* 7. 13. 22. & C. 8. 15. 19. Deus quidem indurâsse dicitur, sed per accidens, scil. quibusdam actionibus quæ emolliendo potius cordi ejus quàm indurando infervissent, si non desperatè improbus fuisset, occasionem nimium sumpsit ex Dei patientiâ & subductione plagarum sæpius iteratâ se magis magisq; adversus Deum obfirmandi, atque instar ferri calefacti remoto igne, refrigercentis, durior factus est.

Obj.

Vult omnium salutem *Voluntate Signi*, 1 Tim. 2. 4. Vult autem multorum damnationem *Voluntate Beneplaciti*.

Sol.

Vult omnium salutem, nempè si credant & resipiscant; quod cum omnes non fecerint, vult eorum damnationem: Hæc autem non contrariantur.

Inst.

At voluntate *Signi* testatur se velle, ut omnes credant & resipiscant, & Vol. *Beneplaciti*, ut non credant & resipiscant.

Sol. 1.

Vol. *Signi* testatur se probare hominum resipiscentiam, eam enim præcipit; media sufficientia exhibet, &c. non autem tenetur novas vires & irresistibiles largiri lapsis, quoties sufficiens Gratiâ, propriâ cujusq; culpâ reddetur inutilis.

2.

Non constat Deum velle ut ulli non credant & resipiscant, nisi qui resipiscere noluerit, nec impedit aut improbat, quo minùs donis collatis utantur, quod propriæ cujusq; impœnitentis *contumaciæ* tribuendum est.

Voluntas Dei (juxta *Damascenum*, l. 2. c. 29. de *Orthod. fide*) est vel *Antecedens* vel *Consequens*, quam Distinctionem varii variè interpretantur; aperta verò & satis congrua est hæc Explicatio ad finalem hominum statum accommodata.

Antecedens est, quâ Deus vult omnes servare si credant & resipiscant; hæc sæpè non impletur, quia conditio ab homine non impletur, five potius impletur de homine eapropter non salvando.

Consequens, quâ Deus pœnam inobedientibus & præmium obedientibus statuit; hæc nunquam non impletur.

Multi contrâ remonstrantes hanc distinctionem elevant, & quidam prorsus rejiciunt, quasi primum illius membrum inefficax votum solummodo aut *Velleitatem* Deo tribueret. Attamen Deus haud concipi potest qualis revera est, scilicet *Benignissimus*, nisi volens Homini antecedentè (quoad ordinem naturæ) ad omnem noxam, aut sepositâ cujusq; delicti consideratione, benefacere, saltèm non pœnis æternis eum adjudicare; sed quia justus est & peccatum odit, haud concipi potest quin prævisâ hominis voluntariâ defectiōne, præcipuè si Gratiā ad meliorem frugem illum reducere sufficientem obstinatè rejecturus fuerit, eundem dignis pœnis afficere.

Hinc prior actus voluntatis *Antecedentis* esse censetur, posterior *Consequentis*. Quod enim *Necessarium* est in Deo (ut benefacere innocenti) tanquam quid prius à nobis concipi oportet, quàm quod *Liberum* & ad conditionem Objecti accommodandum, ut est Supplicii & Pœnæ constitutio; quæ non nisi ex prævisō Creaturæ delicto necessaria est, etiamsi, quatenus sunt in Deo, actus sunt simultanei, & eodem momento æternitatis eliciti.

Sicut *Intellectus* (qui est facultas *dirigens*,) & *Voluntas* (facultas *imperans*,) itā *Potentia*, imò *Omnipotentia* (quæ est facultas *exequens*) Deo tribuitur.

Poten-

Potentia Activa Deo tribuitur, quâ ad res efficiendas *potentissimus* est.

Passiva verò ad aliquid recipiendum non *proprie* in Deo est, quia omnimodè *Perfectus*. Amat & colitur à piis, blasphematur & offenditur ab Impiis; sed quamvis illa sunt *Passiva verba*, grammaticè accepta, nullam tamen indicant passionem in Deo, nisi quis diceret *Colorem* pati ab oculo. Non indè major perfectio Deo accidit, sed innotescit, Ps. 16. 2. *Bonum meum non ad te, &c.*

Obj. Passiva Generatio est in Filio, & passiva Spiratio in Sp. Sancto.

Sol. Grammaticè *Passiones* dicuntur, non propriè. Nam in *passione* propriè dictà *Subjectum* præexistit antequam *perfectio* accedat. Hæc autem coexistunt ab æterno cum Filio & Sp. Sancto. Ità vulgò respondent, ut *suprà* monuimus. Tutiùs autem est, dicere cum *Augustino*, quod *Mysterium hoc ineffabile* non est ad *Leges Naturales* revocandum, *l. 5. de Trin.*

*Potentia Dei una est, sed respectu Obje&thorū
& Effectuum distinguitur:*

Eftq; vel { *Personalis*, quâ Pater dicitur *generare*
 & *spirare*.
Essentialis, quæ communis est tribus
Personis.

Dicitur etiam vel *Absoluta*, vel *Æqualis & Ordinaria*.

Absoluta, quâ potest omnia, quæ non implicant contradictionem, efficere, *Matth.* 3. 9. Potest ex lapidibus excitare liberos *Abrahamo*, *Luc.* 1. 37. *Nulla res est illi impossibilis.*

Actualis & Ordinaria exequitur in tempore quod vult & decrevit, Eph. 1. 11. *Omnia operatur secundum consilium voluntatis sue.*

Num hæc Ordinaria communicata fuerit humana natura Christi? Quæst.

Quoniam ipsa est Divina Essentia, communicatur; sed non aliter quàm quia unitur cum humanâ Essentiâ, non in eam transfunditur. Resp.

Matth. 28. 18. *Mihi data est omnis potestas in Cælo & Terrâ.* Obj.

In Græco non est *δύναμις* sed *ἐξουσία* i. e. jus & Autoritas, seu Potestas, sic omnia subjecit pedibus illius, 1 Cor. 15. 27. Sol.

Filius non potest generare, nec Sp. Sanctus aliam Personam producere. Obj.

Illæ sunt *Actiones Personales*, non *Essentiales*, *Relativæ* non *Absolutæ*. Sol.

Potentia hæc ob attributum *Infinitatis* est *Omnipotentia*, quæ indè se manifestat, quod non eget instrumentis, nec *præexistente materia*, neq; *ductu temporis*, nec *fatigatur*, Heb. 1. 3. Phil. 3. 21. *Potest subicere sibi omnia*, Apocal. 1. 8. Ps. 115. 3. Matth. 26. 53.

Potest omnia quæ cum Naturâ aut Proprietatibus illius non pugnant, quod *Impotentiam* argueret. Sic *mentiri nescius* dicitur, Tit. 1. 2. *Peccare* nequit, quia *Sanctissimus*, id naturam illius everteret. *Edere, bibere, dormire, loco moveri*, notarent *Imperfectionem*; *facta* non potest reddere *inflecta*; nec facere ut *Contradictoria* simul essent *vera*, quia tum *Veritatem* negaret. Præoccup.

Si potuit Creaturas meliores & perfectiores fecisse quàm fecit, non videtur Optimus, quia non dedit Optima. Obj.

Sapientiæ insuper rationem habuit, quæ varias rerum perfectiones & perfectionis gradus postulavit ad pulchritudinem Universi. Nec ex *Necessitate*, sed *Libertate* se creare ostendit. Sol.

Si

Obj. Si semper pluribus perfectionibus Creaturas ornare potuit, tum infinitis, & Creatura esset infinite perfecta; si non potuit, limitaretur illius *Potentia*.

Sol. Non sequitur: Non quod *Potentia* Deo desit, sed quod Creatura infiniti sit *incapax*.

SECTIO VI.

De Habitibus & Actibus Voluntatis Divinae, Bonitate, scil. *Iustitiâ*, &c.

Atributa quædam per modum *Habituum* & *Affectuum Voluntatis* de Deo prædicantur; ut *Bonitas*, *Iustitia*, &c.

I. *Bonitas*. Bonus est Deus.

Ratione { *Internæ suæ Naturæ*, five in *Se*, imò
Solus, Luc. 18. 19.
Beneficiorum in alios, five relatè,
Rom. 2. 4.

Ultionem quidem mandavit, *Rom.* 13. 4. sed publicam, quæ non humana est sed Divina.

Bonitas Dei { *Generalis*, erga omnes, *Pf.* 145. 9.
est, tum & 119. 64. *Matth.* 5. 45.
{ *Specialis* erga Ecclesiam & fideles,
Pf. 73. 1. 1 *Tim.* 4. 10.

Bonitatis velut Rami sunt illius *Gratia* & *Misericordia*.

1. *Gratia Dei* est, vel
- Præveniens*, quâ (non protervè re-
jicientibus) auxilia præbet in
ordine ad *Conversionem*, aliaq;
fœderis beneficia, *Apoc.* 3. 20.
Phil. 2. 13.
 - Subsequens*, ad fructus *Conversione*
dignos producendos, *Joh.* 15. 2.

Palmites in Christo purgat, *Rom.* 8. 26. *Spiritus succurrit*, &c.

- Estq; *Gratia*, vel
- Gratuitus Dei favor*, *Gen.* 6. 8. *Noah*
invenit gratiam apud Deum.
 - Donum ex Gratiâ datum.*

Num *Dona in Creatione data*, etiam in homine cor- rupto relicta rectè vocentur *Gratia*? Quæst.

Sunt *Singularia Beneficia*, & ex solo Dei *Beneplacito*, sed non *Gratia Evangelica*, quæ in Scripturis per Christum parta habetur, *Joh.* 1. 17. *Lex per Moysen data est*, sed *Gratia & Veritas per Jesum Christum*, *Rom.* 6. 14. *Non sumus sub Lege sed Gratiâ*. *Pelagius* ergò *Gratiæ* vocabulo abutebatur, quando dona Naturæ titulo isto insignivit.

Estne *Legitima Distinctio illa Gratiæ ingratæ datæ*, & *gratum facientem*, cum omnis sit gratis data, & nihil nobis inhærens nos Deo gratos reddat? Quæst.

Non, nisi per *Gratiam gratum facientem*, intelligamus *Gratiam sanctificantem*; non *Gratiam*, quæ merito suo nos Deo gratos reddat, & per *gratis datam* intelligamus *Donum aliquod Gratiæ sanctificanti Gratiæ oppositum*, Nomine Generis sumpto pro specie, quæ nomine caret.

Misericordia Deo tribuitur non quatenus significat Dolorem conceptum ex alienâ miseriâ, sed quod ad succurrendos miseros propensus sit, idq; ex Natu- 2.

Naturâ suâ in eâ enim locum habuit ab æterno, & ad Exemplar Dei jubemur *Misericordes* esse, Luc. 6. 36.

Estq; vel { *Generalis*, quâ miseretur omnium Creaturarum, Ps. 104. 27. & 145. 9.
Specialis, quâ miseretur fidelium, horum enim *speciali* modo misereri vult, Rom. 9. 18. Exod. 33. 14.

II. *Iustitia*, Ps. 145. 17. *Iustus est Dominus* { *Dicti*,
minus in omnibus viis suis : Estq; vel { *Facti*.

I. *Dicti* est, vel { *Veracitas*.
Fidelitas.

I. *Veracitas*, quâ illud enunciatur quod cogitatur, & opponitur *Simulationi* sive *Hypocrisi*. Deus enim est mentiri nescius.

Obj. Videtur interdum enunciare vel præ se ferre, ac si quædam vellet, quæ tamen non vult, ut cum *Abrahamo* præcepit filium mactare, *Pharaoni Israelitas* dimittere.

Sol. In his non fuit *Simulatio* (ut prius indicavimus) sed sancta licet non plena Consilii sui declaratio. Sic I *Sam.* 16. 3. Propheta ex mandato divino Sacrificium *Bethlemi* instituit, *Davidem* uncturus in Regem, & *Luc.* 24. 28. Christus præ se tulit, quod longius esset iturus.

2. *Fidelitas* est *Constantia* in Promissionibus & Minis, sic Vox *Iustitiæ* pro *Fidelitate* ponitur, Ps. 143. 1. *Exaudi me pro fide tuâ, & pro Iustitiâ tuâ.*

Obj. Nonnunquam videtur promittere quæ non præstat, & minari quæ non exequitur ; ut, de *Ninivitarum Excidio*. Con-

79

Sol.

2. *Facti Justitia est, vel*

Universalis est Rectitudo & Sanctitas in omnibus suis Actionibus, Deut. 32. 4. Rupes est; illius opus perfectum est. Hab. 1. 13. Oculi ejus puri adeo ut iniquitatem videre nequeat.

Particularis est, vel

Commutativa ordinarie versatur in Contractibus, undè, propriè loquendo, locum non habet inter *Deum & Homines*, Partes scil. adeò inæquales. *Fœdera* tamen cum *Hominibus* inire dignatur, in quibus Obedientiam exigit & Præmium Evangelicum pollicetur, adeò ut Gratia magis quam stricta Justitia in iis conspicua sit, quodcunq; enim præstamus, Deo debetur & *servi sumus inutiles*, Luc. 17. 10.

Retributiva est, tum

Quarum utraq; Deo tribuitur, 2 *Theff.* i. 6. *Jussum est apud Deum reddere, &c.* *Rom.* i. ult. *Remunerans* autem est ex Dei Bonitate & Veritate, non ex debito. *Debitorem enim se fecit, nihil accipiendo; sed omnia promittendo.*

Gratia benè locata, scil. quæ Pietati studet, est *Obj.*
Divina; ergò pretii & meriti infiniti, ut in hu-
manâ Naturâ Christi.

Нос

Sol. Hoc autem in meris Hominibus verum non est, quia in illis usus istius Gratiae cum defectibus conjunctus est, suntq; Personae finitæ.

Præoccup. Retributiva puniens, vel est in $\left\{ \begin{array}{l} \text{Suos.} \\ \text{Inimicos.} \end{array} \right.$

$\left\{ \begin{array}{l} \text{Suos, Probatio \& Castigatio; eaq; à Deo, sive} \end{array} \right.$

$\left\{ \begin{array}{l} \text{Patris, Heb. 12. 6, 7.} \\ \text{Domini, Matth. 20. 15. Annon} \\ \text{possum facere de meo quod volo?} \\ \text{Rom. 9. 21. Figulus, \&c.} \\ \text{Sub ratione } \left\{ \begin{array}{l} \text{Judicis, licet non quoad rigo-} \\ \text{rem Justitiæ, Gen. 18. 25.} \\ \text{Annon Judex Universi quod} \\ \text{rectum est faceret?} \end{array} \right. \end{array} \right.$

$\left\{ \begin{array}{l} \text{Inimicos, Punitio strictè dicta } \mu\omega\pi\epsilon\iota\alpha. \end{array} \right.$

Harum discrimen est, in

1. *Causâ Efficiente*, quæ *Causa Efficiens*

Castigationis, est Dei Amor, Heb. 12. 6. *Casti-*
gat quem diligit.

Pæna, propriè dicta est ira & odium, Rom. 1. 18.
Ira Dei est manifesta.

2. *Puniendi modo.*

in $\left\{ \begin{array}{l} \text{Castigatione est Paterna moderatio, 2 Sam. 7. 14.} \\ \text{Corripiam Virgâ hom. \&c.} \\ \text{Punitioe strictè dictâ, Ira \& Excandescencia,} \\ \text{Ps. 6. 1. In irâ nè reprehendas me.} \end{array} \right.$

3, *Fine*, qui

in { *Castigatione* est *Emendatio* & *Conservatio*,
 1 Cor. 11. 32. *Cum judicamur à Domino, ca-*
stigamur ne cum mundo condemnemur.
 { *Pena* stricte dicta, *Maledictio* & *Perditio*, Gal.
 3. 10.

Num Justitia retribuens penam peccato sit Proprietas Deo naturalis, quam negare non potest, an res media quam potest admittere vel omittere? Quæst.

Sociniani cum Vorstio prius negant, ut fundamentum sternant Doctrinæ quâ veram Christi satisfactionem negant. Nobis sufficere posset Voluntas Dei, quæ satisfactionem hanc exigit. Non tamen hoc iis dandum est quod Justitia non sit Deo Naturalis. Resp.

1. Amor Justitiæ & Pietatis est Deo Naturalis; ergò & *Justitia Vindicatrix*.

2. Scriptura annuit, Ps. 5. 4. *Non est Deus qui delectetur improbitate*, & 34. 16. Rom. 1. 18.

3. Lex est speculum Naturæ Divinæ quoad actus morales.

4. Per *Justitiam Vindicatricem* distinguitur à falsis Diis, Exod. 34. 7. *Non absolvit fontem*, 2 Thess. 1. 6.

5. Necessarium erat ad nostram Redemptionem ut Christus, cum peccata nostra in se suscepit, supplicia etiam iis debita subiret, Matth. 26. 39. Si fieri posset, &c. Heb. 2. 10. Deut. 9. 23. *Necesse erat, ut Exemplaria*, &c.

Justitia vindicatrix habuit initium. Ergò non est Deo naturalis [& eodem redit Argumentum quod in hunc modum formatur] *sine quo Deus esse potuit illud non est Deo essenziale, sed Deus potuit fuisse sine Justitia vindicatrice, quia potuit non fuisse Creatura peccatrix.* Obj.

G

Actus

Sol. Actus Dei externi habuerunt initium & sine eis Deus potuit fuisse, attamen nunquam potuit fuisse non osor peccati, aut illud quandocunq; eveniret non puniturus; idq; necessariò, adeò ut quamvis Justitia ultrix potuit non fuisse quoad Esse Relativum, & ob defectum objecti, tamen quoad Esse Absolutum fuit Deo Essentialis, & in Sanctitate illius fundata. Ad eundem etiam modum alia Attributa quoad Actus externos initium habuerunt, quasi mutabilia fuisse viderentur, sic Patientia, Veritas Promissionum & Comminationum, &c. quamvis Deus quoad naturam semper idem existit.

Obj. Contraria non sunt in eodem Subjecto gradibus intensis, ergò non in Deo Justitia vindicatrix & Misericordia quæ grandis est & limites transcendens.

Sol. Non sunt in Deo tanquam accidentia in Subjecto, sed in Deo sunt ipse Deus, quamvis circa diversa Objecta diversos habent effectus, ut sunt punire, & condonare.

Obj. Si Justitia puniens esset Deo essentialis & necessaria, tum nullum peccatum unquam remitteretur, etsi Misericordia esset ei necessaria, nullum puniretur. Contra naturam illius esset aut punire quenquam, aut illius misereri; nimirum in Misericordiam offenderet ulciscendo, ac in Justitiam condonando miserisve succurrendo. Nec concipi potest quomodo quicquam faceret, vel internis, vel externis suis Actibus, adversus ea quæ ipsi sunt naturalia.

Sol. Ubi non intervenit *Debitum* aliquod Justitiæ contra naturam illius esset punire, aut cruciare quenquam, quia Misericordia est illi naturalis; sed ubi *Debitum* per peccatum intervenit contra naturam illius esset condonare, quamdiu *Debitum* non solum est, & peccator ad pœnam obligatus, quia Justitia est illi naturalis. Hinc autem sequitur quod Satisfactione Christi præstitâ, nè mi-

nima quidem discordiæ scintilla inter hæc Attributa relinquatur.

Opera Misericordiæ non necessariò, sed liberè *Obj.* exercentur, ergò & Opera Justitiæ; sic Potentia est Attributum Essentiale & Neccessarium, sed non neccessè est ut ex lapidibus suscitet liberos Abrahæ.

Attributorum maximè necessariorum Opera *Sol.* exercet Deus secundum Sapiëntiam suam & liberam paritèr & sanctissimam Voluntatem libere, & non eodem semper modo, mensura & ordine: Semper autem justè adeò, sanctè, & sapientèr, ut sive operetur, sive ab operando se contineat, nè quidem mente assequi possumus quicquam ab eo factum unquam aut infectum esse sanctitati suæ naturali alienum, & speciatim, quo aut Debitum ex peccato non solvatur, aut ab acceptato Sponsore solutum à Personâ peccatoris denuò exigatur.

Si Justitia ultrix & Misericordia sint Attributa *Obj.* Deo naturalia, agerent ex necessitate naturæ, scilicet quicquid, quando & quantum possint. Horum autem effecta non ex istiusmodi necessitate fiunt nam quorum vult miseretur.

Quædam fiunt ex *absolutâ* necessitate, illa scilicet *Sol.* ad quæ nulla requiritur decreti Hypothesis; sic Deus Pater genuit Filium, Spiritus S. processit, malum odio habet, sanctitate delectatur, peccatum quandocunq; eveniret puniturus; in sancta tamen illius *voluntate* situm erat utrum peccatum permetteret, ac satisfactionem alienam acceptaret necne.

Alia fiunt ex necessitate, sed simul à determinatione divinæ voluntatis pendent hinc sæpè suspenditur, in dies aut annos, aliquot, pœna quæ ob peccatum immediate ex sua natura Justitiæ debebatur. Hinc etiam Pœna sæpè non à peccatore resipiscente exigitur, sed in Christum sponforem illius transfertur, cujus Substitutio (cum relaxatione stricti juris) acceptata peccatoris de-

lietum reddit, non modo remissibile, sed certò, & ex necessitate illi fore remittendum.

Obj. Si justum sit apud Deum iis ipsis parcere qui peccarunt, tum multò magis innocenti suo Filio, qui ex merâ charitate Sponsorem sese exhibuit.

Sol. Quoad vadis substitutionem dicimus, quædam justa sunt quia Deus vult, quædam verò Deus vult, quia justa sunt. Peccatum simpliciter punire inter ea numeratur quæ Deus vult, quia justa sunt. Peccata punire in Persona ipsius peccatoris, vel illius qui culpam præstare vadimonio se obstrinxit inter ea quæ justa sunt quia Deus vult, quamvis enim Justitia puniens sit Deo naturalis; vadis tamen Substitutio, qui peccatoris vice & loco Justitiæ satisfaceret, voluntaria erat & ex mero Dei beneplacito; neq; alius erat par huic negotio qui loco illius substitueretur. Quædam ab his non longè aliena occurrunt, Cap. 9. §. 4. *Quæst. de Satisfactionis necessitate* quæ cum his collata lucem sibi mutuò præbebunt clariorem.

CAPUT IV.

De SS. Trinitate.

SECTIO I.

Opera Dei sunt, vel $\left\{ \begin{array}{l} \text{Interna.} \\ \text{Externa.} \end{array} \right.$

Interna dicuntur, quæ ad terminum extra Deum non referuntur, ut *Intellectio*, quâ seipsum intelligit, & quod unicuique Personarum proprium est. *Æterna Generatio Filii Spiratio & Processio S. Sancti.*

In Doctrinâ hujus Mysterii, voces quædam occurrunt hic breviter explicandæ, tum Græcæ, tum Latinæ.

Græcæ, ut *ἐσθια*, quæ ducitur ab *ἐσθ*. Vox ipsa *ἐσθια*, quatenus significat opes terrenas, extat *Luc. 15. 12.* Non autem sensu huic Mysterio congruente, attamen,

*Explican-
tur voces
Græcæ
ἐσθια. 1.*

1. Res ipsa in Scripturis habetur; dum Nomen *Jehova*, Attributa, Opera, & Gloria Divina Patri, Filio, & Spiritui S. tribuuntur. Attributa enim Essentialia sunt ipsa Dei Essentia.
2. In Concreto habetur in Scripturis, *Exod. 3. 14. Ap. 1. 4.*
5. Synonyma illius in Scripturis occurrunt, *θεία φύσις*, 2 *Pet. 1. 4. Gal. 4. 8. θεότης*, *Col. 2. 9. θεοὶ*, *Rom. 1. 20.* Quid enim aliud est Divina Natura, Deitas, Divinitas, quam Divina Essentia?

G 3

Non

Non autem de Personis prædicatur, ut Universale de pluribus numero differentibus, ut humana Natura de *Petro, Paulo, &c.* quorum quilibet habet naturam suam numericè differentem. Sed quamvis Essentia sit singularis & individua, est tamen tota cuiq; Personarum communicabilis.

2. *Ὁμοούσιᾳ*. *Ὁμοούσιᾳ* ab *ὁμοῦς* & *οὐσία*, quòd Essentia una & indivisa æqualitèr tribus Personis competit, quæ dicuntur *ὁμοούσιοι*.

Quidam conati sunt ostendere vocem istam in usu fuisse ante Concilium *Nicænum*, sed ex Scriptis incertæ Originis. *Aug.* enim l. 3: contra *Max.* c. 14. à Patribus eam contra impietatem *Arianorum* conditam asserit.

“ Quoad significationem Vocis, audiatur *August.* l. de quinq; *Hæres.* c. 7. Quando Christus, *Joh.* 10. 30. dicit, *Ego & Pater unum sumus*; per id quod ait *Unum Arium* perculit, per id quod ait *sumus Sabellium* stravit, cum nec [*sumus*] de *Uno*, nec [*Unum*] diceret de *diversis*.

Monet *Athanasius de Decret. Synodi Arim. & Silenc.* [*ὁμοούσιᾳ*] non dici de illis, qui quomodocunq; habent unam Essentiam, sed de illis tantum, quorum unum est ab altero, & ab illo recipit eandem Essentiam. *Sabellius* fatebatur Patris & Filii esse eandem Essentiam, sed negabat Filium esse à Patre ab æterno genitum, & personalitèr ab eo distinctum. *Arius* Filium esse à Patre & personalitèr ab eo distingui, sed negabat eandem, per generationem à Patre Essentiam recepisse.

Epiphanius in Anc. monet, aliud esse *συνέσιον*, aliud *ὁμοούσιον*, illud significat unitatem sine distinctione, hoc unitatem cum distinctione unius ab alio. Alii etiam tradunt discrimen inter *ὁμοούσιον* & *ἐπεούσιον*, & inter *ὁμοούσιον* & *ὁμοιούσιον*. ut per *ὁμοούσιον* non similis, sed æqualis, imò eodem numero Essentia, Potentia, Æternitas, Voluntas, Gratia, & Majestas intelligatur.

Si qui inter *Orthodoxos* dicunt se nomen ὑπόστασις
odisse (quod de *Luthero* objicitur) Rem tenent
in Concilio per Scripturas definitam, ideòq; Hæ-
retici non sunt.

ὑπόστασις ab ὑπὸστασθαι subsistere, seu firmitèr stare
fuitur, de firmâ fiducia & immotâ animi confi-
dentiâ usurpatur, 2 *Cor.* 9. 4. & *Heb.* 3. 14. & 11.
1. sed in eâ significatione quam in Doctrinâ de
Trinitate obtinet, *Heb.* 1. 3. ubi Christus dicitur
καὶ ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. An Personæ an Essentiæ
haud convenit inter Autores; conciliari autem
possint, si dicamus ὑπόστασιν ibi non sumi pro Per-
sonalitate aut Personali Proprietate præcisè & for-
malitèr acceptâ, sed pro Personâ concretè & ma-
terialitèr, i. e. Essentiam habente. Hinc quidam
distinguunt inter ὑπόστασιν & τρέπον ὑπόστασις, scil.
Personam & Personalitatem, sive Personalem Pro-
prietatem. Conter quæ (sub tit. *Persona*) sequun-
tur.

ὑπαρξις, ἀπὸ τοῦ ὑπάρχειν, idem in hoc Mysterio
quod ὑπόστασις. LXX. aliâ significatione hâc voce
utuntur, scil. pro bonis facultatibus, & opum Pos-
sessione, *Prov.* 13. 11. *Jer.* 9. 10. *Dan.* 11. 13. Quo
sensu etiam accipitur *Act.* 2. 45. *Heb.* 10. 34.

Πρόσωπον, ἀπὸ τοῦ πρὸς ὅπα. Græci usurpare cepe-
runt πρόσωπον pro ὑπόστασις, cùm viderint Latinos
Personæ appellatione Hypostasim exprimere.

Μονὰς καὶ Τριάς in antiquissimis Ecclesiæ Scriptori-
bus occurrunt, *Iust.* &c. Concretum Τριάδος difer-
tè extat 1 *Joh.* 5. 7.

Latinae huc spectantes, sunt

Essentia, idem quod apud Græcos οὐσία, de quâ
vid. suprà.

In *Creatis*, quælibet *Persona*, ut *Petrus*, *Paulus*,
Johannes, propriam habet Essentiam incommunica-
bilem, & ab Essentia Personæ alterius differentem,
in S. *Trinitate* quælibet *Persona*, Pater, Filius, &
Sp. Sanctus unam & eandem habet Essentiam

3.
ὑπόστασις4.
ὑπαρξις.5.
Πρόσωπον6.
μονὰς καὶ
Τριάς.Voces La-
tinae.I.
Essentia.

communicabilem, & quolibet totam. *Unitas* Effentiae in Personis *Creatis* est *Specifica*: *Unitas* Effentiae in Personis *Divinis* est *numerica*; ratio pendet ab Effentiae *Humanæ* *Finitate*, & *Infinitate* *Divinæ*.

2.
Substantia

Substantia, interdum sumitur improprie, hoc ipso Articulo, pro Personâ. *Hilar.* 1. de Synod. dicit in Deo esse tres *Substantias*; quo sensu quidam reddunt verba Apost. *Hebr.* 1. 3. *Filius est Character Substantiæ Patris.* *Aug.* 1. 2. de Trin. c. 4. dictum est à nostris Græcis *Una Effentia, tres Substantiæ, Una Ousia, tres Hypostases, sive Subsistentiæ.* Vide ergò suprà de Voce *ουσια*.

3.
Subsistentia.

4.
Persona.

Persona etiam respondet Græco vocabulo, *ουσια*, quod vide suprà.

Cum ex Institutione Baptismi in nomine Patris, Filij, & S. Sancti Orthodoxi docuerunt tria esse Nomina ejusdem Effentiae, *Sabellius* asseruit unam duntaxat Personam, sed *τριάνωμον*, & cum illi contrà indicârunt, non tantùm tria nomina fuisse, sed tres nominum Proprietates, *Sabellius* iterum hoc depravavit, dicendo tres Proprietates esse, sicut una Anima tres habet *Potentias*. Tum communiter explicabatur *Ecclesiæ Doctrina*, nempe *tres esse Personas*, seu *Hypostases*, quamvis extet etiam hæc vox in antiquissimis Latine Ecclesiæ Doctolibus. *Tert. advers. Prax.* Quæcunq; ergò *Substantia* Sermonis fuit, *illam* dico *Personam*, & illi nomen *Filii* vendico. *Cyprian. ser. de Christi Nativitate, Hilar.* 1. de Synod. &c.

In Scripturis legimus Deum non acceptare alicujus *Personam*, & *Bellar.* de Christo 1. 2. c. 5. *Hypostasim* humanam intelligit; iis autem locis *Persona* Qualitatem potius quàm *Hypostasim* significat, scil. Qualitatem aut adjunctum aliquod à causâ alienum; ut sunt, *Opes, honor, cognatio, dignitas, potentia, &c.*

Persona, in hoc Myſterio, eſt *Subſtantia prima*, *intelligens*, non pars alterius, nec ab alio ſuſtentata.

1. *Subſtantia prima* quia per ſe Subſiſtens, & Individua, nimirum incommunicabilis aliis Perſonis.
2. *Intelligens*. Bruta quandoq; dicuntur Suppoſita, nunquam Perſonæ.
3. *Non pars alterius*, Anima rationalis individua, non eſt Perſona, quia pars alterius.
4. *Nec ab alio ſuſtentata*, ergò humana Natura Chriſti non eſt Perſona, licet *Subſt.intell.* &c.

Trinitas. Aquinas Trinitatem dictam vult quaſi eſſet *Trium unitas*, juxta illud, 1 Joh. 5. 7. *Hi tres unum ſunt*; ſed Hæc Etymologia eſt tantum alluſiva, & vocis ſonum ſpectans potiùs quam veritatem rei. Nam in hoc Myſterio non ſignificat aliquid ex tribus compoſitum, ſed tres Perſonas unius Eſſentiæ, quæ Perſonæ non realitèr differunt ab Eſſentiâ; aliàs, loco Trinitatis introduceretur Quaternitas. Aliud eſt *Trinus*, aliud eſt *Triplex*. *Trinum* eſt quod Eſſentiâ unum, tres habet ſubſiſtendi modos; *Triplex* quod ex tribus rebus eſt compoſitum. Deum *Trinum* dicimus, non *Triplicem*; & *Trinitatem*, non *Triplicitatem*.

Cum judicio legendi ſunt Patres, qui non rarò ſententiis diſſident in uſu vocum, Subſtantiæ, Hypoſtaſeos, &c.; ut patet ex Hieron. ad Dardan. Aug. l. 5. de Trin. c. 8, & 9. Socrat. Hiſt. Trip. l. 6.

SECTIO II.

CUM Myſterium hoc nec dictavit Ratio, nec demonſtravit Exemplum, ideò juxta normam revelatam ſolummodò de eo loquendum eſt.

Persona

Persona divina describitur, acsi esset *Essentia* Divina cum modo subsistendi, *Heb.* 13. *Filius Dei* comparatus ab *Apost.* cum *Patre*, dicitur *Character Personæ illius*, quæ vox ibi *concretè* sumpta non *Personalitatem* solummodò, sed *Personalitatem*, sive *personalem Proprietatem* cum *Essentiâ* denotat. *Persona* enim *abstractè* sumpta *Personalitatem* solummodò significat.

Personarum notanda sunt Numerus, Distinctio, & Unio.

1. *Numerus.* (a) *Tres* sunt *Numero* numerante, & *tres Personæ* dicuntur *Numero* numerato (b), *Proprietates* enim & (c) *Opera* iis in *Scripturâ* tribuuntur, quæ non nisi *Personis* competere possunt.

(a) 1 Joh. 5. 7. *Tres* sunt qui testantur in Cælo.

(b) *Generatio Æterna, Filius* erat à *Patre* genitus, Joh. 3. 16. & ante secula, Joh. 1. 1. In principio erat Verbum. *Processio* Joh. 15. 26. Qui à *Patre* proced.

(c) Col. 1. 16. Per *Filium* condita sunt omnia, Heb. 1. 2, 3. Per eum *Mundum* condidit. Omnia sustentat, Job 26. 13. *Spiritu suo Cælos* creavit, & 33. 4. *Spiritus Dei* fecit me.

2. *Distinctio.*

Pater est *Deus*, cum *Proprietate Personali Patris*. *Filius* genuit, Heb. 1. 5. Cui dixit unquam *Angelorum*, hodie te genui?

Filius est *Deus*, cum *Proprietate suâ Personali*, Job. 1. 18. *Deum* nemo vidit unquam: *Unigenitus Filius* qui est in sinu *Patris*, ipse enarravit.

Spiritus S. est *Deus*, cum *Proprietate Personali Processionis*, Joh. 15. 26. Quum venerit *Advocatus* quem ego mittam à *Patre*. Sp. ille *Veritatis* qui à *Patre* procedit, ille testabitur de me.

3. *Unio*

3. Unio five Communio Personarum consistit in
 ὁμοσίᾳ, ἰσότητι, & ἀειχωρήσει.

Ὀμοσίᾳ, eo quod Co-essentiales sunt, 1 Joa.
 Hi tres unum sunt, Joa. 10. 30. Ego & Pater unum
 sumus.

Ἰσότητι, eo quod sint Æquales, Joa. 5. 18. Deum
 dicebat Patrem suum, Parem se faciens Deo, ὁμοῦ.

Ἀειχωρήσει, eo quod ita sunt uniti, ut una sit in
 & cum alia, Joa. 14. 10. Non credis me in Patre
 esse & Patrem in me, 1 Cor. 2. 11. Quis hominum
 novit ea quæ sunt hominis nisi Spiritus hominis qui
 in eo est; ita & quæ Dei sunt nemo novit nisi Sp. Dei.

Haud alienum erit ab Instituto nostro, si quæ
 solus F. Turretinus de Controversiis ad hoc Myste-
 rium potissimè spectantibus, ab aliis quasi in com-
 pendium, curâ solerti fatis, reduxit, contractiùs
 adhuc paucis admodum pagellis expediam.

Utrum Articulus de S. Trinitate Personarum sit fi- Quæst.
 delibus necessarius?

Affir. Vita Æterna in illius cognitione sita di- Resp.
 citur, Job. 17. 3. & 6. 40. & 14. 1. Continet pri-
 marium Objectum fidei & cultûs. Illius Confes-
 sio in Baptismo includitur, Matth. 28. 19. Vid. e-
 tiam, 1 Job. 2. 23. Job. 5. 23.

Ab eo pendent alia Dogmata fundamentalia,
 qualia de Filii Missione & Satisfactione, de Missione
 Sp. Sancti, &c.

A Judæis hodiernis, Mahumetanis, & Ethnicis,
 hoc Articulo distinguimur.

Distinguenda est Cognitio ab illius gradibus, Præoccup.
 aliud τὸ ὄν, aliud τὸ πῶς.

1. Non necesse est, ut omnis Articulus fundamen- Objection.
 talis, quoad verba, sit in Scripturis, si

2. Quoad rem ibi contineatur.

3. Dissensus Doctorum in modo explicandi
 non detrahit à rei Veritate.

4. Fal-

4. Falsum est Patres & Christianos ante Concilium *Nicænum* dogma de Trin. non agnovisse; nam *Plin. Ep. 97. ad Trajan.* dicit eos *coluisse Christum ut Deum*, *Clem. Rom. Ep. ad Cor. p. 20. aliaq; Test. citat Turret. de Deo Trino, c. 24. V. Cl. Bullium.*

Quæst. *An in una Essentia tres sint distinctæ Personæ P. F. & Sp. S. Affir. contra Socin.*

Resp. Quæ ex *Platone & Platonicis* de tribus Principiis, *Mente, Verbo, & Spiritu* petuntur, ex priscâ *Hebræorum doctrinâ*, sive *Lectioe Moïsis & Prophetarum* (quos *Platoni* non ignotos fuisse constat) hausta videntur; & traditioni potius quam *Rationi & Lumini Naturæ*, ascribenda sunt.

Mysterium hoc (quantum ad salutem necessarium) revelasse dignatus est *Sp. S. in Vet. Test.* licet obscurius, in *Novo clarius.*

Matth. 3. 16. Tres Personæ distinctis se manifestârunt Personalitatibus in Baptismo Christi. Spiritus (de quo ibi mentio fit) non potest Voluntatem aut Proprietatem aliquam Dei designare, hæ enim non dicuntur è Cælo descendere corporali specie; nec particula *ὁσεί* ad modum descendens referri debet, quasi diceretur *sensim & leniter* delapsus, sed ad speciem seu modum apparitionis.

Obj. Dicimur nos baptizari Spiritu; ergò non necessario Persona *Sp. dicto loco* intelligitur.

Sol. Sic dicimur Christo indui & nutriri quamvis sit Persona, scil. figuratè & mysticè Christum induimus, 1 *Job. 5. 7. Tres sunt qui testificantur in Cælo, P. Verbum & Sp. Sanctus, & hi tres unum sunt. Tres ponuntur Testes*, ergò non Qualitates sunt, sed Personæ; eorumq; Testimonium est testimonium Dei, eò quod testimonium hominum ei opponitur. Ità insuper distinctè testificantur, ut unum sint non consensu tantum sed Essentiâ, ut unum dicuntur, *Job. 10. 30.*

Frustra

Frustrâ locum hunc declinant Adversarii tanquam adulterinum, eo quod variis codicibus Græcis desideretur, nec apud Syrum & Arabem, hoc dolo malo *Arianorum* adscribendum est: Pro nobis enim faciunt antiquissimi & probatissimi Codices, testibus *Hieron. prol. in Epist. Cano. Erasmo, Eruditissimis Editionibus Compl. Antverpiens. Ariæ Mont. R. Steph. Walton. &c.* Nec ullus esset sensus verborum sequentium, & *tres sunt qui testantur in Terrâ*, nisi supponeretur *Testes* præcessisse testantes in Cœlo.

2 Cor 13. 13. Tria Beneficia quæ totam Salutis Rationem complectuntur à tribus Personis juxta proprium cujusq; operandi modum fidelibus optantur. Nec obstat quod Communio Spiritûs *passivè* non *activè* ab aliquibus videtur accipi, quasi peteret ut Charitas Dei communicaret Sp. Sanctum fidelibus, aliud enim est petere Spiritum S. à Charitate Dei & Gratia Christi, aliud petere ut Communio Spiritûs sit cum fidelibus, non ut Materia Voti & ipsum *Donum*, sed ut Author donorum à quo petitur Gratia & Pax. *Apoc. 1. 4, 5. 1 Cor. 12. 4, 5, 6.*

Alias probationes apud *Turret.* aliosq; invenias. Fontes solutionum. Quæ idem sunt Essentialitèr, distingui possunt personaliter; itaq; licet *Filius* sit ejusdem Essentiæ cum *Patre*, rectè dicitur, non est *Pater*. Tres numero, quorum quilibet est *Deus*, possunt esse *unus* numero *Deus*, alius enim & alius eandem participant Essentiam. *Gignens* & *Genitum* sunt *unum* Essentiâ. Principia quæ vera sunt de Naturâ *finitâ*, non transferenda sunt ad *Infinitam*; quod *singulare* est & *Individuum* non potest communicari pluribus in humanis, ut *Tres Personæ sunt tres Homines*; sed malè colligitur inde, *Tres Personæ sunt Tres Dii in Divinis*. In humanis, tres participant Essentiam Specie eandem, non numero: Ergò in Divinis,

nis, tres participant non numero eandem. Nam in Divinis, *Essentia* numero eadem est communicabilis pluribus Personis. Quamvis tres sint Personæ in divinis, non sequitur quod *tria* sint *Infinita*, *Infinitas* enim est *proprietas Essentialis*; ergo ut *Essentia* est eadem, ita & *Infinitas*. Sunt in Divinis *unum* & *tria* realiter distincta, non tamen quatuor, tres enim Personæ non *realiter* distinguuntur ab *Essentiâ*, sed subsistendi modo, tres illæ Personæ nihil aliud sunt quam Unus Deus, qui in *tribus Personis* diversimodè subsistit. Quamvis *Verus Deus* sit *Trinitas*, non tamen quicquid est *Verus Deus* est *Trinitas*, sed vel *Trinitas*, vel aliqua Persona *illius*. *Unum* non est *Trinum* eodem respectu. Quæ sunt eadem *Uni Tertio* sunt eadem inter se *Tertii* illius respectu. Sic, quia tres Personæ conveniunt in *Essentiâ*, sunt *Idem* inter se quoad *Essentiam*; ergo *Idem* sed non *Idem*. Quæ sunt eadem *uni Tertio* singulari & incommunicabili sunt eadem inter se; sed quæ sunt eadem in *Tertio Universali*, vel saltem *communicabili*, non sunt eadem inter se, v. g. *Petrus* & *Joannes* sunt *Unum* in Naturâ humanâ Specificâ, sed non sunt *Idem* inter se numericè, quia Natura humana est *Universalis*. *Pater* & *Filius* sunt *Unum* in Naturâ divinâ, & non sunt *idem* inter se, quia *natura divina* est *Singularis*; attamen Personis pluribus *communicabilis*.

Obj. *Essentia Divina* est *Pater*, *Filius* est *Essentia Divina*; ergò *Filius* est *Pater*.

Sol. *Essentia* in *Majore* vel sumitur *universaliter*, ac si diceretur quicquid est *Essentia*, *Divina* tum, & falsa est propositio; vel *particulariter*, ac si diceretur, *Aliquis* qui est *Essentia Divina* est *Pater*, & tum nihil concludit, quia omnes termini sunt *particulares*.

Quæst. Num *Trinitatis Mysterium* ex *V. Test.* demonstrari possit; sive an sub eo cognitum?

Per-

Personarum Pluralitas probatur ex *Gen.* 1. 26. *Resp.*
faciamus hominem ad imaginem nostram, & 3. 22.
factus est similis nobis, & 11. 7. Descendamus &
confundamus linguam eorum. Deus non honoris
 causâ instar Regum & Principum locutus est nu-
 mero *plurali*, nam *Idiotismus* linguæ repugnat, ut
 agnoscit *Aben Ezra* in *Gen.* 29. 27.

Nec Angelos alloquitur; nam nihil illi contu-
 lerunt ad hominis Creationem; nec ad eorum i-
 maginem factus erat, etiamsi in multis haud ab-
 similis.

Gen. 1. 2. Spiritus Dei dicitur *incubare Aquis* :
 Nec *Aer*, nec *Ventus* intelligi potest; nondum e-
 nim creata erant. Nec vis quædam Dei; actio-
 nes enim sunt Suppositorum, ideoq; Persona quæ
 alibi Autor Creationis perhibetur.

Pf. 33. 6. & 104. 30. *Isa.* 40. 13, 14. quæ E-
 logia in rem *Creatam* non cadunt. Ex locis qui-
 bus Deus à Deo distinguitur *Hof.* 1. 7. dicit *Je-*
hova, Servabo eos per Jehovam Deum ipsorum. *Gen.*
 19. 24. *Jehova demisit pluviam Sulphuris & ignis*
à Jehova. *Pf.* 110. 1. *Dixit Jehova Domino meo,*
 & 45. 7. *Unxit te, ô Deus, Deus tuus oleo lætitiæ.*

Ipsa Trinitas probatur ex *Gen.* 1. *Moses* loquitur
 de Personâ *Elohim Creantis*, de Personâ *Spiritus*
Aquis incubantis, & de Personâ *Verbi* omnia pro-
 ducentis. Per *Verbum* enim intelligendum est, non
 simplex Dei *Mandatum*, sed *Verbum personale*, uti
 patet ex collatione *Mosis* cum *Joanne*, c. 1. 1, 2,
 3. *Pf.* 33. 6. *Verbo Jehovæ Cæli facti sunt & Spi-*
ritu Oris omnis exercitus eorum.

Liberatio populi *Isr.* ex *Ægypto* soli Deo tri-
 buitur, *Exod.* 3. 8. *Deut.* 32. 12. Ergò non du-
 bitatur de Patre, de Filio probant loca *Exod.*
 3. 2. & 23. 20. & 32. 34. Angelum illum *Jehovæ*
 esse Filium Dei ostendit Descriptio, & Attri-
 buta ejus, Dicit se *Deum Abrahami, Isaaci & Ja-*
cobi; vocat *Isra. populum suum, Isa.* 63. 7, 8, 9.
 Tres

Tres Personæ recensentur & distinctæ operationes
ijs tribuuntur; *Jehovæ* Misericordia, *Angelo faciei*
Redemptio, *Spiritui S.* exacerbatio & averfatio.

Adde quod Descriptio Messiae *Isa. 61. 2. Sp.*
Domini super me; unxit me Dominus, &c. ad Chri-
stum applicatur, *Luk. 4. 18, 21.*

Quest. *An Personæ distinguantur ab Essentia, & inter se,
& quomodo?*

Resp. Personas ab Essentiâ distingui patet; quia,
Essentia est Unica, Absoluta, Communicabilis,
non quidem secundum multiplicationem, sed I-
dentitatem. Personæ sunt tres, *Relatæ & Incom-*
municabiles.

Distinctionem alii statuunt esse realem, alii
formalem, alii *Virtualem & Eminentem*, Rationis
Ratiocinata, quæ licet non sit à parte rei, ha-
beat tamen fundamentum in *Re*; alii Persona-
lem, alij Modalem. Præstat autem in generali
notione subsistere, nempe quod distinguuntur, li-
cet qualis & quanta sit Diversitas, à nobis capi
nequeat. Præfertur autem Distinctio *Modalis*, quâ
Persona differt ab *Essentiâ*, non ut *Res à Re*, sed
ut *Modus à Re*. Unde nulla est *Compositio* in *Deo*,
quia *Compositio* oritur ex rebus *diversis*; *Modus* vero
distinguit solummodò, non *componit*.

Personæ sunt ἀλλήλοις incommunicabiles, ideòq;
non solâ ratione differunt, nec tamen *Essentiali-*
tèr & Specificè.

Modi isti propriè nec sunt *Substantiæ* nec *Ac-*
cidentia; quandoq; *Substantiales* vocantur; hoc au-
tem fit respectu *Subjecti* (si fas ita loqui) non
ratione *Formæ* vel *Quidditatis* ipsorum modorum.

Distinctio Personarum, observatur, vel

1. Quoad Personas, &

1. Ratione ordinis; *Pater* proponitur in Scrip-
turis, ut *Prima*, quæ à nullo est.

Filius secunda, quæ est à Patre.

Spiri-

Spiritus S. ut tertia, quæ est à Patre & Filio; cuius respectu quædam *ὑποχρῖς* à Theologis tribuitur *Patri*; non ratione *Essentiæ*, nam *Personæ*, quæ *ὁμοούσιαι*, & ratione *Essentiæ* sunt *æquales*; sed ratione *Modi*, tum in *Subsistendo* (unde *Pater* dicitur *Fons Deitatis*, non absolute quoad *Existentiæ*, sed *Respective* quoad illius *Communicationem*) tum in *Operando*, quia *Ordo* operandi sequitur *modum Subsistendi*; hinc *Pater* à se, *Filius* à Patre operari dicitur.

2. Ratione *Proprietatum Personalium*.

Patri tribuitur *ἀγεσσία*, dicitur *αὐτογέννητος*, non *affirmative*; ita enim esset seipso *prior* & *posterior*: Sed *negative*, quia est *ἀγέννητος*.

Filio *γενεσις* non ratione *Essentiæ* quæ *Deus*, sed quæ *Filius*.

Spiritui S. *ἐκπέριστα*.

2. Quoad Operationes; nam licet Opera ad extra sint *indivisa*, & *communia* singulis Personis, *Ordine* tamen & *terminis* distinguuntur.

Ordine, qui cum sequitur *Modum Subsistendi* *Pater* à seipso operatur; *Filius* à *Patre* operari dicitur, *Joh. 5. 19.* *Filius* non potest à seipso operari, nisi quod viderit *Patrem operantem*. *Spiritus* ab utroq;

2. *Terminorum* respectu Operationes *Personarum* distinguuntur, sic *Matth. 3.* *Vox* è cælo terminatur ad *Patrem*, *Incarnatio* ad *Filium*; *Apparitio* sub specie *Columbæ* ad *Spiritum S.*

SECTIO. III.

AN *Filius* sit *verus* & *æternus* *Deus*, *Co-essen-* Quæst.
tialis & *Co-æternus* *Patri*?

H

Con-

Concedunt Adversarii Filium esse Deum, & filium Naturalem; sed negant ὁμοουσίαν Filii cum Patre, Esse autem Co-essentialem cum Patre probatur.

1. Ex Nominibus & Titulis;

Sermo erat Deus, Joh. 1. *Verus Deus & Vita æterna*, Joh. 5. 20. quæ verba non ad Patrem referenda esse, pronomen ἔγωγε evincit, quod Christum respicit, ut Scopus illius textus indicat.

Deus benedictus in sæcula; quæ verba etiam non ad Patrem per Apostrophem referenda esse, series *Verborum* indicat, nam ὁ ὢν sententiam novam non inchoat, sed inchoatam continuat. Et Limitatio καὶ οἰστος opponitur Deo *Benedicto*.

Deus Magnus, Tit. 2. 13. Non utiq; Pater, sed Filius, quia Deus & Servator uni Articulo subjiuntur; & ἐμπράνεια semper tribuitur Christo.

Magistratus quandoq; Dii vocantur, at nomen Dei nunquam propriè, absolutè, & in singulari, nisi vero Deo tribuitur.

2. Ex Attributis soli Deo propriis; qualia

Æternitas; *Est, erat, & venturus est*, Apoc. 1. 8. *nec initium dierum nec finem Vitæ habens*, Heb. 7. 3. *Antequam Abrahamus existeret Ego sum*, ait Joh. 8. 58. *Gloriam apud Patrem habuit antequam Mundus factus erat*, Joh. 17. 5. *Immensitas & Omnipræsentia*, in medio suorum ubicumq; congregati sint, Mat. 18. 20. *Filius Hominis qui est in Cælo*, Joh. 3. 13.

Omnipotentia, Apoc. 1. 8. & 11. 17. *Omnia facere dicitur quæ Pater facit*, Joh. 5. 17. *Omnia portare*

portare Verbo suo, Heb. 1. 3. *Omnis potestas illi data*, Matth. 28. 18. quam non potest habere quâ Mediator, nisi eam haberet quâ Deus.

Omniscientia. Domine, tu nôsti omnia, Joh. 21. 17. Novimus nunc quod omnia nôsti, Joh. 16. 30. vocatur *ἡγεμονεύων*, Apoc. 2. 23. Luk. 6. 8. Joh. 2. 24, 25. Ignorare diem Judicii dicitur non, quâ Filius Dei, sed Hominis, Mar. 13. 32. Nec, si Solus Pater dicitur hoc nôsse, excludit cognitionem Filii & Spiritûs S. sed illos quos oportuit hoc meditari, ut parati semper essent, nam *Spiritus profunda Dei scrutatur, & nemo cognoscit Patrem nisi Filius*, Mat. 11. 27.

Immutabilitas; Heb. 1. 11, 12. *Cæli peribunt, tu autem permanes*, &c. 13. 8. *Idem heri, hodie, & in sæcula*.

Plenitudo Deitatis in ipso habitare dicitur, i. e. *Essentia cum Attributis*, Col. 2. 9. *Vita Dei* illi tribuitur, Joh. 5. 26. quæ licet dari dicitur, non inde minuitur illius dignitas. Hoc enim *Ordinem* tantum notat, non *inferioritatem*.

Ex Operibus.

Creatio illi tribuitur, Joh. 1. 3. *Omnia per ipsum facta*, &c. Heb. 1. 3. 10. Col. 1. 16, 17. *Miraculorum patratio*, unde ad opera provocat. Joh. 5. 36. Non tantum secunda Creatio intelligenda est, ut cavillatur Socinus, *sine eo nihil factum est*: de Creatione Universalis ergo agitur *Visibilem & Invisibilem, & Virtus* patrandi miracula non fuit illi *Adventitia*, aut *Ministerialis*, qualis Apostolorum; dicitur enim ab ipso manasse, Luc. 6. 19. & 8. 46. *Apostoli operati sunt nomine Christi*, Act. 4. 7, 10. i. e. Ejus vi & auctoritate. Preces nonnunquam adhibuit, non ex defectu potentiae, sed ob *voluntariam æconomiam* per quam Officio Mediatorio se Patri submisit.

Opera Redemptionis Christo tribuuntur, Electio, Redemptio, Vocatio, Sanctificatio, Missio Spiritûs sancti, Defensio adversus Hostes, Donatio Vitæ æternæ, Vivificatio, Resurrectio, Sui ipsius Resuscitatio, Judicium Universale. Neq; tribuuntur hæc Christo ut Causæ Instrumentali, pleraq; enim eorum necesse erat ab ipso Deo fieri nullius Ministerii interventu; & licet Christus agat hîc ut Mediator, non desinit operari ut Dominus.

Ex *Cultu Religioso*; Illi debetur fides, *Job.* 14. 1. *Credite etiam in me.* *Psf.* 2. 12. *Beati qui sperant in eum: At Maledicti qui in homine spem collocant,* *Jer.* 17. 5.

Obj. Fides potest in Creaturam terminari, & in Christum tanquam Objectum secundarium. Israelitæ dicuntur credidisse Deo & *Mosi*, *Exod.* 14. 31.

Sol. Non datur *Subordinatio* in Objecto Fidei; nec magis dividi potest *Fides* aut *Cultus Religiosus* inter Creatorem & Creaturam, quam ipsa Divinitas. Verba ergò illa *Exodi* non ad Personam referuntur, sed ad doctrinam, & nuncium ab eo traditum. Et quamvis Christus, quâ Mediator, esset adorandus, quatenus Mediator in conceptu suo dicit Personam divinam (quam non tollit minoritas œconomica) non tamen adorandus est, quâ homo, sed qui Homo.

Ab *Æqualitate* cum Patre, *Job.* 5. 17, 18. Christus non negat illationem Judæorum quod fecerit se Patri parem, sed confirmat ab æqualitate Vitæ sive Essentiæ Viventis, *v.* 26. ab æqualitate operationis, *v.* 19. ab æqualitate honoris & cultûs soli Deo debiti, *v.* 23.

Non obstat quod dicatur nihil facere à seipso *v.* 19. hoc enim Ordinem operandi notat, qui sequitur Ordinem subsistendi, non inæqualitatem Essentiæ vel Potentiæ.

Ab

Ab Unitate illius cum Patre, Joh. 10. 30. Ego & Pater Unum sumus; malè hoc ab Adversariis refertur ad Unitatem Consensus; nam ab Unitate Potentiæ Christus ibi ratiocinatur ad Unitatem Essentiæ, v. 28, 29. Nec Judæi lapidibus obruerent Christum ob Unitatem Voluntatis sed Essentiæ; Christus dictum non revocat, sed confirmat.

A Munere Christi Mediatorio, quo ut *Propheta* & externè & internè mentem illuminat, ut *Rex Ecclesiam* adversus *Satanæ* & *Mundi* assaultus tuetur, & ut *Sacerdos* infinitæ *Justitiæ* satisfacit, & *Redemptionem nobis* acquirit.

Christus factus est Dominus post Resurrectionem, Act. 2. 36. Non dominio Essentiali, sed œconomico, quod illi competit quâ Θεάνθρωπος, & quidem ratione plenariæ manifestationis & inaugurationis.

Fontes solutionum.

Qui Hæres constituitur dono Gratiae, non proprietate Naturæ, non est verus Deus, sed Filius proprietate Naturæ.

Qui distinguitur à Deo ἑστῶς considerato non est Verus Deus, sed Chr. tantum ὑποστατικῶς spectato.

Qui opponitur, ut homo merus, non potest esse Deus, qui ut homo verus potest.

Recipere aliquid in tempore, ex gratiâ quâ Θεάνθρωπος & Mediator per impositionem Officii arguit inferioritatem & inæqualitatem, sed recipere ab æterno ex Naturâ quâ λόγος, & per ejusdem naturæ communicationem, tantum ordinem subsistendi.

Filius habet Principium Communicationis, non Inchoationis, quia Essentia communicata est ab æterno.

Christus dicitur πρωτότοκος Col. 1. 15. primogenitus omnis Creaturæ ratione Dominii, non

πρωτόκτιστος ratione Creationis, quasi primus inter Creaturas productus.

1 Cor. 8. 5, 6. Est *Unus Deus Pater*, non excludit Filium & Spiritum S. sed *Idola* quibus ibi opponitur. *Unus Pater & Unus Dominus* ibi distinguuntur *personaliter* non *essentialiter*.

Christus, *Matt. 19. 17.* Non negat se bonum esse oppositè ad Deum, nec absolutè, sed relatè ad mentem adolescentis qui eum ut merum hominem respiciebat.

Quamvis sit à Patre ratione Personæ, est tamen αὐτόθεος Deus à seipso ratione Essentiæ.

Quæst. *An Filius Dei sit ab Æterno genitus à Patre?*

Resp. Non quæritur num Christus non possit dici *Filius Dei* per gratiosam Sp. Sancti conceptionem & communicationem Existentiæ, Potestatis, & Gloriæ Divinæ; sed, an ab æterno genitus à Patre.

Appellatur *Generatio*, quâ dicit communicationem Essentiæ à parte *Gignentis* genito, per quam *genitus* fiat similis *geniti*, & eandem cum ipso naturam participet. Sed in multis à generatione *physicâ* differt; in *physicâ* pars tantum Essentiæ communicatur; in *divinâ*, eadem numero Essentia sine decisione aut alienatione. In *Physicâ* *gignens extra se* generat terminativè; in *divinâ*, in *se*, non *extra*. Et Filius etsi distinctus, nunquam est ab eo divisus, non ὁμοίως, sed & ὁμοῦσι.

Cum sit ab æterno *Filius*, non est post *Patrem* licet à *Patre*. *Generatio* ἀθροιστικῶς dicta θεογενεῖς intelligenda est, & omnis imperfectio removenda.

Persona dicitur generare Personam, quia Actiones sunt suppositorum; non Essentia Essentiam, quia non multiplicatur (nec datur *Tritheismus*) etsi communicetur.

Verè

Verè dicimus *Patrem* generare *Filium*, & genuisse; prius respectu *Actûs* æterni & indefinientis, posterius respectu nostri, quibus imperfectum est quod est *in fieri*; perfectum, quod *in facto esse*, unde Scriptura etiam utitur verbo præterito potius quàm præsentis, *Pf.* 2. 7. *Prov.* 8. 23.

Generatio ergo *terminata* dici potest *terminatione Perfectionis* non *Durationis*, & quum *Filius* semper gigni dicitur, non negatur perfectio *Termini*, sed *Finis Communicationis*.

Pf. 2. 7. *Hodie te genui fiducia in eo collocanda est*, *Prob. t.* v. 11, 12.

Paulus refert illud *Oraculum* ad *Resurrectionem*, *Obj.* *Act.* 13. 33.

Probat impletionem *Promissionis* de *Christo* *Sol.* *mittendo*, v. 33. ex *Isa.* 4. 2. & *Resurrectionem* v. 35. ex *Pf.* 16. *Non derelinques animam meam*, &c. quæ non sunt confundenda. Erat insuper *Filius Dei* ante *Resurrect.* *Joh.* 1. 1. *Matth.* 3. 17. *Hic est Filius Dilectus*, &c. attamen declarari dicitur per *Resurrectionem*, *Rom.* 1. 4.

Verba illa pars erant aut effectum *Decreti* *Obj.* tempore suo implendi; *narrabo*, inquit, *Decretum*, *Tu es Filius*; ergò non loquitur de *æternâ Generatione*.

Nisi ab æterno fuisset genitus, *Regnum* illud *Sol.* *Mediatorium* illi non decretum fuisset.

Sunt qui ad *Davidem* ista pertinere volunt; sed licet quædam ad *Davidem* tanquam *Typum* pertineant, alia tamen in hoc *Psalmo* non nisi ad *Christum* referri possunt.

Michæ 5. 2. *Egressus Messiaë* dicuntur esse ex principio, à diebus *Æternitatis*.

Promissus est *Messiah* ab antiquâ *Familia Davidis* dominatoris oriundus. *Obj.*

Non agitur de antiquitate *Familiaë Dominatoris*, *Sol.* sed *Dominatoris ipsius*; nec de *Decreto Messiaë* aliquandò exhibendi, sed de *Actuali ejus egressu*;

aliàs omnium rerum *Egressus* dicendi essent æterni, quia *Decreti*.

Ex *Filiatione Christi*; non modò dicitur ὁ υἱός, καὶ ἕξοχόν, Heb. 1. 5. & Matth. 16. 10. *Filius Dei* vivi, sed *Filius proprius*, Rom. 8. 32. *Joh.* 5. 18. *Unigenitus*, Joh. 1. 14. *Summè dilectus*, Matth. 3. 17. Ergò non propter gratiosam Communicationem Existentiæ & Gloriæ, Miraculosam Conceptionem, Resurrectionem, Exaltationem, vel Vocationem, quia Filiatio hujusmodi dignitatum Respectu poterat aliis competere, si non eodem gradu, saltem eodem genere.

Plures habet Fratres, Rom. 8. 29. Est tamen *Unigenitus* geniturâ non mysticâ, sed naturali; non per Qualitatum similitudinem, sed Essentiæ ipsius Communicationem: *Qui fuit in principio, & per quem omnia*.

Proprius dicitur (non quod non alienus, sed verè Patris, ità enim quisq, fidelium) sed quod opponitur *Adoptivo*, & sensu maximè proprio; unde *Judæi* hoc audito lapidibus eum obruerent, quasi blasphemasset.

Effulgentia Gloriæ Patris, Heb. 1. 3. *Character Personæ ejus*. *Imago ei invisibilis*, Colos. 1. 15.

Non accidentalis *Imago*, aut *Analogia*, uti Homo factus ad Imaginem Dei, & in Sanctificatione particeps divinæ Naturæ, sed *Essentialis & Naturalis*, undè non similis modò, sed æqualis Patri dicitur.

Non sequitur quod sit Suiipsius *Imago*; non eadem est Persona cum eo cujus est *Imago*, licet ejusdem Essentiæ. Nec indè *Character* dicitur, quod Officio *Mediatorio* refert nobis Patrem, adeò ut qui videt ipsum, videt & Patrem, Joh. 14. 9. sed, quâ Deus carne manifestatus, 1 Tim. 3. 16. Neq; ratione *Unctionis vel muneris*; non ideò *Filius*, quia *Messias*, sed ideò *Messias* agnoscendus, quia erat *Dei Filius*.

Primo.

Primogenitus fuit diversimode, scil.

Fontes Solutionum.

Ratione
 { Temporalis Nativitatis, *primogenitus Matris*.
 Resurrectionis, Col. 1. 18. *Primogenitus ex mortuis* Ordine causalitatis.
 Autoritatis & Dominii, *Primogenitus Omnis Creaturæ*, Col. 1. 15. Non quod inter Creaturas primò numerandus, quod ante omnes existens, & *inter multos Fratres*, Rom. 8. 29. Quia prærogativæ illi propriissimè competunt.
 Dei, Heb. 1. 6. *Qui à Patre ab æterno.*

Pater Filium generat nec Existentem nec non Existentem (sic enim non foret æternus) sed Co-existent[m] ad modum Radii à Sole emanantis, nec fuit ante Generationem, nec accepit *Esse* per Generationem.

Genitus, non ut existat, sed ut subsistat, non ut constituatur *Deus* absolutè, sed *Filius* relatè.

Necessarium & Voluntarium, quoad nostrum concipiendi modum distinguuntur, realitè in Deo non opponuntur: Undè Pater Filium genuit necessariò, quia Naturâ, voluntariè quia non coactè. Voluntate non Antecedente quæ notat actum volendi liberum ad extrâ; sed concomitante, quæ notat naturalem volendi in Deo facultatem.

Filius à Patre, non à Seipso genitus dicatur, licet ejusdem sit *Essentiæ*, *Essentia* enim non generat *Essentiam*, sed *Persona Personam*; est alius non aliud à Patre.

Perfèctissimum aut *Infinitum* non generat aliud à Se *essentialitèr*, sed alium *personalitèr*.

Filius non est Pater. Ambo tamen *Unus* Deus sine contradictione, quia eadem est *Essentia* utriusq[ue].

Fideles dicuntur gigni & nasci à Deo propter *Similitudinem Virtutum*, non per *Essentiæ communic*. Legimus Luc. 1. 35. *Ideò (Idè) quod nascitur ex te vocabitur Filius Dei*; non quod conceptio potuit esse

esse argumentum à *posteriori* quo nasceretur æterna *Filiatio*, aut causâ *Filiationis* illius, sed signum cur sic vocandus esset, nam antequam conciperetur fuisse dicitur, *Job. 1. 1. Phil. 2. 6.*

Ex *Filiatione Divinâ* ineptè infertur *Mutatio* vel *Imperfectio*, *Alienatio* vel *Prioritas* Naturæ aut temporis quæ obveniunt in *Generatione Physicâ*. Conferantur enim *Generatio Hyperphysica* & *Physica*, non confundantur.

Frustrâ se fatigant Scholastici in modo istius *Generationis* explicando, cum sit *Ineffabilis*, & ipsis Angelis ἀκατάληπτος.

SECTIO IV.

Quæst. **A**N Spiritus S. sit Persona Divina à Patre & Filio distincta? Affirm.

Ref. Actiones personales ei tribuuntur. *Docere*, Joh. 14. 26. *Testari*, Joh. 15. 26. *Rom. 8. 16. Revelare futura*, 1 Tim. 4. 1. *Scrutare profunda Dei*, 1 Cor. 2. 10. *Separare certos*, & expresso mandato ad *Missionem* mittere, Isa. 61. 1. *Act. 13. 2. & 20. 28. Creare*, Gen. 1. 3. *Fœcundare Virginem sterilem*, Luc. 1. *Dona conferre*, 1 Cor. 12. 11.

Obj. Rebus sæpè tribuuntur quæ Personarum sunt: *Peccatum decipit & occidit*, *Rom. 7. 11. Legi* quod loquatur, *Rom. 3. 19. Charitati* quod omnia credat, speret, &c. *Sanguini Abelis* quod clamet, &c.

Sol. Nemo non videt hæc media tantum fuisse quibus per usitatam *Metalepsin* actio principalis Agentis ascribitur. *Diabolus decipit per peccatum. Lex non loquitur propriè sed legislator in lege* &c. Quæ autem Spiritui sancto tribuuntur, ad res inanimatas non transferuntur.

Nec *Prosopopœiam* referunt; nam *Prosopopœia* subjectum ordinariè solet esse res corporea vitâ carens

carens, & licet quædam locutiones figuratæ sint, non quicquid de Spiritu legitur, figuratè intelligendum est.

Proponitur non tantum ut distinctus à Patre & Filio, sed ut *alius*, & *Missus* ab utroq; *Joh.* 14. 16. & 15. 26. & 16. 7. Et nomen *Paracleti* Officium Personale innuit, 1 *Joh.* 2. 1.

Æquali autoritate & virtute in conferendis Bonis Ecclesiæ concurrat. 3.

Sub specie visibili apparuit, *Mat.* 3. 16. & die Pentecostes, *Act.* 2. 3. non ergò Attributum aut Accidens est; quamvis enim Accidentia in oculos incurrunt immediatè, supponunt tamen rem substratam, quam Spiritum sanctum fuisse textus asserit, & à Personis Patris & Filii distinguit.

Peccatur in Sp. sanctum ab *Israelitis*, *Isa.* 63. 10. *Ananias* & *Sapphira*, *Act.* 5. 3. Interdum Res, quæ Personæ non sunt, dicuntur Objecta Blasphemiarum, ut *Doctrina*, 1 *Tim.* 6. 1. *Dei Sermo*, *Tit.* 2. 5. *Via Veritatis*, 2 *Pet.* 2. 2. hæc autem blasphemari dicuntur relatè ad Deum in quem refunduntur, Spiritus autem S. est objectum peccati distinctum à Patre & Filio, *Matth.* 12. 31, 32.

Perperam dicitur *Ananias* mentitus Spiritui S. seu Dei dono quo pollebat *Petrus*; nam mentiri nemo potest alicui nisi ut Personæ intelligenti & viventi, unde *Petrus* v. 4. inquit, *non mentitus es hominibus sed Deo, nempe Sp. Sancto*, v. 9.

Multoties à Donis distinguitur tanquam eorum Autor, 1 *Cor.* 12. 4. 8. *Discrimina sunt Donorum, sed idem Spiritus. Recessit è deserto Christus in virtute Spiritus*, *Luk.* 4. 14.

Est insuper *Persona Divina*, ut constat,

Ex *Nominibus*; dicitur enim *Jehova Exercituum*, *Isa.* 6. 9. applicatur, *Act.* 28. 25. & *Rupes Israelis*, 2 *Sam.* 23. 2. 3. *Ananias* mentitus est Deo eo quod Spiritui Sancto. *Act.* 5. 3, 4.

Ex

Ex Attributis,

Æternitate, erat Principio, *Gen. 1. 2. Omnipræsentia & Immenſitate*, *Pſ. 139. 7, 8. quo irem à Sp. tuo?* *Omniscientia*; *Scrutatur profunda Dei*, *1 Cor. 2. 10.* non effectivè, ac ſi faceret nos ſcrutari, hoc enim noſtrum non eſt, nè opprimamur à *Gloria*. Sed ſubjectivè & formaliter, & hæc non dubitationem ſupponit, ſed penetrationem, quomodo Deus ſcrutari corda dicitur.

Futura enunciat, *Job. 16. 13. 2 Pet. 1. 21.*

Omnipotentia, quia virtus altiffimi. *Luc. 1. 35.*

Ex Operibus. *Naturæ*, qualia ſunt *Creatio*, *Gen. 1. 2. Pſ. 33. 6. Conſervatio*, *Gubernatio*, *Pſ. 104. 30. Patratio Miraculorum*, *Matth. 12. 18. Unctio & Miſſio. Gratia*, qualia ſunt *Chriſti Conceptio*, *Luc. 1. 35. Iſa. 61. 1. Peccatorum Remiſſio*, & *Regeneratio*, *1 Cor. 6. 11. Job. 3. 5. Collatio donorum*, *1 Cor. 12. 7. Illuminatio*, *Eph. 1. 17. Sanctificatio*, *2 Theſſal. 2. 13. 1 Pet. 1. 2. Mortuorum Reſuſcitatio*, *Rom. 8. 11.*

Ex Cultu Divino; *Baptiſmo* in eum jubemur credere, in Symbolo ab eo Gratiam & pacem petimus, *2 Cor. 13. 13. Apoc. 1. 4. Spiritus qui locutus eſt per Prophetas invocatur ab Eccleſiâ*, *Act. 4. 24. Donum Dei* *εὐδοκία* conſiderati non poteſt eſſe Deus, ſed perſonaliter conſiderati poteſt. Sic Chriſtus dicitur *Donum Dei*, *Joh. 3. 16.*

Spiritui Sancto quandoq; tribuuntur, quæ minus congruere videntur Perſonæ, ut quod eo ungamur, Baptizemur, quod effundatur à Deo, quæ de donis ideo intelligenda ſunt, ſuppoſitâ tamen Veritate, ita etiam Chriſtus dicitur indui, recipi, & manducari à nobis.

Distributiones Spiritus S. *Heb. 2. 4. agnoſcimus*, i. e. *donorum*, & Perſona eſt Indiviſibilis; ſed ſicut anima

anima est in qualibet parte. Sapè Metonymicè ponitur pro donis, & ità augeri vel minui potest. Elizæus duplicem Spir. pro se petit, &c.

Verus Deus mitti non potest, per imperium, sed per Consensum.

Spiritus S. nondum erat ante Christi Glorificationem, *Joh. 7. 39.* i.e. Effusio illa amplissima quæ in diem Pentecostes reservata est, nondum erat.

An Spiritus S. à Patre & Filio procedat ? Affirm. Quæst.

Processio latè sumpta dici etiam potest de Filio ; *Resp.* nempe prout notat *Originem ab aliquo habere.* Sic, dicitur *exivisse à Patre*, *Joh. 16. 28.* Michæ 5. 2.

Strictè sumiter pro modo communicationis *Essentiæ Divinæ* à Patre & Filio, distincta à Generatione *Filii.*

Differunt *Generatio* & *Processio*, sed quodnam est discrimen tutius ignoratur, quam quæritur. Scholastici docent *Generationem Filii* fieri per modum Intellectûs, unde dicitur Dei Sapientia, *Processionem* per modum *Voluntatis*, unde Spiritus dicitur Amor & Charitas. Sanius Alii in tribus discrimen collocant.

Principio, quod *Filius* à Patre solo emanat, *Sp. à Patre & Filio ;*

Modo, quod *Filius* per *Generationem*, quæ terminatur, & ad Personalitatem, & ad Similitudinem, ob quam *Filius Imago Patris* dicitur, & secundum quam *Filius* accipit proprietatem communicandi *Essentiam* alteri Personæ.

Ordine, quod *Generatio*, modo nostro concipiendi, præcedit *spirationem.*

Græci accusant Latinos, quòd addiderant Symbolo *Nicano*, per *Constantinopolitanam* explicato, particulam *Filioq;*. Latini Græcos culpant, quod in Symbolo *Athanas.* vocem *no* inferuerunt Art. 7.

ἀπὸ τοῦ πατρὸς, in *Conc. Florent.* Temperamentum quæsitum est, ut statueretur *Spiritus S. à Patre per Filium procedere*; Sed *Orientalès* qui subscripserant ab illâ transactione resilierunt.

De Deitatis unitate & Personarum Trinitate inter eos Consensus erat.

Nec Græci propter Sententiam suam meruerunt Hæreseos infimulari, nec sufficiens inde fumenda est *Occasio Schismatis*. Sententia verò Latinorum præferenda.

[Spir. S. mittitur *ab utroq;* Joh. 16. 7.

Patris & Filii Spiritus dicitur, Gal. 4. 6.

Joh. 15. 26.

quia { Habet à *Filio* quicquid habet à *Patre*, Joh. 16. 13, 14, 15.

A *Filio* communicatus erat Discipulis in tempore per insufflationem, Joh. 20. 22. unde supponitur ipsum à *Filio* spiratum fuisse ab æterno.

Cum vis *Spirativa* sit una numero in *Patre & Filio*, non benè diceretur, hoc respectu, *Spiritus à Patre procedere per Filium*, quasi esset principaliter à *Patre & secundariò* à *Filio*; sed si spectetur *Modus subsistendi*, secundum quem Pater est *Fons Deitatis*, dici potest per *Filium* processisse, quoad ordinem.

Pater & Filius spirant, non ut duo Principia diversa, siquidem *Vis Spirativa* est eadem in utroq; sed ut duo supposita, quæ eâdem Virtute concurrunt ad istam *Spirationem*.

Si in *Symbolis* quibusdam antiquioribus omissa fuit [*Filioq;*] factum id fuit, quia tunc temporis nulla de processione Spiritûs S. lis mota fuerat, sed addita fuit prudenter postea ob insurgentes *Errorès*.

CAPUT V.

De Operibus Dei internis.

SECTIO I.

Opera Dei interna, præter ista quæ sunt cuiq; personæ propria, quales sunt, *Æterna Filii Generatio, Spiratio & Processio Spiritus S.* quæ ad *intrâ* dicuntur, & ad *Doctrinam* de S. Trinitate spectant; sunt etiam quædam ad *Extrâ*, quæ etiamsi interna sint, connotant respectum ad terminum extra Deum, ut *Decreta*.

Decretum est (a) *Consilium*, seu (b) *Propositum Dei*, quo rerum (c) *omnium*, etiâ *possibilium*, ab *Æterno* (c) præscius, (d) simul & semel apud se statuit, quænam eorum futura forent, & quomodo gubernarentur.

(a) Act. 4. 28. <i>Ut facerent quæcumq; manus tua, & consilium tuum prædestinavit, ut facerent.</i> (b) Rom. 8. 28. <i>Qui ex præstituto ipsius sunt vocati.</i>	(c) Act. 15. 18. <i>Nota Deo ab æterno sunt omnia opera ejus.</i> (d) Vide §. 2. Hujus Cap. Sentent. sextam.

Decretum Dei est { *Generale,*
 Speciale.

Generale, est de Rerum omnium Creatione & Gubernatione.

Alias

Alias *Providentia æterna*, & *Consilium æternum* appellatur, *Eph.* 1. 11. Omnia agit Deus ex *Consilio voluntatis suæ*. *Prov.* 16. 4. *Isa.* 46. 10. & si voces istæ *πρόθεσις*, & *πρόβλεψις* in Scripturis sumantur pro proposito Dei æterno de Salute nostra in Christo, non tamen in dubio est, quin *Propositum* & *Decretum* de productione & ordinatione aliarum etiã Creaturarum ab æterno existit. Non enim prorsus rejicienda sunt *Axiomata* hæc,

Deum ab æterno decrevisse, quæ futura erant. *Act.* 4. 27, 28. *Eph.* 1. 11. & 3. 11.

Illius Decreta (cùm in Deo sunt) esse ipsum Deum.

Decreta esse libera, licet Deus sit *Ens* maximè necessarium; & *Multa*, quamvis

Ipsē sit Ens Unicum & Simplicissimum. Namq; tum Scripturis, tum Rationi maximè consentanea videntur, quamvis *Sociniani* & quidam *Remonstrantes* ea persequantur, & argutiis suis oppugnant. ex. gr.

Obj. Tunc idem esset *Liberum & Necessarium*, *Ens Multiplex* simul & *Simplicissimum*, *Dependens* & *Independens*.

Eodem redit & altera Cavillatio; Quod dependet ab alio, non est Deus, sed Decretum, si liberum, dependens est à Deo, qui potuit non decrevisse.

Sol. 1. Respondent nonnulli quod *Decreta* non differunt ab ipso Deo, si considerentur ut *Actus interni*, subjectivè, à parte Dei, sive respectu Principii; sed quatenus considerantur *Objectivè*, extrinsecè, & relativè, terminativè, & à parte Creaturarum, ità tanquàm *Libera* & multiplicia considerantur.

2. Quod dependet ab alio tanquàm à Causà propriè dictâ, non est Deus, sed *Decreta* quatenus subjectivè

Sive in Deo concipiuntur, ab eo dependent tanquam à Principio duntaxat, & posteriora sunt in signo Rationis tantum, sive à parte Conceptus nostri, non ratione *Rei & Temporis*; ita quidam Scholastici respondere, seu potius garrere solent.

Tutius autem est quoad modum hujus aliorumq; in Deo myfteriorum ἐπεχουσιν, quàm haud intelligenda effutire: Non enim est Intellectus finiti de Essentiâ Dei, nedum de modo internarum illius Operationum quidquam extra Revelationem definire, nisi per modum Remotionis, aut Eminentiae, sive per Allusionem ad Res *Sæculares*. Imo haud quenquam mortalium capacem esse reor, cui fiat Myfteriorum istiusmodi *Revelatio* quemadmodum in Deo sint. *Vide Præfat. C. de Deo.* Quod de iis ex Scripturis colligere fas sit paucis absolvemus.

3.

An Decreta sint absoluta, an Conditionata?

Decreta Dei sunt certa, immutabilia, & absoluta, non conditionata, aut ab incertâ Conditione suspensa. *Heb. 6. 17.* Apostolus *Immutabilitatem* Consilii Divini laudat, *Jac. 1. 17.* in Deo non est mutatio. *Mal. 3. 6.* Ego *Jehova non mutor*. Neq; enim in Deo est defectus aut Sapientiæ in *decernendo*, aut Potentiæ in *exequendo*; nec quidquam est dictu absurdius, quàm Deum decernere aliquid sub conditione, quum eo momento quo decreverit scit nunquàm impletum iri.

Quæst.
Resp.

Conditio definitur Lex negotio apposita quæ suspensum illud tenet.

Medium, quatenus *Agentem* respicit, est Ratio, seu via, quâ ad finem propositum pervenitur.

I

Inter-

Interdum eadem res est & *Medium* & *Conditio* strictius dicta, diverso respectu; sic centum *Philistæorum* *Præputia* respectu *Saulis* erant *Conditio*, respectu *Davidis* *Medium*. *Decreta* autem *Divina* non suspenduntur ab ullis sive *Mediis* sive *Conditionibus*, quæ quoad *Eventum* sunt incerta.

Obj. Quædam decernuntur per *Media*, & sub *Conditione*, quod *Media* illa eventura sint, ut decretum de *Salute*; annexas habet conditiones *Fidei* & *Pœnitentia*. Mors etiam decernitur, si venenum loco cibi *Salutaris* per *Errorem* sumatur.

Sol. Etiam si *Res Decreta* sæpè conditionata sit, ipsum tamen *Decretum* certum est & stabile; & illud ipsum quod respectu causæ secundæ rationem sæpè habet incertæ *Conditionis*, respectu Primæ Causæ habet rationem *Medii*, & certò futurum est. Sic, qui per *Errorem lethale* quoddam pharmacum exhaurit, ab æterno certò prævisus fuit tempore suo, & illud fumere, & inde perire. *Salus* etiã æterna annexas habet *Fidem* & *Pœnitentiam*, quæ tamen non sunt aut *Causa* aut *Conditio* ipsius *Decreti*, aut *Volitionis*, in *Intentione Divinâ*, sed *Media* quæ in *Executione* cum *Re Decretâ* connectuntur.

Obj. *Promissiones* & *Comminationes conditionales* cum *Decretis absolutis* non consistunt, *Jer.* 38. 17, 18. *Si exieris ad Principes Regis Babel, vires tu & Familia tua.* Sin Deus absolutè decrevisset ut oculi *Zedekia* eruerentur, & *Liberi* ejus occiderentur, sicut iis obtigit, aut abrogaretur istud *Decretum Absolutum*, (si *Jeremia* consilio morem gessisset *Zedekiah*) aut *Promissa* non implerentur.

Sol. *Promissiones* & *Comminationes conditionales*, instar stimuli adduntur mandatis ad homines excitandos, non autem prædicunt quid sit futurum, sed quid eveniet ex præstitâ conditione. *Decreta* veritatem habent *Categoricam*, *Promissiones* & *Comminationes solummodò* nexum necessarium indicant *Conditionis* cum *Conditionato*, at *Veritas* illarum, & cum decretis

cretis absolutis consonantia, inde appareat, quòd in aliud Decretum absolutum refunduntur, quo nexus inter Causas & Effectus proprios, & inter Medium & Finem astrictus tenetur. Sic qui *crediderit, Salvus erit*, nihil falsi complectitur; nititur enim *Decreto* quo Deus Fidem cum Salute indissolubili nexu sociare voluit. Idem etià respondendum est de locis similibus, 2 *Sam.* 24. 13. *Jerem.* 16. 3, 4. & 17. 24. *Gen.* 20. 7. Ostendunt certitudinem connexionis unius cum alio, Obedientiæ & Conservationis, Rebellionis & Exitii, non Futuritionem eventuum.

Luc. 7. 30. Pharisei dicuntur rejecisse consilium Dei adversus seipso, ergò non erat absolutum & immutabile. Obj.

Consilium ibi non denotat *Decretum* de salvandis Phariseis sub conditione Fidei & Pœnitentiæ, sed voluntatem Mandati; scil. *Testimonium* per *Joannem* de *Christo*, quo *Testimonio* Deus consilium aperuit de modo quo vitam æternam assequerentur. Sol.

Num Decretum immutabile tollat libertatem voluntatis? Quæst.

Non. Deus enim neque decernendo, neq; decreta exequendo Causarum secundarum Naturam aufert, aut immutat; sed in Liberis Libertatem, sicut in Necessariis Naturam causarum necessariarum conservat, iisq; succurrit, & ex causâ Liberâ, præsciis quo se fuerit inclinaturâ, (ex Hypothesi quod crearetur Libera, sustentaretur & Libertati permetteretur) Effectum per actionem Liberam productum fore decrevit, quemadmodum ex causâ necessariâ Effectum necessarium. Resp.

Neque hinc sequitur, quod Deus in decernendo penderet à Liberâ Creaturæ determinatione; Ipse enim hanc causarum seriem, operandiq; Ordinem liberè constituit, & quoties Ipsi visum fuerit inhibere potest. Vide S. 2. de prædestinat.

Obj. Quæ decernuntur, necessariò eveniunt, unde *Actiones Voluntatis* juxta hanc Hypothesin decernuntur, & necessariae essent, non liberae.

Sol. Res decretæ necessariò eveniunt, sed non omnes ex Necessitate Voluntatis & Consequentis, five quæ ipsi *Voluntati* imponitur. *Voluntas* enim agit liberè, etiamsi *actio* illius necessitate Consequentiae non potuit non fuisse. *August. de Civitat. Dei*, 5. C. 9. *adversus Cicer.* (qui præscientiam oppugnavit, ut Libertatem Voluntatis confirmaret) & Stoicos (qui omnia ex Necessitate evenire docuerunt) “ Et Deum dicimus omnia scire antequam
“ fiant, & voluntate nos facere quicquid à nobis non nisi volentibus fieri sentimus & novimus — — Non est consequens, ut si Deo
“ certus sit omnium causarum Ordo, ideò nihil sit
“ in nostræ voluntatis arbitrio.

Quæst. Quodnam est Fundamentum Concordiæ inter Decretum & Voluntatem liberam?

Resp. 1. Concordia hæc non inde oritur, quòd Intellectus ab Objecto determinetur, & quod *voluntas* dictamen illius necessariò sequatur (ut voluit *Amyraldus*, &c.) hinc enim sequeretur, quod primo homini imponeretur peccandi Necessitas per Objecta, idq; Deo procurante.

2. Non quòd Decretum sortitur Effectum suum per Determinationem five Efficaciam Physicam, quâ facultates Humanæ permoveantur, tum enim Actiones quibus Malitia necessariò annexa est in Individuo (qualis erat Esus fructus vetiti) Decreto Effectivo & Providentiæ Dei tribuendæ forent. Pœnas etiam daret is, cui imposita fuit Necessitas peccandi. Licet enim Sententiæ Illius Oppugnatores dictas consequentias non faciliè admittant, & amovere conentur, intereà durè sonant ipsorum Apologiæ, nequè faciliè Autorum suorum distinctionibus excusantur; nempe aliud est *velle rem per se,*

se, aliud *velle rem quoad Eventum* ; Alia est Neces-
 sitas *Coactionis*, alia *Infallibilitatis* ; aliud rem eve-
 nire necessariò *sensu composito*, aliud *sensu diviso* ;
 aliud *velle Decreto Effectivo*, aliud *Decreto Permis-*
sivo ; maximè dum ipsum permissivum Dece-
 tum etiam docent esse efficax, immutabile, & ir-
 resistibile.

Satis est (ut nonnulli arbitrantur) in re tam ob-
 scurâ, paucas has Conclusiones ponere ; iisq, ac-
 quiescere ;

Nihil Deo incito vel invito fieri ;

Nihil mali contingere, nisi quod Deus certo
 Consilio finit, & ad optimos fines dirigit ;

Deum justarum Actionum Autorem esse, malas
 ad ipsas Creaturas referendas ;

Homines liberè agere, ut laude aut vituperio
 digni habeantur.

Modum autem exponere quo Deus futura con-
 tingentia præscivit, & de iis regendis ab æterno
 deliberavit & decrevit, imparem Humano intel-
 lectui provinciam esse judicant. Investigabiles
 enim viæ ejus, nec incaute apud *Plebem* vulganda
 sunt dogmata quæ scrupulos animis injiciant. Mo-
 desta interim disquisitio *studiose* non est denegan-
 da, ideoq, ulterius progredi haud decet, quàm ut
 arbitremur, Deum non Effectum quenquam Cause
 Libere ab æterno præfinivisse, antequàm, præsci-
 vit quò Cause illius esset Inclinator, ex Hypothesi
 quòd eam crearet, hoc vel illo rerum statu & cir-
 cumstantiarum Ordine locare decerneret, & ad E-
 lectionem eliciendam aut denegandam aptis viri-
 bus instrueret ; *ex gr.* Non videtur Naturæ divi-
 næ consonum, ut Lapsus Adami, vel quoad Ma-
 terialitatem decerneret, vel ut illi concursus fu-
 um ministraturus esset, nisi præcius fuisset in
 quam partem *voluntas* Adami (ex Hypothesi præ-
 dictâ)

dictâ) effet inclinatura. Juxta hanc Hypothesin *voluntas* liberè agit & pro arbitrio; *Decretum* etiam æternum per *Liberam* hominis *voluntatem* adimpletur.

Non est quod ulteriùs de fundamento hujus præscientiæ serram reciprocemus, sive unde præsciri possint quæ à *voluntate liberâ & indeterminatâ* pendent. Scientiæ autem divini infinitati hoc tutissimè tribuendum videtur, cui non magis repugnat Actiones voluntatis liberæ præscire, quam *Potentia* divini *voluntatem* in Creatione *Libertate* suâ donare. Adde insuper, quod multa sunt de quorum Existentiâ certi sumus, quorum tamen modum & rationem Operandi necesse est ut ignoremus. Objectionibus respondet *Rob. Baron.* Metaph. §. 12. disp. 2.

*Quid de Decreto Æterno nōsse convenit;
Quatenus respicit Statum Angelorum,
per Analogiam ad Statum Generis Hu-
mani eodem Decreto præfinitum.*

Inter Objecta Decreti Generalis, quatenus Humanum Genus respicit, ipsa vita hominis censenda est; Ejus nimirum

Ingressus, sive *Miranda illius Formatio*, & in lucem Editio. *Job* 10. 8. *Pf.* 22. 10, & 71. 6. *Act.* 17. 25.

Progressus, *Matth.* 10. 30. *Ne capillus, &c.* *Pf.* 50. 21, & 56. 9, & 139. 1, &c.

Egressus, *Numerati sunt dies ejus*, *Job* 14. 5. *Pf.* 139. 16.

Num

Num Terminus, vitæ fixus & fatalis sit, an mutabilis? Quæst.

Resp. Non quæritur de *Termino vitæ* absolutè, *statutum enim est omnibus semel mori*, Heb. 9. 27. sed de horâ, & genere mortis. Estq; Mobilis, si causas Secundas spectes, fixus verò & immobilis respectu Causæ Primæ, illiusq; Scientiæ & Decreti. Constitutio nimirum Termini illius non est fatalis & absoluta, scil. necessaria sine ullo causarum secundarum respectu, sed limitata respectu habito ad causas secundas tum *Naturales* tum *voluntarias*; ideoq; Terminus vitæ considerari potest,

Quâ *Physicus*, quatenus pendet à Causis Naturalibus, ut à bono & malo Regimine, & *mobilis est*;
 vel Quâ *Hyperphysicus*, quatenus pendet à Causâ primâ prævidente, quem ad modum, & quâ circumstantiarum serie, quisq; se gessurus est, & *fixus est*. Sic Deus illi quem præscit ebrietatem, cædes, & libidines sectaturum, brevem vitam ut plurimum constituit: neq; tamen scelestus absoluto Decreto ad istum vitæ terminum impellitur; sed si vitam emendaret, Deus hoc prævidens alium vitæ terminum ei constituisset. “ Hinc Aquin. 1. q. 116. art. 3. “ *Fatum ut in Causis secundis est mobile, ut autem à Divinâ præscientiâ, est immobile, non necessitate absolutâ, sed conditionali*. Si Decretum à priori spectemus, non affert Homini necessitatem, ut hâc horâ, hoc mortis genere occumbat; sin à posteriori, tum ex Præscientiæ *Infallibilitate* necessitas illa infertur, sed quodammodò conditionata & *Consequentia* duntaxat, non *Consequentis*.

Fixum esse vitæ Humanæ terminum (sensu prædicto) testantur Scripturæ, *Job 14. 5. Numerus mensium ejus penes te est, terminationes ejus fecisti quas*

non transgrediatur, & v. 14. præfinitum est Tempus, Pf. 39. 4, 5. *Fac ut cognoscam finem meum*, &c. Matth. 6. 27. *Nemo sollicitudine suâ cubitum*, &c. & Job. 7. 30. *Nondum venerat Christi hora*, Jer. 28. 16, 17. *Eodemq; anno moriebatur Hananiah*, &c. Deut. 34. 5. *Moses moriebatur super os Domini*, i.e. juxta verbum Domini.

Mortis insuper genus maximè fortuitum Prævisioni & Ordinationi divinæ tribuitur, Exod. 21. 13.

Obj. Isa. 38. 1, 5. *Moriturus non vives*, ait Propheta qui actus fuit à Spiritu S. 2 Pet. 1. 21. *Addidit autem Deus diebus illius 15 annos*.

Sol. Non pugnant ista Effata. *Moriturus erat Hezekias*, si causas Naturales respicias, erat enim morbus ejus lethalis, v. 1. at secundum Decretum Dei & illius Providentiam non erat *Hezekias* tunc temporis moriturus; adduntur 15. anni ad computum *Hezekiæ*, nè momentum quidem ad computum divinum. Non ostendit Deus Propheta, quid de vitæ termino decrevisset, sed intentionem suam ad tempus occultavit; non aliter ac olim *Abrahæ* mandans immolationem *Filii*, propositum de *Isaaco* conservando celavit; dicit *Hezekiæ*, *moriturus es*, sed tacitâ conditione, scil. nisi seriò precibus ad Deum confugas, &c.

Non absimilis Interminatio conditionalis extat, Gen. 20. 3. *Abimelecho* dicit Deus, *Ecce tu illico moriturus es propter hanc mulierem, nam marito juncta est*; quæ intelligenda erat sub tacitâ conditione, *nisi eam restituas*. Ità etiam perditionem minatus est *Ninevitis*, Jonæ 3. 4.

Obj. Hinc inanis esset omnis sollicitudo de precibus, medicinâ, aliisq; salutis recuperandæ mediis, certò quippe & infallibiliter eveniet quod ab æterno decernitur.

Sol. Qui terminum vitæ fixit Decreto suo, media quoq; ad Terminum ducentia ordinavit; quamvis autem

autem Illius est de Fine, nostri est de Mediis prospicere, sine quibus finem non assequimur: *Hezekiam* oportuit massam ficuum applicare, atq; eâ mediante, decreta & promissa vitæ prolongatio illi collata est. *Act.* 27. 34. Deus *Paulo* revelavit, neminem eorum qui und secum Navi vehebantur, perituum; nihilominus cum Nautæ scaphâ Expeditâ sibi erant prospecturi, *Non potestis conservari* (inquit *Paulus*) nisi hi manserint. Pariter in negotio Religionis. Objiciunt nonnulli,

Frustrâ virtuti & Pietati studetur in ordine ad salutem, & in fumum abibunt pia conamina; certò enim & infallibilitèr eveniet quod decernitur. Obj.

Decretum de finali hominum statu non est absolutum à mediis ad eum ducentibus, *Epb.* 1. 4. *Elegit nos in Christo, ut essemus Sancti.* Non decrevit salutem *Petro* sive resipuerit, sive non, sed resipiscenti, neq; *Judæ* perniciem, nisi impœnitenti. Sol. 1.

Etiamsi pietatis Officia & bona Opera Electorum à Parte Dei, sive quatenus ad ea Deus concurrat sint certò & infallibilitèr eventura, sunt tamen *Libera* ex parte Hominis qui studio & conatu indies in pietate proficere non desistit. Imò licet certitudine subjecti certiores facti simus de fine Optabili, media tamen nullatenus essent negligenda. Vita *Hezekie* certò prolonganda erat, non autem illi fas erat vel massam ficuum, vel victum & amictum negligere, sed eatenus subservire Dei consilio. 2.

Prolongatio vitæ piis promittitur, *Exod.* 20. 12. *Prov.* 3. 16. Abbreviationem dierum Deus minatur impiis, *Pf.* 55. 23. *Eccl.* 7. 17. morientur ante tempus suum & per resipiscentiam possent (sicut *Ninevita*) vitam prolongare. Obj.

Promissiones & Comminationes non declarant absolute quid cuiq; continget in particulari, sed Sol.
con-

conditionem sæpissimè tacitam includunt; nec somniet aliquis omniscientem Deum latuisse, num Homines conditionem istam, haud impossibilem, (quantum in se) acceptaturi an rejecturi forent.

Obj. Qui sese interficiunt hinc excusarentur quod Decretum Dei adimpleant.

Sol. 1. Non magis quàm Latrones viatorem atrocitèr jugulantes, qui ex Dei providentiâ in manus eorum inciderit.

2. Cædes & Latrocinia Deum noluisse nôrunt, istiufinodi autem vitæ terminum, nisi ab ipsis facinora sua patrare decernentibus, ignorant.

Obj. Hâc illusione freti Turcæ Deum tentant, nihil sibi metuentes à peste aliôve periculo, quia dies suos immutabilitèr numeratos esse credunt.

Sol. Fortes & imperterritos nos reddere potest Fides nostra dum licita Vocationis nostræ munera exequimur; temeritatem non comprobatur, si pericula quævis sine necessitate aggredieremur.

Obj. Ps. 90. 10. *Dies vitæ nostræ sunt septuaginta vel octoginta anni*; sed quandoq; ultrà, multoties citra terminum istum Vita finitur.

Sol. *Mosès* ibi locutus est de termino vitæ humanæ in genere, quæ ut plurimum ultra 80 annos non extenditur, non de termino particulari cuiq; constituto.

Obj. Firmitas temperamenti, peritia Medicorum, prudentia in vitandis periculis, temperantia, &c. vitam producunt ultra periodum Infirmorum, remediis medicinalibus carentium, majora viribus audentium, gulæ & veneri inservientium, &c.

Sol. Hæc & alia inter Causas secundas vim suam obtinent, & sensu diviso, sive seposito Dei Decreto, juxta seriem causarum naturalium longævitati inserviunt, non sensu composito, sive ex suppositione validitatis aut invaliditatis earum prævisæ & decretæ.

SECTIO II.

Speciale Decretum est de Creaturis Intellectualibus,
(a) Angelis & (b) Hominibus in Ordine ad Statum eorum æternum; & Prædestinatio dicitur.

(a) I Tim. 5. 21. Obtestor
in conspectu Dei, & Electorum
Angelorum, Matth. 25. 41.

(b) Rom. 9. 23. Vasa misericordie
quæ paravit ad gloriam.

Præcipua Theologorum Sententiæ de Prædestinatione Hominum, ad sequentes hæc referri possunt.

I. Quòd Deus ab æterno statuit omnes sibi obediētes vitā æternā donare, non obediētes damnare; quoniam autē obediētes aut non obediētes futuri erant, neq; destinavit neq; præscivit, quasi plane humani arbitrii esset Salutis semitam ingredi vel non ingredi; & si ingressi fuerint, in eā progredi, vel ab eā regredi, & quasi Deus ab æterno non statuisset, quid de singulorum salute aut exitio futurum erat. Hæc dicitur esse Sententia Samosatēnianorum & Socinianorum.

II. Quòd Deus ab æterno respiciens, aut præsciens Genus humanum nondum lapsum aut conditum, certos eorum ad vitam æternam & media in eam ducentia elegit, cæterosq; præteriit perituros, ex mero Voluntatis suæ beneplacito, ad gloriam misericordiæ in Electis salvandis, & ad gloriam justitiæ suæ in præteritis, (qui in peccatis perituri erant) damnandis, demonstrandam.

Hæc *Supralapsariis* tribuitur, qui *Prædestinationis Objectum supra lapsum* statuunt, & cum *Sublapsariis* (de quibus infra) *Contra-remonstrantes*, à tempore *Synodi Dordracenæ* appellabantur.

III. Quòd Deus respiciens Genus humanum in *Adamo* lapsum, adeoq; mortis & damnationis reum, ex mero Beneplacito statuit quosdam nominatim
è statu

è statu isto prædicto per Christum redimere, meritiisq; efficacibus ad vitam æternam perducere, cæterisq; præteritis dicto statu perituros, ad suam in illis misericordiam, in his Justitiam demonstrandam. Hæc *Sublapsariis* tribuitur, qui Prædestinationis Objectum ponunt sub sive post Lapsum; atq; hi cum *Supralapsariis* appellantur etiam *Contra-remonstrantes* à tempore Synodi prædictæ.

IV. Quòd Deus respiciens Genus humanum in *Adamo* lapsum, statuit omnium misereri, & Filium suum benedictum mittere, qui pro reatu omnium satisfaceret, omnibusq; Gratiâ sufficientem offerret, per quam in illum crederent, & salutem æternam obtinerent. Sed cum præviderit nullos posse, aut paucissimos velle Gratiâ sibi oblatâ bene uti, elegit quosdam singularitèr quos efficaci & irresistibili gratiâ donaret, ut per eam infallibilitèr credituri, & æternæ salutis participes futuri essent, relictis aliis omnibus certò perituris, quamvis non sine propriâ culpâ, scil. *voluntariâ infidelitate & impænitentiâ*.

Hæc Sententia Patronis quibusdam *irresistibilis Gratiæ* tribuitur, iiq; quoad *Irresistibilitatem Gratiæ Contra-remonstrantibus* assentiunt.

V. Quòd Deus respiciens homines in *Adamo* lapsos, & ad parata in Christo Salutis media vocatos, generatim statuit *Credituros* salvandos fore, *Infideles & Impænitentes* reprobandos. Singularium vero personarum *Prædestinationem suspendi à fide vel Infidelitate* cujusq; prævisâ.

Hæc est Sententia *Remonstrantium* sive *Arminianorum*.

Ad primam Sententiam dicendum;

Ad prim.

I. Est in Deum Sacrilega, dum futurorum Contingentium præscientiam illi degenat. *Pf. 139. 2. Cognoscis sedere meum; intelligis cogitationem meam à longinquo. Isa. 44. 28. Edicturus Cyro, &c. 1 Joh.*

3. 20.

3. 20. Heb. 4. 13. Dein ratio suffragatur ; qui enim contingentia certò & infallibilitèr sæpillimè prædixit, ea certò præcivit, *Isa. 41. 23, 26. annunciate quæ futura sunt, ut constet quod Dii estis,* &c. tot ergò sunt Argumenta quot prædictiones, quarum veritas eventu comprobata est.

Quæ non sunt certò futura (qualia sunt omnia contingentia) ea non sunt certò scibilia ; sed multa eveniunt, quæ in se fuerunt incerta, *i. e.* non certò futura, ergò non certò scibilia. Qualis enim est res, talem esse oportet illius scientiam ; alias scientia Objecto suo non responderet. Obj.

Hoc vult illud *Axioma*, quod Scientia ità est accommodanda naturæ rerum, ut non alitèr esse cognoscantur quam reverà se habent, sic oportet scire res contingentes, quales sunt, nempe contingentes esse, & scire necessarias esse necessarias ; non ut res necessariae cognoscantur necessariò. Alia est certitudo vel incertitudo rerum cognoscendarum, alia est certitudo sive firmitas intellectûs cognoscentis. Sol.

Contingentia nullum habent fundamentum quo certò prævideri possunt, pendent enim à Causâ indeterminatâ. Obj.

1. Non, quòd in *Æternitate* (quæ vocatur duratio tota simul, sive in quâ nulla est successio) omnia simul sunt actu præsentia Deo ; nam ut unum alteri co-existat, necesse est ut illud ipsum existat, non tantum in *esse cognito* sive *Objectivo*, sed in *esse reali*, nempe ut existat utrumq; alias quod Immensitati Dei alicubi co-existet, ubiq; illi coexisteret, & pariter immensum esset. Sol.

2. Non ex Decreto petenda est certitudo præscientiæ omnium contingentium (ut plurimum Reformatorum tum Romanensium opinantur) repugnat enim Bonitati divinæ, ut Creaturas suas certò decerneret ad ea, quæ in se mala sunt, qualia sunt multa futura contingentia.

3. Non

3. Non ex causâ proximâ cum suis circumstantiis dispositâ, putâ à voluntate ut applicata hic & nunc cum hoc objecto, hoc iudicio, hâc inclinatione (ut *Bellarmin.*) tum enim voluntas necessitaretur à Circumstantiis ad peccandum, nempe si peccatum inde prævisum esset, & de prævisione ipsarum circumstantiarum recurreret dubitatio.

Certitudo præscientiæ de contingentibus fundatur potius in Infinitate Intellectûs Divini; contra quam si quid forte objiciatur, respondendum est, quod multa sunt de quorum existentia certi sumus, quorum tamen *modum & rationem* Mens humana scrutari nequit.

2. Qui in hâc primâ sunt Sententiâ, haud solidè arbitrantur Deum nihil ab æterno apud se statuisse de futurâ singulorum salute aut exitio; quum 1. aliud sonant Scripturæ, *Eph. 1. 4. Elegit nos in Christo ante jacta Mundi fundamenta; Rom. 11. 7. Electi assecuti sunt, cæteri occaluerunt, 2 Tim. 1. 9. Servavit nos ex suo Proposito & Gratia — ante Tempora sæculorum.*

2. Quum summa Sapiëntia Mundum administrat, necesse est ut homines singulares, quâ partes mundi, ad suos fines ordinet & dirigat. Non enim Sapientis est ad nullum finem collimare in rebus administrandis.

3. Non quoddam genus hominum solummodò, sed quorundam singularium nomina Libro vitæ scripta esse legimus, *Apoc. 17. 8. Phil. 4. 3.* Apost. asserit quorundam auditorum suorum nomina esse in Libro Vitæ.

Evas. Metaphorica locutio est ab iis derivata, qui illos nominatim Libro notant de quibus aliquid statuunt, & quod statuit Deus de quolibet hominum Genere certis qualitatibus instructo, illud etiamtribuendum est singulis, qui sub isto genere continentur.

Est quidem locutio Metaphorica, sed cui res *Resp.*
subest; nulla autem res subesset, nisi quid de singulis nominatim futurum esset, intelligatur ibi statutum fuisse. Dein *Moses & Paulus* ad Personas singulares, idq; non vagas, sed determinatas phrasin istam applicant, cum de ipsorum aliorumq; nominibus isto Libro inscriptis verba faciunt.

Ad secundam & tertiam Sententiam, nempe Contra-remonstrantium. *Ad Secun. & Tert.*

1. *Supralapsarii* asserunt Deum absoluto suo Decreto statuisse Justitiam suam in æternis quorundam pœnis patefacere, & per modum Medii ad hunc finem, eosdem (aliis ad vitam Electis) præterire, unde (horrendum auditu) non minùs certò sequuntur eorum impietas & perditio, quam impossibile est Consilium immutabilis Dei rescindi unquam aut frustrari posse.

2. Tum *supra* — tum *Sublapsarii* supponunt non modo fœdus naturæ pactum fuisse cum *Protoplastis* & toto Genere humano; sed & fœdus illud particulare de abstinendo à fructu vetito, omnes *Adami* naturales posteros æq; ac ipsos *Protoplastos* devinxisse, adeoq; labem Originalem, non modo tanquam Naturæ morbum, & communem calamitatem ad omnes transiisse, verùm etiam ipsius primi Peccati, atq; insuper pravitatis naturalis reatum posteris eorum omnibus ad *Mortem æternam* imputari, haud firmis autem viribus innixam esse hanc Hypothesin ostendetur, c. 7. de peccato Originali, §. 4.

Quamvis utraq; pars (scil. tum *Supra*-----tum *Sublapsarii*) neget absurda quam plurima (quæ affingunt iis eorum *Adversarii*) ex sententiis ritè sequi, & quæ propterea à se amoliri satagunt; hoc tamen ulterius in utrâq; sententiâ displicet, quod dum Salutem humanam Decreto Dei æterno, & illius Gratiae & beneplacito (uti decet) acceptam ferunt, Perditionis & Miseriæ primordia

dia non ab ipsis peccatoribus, sed à voluntate & Decreto Dei (juxta eorum placita) emanasse, videntur asserere; imò maximè congruum fuisse (aiunt eorum plurimi) Divinæ Sapientiæ, primum sibi finem proponere, nimirum patefactionem Misericordiæ & justitiæ suæ in certis aliquibus salvandis, aliisq; reprobandis, dein media ad istum finem ordinare, Lapsum permittere, nec non (ut temerè loquuntur nonnulli) procurare. Docent quidem *Sublapsarii* Redemptorem parari, non autem in omnium Redemptionem, sed aliquorum duntaxat, reliquos *præteriri* ex mero arbitrio; etiamsi pœnis æternis *propter peccata* adjudicentur.

Obj. Non docent Decretum absolutum esse à *Mediis*, i. e. ullos aut *Eligi*, five credant & pœnitentiam agant, five non; aut *Reprobi*, five impiè vivant & moriantur, five non.

Sol. Attamen media supponunt, quæ non profint, nisi *Vis irresistibilis* superveniat, quali in Creatione, aut Resuscitatione mortuorum Deus usus est, unde frustra de *Mediis* litigatur; illâ vi adveniente, non repugnabimus, nec repugnare possumus; &, non adveniente in fumum abirent, aut potius nulla essent mortalium conamina: Imò (ut quorundam fert sententia) Conatus omnis & sollicitudo, quamdiù vim istam irresistibilem non exerit Deus, peccatum esset.

Damus Sententiam *Sublapsariorum* alterâ paulò moderatiorem esse, eo quod non supponit Deum ullos reprobasse quos non prævideret (uti sentiunt) condemnationis reos; eatenus verò consentiunt, quod utraq; supponit Deum ex eâdem massâ *alios* ad vitam elegisse, *alios* reprobasse, ex mero beneplacito.

Prætendunt quidem *Sublapsarii* Reprobationem supponere peccatum in Objecto, eo quod omnes in Adamo peccassent, non itaq; injustam pœnam *Reprobis* irrogatam, dum indebitam *Gratiam Electis* con-

confer
isse in
rum
Natur
reat,
non co
cum
nas d
maxim
C. de
Qu
irresist
suo,
vide
Qu
quod
humana
ti Di
lutis
buere
vitati
ction
Fiden
men
cent,
sione
Medi
esse v
El
Ergo
tas r
gimu
ne la
catu
tiâ,
dini
decr

confert, haud satis autem constat peccatum fuisse in *Objecto*, sive Lapsum *Adami* fuisse posterorum peccatum propriè dictum, etiamsi pravitas Naturæ tanquam Morbus hæreditarius illis adhæreat, & in agonem iis propagetur, quippe quod non constat fœdus illud speciale de fructu vetito cum posteris *Adami* pactum fuisse, nec ullos pœnas daturus, qui non propriis personis peccarant, maximè si nec in *Adamo* peccare potuerint. Vide *C. de Peccato Originali*.

Quarta sententia, quatenus Hypothesi *Gratiæ* *Ad Quart.* *irresistibilis* superstruitur, corrueat cum fundamento suo, nempe *Irresistibilitatis* istius doctrinæ, de quâ vide *c. 13. de Vocatione internâ*.

Quinta, quæ *Remonstrantium* est, in hoc deficit, *Ad Quint.* quod quemadmodum *Contra-remonstrantes* *Miseria* humanæ primordia (horrendum dictu) *Voluntati Divinæ* tribuere videntur, ita *Remonstrantes* *Salutis* humanæ primordia *Voluntati Humanæ* tribuere videntur. Nam dum *prioritatis & posterioritatis* Ordinem in Decretis supponunt, & Electionem esse ex fide prævisâ statuunt, etiam si Fidem esse ex *Gratiâ* Dei fateantur, ipsam tamen *Gratiam* à *Voluntate* Hominis præveniri doceant, Fidem enim dari asserunt secundum prævisionem Obedientiæ in sedulâ Verbi Auditione, in Meditatione, impedimentorum Remotione, adeoque esse volentis & currentis.

Elegit autem nos Deus ut Sancti essemus, Eph. 1. 4. Ergò non quod tales futuros præviderat. *Sanctitas* nulla est sine fide, ergò si ad *Sanctitatem* eligimur, tum ad fidem. Imò nihil boni in Homine lapsò prævidit, nedum fidem prævidit. Si dicatur, prævidit fidem, quam daturus erat ex *Gratiâ*, ut per eam salvarentur, tum *prioritate* Ordinis elegit ad salutem priusquam fidem iis dare decrevit, primò enim voluit eos salvari, & quia

Salus, non nisi mediante fide erat obtinenda, ideo fidem tanquam *Medium* voluit iis impertire.

Præoccup.

Fides (aiunt) *Decretum* ingreditur; Ità est, sed tanquam *Medium Salutis*, non tanquam *Conditio Electionis*.

In quam plurimis prævideri potuit *Obstinata re-
nitentia & rejectio Gratiæ* tanquam *Objectiva ratio
Præteritionis*, in nullis autem *Inclinatio*, vel ad Fi-
dem, vel ad *Media* ulla in ordine ad Salutem an-
tecedenter ad Gratiàm, quæ *Media* illa tum para-
tura, tum applicatura erat.

Breviter, si per Infidelitatem prævisam intelli-
gunt pertinacem sufficientis Gratiæ rejectionem
sive Repugnantiam quæ non nisi à *Gratià* quadam
irresistibili superanda esset, & illius prævisionem esse
Rationem motivam in Objecto *Divinæ Præteritio-
nis*, eatenus iis assentimur, modo causam nullam
aut rationem *motivam Electionis* præter *Divinam
Philanthropiam* assignari posse concederent.

Similiter si *Contra-remonstrantes* docerent, De-
um neminem reprobasse, quem non præviderat
sufficientem Gratiàm perseveranter oppugnaturum,
foras *Remonstrantes Electionem* ex solâ *Dei Gratià*,
& *evidentiâ* fuisse non irent inficias.

VI. Restat altera (a) *Conjectura* (quam vero si-
milior, & tum S. Scripturis, tum rationi magis
congruam judicabunt forsan qui Paci potius quam
Partibus student,) quæ autem & qualis sit, ex se-
quentibus hisce Hypothesibus innotescat.

(a) *Conjecturam* voco & pro mensurâ humanorum concep-
tum. Nam cum *Facultates intelligendi & volendi* sint
Perfectiones Creaturarum, & non illæ ipsæ quæ in Deo
formaliter & quodam eminentiori modo, non nos decet
temerè vel absque apertâ Revelatione, quidquam de mo-
do, quomodo mente Divinâ in *Objecta* sua ferantur; multo
minus de modo quo *Incomprehensibilis* ille Opifex suos in-
tra se format conceptus de Creaturis, & earum Opera-
tionibus simul ac de finali earum Statu pronunciat, defi-
nire.

I. Sup-

1. Supponimus primò, *Nota esse Deo ob æterno*, non tantum opera ejus omnia futura, Act. 15. 18. Verùm etiam *possibilia* licet nunquam futura, Scientiâ suâ simplicis *Intelligentiæ* (quam communiter docent Scholastici fuisse in Deo, ordine naturæ, saltem quoad nostrum concipiendi modum, antecederet ad Decretum) qui enim Potentiæ suæ infinitatem novit, novit etiam Objecta ad quæ infinita illa Potentia extendi potuit, Ps. 147. 5. *Intelligentiæ suæ non est numerus.*

2. Novit itaq; quòd si mundum cum suis Incolis eo, quo jam existunt, ordine crearet, atq; Hominibus (*Libero arbitrio* donandis) Præcepta imponeret, illi proprio consilio permitti, *Libertate* suâ forent abufuri, & ad partem deteriorem inclinaturi (nisi denegaret illis Concursum suum generalem, ad actum quemlibet Causæ secundæ adeò necessarium, ut illo negato, nec *agere*, nec *velle* quicquam possint.) Hinc æquum videbatur statueret, *Se Creaturis suis non defuturum*, aut Concursum suum generalem & indifferentem ad *Volitiones* & *Actiones* Creaturarum necessarias denegaturum, maximè cum *Volitiones* & *Actiones* istas ad fines optimos regere & dirigere potuit. Hinc Lapsum *Adami* prævidit, permisit, & multa insuper quæ inde consecutura erant.

3. Porro cum Scientiâ istâ Hypotheticâ etiam probè noverit, quod si postea ex merâ suâ *Philanthropiâ* Generis humani misertus, Christum in Mediatorem mitteret, novumq; in eo fœdus cum Hominibus iniret, quo Gratiam insuper ad conditionem illius præstandam sufficientem, & non prætractè obluçantibus Efficacem adhiberet, prævidit tamen quosdam ad Gratia illius auxilia non tantum negligenda, sed pro arbitrio impugnanda, & pertinaciter rejicienda inclinatuos; alios autem, etiamsi ejusdem Massæ, naturâ prorsus ineptos & inhabiles ad co-operandum cum Gratia

ad salutem, non tamen Gratiâ præfractè impugnaturos. Hæc, inquam, cum præviderat eventura (ex Hypothesi scil.) quod ità crearet, Libertati permetteret, & concursum suum indifferentem exhiberet, nec non propterea illos justè præteriri posse, hos verò ad salutem trahi, salvâ tum justitiâ Divinâ tum Humanâ Libertate, inde simul & semel, eodem momento æternitatis statuisse videtur hæc omnia bona fieri, mala permitti.

Nec tamen reclamabimus, Deum quandoq; peccatorem sufficienti Gratiâ abutentem, potentiâ suâ absolutâ & prorsus irresistibili superare; attamen si fiat unquam, rarum est, eximium, & non expectandum misericordiæ monumentum.

Obj. Hæc sententia supponit Deum moveri & determinari posse à causâ extra se, & Causam primam pendere & quodammodò necessitari quoad modum & speciem concursûs seu influxûs à Causâ secundâ, cum vice versâ, secunda pendet à Primâ & ab ea determinatur. *Vid. etiam C. 7. §. 1.*

Sol. Etiam si Deus non moveatur aut determinetur à Creaturâ effectivè, moveri tamen potest objectivè, adeò ut Objectiva ratio postulare videatur influxum aut concursum ad Actionem talis speciei potius quàm alterius; Igni se accommodat ad producendum calorem potius quam frigus; Deus & Homo cooperantur in productione Hominis Monstruosi, at si non fuisset defectus in homine, Deus cum eo perfectum hominem produxisset. Sic concipi potest Deum Decreturum non denegare voluntati (rem illicitam appetituræ) concursum suum indifferentem, quia videt eam, oblatâ tali occasione, ad Objectum illud illicitum inclinaturam. Nec proinde dici potest pendere à Creaturâ, aut ab eâ quodammodò necessitari, quia Deus liberè condidit Creaturam, eamq; Libertate liberè donavit, liberè decrevit cum eâ concurrere; potest, quando vult, non concurrere, liberè noluit deesse

deesse
dare,
lius t
Si
lutis
ere v
prævi
rejeci
cunq;
ros,
usuro
Ne
Fide
ad h
futu
dictâ
omn
obse
pote
Grati
ista
ficut
de c
buer
Sanct
vers
super
F
tuos
esse
F
mor
ultr
N
ad l
tùm
ente
pos

deesse suæ Creaturæ ; sed illi se eo usq; accommo-
dare, ut non aliquo destitueretur, quod actibus il-
lius foret necessarium.

Si *Remonstrantium* Sententia displiceat, quod Sa-
lutis humanæ primordia voluntati humanæ tribu-
ere videtur ; dùm *Electionem* esse statuit ex *Fide*
prævisâ ; eâdem ratione postrema hæc Sententia
rejicienda est, quia supponit *Deum eligere quos-*
cunq; præviderit Gratiam sibi exhibitam acceptatu-
ros, eâq; ad præstandam fœderis conditionem, bene
ufuros. Obj.

Neq; ullos fuisse *Electos* arbitramur ex prævisâ Sol.
Fide, neq; ex prævisâ Gratiaë sufficienti Obsequio :
ad hoc enim Obsequium omnes ex Lapsu impares
futurierant ; verisimillimum autem est (ex præ-
dictâ Hypothesi) Deum prævidisse, quod si vires
omnibus largiretur tum ad *posse* sufficienti Gratiaë
obsequi, in ordine ad salutem, tum ad *velle* quod
poterant pro arbitrio, quidam *non vellent* quod per
Gratiam auxiliaturam *poterant*, sed quod Gratia
ista Sufficiens Effectum suum in his obtineret, non;
sicut ab aliis, inanis & frustranea redderetur. Un-
de clarissimè pateat quod Gratiaë solummodo tri-
buenda sit *Horum Electio, Regeneratio, Justificatio,*
Sanctificatio, & Glorificatio ; & Illorum Miseria, per-
versa, Obstinatæ, & non (nisi absolutâ potentia)
superanda, ipsorum Resistentiæ.

Hæc sententia supponit quosdam peccato mor-
tuos ad Bonum magis quam ad malum propensos Obj.
esse.

Homo statu lapsa dicitur quidem in peccato Sol. 1.
mortuus, est autem Metaphorica Locutio, & non
ultra justos limites extendenda,

Nec asserit hæc sententia Deum ullos prævidere 2.
ad Bonum aliquod suâ naturâ propensos, sed tan-
tùm in oppugnatione suâ adversus Gratiam *suffici-*
entem, sive Salutis media (quibus Fœderis Condicio
possibilis, imò haud difficilis redderetur) non ob-

stinatè perstituros. Vide C. 8. §. i. de *Fœdere Gratiæ partic. 3.*

Obj. Si supponatur aliqua istiusmodi Ratio motiva in Objecto (qualis ista sive Accepratio, sive non obstinata Rejeçtio Mediorum Salutis, si pararentur) tum *Electio* non esset ex merà Dei Gratiâ & Beneplacito.

Sol. Electio erat ex merà Gratiâ, non obstante Ratione illâ Objectivâ. Nam ex merà Dei Gratiâ erat, quod de ullis Lapsis commiserandis cogitavit, & de Mediis ad eorum Redemptionem & Salutem parandis deliberavit, & novum Fœdus sub conditione non impossibili nobiscum inire ie placuit; nempe ut Gratiâ ad præstanda præcepta Evangelii sufficientem (quam concederet, & quæ nunquam nobis defutura esset) vellemus acceptare, aut saltèm non pertinacitè eam oppugnare. Ex Gratiâ erat, quod Deus non tantum Generalem suum concursum, sed & sufficiens auxilium Lapsis hominibus erat suppeditaturus, si illud non rejicerent. Sine Gratiâ præveniente Nemo inclinaretur ad media Salutis acceptanda, multo minùs aliquod opus bonum perficeret sine Gratiâ cooperante. Soli Gratiæ tribuenda sunt Conversio, cæteri; gradus ad Salutem, quibus decernendis & postea conferendis non prævisa fuit obstinata oppugnatio duntaxat à parte hominis, nec in tempore facta.

*Luc. 10.
30.*

Nota est Parabola de viatore in Latrones incidente & ab iis relicto semimortuo, cujus vulnera *benignus* quidam *Samaritanus* commiseratione motus, obligavit; vinum & oleum iis infudit, eumq; jumento suo impositum in hospitium ducens, ejus curam egit. Viatoris convalescentia proculdubio non ipsi tribuenda est, quod vinum & oleum infundi merè permisit, aliisq; medicas manus adhibentibus morem gessit, aut salutare regimen observavit, nedum prævia aliqua notitiâ, quod ita se

Electio est, quâ Deus Scientiâ, quam vocant *Simplicis Intelligentiâ*, ab æterno (a) præsciens, Genus humanum, si conderetur, ratione & libertate donaretur, & Libertati suæ permitteretur (nullâ naturæ necessitate, sed merâ sponte suâ) lapsurum, præsciens insuper se pro summâ suâ (b) misericordiâ (c) opem illi laturum, (d) media scilicet ad hominum Redemptionem congrua paraturum, Gratiamq; ad salutarem eorum usum (e) sufficientem, exhibiturum, omnes & singulos quos ex hac Hypothesi prævidit media ista non frustraturos, dictamq; Gratiam inanem reddituros, per & propter (f) Christum redimere, sanctificare, æternumq; glorificare, decrevit.

- (a) 1 Pet. 1. 2. *Electis ex præcognitione, seu ante-decreto.* Ps. 139. 2. *Intelligis è longinquo.*
- (b) Eph. 1. 9. *Ut notum faceret mysterium voluntatis suæ secundum Beneplacitum.* Tit. 3. 9. *Non ex Operibus, sed secundum suam Misericordiam.*
- (c) Eph. 1. 10. *In dispensatione plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo.*
- (d) Joan. 3. 16. *Ita Deus dilexit Mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnes, &c.*
- (e) Matth. 11. 21. *Væ tibi Corazin — quia si in Tyro & Sidone factæ essent Virtutes quæ in vobis, &c.*
- (f) Rom. 3. 25. *Quem præstituit Deus, ut esset placamentum per fidem in Sanguine ipsius.* Col. 1. 9, 10. Eph. 1. 3, 4, 5. *Elegit nos in Christo ante jactum mundi fundamentum,* Gal. 4. 4. &c.

Reprobatio est, quâ Deus ab æterno (a) plerosq; eorum quos ex Hypothesi prædictâ lapsuros præviderat Salutis media (b) frustraturos, Gratiamq; ad usum mediorum illorum saluberrimum suffici-

- (a) Matth. 7. 13. *Lata est porta, & spatiosa via, quæ ducit ad Exitum, multiq; sunt qui introeunt.*
- (b) Rom. 10. 21. *Tota die manus extendi meas ad populum perversum.* Isa. 5. 4. *Quid faciam vineæ?*

entem,

entem, &, nisi oppugnaretur, (c) Efficacem, in-
nem reddituros, præterire, & tandem (d) prop-
ter effrænatam & perseverantem contumaciam (e)
æternum perire reliquit.

(c) Matth. 11. 21. *Si in Tyro facta essent quæ in te pœni-
tentiam egissent.*

(d) Rom. 6. 23. *Stipendium Peccati Mors.* Rom. 2. 5, 6.
*Duritie tuæ & corde quod resipiscere nescit, ipse tibi the-
saurizas iram, &c. Reddet unicuique secundum opera.*

(e) Matth. 25. 41. *Execrati abite à me in Ignem æternum,
paratum, &c.*

(f) Rom. 1. 33. *Iustitia est, ut qui talia faciunt digni sint
morte.*

Judæ 4. *Subreperunt quidam—— jam olim præscripti ad
hanc damnationem.*

Decretorum Arcana, per ea quæ tempore eveni-
unt, revelantur;

Ad importunas autem quorundam de Reprobati-
onis Decreto altercantium sedandas discordias,
conducatur forsitan brevis sequenti interrogationi an-
nexa solutio, juxta tenorem eorum quæ copiosius
nuperrime disceptata fuerunt.

*Unde nobis constare possit tum Electionis Gratia, tum Quæst.
Reprobationis Æquitas?*

Non nisi cum Horrore pariter & Detestatione Resp.
audiendi sunt qui docent Deum ab æterno, & ante
prævisa (ex hypothefi) Creaturarum delicta, de-
crevisse per earum miseriam sibi gloriam acquirere.
Saniori ratione conjectamus (nec ultra conjectu-
ras nobis licet de Decretis ratiocinando progredi)
quod,

1. Primò, tam Contingentia quam Futura Deus
prævidit ab æterno, & inter alia Hominem (si li-
bertate vel boni vel mali eligendi instructus es-
set) Libertate suâ abuturum, & in partem deteri-
orem inclinaturum; cujus tristem in primo Proto-
plæstorum peccato habemus instantiam.

2. Secundò,

2. Secundò, Deus Lapsi generis humani misertus denuò fœdus cum iis quamvis *fœdisfragis* inire voluit, de mittendo Christo Mediatore, non ad paucorum solummodo Redemptionem, sed (ut remedium par sit vulneri) pro redemptione Omnium; sicut Ecclesia Anglicana in Catechismo Filios suos juxta tenorem S. Literarum instituit [*Et in Deum Filium (credo) qui redemit me Et totum Genus humanum.*] Nulla ergo quærenda est aut Conditio aut Ratio Electionis præter ipsius Beneplacitum; imò nec Conditio Fœderis, nisi ad quam Sufficiens Gratia virtute Fœderis ministranda erat à Parte Dei, ut Conditio ista neq; esset impossibilis, nec tanquàm Onus impar humeris, ità Gratia firmatis, inveniretur.

Hinc si requirent Scioli, quare, dum alii electi fuerunt, cæteri præteribantur, quamvis nihil unquàm nisi cum optimâ ratione voluit Sapientissimus ille Mundi Opifex. Responsum habeant; quòd licet nulla *Electionis* ratio assignari potest præter Dei misericordis *indignitatem* (neq; enim volentis nec currentis erat, sed misereris Dei, qui tum fœdus Gratiæ cum Lapsis iniit, tum Gratiæ auxilia ad Conditionem illius præstandam ex mero beneplacito confert & ministrat) prævisa tamen sufficientis Gratiæ auxiliis obstinata & perseverans renitentia potuit justa esse ratio, cur cæteri non eligerentur. à Seipsis est eorum perditio.

*Collatio hujus Sententiæ cum Definitione
Prædestinationis in Articulo 17° Confes-
sionis Ecclesiæ Anglicanæ tradita.*

In Articulo 17° Confessionis Ecclesiæ Anglicanæ docemur, Prædestinationem ad vitam esse æternum Dei propositum, quo suo consilio, nobis quidem

oc-

occulto, constanter decrevit, eos quos in Christo elegit, à maledicto & exitio liberare, & per Christum ad Salutem perducere : unde in tempore opportuno per Spiritum S. in iis operantem vocationi per Gratiam parent, justificantur gratis, sanctè ambulant, & demum misericordiâ Dei fœlicitatem æternam consequuntur.

1. In hoc Articulo non totidem verbis effertur *Præscientia illa Hypothetica*, quam subintelligi oportere, in Doctrina de *Prædestinatione* supra diximus ; Sed necessariò supponendam esse hinc constat, quod Artic. asserit Deum ab æterno constanter decrevisse illos quos in Christo elegit liberare, & per certa media ad salutem perducere : nam necesse est ut eosdem prævideat *conditos, libero arbitrio donatos, libertate suâ abufuros*, imo *lapsos*, saltem *hypothetice*, idq; *prius*, juxta captum nostrum, quam de *Liberatione* eorum quidquam statueret. Ergò quod Articulus contractiùs suggerit, illud explicatiùs paulò dedimus, nihil autem ei contrarium, aut ab eo longè alienum hâc in re attulimus.

2. Ostendimus Deum voluisse congrua Redemptionis media parare, Christum Redemptorem mittere, & propter Christum eosdem liberare ; Idemq; docet Articulus [*Eosdem quos in Christo elegit, &c.*]

3. Diximus insuper Deum Gratiam sufficientem ad Conversionem & Sanctimoniam suppeditaturum : nec in hoc est dissentio ulla ; ita enim Articulus, [*Decrevit — Spiritu illius in iis operante vocationi Divina per Gratiam parent, sanctè ambulant, &c.*]

4. Quamvis sunt, qui verba Articuli seorsum ab aliis Ecclesiæ *Anglicanæ* Sententiis & Dogmatibus considerantes, inde Gratiam Prædestinationis ad certos aliquos restringendam esse arbitrati sunt, quoniam ait [*Deus decrevit eos quos in Christo elegit ab Exitio liberare, & per Christum ad Salutem perducere*]

ducere] quasi non alios etiam voluit salvos fieri; notum tamen est dictam Ecclesiam constanter docuisse, Deum sufficiens Remedium parasse, designasse, & exhibuisse ad redemptionem non quorundam modo, sed & omnium. Et in Administratione S. Cœnæ singulis hâc formulâ jubet administrari Symbola [*Corpus Domini pro te traditum* — *Sanguis pro te fusus conservet animam tuam*, &c. & Art. 31. *Oblatio Christi semel facta perfecta est Redemptio & Satisfactio pro omnibus peccatis totius mundi tam Originalibus quam Actualibus. Vide etiam Artic. 2.*

5. Quando Articulus docet, *Prædestinationem ad vitam esse Æternum Dei propositum ex suo consilio nobis quidem occulto*; loqui videtur de *Ratione motivâ prædestinationis*, quæ certè nobis *occulta est*, & præter infinitam Dei misericordiam nulla innotescit; sive consideremus miserationem illius in totum Genus humanum, sive in aliquos qui præ aliis *Electi* supponuntur: In Lapsis enim nihil Boni prævidendum erat, nedum Fides, quippe quæ Gratiae Effectus cum sit, nequaquam potuit Deum ad Gratiâ impertiendam permovisse. *Reprobationem* verò quod attinet, quamvis Fides prævideri non potuit, nec quidquam aliud quod *Ratio motiva Electionis* esset; prævisa tamen obstinata & perseverans *Oppugnatio* sufficienti Gratiae potuit esse ratio, cur aliquos præteriret.

Fig. 88. Interea verò quod nullius Electio suæ non-----
repugnantis tribuenda sit, ex Parabolâ Samaritani Vulnerato succurentis liquidò patefcat, quemadmodum uberius res supra illustratur.

*Annotationes in Commata quædam Cap. 9.
ad Rom. quæ, dum multi ad Prædesti-
onis Doctrinam minus congruè applicant,
durè sonant, & conceptus haud Deo dig-
nos mentibus nostris ingenerare apta sunt.*

Apostolus nono ad Rom. agit directè de Reje-
ctione Judæorum à Privilegio Populi Dei, & Re-
ceptione Gentilium; quod constat ex initio Capi-
tis & Epilogo. Objicere parati erant Judæi, *si re-
jiciendi sumus, tum incassum abiret Promissio facta
posteris Abrahami & Israelis.* Respondet autem,
non omnes ex *Israele* secundum carnem prognati,
habendi sunt pro semine cui facta est promissio, v.
6. &c. Cum enim dixit Deus in *Isaaco* vocabi-
tur tibi semen, rejecto *Ismaele*, significavit jus si-
bi reservasse, à privilegiis posterorum *Abrahami*
excludendi quos vellet, eosq; pro semine habere,
qui vestigia Fidei *Abrahami* solerti curâ preme-
rent; Promissio scil. [*Saræ erit Filius*] facta erat
post natum *Ismaelem*, ideòque non omnibus *Abrahæ*
posteris secundum carnem; & semini ex gratiâ
speciali, non juxta Naturæ cursum scil. ex *Sarâ*
jam ann & sterili.

V. 11. Quum nondum nati erant pueri, nec *Obj.*
quicquam fecissent boni aut mali, haud æquè dictum
videtur quod major natu serviret minori, & scrip-
tum est *Esaum odio habui.*

Non dicit, quum Deus nondum præviderat quid *Sol. 1.*
boni vel mali facturi erant postquam conditi, &
hâc vel illâ circumstantiarum serie positi, atq; li-
bero suo arbitrio permitti fuerint.

Prophetia non Personas *Jacobi* & *Esaui*, sed eo-
rum Posteriores respiciebat; *Esaus* enim ipse nun-
quam *Jacobo* interviit; sed contra *Jacobus* eum
tanquam

tanquam Dominum suum agnovit. Posterius autem *Esaui Edomitæ* tum Populo *Israelitico*, tum Dei odio Obnoxii fuerunt, *Obad.* 10. &c. Porro verba illa [*Esaum odio habui*] non legimus ante tempora *Malach.* cap. 1. 2. Postquam *Edomitæ* multa egregiè mala tum contra Deum tum contra *Israel* fecerant; unde propheta *Obad.* non mediocres in eos minas denunciabat.

3. Alii etiam observant Locutionem illam non semper absolutè sumendam esse, sed interdum comparatè. Sic legimus Deum vidisse *Leam* exosam fuisse *Jacobo*; *Patrem & Matrem*, *Luk.* 14. 26. & ipsam vitam, *Joan.* 12. 25. odio habendam; quod quidem verum est, sed verba *Mal.* 1. 2, 3. notant *Edomitas* punitos fuisse, ideòq; absolutè exosos. *Rom.* 9. 14. *Nunquid ergo iniquitas apud Deum?* Nempe quod Posterius *Abrahæ* sectantes justitiam ex Lege (quam ipse dederat) rejiciens, Gentiles, qui non Legem sed Evangelium observabant, in populum suum recipiat; absit inquit; *Mosi* enim dicit, *Miserebor cujus misertus fuero*, i. e. quamvis *Abrahæ* posterius in populum suum adoptasset, liberum illi fuit ad alios gratiam eam extendere, dummodo debitum illi obsequium exhiberent: Nec priores rejiceret modo Evangelium ejus jussu illis annunciatum amplecti non recusarent.

V. 16. [*Igitur non volentis neq; currentis, sed miscentis est Dei.*]

Non inde colligat aliquis nostrum *Velle & Currere* inane prorsus & incassum esse: *Qui vult accipiet*, *Apoc.* 22. 17. & ita currite ut primum obtineatis, *1 Cor.* 9. 24. *Gal.* 5. 7. Deus non omnibus impertit beneficia sua, si extra viam præscriptam currant, ut *Judæi* qui Evangelio auscultare detrectabant.

V. 17. *In hoc ipsum excitavi te ut ostendam in te potentiam meam*, ait Deus *Pharaoni*. Absit, ut intelligamus Deum creasse & indurasse *Pharaonem*

eo consilio, ut occasionem inde gravius illum puniendi haberet; *Apostolus* utitur voce [*ἐξοργίζω*, excitare,] quæ ab aliis redditur *stare te feci, ut subsisteres feci, conservatus es, &c. i. e. peperci tibi, & vitam prolongavi*, ut constaret omnibus Exitii tui & Justitiæ meæ æquitas; atq; in Exemplum sis per universam terram. Vide C. 3. §. 5. de Induratione Pharaonis.

V. 18. *Miseretur ergo cujus vult, & quem vult indurat.*

Per *Misericordiam* Dei non hic intelligatur Creatio Fidei in Electis, & Operatio Spiritûs S. quâ Peccatores irresistibiliter convertuntur, sed quæ Mortalium bono tum sæculari tum Spirituali infervire apta sunt confert quibus Personis & sub quibus conditionibus ipsi visum est, nec tamen alicui in necessariis ad salutem unquam deest.

V. 18. *quem vult indurat*] sed ut *August. l. octoginta trium quæst. q. 68.* Indurat, non Malitiam cordibus hominum impertiendo, sed deferendo & Satanæ tradendo.

Objicere parati erant Judæi v. 19. Si non ex æquo omnium miseretur, sed quosdam indurat, quid de ipsorum obstinatione amplius conqueritur; Voluntati ejus quis resistat si vellet nos indurare?

Apost. Objectionem illam cum indignatione rejicit, attamen omni colore non careret Objectione adversus *Reprobationem absolutam*. Neq; per allusionem sequentem illi satisfaceretur, si *figulus non potest accusari quod ex materiâ non repugnante facit vas ignominia*, quanto minus Deus injustitiæ arguatur, si hominibus contumaciter sibi reluctantis Gratiam suam subtrahat. Non ita comparatio applicanda est, [*sicut figulus, &c. ita Deus quosdam absoluto Decreto prædestinatos creat ad salutem, quosdam absoluto Decreto rejectos creat ad damnationem,*] repugnat enim contextui; nam non dicitur, quod *Deus aptet vasa iræ*, sed quod *vasa illa ad interitum aptata*

Obj.

Resp.

aptata cum multa patientiâ tolerat, &c. Vasa iræ non facit sed invenit, August. sic Rom. 2. 4.

V. 22. *Quid si Deus volens ostendere iram & notam facere potentiam suam pertulit multa lenitate vasa iræ coagmentata ad interitum, &c. Apost. innuit Deum qui tantâ patientiâ Judæos incredulos toleraverat jus habere graviter eos puniendi cum per obstinatam rejectionem Evangelii, iræ vasa se fecerint, digna quæ in æternam perditionem abjiciantur, & constat Absolutum Reprobationis Decretum non hîc adstrui, sed tantum quale perseverantiam in peccato, & longanimitatis divinæ contemptum præsupponit; nullâ enim usus fuisset patientiâ in eos quos ad damnationem creasset, nec in eos quos solum propter Originis peccatum reprobâisset. Nec per vasa misericordiæ intelligi possunt Electi ad vitam absolutè; dicit enim, ipsum eos præparasse ad gloriam. Intereâ observatu digna est phrasæ diversitas. Apost. dicit vasa iræ aptata esse ad interitum, ab ipsis est perditio sua; Deum autem Vasa misericordiæ præparasse ad gloriam; ab eo scilicet illorum Salus est Oriunda.*

CAPUT VI.

De Operibus Dei Externis:

SECTIO I.

De Creatione.

Opera Dei Externa sunt Creatio & Providentia Actualis, scilicet Operationes, quæ non in Deo sed à Deo, sunt, à Deo Effectivè, in Creaturis Subjectivè. Creatio est Rerum omnium, sive primum ex nihilo, sive postea ex materiâ inhabili productio.

Esq; vel { *Mundi Invisibilis.*
 { *Mundi Visibilis.*

Mundi Invisibilis, seu *Cœli Supremi*, unà cum Angelis in eo habitantibus.

Cœlum hoc *Supremum* à S. Paulo *Tertium* appellatur, 2 Cor. 12. 2. Primum est *aereum*, ubi aves & Meteora, *Æthereum* ubi *Astra* est secundum, & tertium est illud *Supremum*, quod & *Paradisus* nominatur, Luc. 23. 43. Apoc. 2. 7. & *Domus Patris*, Joh. 14. 2.

Æterno Deo locus *Æternus* assignandus est; *Obj.* quod enim nullibi est, non est omnino, ergo non in tempore creatus, & Heb. 9. 11. dicitur *Tabernaculum non manu factum*.

L

Ad

Sol.

Ad Essentiam infinitam non applicandum est istud axioma; quandò enim præter Deum nihil erat, ipse sibi locus erat. Dicitur *Tabernaculum non manu factum* ad differentiam illius Mosaici in *Deserto*; aliàs enim dicitur *Civitas cujus Opifex, & Architectus est Deus*, Heb. 11. 10.

Angeli (illius mundi Incolæ) sunt Spiritus creati, à corpore liberi, intellectu & voluntate, insigniq; agendi potestate præditi.

Quando creati haud satis constat: Quod existerunt cum jacta erant Terræ fundamenta, colligitur ex *Job* 38. 7. Filii Dei *jubilasse* dicuntur cum Deus Terram fundavit. *Primo* etiam *Visibilia* Creatorum *Hexaemero* antiquiores videntur, non ex eo tantum quod Diabolus erat Homicida ab initio, & in Serpente quum recens conditam Evam seducendam aggrediebatur, sed (uti quidam opinantur) quod legimus, *Tit.* 1. 2. Deum nobis *promisisse vitam Aeternam* ante Tempora secularia. Juxta hoc Oraculum si, uti verba sonant, intelligatur, Angeli fuerunt ante Sæcula, non enim ulli erant alii, quibus ista divinæ voluntatis revelatio tum facta esset. Imò asserunt nonnulli, quod cum inde conscii erant Angeli, se Christo Homini aliquando fore subjiendos, permulti eorum præ superbiâ Defectionem eapropter meditabantur, potius quam divinâ illâ œconomiâ acquiescerent. Nec obstat, quod *Moses* ait [*In principio*] Deus creavit cælum & Terram; dato enim quod per cælum, *Supremum illud visibile* intelligendum esset, nihilominus [*in principio*] non idem necessario innueret, quod [*prima sex dierum*] sed in initio Creationis, seu quam primùm creare cœpit, creavit cælum & Terram, quæ inanis & vacua tunc erat, & qualis initio *Hexaemeri* apparuit. Adde quod clausula ista [*Terra autem erat inanis & vacua*] eam prius factam esse innuens, præbet curiosis conjiciendi materiam, annon

pau-

paulisper, (quamdiu non constat) talis jacuisset.

2. Mundi *Visibilis* Creatio est, quâ sex dierum spatio Res omnes *visibiles*, cum formis illarum, ex nihilo vel ex *Materiâ* naturalitèr *inhabili*, *chao* (scil. *rudi istâ indigestâq; mole*) produxit.

Unicuiq; Dierum opus suum hoc ordine tribuitur, *Gen. 1.*

1 Lux, 2 Cœlum, 3 Mare Terraq; plantis, 4 Sydera Cœli, 5 Pisces & Volucres, tum 6 Reptile, Bestia, Adamus.

SECTIO II.

EX Creaturis *Visibilibus*, Homo (uti ultimum, sic præstantissimum Creatoris in naturâ hâc inferiori opificium) à Theologis præcipuè considerandus est, utpote qui ad *Imaginem Dei factus*?

HOMO est Animal *corpore*, (a) è *Terrâ* primitus *formato*, & (b) Animâ rationali, divinitus inditâ, constans, ad *Imaginem Dei* conditum, Sexuq; duplici.

(a) E *Terrâ*, scil. præcipuè, aliis autem Elementis non prorsus exclusis. *Finxit Deus hominem de pulvere Terræ.*

(b) *Gen. 1. 26, 27. Faciamus hominem ad Imaginem nostram, &c. Gen. 2. 7. — & sufflavit in nares ipsius halitum Vitæ, sic factus Anima Vivens.*

Hinc sequitur *Hominis* animam esse Originis divinæ, non ab Essentia Dei partem avulsam, sed secus quam Brutorum, peculiari & ineffabili quodam modo effectam.

Homo è *terrâ* quoad corpus primitus oriundus, ut memor ortus sui Humilitati studeret, *Rom. 9. 21.*

Annon figulus potestatem habet luti, Isa. 45. 9. An dicet lutum fictori quid feceris? Gen. 18. 27. Ecce ausus Deum alloqui tametsi sum pulvis & cinis.

E Costa Viri orta est Fœmina, tum ut ipsa nôset se subesse Viro tanquam Capiti, 1 Cor. 11. 3. tum ut Vir uxorem ceu carnem de carne & os ex ossibus suis confectam foveret, *Gen. 2. 23.*

Si Costa illa in *Adamo* redundaverit, formatio illius non erat indè monstrosa, aut pars ista superflua, propter usum ad quem destinata erat, quemadmodum nec semen in Animalibus, quod licet non sit necessarium ad integritatem indivi-
dui, requiritur tamen ad conservationem Speciei. Neq; mutilum fuit corpus *Adami* post costam ademptam. Deus enim *carnem replevisse* dicitur, adeò ut Corpus non minùs quam antea perfectum manserit.

Quod ad Corporis Organa, etsi particularis eorum consideratio ad Theologiam non propriè spectet, hoc tamen haud alienum est de iis monuisse, quod dum observamus quàm congruè singula ad usum, cui inserviant, sunt disposita, tum egregiam *Epicuræorum* delirationem resciscamus qui formationem eorum totiusq; mundi Fabricam ad fortuitum Atomorum concursum referunt; tum per amplam indè materiam ad Dei Potentiam, Sapientiam, & Bonitatem celebrandam capiamus.

Quod ad Essentiam *Animæ*, vix aut nè vix notitiam ejus assequi possumus; non enim sensuum Organis percipitur. Illustriores autem ejus Perfectiones sunt, *Spiritualitas & Immortalitas.* Est enim

1. *Spiritualis & Incorporea,* Gen. 2. 7. *Afflavit in nares ejus halitum vitæ, & sic factus est Anima vivens,* Eccl. 12. 7. *Spiritus autem revertetur ad Deum qui dedit eum.* Interea verò appetitum ad Reunionem cum corpore retinet dum ab eo separatur,

tur, *Apoc. 6. 10. Usq; quo, Domine, non judicas & vindicas sanguinem nostrum?* Ac si memor esset se quondam partem fuisse ejusdem Compositi.

2. *Immortalis* etiam est, *Matth. 10. 28. Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam non possunt occidere.*

Quæ ab Animæ spirituali naturâ ducuntur Argumenta *Immortalitatem & Incorruptibilitatem* illius abundè satis indicare possunt. Sin, eorum vis, cuiuspiam, speculationibus Philosophicis minùs assueto, haud satis indè pateat, hæc in superponendum adjiciantur.

1. Aliter Anima rationalis est in corpore humano quam Accidens in Subiecto, aut Anima sensitiva in Brutis, nam Corpore intereunte Anima humana est superstes, undè Apost. *Phil. 1. 23. Cupio dissolvi & esse cum Christo.*

2. *Iustitia Dei* exigit ut Pœnæ & Præmia retribuantur, quæ peccatores in corpore non acceperunt, futuro igitur statu percipientur.

3. Aperta satis sunt Scripturæ Testimonia, *Eccl. 12. 7. Matth. 10. 8. ut suprâ, Matth. 22. 32. Deus Abrahami, Isaaci, & Jacobi, non est Deus mortuorum sed viventium.*

SECTIO III.

PRæter has Animæ rationalis *Proprietates*, quædam etiam illius Facultates seu Potentiæ naturales cum Habitibus suis ex Operationibus patescunt.

I. Facultates Animæ Rationalis præcipuæ sunt, *Intellectus & Voluntas*, & quæ ad eas referuntur, *Conscientia, & Liberum Arbitrium.*

Intellect.

Intellectus est *Facultas apprehensiva*, quâ Homo notiones rerum sibi per sensus delatarum percipit, & ex iis occasionem sumit de aliis, quæ in sensus non cadunt cogitandi, & utrum veræ sint an falsæ, bonæ an malæ, per modum Affirmationis aut Negationis, dijudicat, & ratiocinatur: Estq;

vel { *Speculativus*, qui versatur circa Veritatem & Falsitatem rerum.
Præcticus, qui id, quod apprehendit, ordinat ad Praxin.

Non quod sint diversæ Potentiæ, actus enim utriusq; est *Contemplatio*.

Præcticus verò appellatur, quatenus *Contemplatio* ista ordinatur ad operationem.

II. *Habitus* (quorum ope Facultates Animæ sua munera facilius exercent) in Intellectu Speculativo sunt,

Intelligentia, seu Ratio quâ Intellectus faciliè agnoscit *Principia prima*.

Speculativa, propositiones scilicet quibus (terminis earum auditis & cognitis) statim præbetur assensus, ut quodlibet est vel non est, sive Contradictoria non possunt esse simul vera. Totum est majus suâ parte, &c. Hic

Habitus innatus est, cæteri *acquisiti*, ut *Scientia*, quæ versatur circa Conclusiones. *Sapientia*, tum circa Principia tum Conclusiones. *Prudentia*, *Ars*, &c. quæ non sunt hujus Loci.

In Intellectu Præctico *Habitus*, quo primariò dirigimur circa agibilia, est

Synteresis, quæ Hominem inclinat ad assentiendum Principiis præcticiis, quorum absolutè prima numerantur, *Bonum est amandum & obtinendum*, *Malum fugiendum*. Hæc sequuntur alia, ut quæ vultis
ut

ut faciant vobis Homines, facite illis; & quæ non vultis ut faciant, nè facite. Ex his omnis Lex pendet & Prophetæ, Matth. 7. 12. Etiam quæ ad primam Tabulam spectant, per Analogiam. Nam si Dominus esses, velles tibi credi, velles te amari, honorari, &c. Hinc *Synteresis* à nonnullis dicitur Repositorium quo præcepta Legis Naturæ reservantur, & Regula generalis honesta jubens, & turpia vetans.

Synteresin sequitur *Conscientia*; Hæc autem proprie neque Facultas est nec Habitus; sed, uti vox ipsa denotat, Judicium quo applicatur Scientia seu Cognitio, quæ per *Synteresin* aut Legem Dei haberi potest, ad aliquid particulare agendum, vel non, & an benè vel malè factum. Quamvis igitur *Hieronymus* quandoq; *Synteresin* latiori sensu *Conscientiam* vocat, ità tamen easdem distingui facile patet, ut ex utriusq; Occursu formetur Syllogismus practicus, cui *Synteresis* ministrat materiam majoris propositionis, sive regulam turpis & honesti; *Conscientia* suppeditat minorem sive rei judicandæ naturam & conditionem, undè fidelis concludit, *quid sit agendum, vel non agendum, & an quid benè an malè fecerit.*

Officia Conscientiæ cum *Synteresi* præcipua sunt *Officia*. tria, scilicet, ut sit

- Inftar { *Praconis* five *Monitoris*, ex Lege divinâ præscribere seu monstrare, *quid faciendum & evitandum sit.*
- { *Testis*, Testimonium de Actionibus nostris perhibere, an juxta dictamen Legis, an contra facta fuerint.
- { *Judicis*, Sententiam pro qualitate cujusq; facti pronunciare, *absolutoriam* aut *damnatoriam*. Et virtute triplicis hujus Officii componitur.

Syllogismus supra nominatus practicus, in quo Major est Lex, Minor, ope memoriæ, est Testimonium, & Conclusio est Judicium, ex. gr. Qui vitam ad Evangelii præscriptum instituit, Salvabitur, Ego ad Evangelii præscriptum vitam insituo, ergo salva-
bor.

Divisio.

Communis Divisio Conscientiæ in Rectam, Erroneam, Dubiam, & Scrupulosam, est potius Nominis quam Rei. Erronea non est Conscientia nisi analogicè; est enim Falsa, non ergò Ratio dictans ex veris Principiis, quid ritè agendum vel omit-
tendum est? Neq; etiam Dubia aut Scrupulosa dictant determinatè, sed illa hæsitat, hæc angit, & Judicium impedire aut revocare fatagit, de vocum autem Proprietate non luctabimur.

Recta.

Conscientia recta est, quæ juxta Normam suam, nempe Lumen Naturæ & Christi legem judicat.

Per Bonam Conscientiam non semper intelligitur Recta, sed interdum Bona dicitur cum omnia fiunt juxta illius dictamina. Sic Act. 23. 1. S. Paulus dicit, omni bonâ Conscientiâ se conversatum fuisse; & Conscientia pura, 2 Tim. 1. 3. Agnoscit tamen se fuisse blasphemum, persecutorem, & peccatorum maximum. Hoc sensu Conscientia potest esse Bona secundum quid, licet Erronea, non autem simpliciter nisi fuerit etiam Recta.

Erron.

Erronea est, cujus Dictamina normæ suæ, Luminis, scil. Naturalis, Verboq; Dei non quadrant, sed ad normam mendosam formantur, quales sæpè sunt hominum Constitutiones legi divinæ contrariæ, aut Lex Dei malè intellecta. Si quis agit quicquam contra Conscientiam suam, quamvis Erroneam, peccat, quoniam illius dictamina tanquam Dei præcepta apprehenduntur, aut Legis divinæ Autoritate munita, quin etiam à normâ suâ naturali & quæ ab ipso Deo indita est, discedit, Rom. 14. 23. Si ambigit, &c. & si peccat qui non ex animi firmâ persuasione agit, (sicut ibi asserit Apost.)

post.) multò magis qui planè adversus animi Judicium facit. Attamen sufficit ad pacem Conscientiæ, si neq; Rationi neq; Scripturæ repugnet quod factum est.

Hinc in Rebus *indifferentibus*, i. e. neq; *præceptis* neq; *prohibitis*, utraq; pars naturâ suâ licita est, si tamen Conscientia per errorem judicet alteram esse illicitam, peccat qui contra judicium illud quidquam fecerit, ut ex loco nuperrimè citato planè constat. Peccat etiam qui in indifferentibus *libertate suâ cum proximi scandalo utitur*, I Cor. 8. 9, &c. Caveat interea; nè pro indifferentibus habeat ea quæ præcipiuntur ab iis, quibus *obtemperare* jubemur, Heb. 13. 17. nisi Legi diviniæ *contrariantur*, Act. 4. 19.

In rebus etiam disertè præceptis vel prohibitis distinguendum est. Error enim Conscientiæ est vel invincibilis, qui licet prudenti adhibitâ diligentia superari non potuit eatenus inculpabilis est, & excusat. Ethnici, quibus veritas Evangelii non illuxit, utcunq; ob peccata contra Legem Naturæ judicandi sint, non tamen eisdem comminationibus in S. Scripturis contra Incredulos denunciatis obnoxios haberi arbitramur, Rom. 2. 12. De Fatuis sive mente captis idem dicendum est.

Vel Error est *Vincibilis*, qui adhibitâ quam decuit diligentia, superari potuit.

Pontificii hodierni, qui pro Deo adorant, quod ore comedunt, quod mus rodat, aut putredo corrumpat; qui Simulachra, & alia cultu religioso colunt, idq; locis quibus faniolem doctrinam imbibere potuerint, proculdubio non æq; ac Ethnici excusabiles habendi sunt.

Distinguendum etiâ est de *Errore seu Ignorantiâ Juris* (quæ tamen vix locum habebit inter Christianos

stianos lumine Evangelii collustratos si Consilia observentur quæ mox dabuntur dubitantibus (& de *Ignorantiâ Facti*, & aliis, quæ viro prudenti accidere possunt, & eatenus excusant.

Obj. Absimile prorsus videtur non licere contra Conscientiam Erroneam facere quod S. Scripturæ jus fasq; esse promunciant. Esto quod Conscientia actionum humanarum norma constituitur, Normæ tamen istius norma, scil. Lex Dei, nunquam errat, sed semper sequenda est.

Sol. Qui novit verbi Divini Sententiam, illius Conscientiâ non errat, si non novit non potest eam sequi.

Inst. Non hujus nec illius normæ dictamen, illis circumstantiis sequendum est, sed Actio suspendenda donec error amoveatur.

Sol. Aufertur Subjectum Quæstionis; nam de Conscientiâ, non dubitante & suspensâ, sed de errante & jubente, instituitur Quæstio.

Dubia & Scrupulosa. *Dubia*, ut & *Scrupulosa*, improprie titulo Conscientiæ insigniuntur; Conscientia enim judicat, sive (ut docent plurimi) est judicium de refaciendâ vel omittendâ, aut an benè an malè facta; *Dubia* vero nihil determinatè statuit; & *Scrupulosa* judicium obnubilat & disturbat, adeò ut potius dici possit Turpis & illiciti Suspicio, quam determinatio liciti & honesti.

Satis perspicue statuit Apost. Rom. 14. 23. nihil aggrediendum sine firmâ persuasionem animi justum illud & legitimum esse. Qui *Conscientiâ* (quod aiunt) *dubitante* quicquam operatur, reverà operatur præter Conscientiam, & non ad regulam, sed absq; regulâ formatur actio. Et porro notare expedit, quod qui verè Deum timet, cavebit nè quid fiat quod vel suspicatur ejus Voluntati adversum esse.

Interdum dubitatur solummodo, an altera Contradictionis pars sit licita, necne, ut an liceat cibus

Lege

Lege Mosaicâ prohibitis jam vesci? non dubitatur quin abstinere liceat, quo casu tutò statuitur in eam partem concedendum esse, quæ dubitatione caret.

Fieri etiam potest ut quis *speculativè* dubitet, *practicè* vero certus esse possit; ut an Bellum quoddam sit licitum; cum tamen in praxi certus sit licere sibi Bello eodem militare, quia dum non constat de Injustitiâ Belli, constat quemlibet obedire debere suo Principi. *Dubitare* etiam potest aliquis, an licitæ sint hæ vel illæ ceremoniæ in Cultu divino, sed procul omni dubio eum agnoscere oportet, subditos graviter peccare qui nolint iis obedire qui *præsumt in Domino*, Heb. 13. 17. sed ab eorum & Ecclesiæ communione recedentes, cœtus segregatos erigunt, nisi constet mandata eorum esse illicita, Rom. 16. 17. 1 Cor. 1. 10. Heb. 10. 25. Judæ 19, &c. in Rebus ejusmodi in eam partem concedendum est, quæ dubitatione caret.

Si utrâq; parte *practicè* dubitetur, ut an discrimen dierum observandum, an negligendum sit? sive, an factò aliquo Deus offendatur an non, hoc casu, ut fidelis nec erret periculosè, nec perplexus indefinenter hæsitet, quidam prudenter hoc dant Consilii;

1. Consulantur divina Oracula, unde solutio dubiorum de turpi & honesto præcipuè petenda est; sed

Ex locis obscurioribus nè extrahatur sensus, qui clarioribus repugnet, aut absurditatem inferat.

Nè Locutiones propriæ per figuratas explicentur.

Ne Lacinia quædam ex iis excerptæ sint sine attentione ad annexa.

Non in ista Oracula inferatur Sententia, sed ex iis petatur.

2. In

2. In rebus dubiis Sapientum Sententia est exquirenda.

3. Deponantur præjudicia, & exulent omnes iniqui & partibus dediti Affectus, nè in transversum agant Rationis Judicium.

4. Partis utriusq; argumenta æquâ Lance ponderentur, & detur assensus digniori. Si forsan Scrupulus exoritur contra quam Ratio validioribus Argumentis adducta judicat & suadet, tunc abiit Conscientia *Dubia* in *Scrupulosam*, & agendum est quamadmodum mox de Conscientiâ *scrupulosa* indicabitur.

5. Si Partis utriusq; argumenta postquam diligenter examinata fuerint, ejusdem omninò ponderis esse, nec alterutrius aliqua Carni potius quam Spiritui favere videantur, Fidelis Deum ad-eat eumq; precibus ex pectore purgato & sincero effusis sollicitet, qui sapientiam verè colentibus largiturus est, *Jac. 1. 5.* Nec permissurus ut timentes ipsum in Erroribus vel dubiis salutem suam periclitantibus diu hæreant.

6. Sufficit ad pacem Conscientiæ si nulli dictamini Naturæ vel Scripturæ contrariemur.

7. Etiam si *πληροφορία* petenda sit & sectanda, moralis tamen certitudo admittenda.

Scrupulosa:

Scrupulosa supponit Fidelem statuisse rem quamdam esse licitam, sed ità ut subsit Scrupulus qui fidelem anxium reddit, nè fortè Res ista esset illicita.

Si Scrupulus sit rationalis, quidni præponderet adeò ut Conscientia non amplius sit in æquilibrio? sin irrationalis, scil. ex levibus conjecturis, melancholiâ, ignorantia invincibili, &c. nulla illius habenda est ratio; sed quo firmius Fidelis ei contranitur eò citius ab eo liberabitur.

Num

Num in iis aliqua sit Conscientia, qui in Reprobum Sensum traditi sunt? Quæst.

Resp. In multis tum Ethnicis tum Christianis depravatum adeo est mentis iudicium, ut subinde pro turpi honestum habeant & contrâ, quamvis etiam honestum eligendum, turpe fugiendum esse censent; unde seipsos postea reprehendunt, & accusant: adeoq; Conscientiam eos tunc habuisse constat, etiamsi pravam & malè informatam.

In *Caligulis*, *Neronibus* & ejusmodi hominum monstribus, quibus nullo planè discrimine multoties habebantur turpe & honestum; extinctum penitus fuisse visum est *Rationis* iudicium; tandem nihilominus cum recesserunt infani, quibus abrepti erant, affectus (præcipuè si horribilis & portentosus aliquis Eventus eos excitaret) perculsi atrocitate scelerum seipsos reprehenderunt & accusarunt; ideòq; non planè defuit in iis Conscientia, sed torpuit; & propter Ordinariam suam stupiditatem, & crebrò revertentem, diùq; sæpe comorantem insensibilitatem, meritò ad tempus saltem *Sensûs reprobis* titulo insigniri potest eorum *Malignitas*. In nullis tamen arbitramur penitus extinctum iri discrimen turpis & honesti, aut prorsus nullam superesse conscientiam quamdiù manserit in iis illa *Rationis Vis*, aut *Intellectus* non sit perinde ut in fatuis aut infantibus, omni mentis consilio destitutis.

SECTIO IV.

Facultates *Intellectûs* & *Voluntatis* comitatur *Liberrum Arbitrium*; Cujus notitia, quum haud parum confert ad alia Theologiæ capita dilucidanda, non hîc pede sicco prætereunda est.

Vox

Vox *Liberi Arbitrii*, ἀντὶξουσία (quâ Græci Patres utuntur) non occurrit in S. Literis, nisi ex 1 Cor. 7. 37. inferatur, ubi S. Paulus hominem posse ἐξουσίαν ἑαυτοῦ ἰδίῳ βελήματι habere innuit, & nomen nimis superbum justè reputaretur, præterquam quod non de absolutè Libero loquimur, sed de absoluto in genere Causarum secundarum & de Re potius quam de Voce instituitur disquisitio.

Et si *Liberum Arbitrium*, quoad Vocem, actum notet; hoc tamen loco neq; actum neq; habitum significat (nam uterq; illorum ab homine separari potest.) Est ergò potius facultas tum habituum tum actuum productiva, & definitur,

Quid.

Facultas Creaturis rationalibus indita, ex iis quæ ad finem conducunt unum præ alio eligendi, aut unum idemq; acceptandi aut repudiandi pro arbitrio.

Est perfectio à Creaturâ rationali inseparabilis. non prorsus per peccatum ab homine aufertur; sicut enim homo naturalis sibi relictus libere peccato indulget, ita quando gratiâ potentèr excitatus meliori vitæ studet, *Libertati* voluntatis non præjudicat Gratia efficacia.

Abfq; *Libero arbitrio* nec Virtus esset nec Vitium, Præmia sine ratione Obedientibus darentur; nec pœnas mereretur qui aliter agere non poterat.

Obj. *Liberum Arbitrium* est Facultas vivendi ad Libitum: Homo autem *Legibus* divinis tenetur.

Sol. Tenetur quoad pœnam vel præmium expectandum, non Physicè necessitatur.

Obj. Deus præscit actiones humanas certò futuras, ergo liberæ & contingentes non sunt.

Sol. Non sequitur; Præscientia enim in Deo immans nihil foras operatur, eo quòd Præscientia est instar visus, qui accommodatur rebus visis, non illas alterat.

Con.

Contingentia tam possunt non esse quam esse, quare si Deus præsciret ea futura, quæ non evenirent (uti accidere possit, quoniam contingentia sunt) *Præscientia* Dei falli posset; nam præsciret certò futura quæ potuissent non esse. Obj.

Ut *Scientia* non fallatur, sufficit ut res eveniant quemadmodum eventura prævidit, non ut aliter, evenire non possint. Cujus Certitudinis ratio est *Intellectus Divini Infinitas*. Sol.

Voluntas necessariò sequitur judicium rationis ultimum; ergò non est libera. Obj.

Falsitas istius Propositionis mox clariùs patebit. Sol.

Voluntas antequam eligit, nihil eligit; & quando eligit, necessariò eligit: nam quicquid est, quando est necesse est esse. Obj.

Ineptum est Sophisma; nam antequam eligit habet liberam potestatem eligendi; & quando eligit, liberè eligit, quia illud agit quod in potestate ipsius erat non agere, & potest ab agendo desistere, vel contrarium agere. Sol.

Liberum Arbitrium est de iis quæ ad finem, &c. Officia.
non proprie liberum est circa finem ipsum; aliud *Voluntarium* est, aliud *Liberum Arbitrium*. Cum quis finem sibi proponit, consultat de *Mediis*, ita ut Libertas & Consultatio æq; latè pateant. *Voluntas* autem respicit Bonum, sive Finis sit, sive Medium. Hinc communiter aiunt *Beatitudo* est *Objectum Voluntatis*, sed non *Liberi Arbitrii*.

Voluntas fertur in finem liberrimè.

Nonnulli aiunt non liberè sed naturalitèr. Obj.

Alii dicunt Libertate latè sumptâ, scil. Complacentiâ, & præeunte Judicio Intell. sed non Libertate aut Contrarietatis aut Contradictionis. Sol.

Hic non abs re videatur litem illam breviter discutere; *In quo consistat Formalis ratio Libertatis?* Formal.
Ratio.
Libertat.

Alii Quæst.

Resp.

Alii in Spontaneitate illam ponendam esse statuunt non *brutâ* sed *rationali*, quæ prævium habet Mentis Judicium ; sive in Immunitate à Necessitate Coactionis. Multiplicem verò necessitatem alius generis cum *Libertate* consistere fatentur ; agnoscunt enim voluntatem necessitari,

1. à Causâ superiori, à Decreto, Præscientiâ, & concursu Divino.

2. à Naturâ vel Dispositione Subjecti. Hinc Beati Angeli, Animæq; Justorum in Cœlis, nec non ipse Deus agens Liberrimum, non possunt velle in alium ; sed ad Bonum, ab immutabili Sanctitatis suæ natura quasi necessitari dicuntur.

Dum viatores sumus nihil sub ratione mali eligere possumus sed Boni, Voluntas etiam vitiis habitibus depravata, ut in deploratè improbis, ob similitudinem naturæ necessitatur, inquiunt, ad malum, licet sub specie vel utilis vel jucundi.

3. Agnoscunt etiam Voluntatem posse necessitari quandoq; ab Individuitate Objecti, cum non plura sint ex quibus fiat Electio, eademq; ratione fertur in summum Bonum necessariò.

Alii verò in Indifferentiâ formalem rationem Libertatis ponendam esse statuunt, quâ voluntas possit agere vel non agere, hoc vel illud agere ; est enim, inquiunt, *Libertas* vel

1. *Contrarietatis* sive *Specificationis* quâ voluntas indifferens est ad species

Objectorum, potest hoc vel illud agere, habetq; locum ubi optio datur ad plura, ex. gr. præferre honores opibus, vel contra, vel indifferens,

ferens, ad species *Actuum*, acceptare vel rejicere.

2. *Contradictionis* sive *Exercitii* quâ Voluntas indifferens est ad agendum vel non agendum, & locum habet, ubi de unâ re agendâ agitur; ut cum offertur dignitas aliqua, Voluntas potest eam amplecti, vel non.

Si Nomenclaturam solummodò hujus Divisionis spectemus, verisimilius videtur Libertatem voluntatis potius indifferentem esse quam multiplici adeò necessitate cohibitam & constrictam. Damus necessitatem notare *Rem non posse* non esse, & Libertatem indifferentem notare *Rem posse* non esse. Nodus autem facilè solvitur; Voluntas enim manet indifferens quamvis Actus & Eventus necessariò sit futurus. Deus præscivit Judæos Christum crucifixuros; necessariò igitur secutura erat ista crucifixio, liberè autem scelus istud perpetrârunt Judæi; & Deus præscivit Judæos liberè hoc facturos, ità ut potentiam habuerint eum non crucifixisse. Nec Contradictoriæ sunt hæ Propositiones; *Judæi potuerunt Christum non crucifixisse*, & *certum erat Christum à Judæis crucifigendum*. Illa enim *potentiam*, hæc *actum* denotat. Sic Christus prædixit Petrum ipsum abnegaturum, necessariò ergò secutura erat ista denegatio: Nihilominus libera erat, & de libera denegatione Christus in prædictione istâ locutus fuit.

Dicat aliquis, si vera fieri potuit hæc Propositionio, *Petrus non denegabit Christum*, tum falsa esset altera, *Petrus denegabit Christum*. Et indè sequitur præscientiam falli potuisse.

Sed negatur id sequi, nam prior agit de solâ potentiâ, & vera esse potuit, positâ præscientiâ istâ Christi, à quâ non sequitur positio actûs; & hæ Solutiones pariter ad alias instantias accommodari possunt.

M

His

Obj.

Sol.

His adde quod voluntas naturâ suâ est indifferens & indeterminata sensu diviso, atq; in actu primo, licet non sensu composito, aut actu secundo; estq; in eâ Simultas Potentiæ (ut loquuntur Scholastici) licet non potentia Simultatis.

Obj.

Indifferentia non deprehenditur in Deo, qui Agens est liberrimum, nec in Angelis bonis aut malis, nec animabus cœlestibus. Christus etiam liberrimè Deo obedivit, attamen ex necessitate, quia non potuit Deo non obedire.

Sol. 1.

Quod ad voluntatem divinam non mirum habetur, quod non sit indifferens ad malum æq; ac bonum, quum quod bonum non est nullo modo Naturæ illius congruit, nè quidem voluntas Creatæ vel indifferenter vel lubenter, sive sponte ferri potest in malum, qua tale.

2. Inter Bona Honestæ, ad extrâ, Deus indifferenter hæc vel illa potuit præcipere, & turpia prohibere; & in indifferentibus egit cum Libertate tum Contrarietatis tum Contradictionis.

3. Quæstio instituitur circa media eligenda, & media ab Intellectu oblata voluntati, qualia supponamus ab intellectu Beatorum in Bono confirmatorum exhiberi posse, turpia verò ita exhiberi fingere nequimus.

4. Dein Christum (cum factus fuit nobis per omnia similis) facultatem indifferentem habuisse non dubitamus; quamvis, quoad Actum, nec peccasse, nec peccare voluisse si potuisset, meritò arbitramur, quod adeò non habenda est (juxta retrictorum quorundam opinionem) in Christum Blasphemia, ut contra, haud vulgare videatur singularis Sanctitatis illius documentum.

Quæst. Num Voluntas Electio necessariò pendeat ab ultimo judicio Intellectûs.

Resp. Afferit Aquinas; negat Scotus.

Verum

Verum est, quòd nisi præcedat Rationis Judicium nulla erit voluntatis Electio; voluntatis enim objectum est Bonum apprehensum; ergò operaretur sine Objecto, nisi Mens illud voluntati monstraret. Si quis etiam interrogaretur, cur hoc vel illud agat; responderet, quia judicavit ita esse agendum; aut si dicat, stat pro ratione voluntas, judicavit bonum sibi esse, contra rationem prius significatam agere, aut absq; aliâ ratione quam sui ipsius gratificatione agere, & libertatem suam ostendere.

Interea verò hæc pro *Scoti* Sententiâ afferuntur.

1. Judicium Intellectûs est inter requisita ad Electionem, sed positis omnibus ad agendum requisitis, *voluntas libera est ad agendum vel non agendum.*

2. Quum Intellectus de mediis deliberat, & concludit hoc faciendum esse, voluntas potest isti Judicio resistere, & præbere occasionem intellectui pergendi in consultatione ad aliud judicium elicendum, imo si judicaverit Medium istud necessarium esse ad Finem assequendum, voluntas quandoq; desistet ab isto fine & alium persequetur.

Cum voluntas uni judicio resistit, Intellectus aliud exhibet, cui voluntas se conformet, atq; illud ultimum est, cui voluntas annuit, nam absq; omni judicio non ageret omninò. *obj.*

Verum est *Voluntatem* non posse quicquam velle sine præcedente judicio rationis; nihilominus *voluntas* non inde necessitatur. Nam qui malitiosè peccat, agit contra determinatum judicium Rationis, & *Voluntas* movet *Intellectum* pergere ad aliud judicandum. Necesse est ut judicium aliquod præcedat, non necesse est ut *voluntas* hoc vel illud particulare judicium sequatur. *Sol.*

Obj. Intellectus dicitur facultas *necessaria*, quia non potest non assentire *vero*; pari ratione *voluntas* non esset *libera*, quia non potest nisi *Bonum* eligere, aut appetere *Malum*, quia malum.

Sol. Magna est in his imparitas. Nam *Voluntas* naturâ determinata est ad bonum in communi; sed bona particularia potest vel appetere vel rejicere, excepto summo Bono ob illius Individuitatem, sive quia non plura sunt ex quibus fiat *Electio*: Intellectus autem determinatus est ad omne particulare verum, ut ei præbeat assensum, quoties perspicuè apparet.

Subjctum
Libr. Arbit. *Libertatem* hanc sive *Indifferentiam* esse in *Intellectu* potius quam *Voluntate* statuunt *Durandus*, *Gassendus*, &c.

Alii, in homine, quatenus liberè, operatur: Ut & *Intellectum* & *Voluntatem* esse ipsam animam quatenus immediatè circa *Verum* & *Bonum* se exercet. Docendi verò causâ & ad aptiorem loquendi formam, hæ sicut aliæ dici possunt facultates respectu tum *Habituum* tum *Actuum* inde proceduntium.

Alii *Libertatem* fundamentalitèr sive radicalitèr in *Intellectu* esse docent; quia varia Objecta inter se comparare, & varias rationes *Boni* & *Mali* per facultatem suam æstimativam percipere potest, & easdem monstrare *Voluntati*; Unde *Libera Electio* copia ab *intellectu* derivatur, adeò æq; liber aut potius liberior esset *Voluntate*, quia propter quod aliquid tale est, illud ipsum est magis tale.

Sed hinc tantum sequitur, in *Intellectu* esse *Potentiam* ad percipiendas varias rationes *Boni* & *Mali* in Objectis, non ad exercendas contrarias actiones circa ista Objecta cum Dominio.

Dicendum itaq; quamvis *Liberum Arbitrium*, vi nominis duorum actuum conjunctionem denotet, videlicet *Judicii* quod ad *Intellectum* refertur, & *Electio*nis, quæ propius ad *Voluntatem* pertinet;

tinet; unde videatur esse *Electio* cum *Judicio*; *Arbitrium* tamen, quatenus ad *Voluntatem* refertur, plus *Libertatis* includit quam *Judicium*, quum arbitri liberiores sunt quam *Judices* qui ad *Legem* alligantur, ideoq; ad intellectum solummodò pertinet quoad *Judicium* quid bonum sit aut malum; præcipue autem ad voluntatem, cujus est liberè illi *judicio* vel *assentire* vel *dissentire*.

Dein quoniam *Voluntas*, quæ talis est, nec veritatem nec falsitatem *Judicii* percipit (est enim eatenus cæca potentia) *Intellectus* judicat, *Voluntas* aut amplectitur, aut suspendit suam *Electiōnem*, aut imperat *Intellectui* renovare deliberationem, & aliud *Judicium* (forsan postquam pravis cupiditatibus occæcatus est) proponere.

Tum *Voluntas* necessitatur ad *Objectum* in quo majorem bonitatis rationem esse judicat aut *Intellectus* aut ipsa *Voluntas*: Nam minùs bonum cum majore collatum rationem *Boni* amittit.

Voluntas non est instar *Potentia passivæ*, quæ ob majus pondus lanci impositum in eam partem inclinat; est enim *Principium Activum* quod in istiusmodi circumstantiis, consilio *Intellectus* aut obtemperare aut oblectari potest pro libitu.

Num potest esse prava *Volitio*, absq; *Errore* aut *Ignorantiâ* in *Intellectu*.

Videatur forsàn hoc sequi ex præmissis, inde nimirum quod *Voluntas* possit contra sanum *Judicium* facere vitiosam *Electiōnem*. Attamen memoriâ tenendum est, quod licet *Voluntas* resisterit uni *Judicio* non pergit ad *Electiōnem* nisi in *Intellectu* aliud *Judicium* oriatur cui se conformet, adeò ut nihil appetat, nisi quod *Intellectus* judicaverit appetendum.

Nullus *Error Judicii* potuit præcedere primum peccatum. Si errassent *Angeli* aut *Protoplasti* an-

Obj.

Sol.

Quæst.

Resp.

Obj.

tequam peccassent, *Erronei* fuissent, ideoq; miseri antequam mali.

Sol. Ipse Error fuit prima pars Peccati; fuit enim *Defectus Voluntarius*, inchoatè in *Intellectu*, consummativè in *Voluntate*.

Obj. Si omnis peccans sequitur præcedens iudicium, tum nemo peccat contra Conscientiam, est enim illud iudicium vel idem cum Conscientia vel quoad sententiam ab ea non discrepans.

Sol. Etiam si *prava Volitio* non sit absq; *Errore* aut *falso Iudicio*; non inde sequitur, *pravam Volitionem* semper esse ex *Errore*, Luc. 12. *Servus qui novit Voluntatem Domini non semper fecit.*

Quidam forsan eo quo peccant tempore non cogitant illud illicitum esse quod faciunt; non tamen ex *Errore* aut *Ignorantiâ*, sed contra *Conscientiam* peccare dicantur, quia habitualitè nôrunt facti illius iniquitatem; & multi quoad actuale mentis Iudicium nôrunt id quod faciunt Illicitum esse; attamen vel ex *Repentinâ Passione* abrepti, aliâve *Infirmirate*, vel ex *malitiâ* sæpè aliud oritur *Iudicium*, quo faciunt quod in mente condemnant.

Interea licet *Ignorantia formalis*, & proprie dicta, non præcedat *pravam Volitionem*, *Ignorantia* tamen quædam *interpretativa*, scil. *Inadvertentia*, sive *Defectus Efficacis Considerationis* [*majus esse malum quod incurrat, quam bonum, vel utile, vel jucundum, quod per illud factum percipiatur*] factum præcedit, & si cognitio seu consideratio non sit efficax, *Voluntas* perinde se gerit ac si ignoraret, aut non consideret.

SECTIO V.

De HOMINE ad Imaginem DEI creato.

NON modo cum dictis facultatibus, verum etiam ad *Imaginem Dei Hominem* creatum fuisse legimus, *Gen. 1. 26.*

Imago Dei est vel *Co-essentialis* suo Archetypo scil. *Dei Filius*, qui *Heb. 1. 3.* vocatur *ipsus Character* i. e. *Expressa Imago, Substantia Patris*; vel *Notabilis quadam Similitudo* quæ est inter Deum & Hominem.

Hæc *Similitudo* non spectanda est in membris corporis, ut somniarunt *Anthropomorphitæ*, licet enim nonnunquam Deo tribuantur, illud fit *ἀνθρωπομορφως* & per *Metaphoram*, per *Dextram Dei*, *Potentia* significatur; per *oculos, Scientia*; per *Alas, Protectio*, &c.

Neq; cum ratione docuerunt quidam Veteres *Filium Dei ante Hominem conditum Carnem* assumpsisse, & ad *Illius Similitudinem* formatum fuisse Adamum: Nam *Faciamus hominem ad Imaginem nostram* non erat locutio solius Filii, sed totius Trinitatis. Neq; *Filius Dei* assumpsit carnem humanam, antequam homo peccavit. Dein non nos illi, sed ille nobis similis factus dicitur, *Heb. 2. 14.*

Hæc *Imago* five *Similitudo* generatim sumpta, consistit in Donis & Privilegiis quibus homo cætera animalia superat (unde *David, Ps. 8. Benignitatem Dei erga Hominem* propterea deprædicat) nimirum partim in Animâ, quodammodo in Corpore, nec non insuper in totâ Personâ.

1. Partim in *Animæ Spiritualitate & Immortalitate, Facultatibus etiam Intellectus, Voluntatis, & Liberi Arbitrii*; earundem etiam *Perfectionibus Sapientia, Iustitia, &c.* Eph. 4. 24. *Induite novum hominem, qui secundum Deum conditus in Iustitiâ & Sanctimoniâ.* Nova scilicet Creatura Dei *similitudinem* refert, quæ in veteri amissa fuit. Huc spectat quod Hominem cum *Iustitiâ Originali & facultatum rectitudine creatum fuisse* legimus, Eccl. 7. 29. *Deus creavit Hominem rectum, sed ipsi sibi adinvenerunt inventiones plurimas.* Nihil defuit quod ad Deum colendum aut ad felicitàtem consequendam requireretur. Habuit Adamus non modo potentiam in Creatione concessam, quâ potuerit in Bono perstitisse, sed Liberum quoq; Arbitrium, ideoq; quâ labi potuit, si vellet.

Obj. Si quis objicit, tum in lubrico eum positum fuisse. Ita est.

Sol. Sed ut inde ne quidquam excusationis obtenderet peccans, satis erat iste perfectionis gradus, neq; ad integritatem illius requirebatur, ut aut non posset *Velle* peccare, aut ut non *posset* omnino peccare.

Imo si tanta fuisset in Animâ primorum Parentum Scientiæ perfectio, talisq; appetituum ad parendum Divinis mandatis promptitudo, quanta qualisq; vulgò iis tribuitur, haud mente assequi possumus, quomodo, aut *Eva* mutum fuisse Serpentem ignorasset, aut faciles aures Tentatori præbuisset, qui Deum suum benignissimum ejusmodi contumeliis lacessivit, quæ pio cordi horrorem incuterent, potius quam ad assentiendum allicerent.

2. *Imago Dei sive Similitudo* generatim sumpta consistit quodam modo in Corpore quatenus Animæ subministrat Organa ad Operationes exercendas quibus aliqualis conformitas ad Deum exprimitur.

primitur. Hinc Perfectiones Divinæ, quales sunt Sapientia, Potentia, &c. per oculos, brachia, &c. in S. Literis indigitantur.

3. Partim totius Personæ Dominio in Creaturas & Immortalitate.

1. Dominio in Creaturas, & hæc sine dubio præcipuè est Imago illa Dei, ad quam homo factus esse dicitur. Sapientia enim, Justitia, aliæq; Virtutes inclytæ quamvis ipsius Dei similitudinem pro mensurâ exhibent (ut locis nupèr citatis non obscurè innuit Apost.) non tamen Imaginem, de quâ Moyses, in iis constituisse arbitramur; eo quod Moyses Imaginem Dei non tantum per hoc Dominium describit, Gen. 1. 26. *Faciamus hominem ad Imaginem nostram, & dominetur in pisces maris, & volucres cæli, in pecudes, &c.* Sed postquam Homo Virtutes prædictas amiserat per Lapsum, nihilominus ad Imaginem Dei conditum fuisse & deinceps condendum fore legimus. Gen. 9. 6. *quicumq; effuderit sanguinem hominis, fundetur sanguis illius, ad imaginem enim Dei factus est, & Jac. 3. 9. Maledicimus hominibus, qui ad Similitudinem Dei facti sunt.*

2. Immortalitate quâdam, five facultate non---moriendi consistit Imago Dei. Non fuit moriturus, si non peccâisset. Necessitas enim moriendi introducta fuit per peccatum, Gen. 2. 17. *quo die comederis de isto, morte morieris.* Rom. 5. 12. *per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum Mors.*

Non autem adeò absoluta censenda est hæc Conformitas, ut omnem difformitatem & imperfectionem excludat. Deus enim est ita Immortalis, quemadmodum & Justus, ut non possit mori, sicut nec peccare. Homo autem ita erat immortalis, ut potuerit mori, ita justus ut potuit peccare.

Homo

Obj. Homo Naturâ mortalis erat & corruptibilis, quia alimento sustentandus & reparandus.

Sol. Non inde sequitur hominem fuisse ex Creatione Mortalem quod cibis vesceretur, quibus in vitâ Immortalium futurâ non erit locus, 1 Cor. 6. 13. alia enim est Immortalium conditio in Cœlis, alia futura erat terrestri paradiso degentibus; hanc enim vim habuisse videtur Arbor Vitæ, ut morbos repelleret, Calidum innatum humidumq; radicale restauraret, ab externis casibus improvisis Deus Providentiâ suâ hominem conservaret, unde à morte immunis esset, in Cœlum forsan tandem transferendus.

Obj. In Statu Immortalitatis non est Liberorum propagatio, Luc. 20. 35, 36. *Neque nubunt neq; ducunt uxores, neq; ultra mori possunt, sed erunt sicut Angeli.*

Sol. Eadem sufficiat responsio, alia enim fuisse conditio Conjugatorum ante peccatum, quam post mutatum & inversum Naturæ Ordinem, eam fuisse invenimus.

CAPUT VII.

De Providentia Dei Actuali.

SECTIO I.

Providentia Dei Actualis, est quâ Deus Creaturas omnes & Singulas curat, conservat, & gubernat.

1. Curat Ps. 104. & 94. 9. *Plantator auris ammon audiat, & formator oculi ammon intueatur?*

Curat

Minima Matth. 10. 29. *Ne Passerculus, &c.*

Animalia inferiora.

Obj. 1 Cor. 9. 9. *Num Boves Deo sunt cura?* inquit Apost.

Sol. Imo, dat jumentis escam, Ps. 147. 9. quamvis negat S. Paulus Legem illam [*Non obligabis os bovi trituranti*] præcipuè propter Boves datam esse.

Causarum naturalium Effecta, pluviam, ventos, tonitrua, Jer. 10. 13. Ps. 104. & 147. 8.

Fortuita & Contingentia Pro. 16. 33. *tota sortis ratio est à Deo*, Exod. 21. 13.

2. *Conservat*, Neh. 9. 6. Heb. 1. 3. *omnia verbo suo potenti sustinet*, idq; interdum immediatè, ut plurimum mediatè, *Hof. 2. 20. Exaudiam Cælos,*
 &

De Concurſu Primæ Cauſæ cum Secundis.

Et ipſi exaudient terram, Et terra frumentum, muſtum Et oleum, Et iſta exaudient Jerehelem.

3. Gubernat, eſt autem Gubernatio } Communis.
hæc, vel } Specialis.

1. Communis, qua Univerſa & ſingula, ſive Inanimata ſint, ſive Senſitiva, ſive Intelligentia, Concurſu (cauſis omnibus ſecundis neceſſaria) regit, & ad fines ſuos perducit. — Qui quidem Concurſus paucis hiſce theſibus explicabitur.

1. Notum eſt in Metaphyſicis Axioma, Cauſam primam concurrere ad omnem Actionem Cauſæ ſecundæ, & S. Literis maximè conſonum eſt, Job 10. 8. Manus tuæ fecerunt me, &c. Joan. 1. 3. omnia per ipſum facta ſunt, Joan. 5. 17. Pater meus operatur uſq; modo, Et ego operor, in iſtâ ſanatione claudi influxum ſuum præbuit, & alibi dicitur rigare montes, educere nubes & ventos, & cuiq; dare proprium corpus.

Hinc communiter hodie improbatur Sententia Durandi & Ludovici à Dola, qui docuerunt Deum non aliter cum Cauſis ſecundis co-operari, quam Vires earum quas dederat, conſervando, non autem Effectus earum immediatè attingere.

Obj. Objiciat forſan aliquis, quod fruſtrà aſſignantur plures cauſæ ejusdem Effectûs, niſi ſint Partiales, aut niſi una ſit Effectui impar, quorum neutrum de Deo dici poteſt, qui eſt abſolutè perfectus, nec de aliquâ Cauſarum Secundarum, quibus vires dedit Effectibus ſuis proportionatas.

Sol. Dantur cuiq; Creaturæ vires ſuo ordini ſufficientes, non autem ut agant independentèr, & tanquam Cauſæ generaliffimæ, neq; dici poſſunt Partiales, utraq; enim totalis eſt in ſuo Genere, altera ſcil. alteri ſubordinata, neq; Cauſæ ſecundæ dicendæ ſunt Inſtrumenta; niſi cum adhibentur

tur à Primâ ad opera quæ suâ Naturâ peragere non solent.

2. Sicut in Agentibus quibusdam est propensitas ad motum directum, sursum scil. vel deorsum, in aliis ad motum circularem, quoties externâ vi non impediuntur aliôve abripiuntur, ità etiam Creaturis Rationalibus indita est *Eligendi Libertas*, quâ positis ad agendum requisitis possunt pro arbitrio agere, repudiare, vel suspendere, prout ex deliberatione visum fuerit, haud impari promptitudine ac Creaturæ inferiores nativis propensionibus ad motus suos proprios feruntur.

3. Quemadmodum Præmotio physica non necessaria videtur ad operationes Agentium Naturalium, ità nec ad Operationes Voluntatis in Agentibus Intellectualibus. Nec possunt Patroni Præmotionis Sententiam suam tueri, nisi quædam tum Rationi dissona, tum piis auribus detestanda simul admittant.

Ad clariorem insuper *Concursûs Divini* notitiam (præcipuè quatenus actiones Morales superintendit & moderatur) non parum conducatur ex Metaphysicis duas Theses præmissis adjungere.

4. Concursus five Influxus Generalis Causæ primæ accommodatur conditioni & propensioni Causæ Secundæ, quæ causa secunda si defectiva fuerit, opus inde productum erit imperfectum, & Concursus iste generalis primæ Causæ quasi determinatur ad Effectum propensioni causæ secundæ congruentem. Hinc Voluntas peccatoris appetit rem illicitam, non quia Deus co-operatur aut Concursum præbet, sed quia Creatura propriâ sponte rem istam erat appetitura, neq; enim oportet Deum contrâ Communem Providentiæ suæ legem, concursum generalem (sine quo Voluntas actum

*Rob. Bar.
Metaph.
gen.*

actum omnino nullum elicere posset, scil. nec velle nec nolle quicquam) Creaturæ suæ denegare, etiamsi prævideat voluntatem, oblatâ eligendi occasione (quantum in se) in partem deteriore in flexuram; maximè quod probè novit se posse rem istam illicitam in finem optimum dirigere, ac inde bonum educere.

Obj. Hinc sequeretur, Deum quodammodo dependere à Creaturâ, & Concursum illius ad actionem hujus aut illius speciei necessitari.

Sol. Nequaquam; Liberè enim condidit res hujus aut illius naturæ, liberè decrevit cum iis concurrere; potest, quando vult, non concurrere, ideoque non pendet à Creaturâ; sed ab æterno voluit se accommodare Creaturis, quoties res postularet, ne in iis deessent, quæ ad naturam & operationes Creaturarum suarum erant Neccessaria.

Obj. Si *Voluntas* Dei determinetur ab alio, videatur quod non seipsam sola determinet, sed quod Creaturæ subesset.

Sol. Seipsam sola determinat *Effectivè*, à Creaturâ determinari potest *Objectivè*; ea enim est *Conditio* Creaturæ, ut *objectiva* quædam in eâ ratio postulet concursum hujus, potius quam illius speciei. Sic Defectus in causâ secundâ determinat Concursum, in se indifferentem, ad productionem monstri potius quam effectûs perfecti & completi.

Obj. Causa secunda non agit nisi mota à Primâ: ergo si Primam determinet, Causa secunda prior esset in agendo quam ipsa Prima.

Sol. Determinatio hæc non est Actio aliqua *voluntatis*, sicut neque actio est quâ Ignis determinat Causam Primam ad calefactionem potius quam frige factionem; sed *Objectiva* ratio quâ præbetur occasio Primæ Causæ concurrendi ad unam speciem actionis potius quam ad aliam. Notandum enim est, quod quamvis Causa secunda non agat absque Con-

Concursu sive Influxu primæ, non tamen requiritur Determinatio Physica (ut opinantur *Thomista*) nempe, ut Causa Prima in omni actione secundam præmoveat, & ad Opus applicet. Non quidem necessaria est hujusmodi præmotio ad Actiones Causarum Naturalium ordinariè, nedum ad Actiones Agentium Liberiorum; Nam licet sufficienti auxilio adjuvetur *Voluntas*, negamus *Voluntatem* in omnibus & singulis motionibus à Deo excitari & præmoveri physicè, & tanquàm à Causa necessitante. Ab eo enim aufertur *Libertas Arbitrii*, aut Saltem illius usus, qui ab alio physicè flectitur & determinatur; quia tum omnia ex Necessitate evenirent. Gratia præveniens dat potestatem ad Actus Spirituales; Præmotio Physica agendi necessitatem daret, & *Libertatem* auferret.

Omnia necessariò eveniunt; quia Deus, qui præscivit ea Ventura, falli non potest. *Obj.*

Est quod prævisus sit Eventus; Præscientia tamen Divina nullam causalem Necessitatem imponit *Voluntati*, sed Actualis determinatio voluntatis, aut Decretum determinandi *Voluntatem* ad hoc vel illud per motionem physicam causalem ei necessitatem imponeret. *Sol.*

Etsi à Deo determinetur *Voluntas*, esset tamen Naturâ suâ *Libera*. *1. Evaf.*

Tum autem Deus adimeret voluntati omne Exercitium *Libertatis* quam dederat; Quæstio enim est de *physica* Determinatione. *Sol.*

Voluntas est *Libera*, eo quod suppositâ Dei determinatione potest seipsam determinare. *2. Evaf.*

Quod *physicè* determinatur, non est indeterminatum, & frustra denuò determinaretur. Dein Potentia *Libera* potest agere vel non agere, ergò si *Voluntas* non possit agere antequàm præmoveatur sive determinetur, nunquàm erit *Libera*; nam postquam determinata est non potest non agere. Adde quod si Deus præviâ illâ motione voluntatem *Sol.*

tem ſemper excitet, haud aſſequi poſſumus quâ Deus (quod abſit) inter cauſas peccati non ſit cenſendus; qui enim procurat efficaciter ut aliquis peccet, haud innocens æſtimandus eſt.

Evaſ. Tritum eſt, Deus determinat *Voluntatem* ad Materiale Aſtionis, non ad Formale, ſive ad Malitiam.

Sol. 1. Malitia neceſſariò comitatur aſtiones quæ verſantur circa Objecta quædam particularia & quibuſdam circumſtantiis induta. *Ex. gr.* Deus mandavit *Adamo* ut abſtineret à Fructu Arboris Scientiæ boni & mali; ergò ſi ipſe excitâſſet ſive effeciſſet ut *Adamus* Legem ſuam violaret, ipſa entitas illius Aſtionis erat *Lege* vetita; Entitas, inquam, quatenus erat Aſtio talis ſpeciei.

Evaſ. Tum ipſa entitas Aſtionis poſſit eſſe mala.

Sol. 1. Entitas iſtius Aſtionis particularis & circumſtantiis iſtis veſtita habuit privationem debitæ Ræſtitutionis inſeparabiliter annexam.

2. Hæc opinio argueret Deum Crudelitatis, ſcil. minatam fuiſſe mortem ſi pomum appeteret, motione tamen irrefiſtibili inclinâſſe *voluntatem* illius ad pomum appetendum; dum non magis potuit *Adamus* ab appetendo abſtinere; quam potuit determinationi divini obluſtari.

1. *Evaſ.* Aſtio vitioſa trahit turpitudinem ſuam à corruptione humanæ Naturæ, non à Deo.

Sol. Peccatum primum Hominiſ (ut & *Angelorum*) non duxit ortum ab aliquâ præexiſtente corruptione.

2. *Evaſ.* Deus immunis eſt à turpitudine ob integritatem finis illius qui eſt Gloriæ ſuæ illuſtratio.

Sol. 1. Deus ad juſtum finem juſtè procedit; ſed haud juſtum eſſet *Legem* homini præſcribere, quem impelleret ad eandem violandam.

2. Si *Adamus* peccaverit eo quod malam habuit intentionem, ex Adverſariorum Sententiâ, Deus fuiſſet illius Intentionis autor, quia eam excitavit.

Zuin.

Zuinglio tribuitur, quod aſſeruit Deum ideò non fuiſſe autorem peccati, quod ipſi Deo *Lex* nulla poſita eſt. 3. *Evaſ*

Etiamſi *Lex* illi non erat à *Superiori* impoſita, fuit tamen quaſi à ſuâ ipſius naturâ poſita; & ſibi ipſi *lex* erat. Sol.

Ad loca Scripturæ quæ Concurſum efficacem ad malum innuere videntur, Reſpondetur;

Deus interdum dicitur *excitare*, *imperare*, *facere*, latè & improprie loquendo, cùm ſolummodò *per-*
mittit, & pravis cupiditatibus habenas laxat. Sic *commoviſſe* Davidem dicitur ad numerandum Populum; *præcepiſſe* *Shimei* ut *Davidi* malediceret; Dixiſſe Spiritui *Achabum* decepturo, *Vade & fac ita*; eodem tamen loquendi more quo inmittere Canem in Leporem dicitur, qui funem laxaverit quo canis priùs cohiberetur. Afflictio *Jobi* Deo tribuitur, quamvis duntaxat Satanæ petenti facultatem *Jobum* vexandi aliquouſq; conceſſit, non in *Jobi* perniciem ſed probationem & exercitium.

Dicitur quosdam excæcare & obdurare, non inſundendo novam malitiam, aut priorem augendo, ſed permittendo ut in graviora peccata laberentur; nec tamen deſerit, niſi deſerentes Non quenquam indurat ingerendo duritiem, ſed non impertiendo miſericordiam.

Filii *Eli* non audierunt, quia *voluit* Deus eos perdere: Exponi poteſt, *ideo voluit eos perdere*. Sic *Hof. 9. 15.* Omne malum iſtorum in Gilgal eſt, *nam ibi odi iſtos*, exponendum eſt, *idcirco odi iſtos*.

SECTIO II.

De Gubernatione Communi superiore
Sectione.

Specialis est, quâ Creaturas Intelligentes, Angelos scil. & Homines, gubernat.

I. Angelos gubernavit, Legem Naturæ iis imprimendo, *Eligendi & Agendi libertatem* concedendo, permultos eorum Statum primævum deferentes pœnis æternis adjudicando, cæterosq; confirmando.

II. Hominum Gubernatio præcipuè à nobis consideranda est, idq; tum ante, tum post Lapsum. Hæc Gubernatio se exeruit

Ante Lapsum, Naturæ Legem (quæ & fœdus Operum appellari solet) *Protoplastorum* animis imprimendo, *Eligendi & Agendi libertatem* iis indulgendo, in amœnissimo *Edenis* Horto eos locando, mandata insuper nonnulla particularia addendo de Sanctificatione Sabbati, de culturâ Paradisi, de Conjugio, præcipuè verò de fructu Arboris Scientiæ *Boni & Mali* non comedendo. Quæ quidem mandatum de Fructu isto subsecuta sunt.

Transgressio illius mandati quæ vulgo Lapsus Adami, & primum Peccatum vocatur.

Tristes Effectus illius Transgressionis, sive Eventus inde obtingentes, nempe

Peccatum tum *Originale*, tum *Actuale*,
Peccati Pœna.

Nunc ergò quædam distinctiùs paulo dicenda
sunt, de

1. Fœdere Naturæ sive Operum, & Lege
Naturæ.
2. Lapsu Adami.
3. Peccato Originali & Actuali.
4. Peccati Pœnâ.

De Fœdere Naturæ sive Operum, &
Lege Naturæ.

Placuit Benignissimo DEO non absolutum exigere ab Hominibus Obsequium, sed cum Promissionibus Legi suæ annexis, adeóq; vel explicitè vel implicitè pangendo fœdera, ut ex Electione agerent, & rationalem Cultum (cùm Ratione præditi sint) illi præstarent; In unoquoq; enim fœdere Conditionem sive Restipulationem, certâ aliquâ Lege præscripsit, ut quid ab iis requisivit ad consequenda Promissa clarius pateret. Pauca igitur de Fœdere & Lege huc referenda sunt.

Fœdus in genere denotat *obligationem Partium* certis utrinq; conditionibus contrahentium.

Non enim solum inter æquales initur Fœdus, namq; Fœderis quoddam Genus est apud Jurisconsultos quod inæquale dicitur, nempe inter dis-

pares autoritate; & hujusmodi fœdera Deus cum Creaturis suis interdum pangere dignatur; & quoniam in omni fœdere cum Creaturis Deus sese obligat ad promissa sua prestanda sub conditione obsequii ab iis restipulati, necesse est ut *Lex* aliqua obsequium illud indicans & præcipiens, aut explicitè aut saltem implicitè in omni fœdere Dei contineretur. Unde Fœdus operum, etiam Legem Operum sive Legem Naturæ complectebatur, quâ Conditiō ab hominibus Fœdere isto restipulata, nimirum Obedientiā *Voluntati* divinæ præceptive quando vel quomodocunq; revelandæ, præscripta erat.

Promissum illud absolutum de Animalibus non iterum diluvio perdendis, Iride obsignatum, non nisi latiori sensu fœdus vocatur, *Gen.* 9. Eò quod absq; stipulatione pollicitum.

*Species
Fœderum.*

Fœdera inter Deum & Hominem { *Operum,*
celebriora sunt, Fœdus { *Gratiæ.*

Fœdus Operum (quod & Fœdus Naturæ, Fœdus sive Lex Creationis, & Fœdus Legale appellatur) est quo Deus *vitam beatam* pollicebatur sub Conditione *perfectæ Obedientiæ*, (quam Homo dum integer mansit præstare poterat) divinæ *Voluntati* quomodocunq; revelandæ, *inobedientibus* verò *mortem & maledictionem* denunciabat.

Non quidem Fœdus hoc formalitèr pactum fuisse disertè legimus in Scripturis, inde tamen illud haud dubiè colligimus; nam

1. *Lex moralis* per *Mosen* data, quoad præcepta moralia, remotis promissionibus, & absolutè sine respectu ad Christum considerata, est quasi *Legis Naturæ* Apographum, & sub eâ notione opponitur *Promissioni*, sive *Fœderi Gratiæ*, *Gal.* 3. 18. Si ex Lege *Hæreditas* tum non ex *promissione*, *Rom.* 4. 14, 15, &c.

15. &c. opponitur sub notione Fœderationis diversæ speciei, quare necesse est ut tum *Lex* tum *Promissio* rationem *Fœderis* sustineat. Dein quoniam hinc [*Omnimodam Obedientiam esse Creatori debitam*] non modo ex institutione didicimus aut legimus, sed ex ipsa Naturâ hausimus & expressimus, illinc quoniam maximè *Bonitati divinæ congruum & Deo dignum est* [*Ipsum Beneficum esse sibi obtemperantibus*] necessariò sequitur *Fœdus hoc* non primum fuisse *positivè* pactum, sed ipsius Naturæ vi & impetu agnitum, atq; non tantum primis Creaturarum notionibus, sed quodammodo æternis *Boni & Mali* rationibus cœvum esse.

Partium Conditiones in hoc *Fœdere* fuerunt à parte *Dei* perennis *Fœlicitatis* donatio, & à parte *Hominis* *Obedientiæ* *Divinæ Voluntati* Exhibitio.

Conditio.

Ex parte *Dei*, *perennis fœlicitas* virtute hujus *Fœderis* homini obtigisset, si conditionem illius præstitisset, *Gal. 3. 21. Lex ergo adversus promissa? absit.* Si data fuisset *Lex* quæ posset vivificare, verè ex *Lege* fuisset *Iustitia*. Nullius *Fœlicitati* deesse voluit *Deus*, qui *Fœderis* conditionem (quam tum poterat) præstaret. Non quidem potuit vivificare (ut ibi loquitur *Apost.*) non autem quod in se impar fuit huic *Effectui*, sed per *Fœderatorum* culpam & defectum, nempe quia *fœdisfragi* fuerunt, nec *perfidiam* expiare poterant, *Rom. 8. 3. Lex infirma erat per Carnem.* Homini integro vitam dare potuit, nec opus fuisset *fœdere novo*, si *veteris conditio* præstita fuisset. Vetus autem cum per lapsum violatum erat, jus nullum supererat ad *fœlicitatem* promissam vi *Fœderis* expectandam.

Ex parte
D E I.

Legi sive *Fœderi* non defuit *Promissio*, nec *Promissioni* *Firmitas* & *Infallibilitas*; sed *Fœderatis* defuit *Fidelitas* ad conditionem illius implendam, quæ *Infirmetas Carnis* ab *Apost.* vocatur.

Ex parte
Hominis.

Ex parte *Hominis* Conditio hoc Fœdere restipulata, ipsa *Lege Naturæ* præscripta erat, nempe Obedientia *Voluntati* divinæ exhibenda.

Lex Naturæ quæ Creaturis *irrationalibus* est creata, i. e. inclinatio quâ ad fines præstitutos, quos ignorant, feruntur, non propriè sed metaphoricè *Lex* dicitur; quia non agunt ex *Consilio* & *Electione*, sed aguntur Instinctu quodam innato, & absq; intentione propriâ quasi abripiuntur. *Lex* autem *Naturæ* in *Hominibus* est Dictamen rationis illos communibus notionibus ad *Boni Maliq;* discretionem, informans, adeóq; ad faciendâ & fugiendâ obligans. De illâ *Divus Paulus*, Rom. 2. 14. *Gentes quæ non habent Legem* (vivâ voce vel scripto traditam) *Naturâ faciunt quæ Legis sunt.*

Hæc cordibus *Hominum* in *Creatione* quasi inscripta erat, quamvis enim *Anima Humana* in recens natis sit quasi rasa tabula in quâ nihil *veri* aut *falsi*, *turpis* aut *honesti* inscriptum sit, facultatem tamen habet in eâ sitam qua *Intellectus* (quamprimum ratione uti possit) ab *Objecto* excitatus; prima principia, (ut prius hoc opere indicavimus) absq; *Præceptoris* ope, ex se eliciat, habitualiter conservet, aliasq; notionem immediatè & necessariò inde sequentes deducat, quæ non præscripta, sed in *nata Lex* dicatur, & ad quam non docti sed facti, non instituti sed imbuti sumus.

Hujus Fœderis Sigilla Duo Sacramenta fuisse censentur, Arbor Vitæ, quæ Symbolum memoriale Immortalitatis erat; & Scientiæ Boni & Mali, quæ Symbolum erat Probatorium & Monitorium de cavendâ experimentalî Scientiâ Mali ac Boni.

SECTIO III.

De Locatione Adami in Paradiso, &
Lapsu illius.

Protoplastorum locationem in Paradiso, & Infœlicem eorum Lapsum descripsit *Moses*, Gen. 3. unde petenda est divinitus revelata Historia.

Autorem Lapsus illius externum fuisse *Diabolum* in Serpente, patet ex *Joan.* 8. 44. *Gen.* 3. 4. 5. *2 Cor.* 11. 3. *1 Tim.* 2. 14.

Efficiens interna erat ipsa *Voluntas* hominis Libera *Ecclus.* 7. 29. *Hoc scio, Deum hominem creasse rectum, sed ipsi adinvenerunt inventiones plurimas, & Rom.* 5. 12. *per unum hominem intravit peccatum, &c.*

In dubium vocatur quomodo Protoplasti, sancti & iusti cum fuerint, potuerint deficere.

Dub.

Non quòd Deus auxilio ad perstandum necessario eos destituerit, inde enim in peccando fuissent excusabiles. Domus enim non potest non ruere cui columnina subtrahuntur; & Deus non deserit nisi se deserentes. *Rom.* 1. 24. *propterea tradidit illos in desideria cordis sui, 2 Thess.* 2. 11. Sed cum non immutabiliter sancta & iusta fuerit eorum *Voluntas*, potuerunt, si vellent, Arbitrio suo abuti.

Sol.

Peccatum Protoplastorum (ità signantè dictum) fuit *voluntaria Transgressio Legis Divinae de Fructu Arboris Scientia Boni & Mali non comedendo*, quâ seipsos & omnes posteros in *Mortalitatem* præcipitârunt, *Rom.* 5. 12. *Gen.* 3.

Quum in illâ Transgressionē plura peccata complicarentur, in Quæstione positum est inter Scio-
los, Quodnam eorum primum fuit.

Quidam *gulam* fuisse contendunt; Pontificii cum Scholasticis *Superbiam* & *Divinitatis Affectionem*. Reformatorum pleriq; *Dubitationem* de Veritate Comminationis, unde orta est *Infidelitas*, & insuper disputant plurimi de Originatione illius *primi* Peccati, num ab Intellectu an Voluntate Originem habuerit.

Quidam statuunt initium peccati illius fuisse in Errore Judicii, nec Voluntatem potuisse peccare, nisi prævisset Error in Intellectu, cui falsam Boni imaginem objecit Satan. Experientia verè docet, Intellectum sæpè ad Erroneam Sententiam ferendam, allectum esse à Voluntate aut Affectibus; ideòq; alii initium peccati fuisse in Voluntate asserunt, quæ non imperabat Intellectui ut diligentiori curâ attenderet ad Præceptum Dei, & Comminationem adjunctam, unde fluctuatio orta est, quod maxime videtur rationi consentaneum.

Fructus vetiti comestio fuit quidem Instantia, quâ primi parentes nostri Naturæ fœdus violarunt; quo restipulatum erat Obsequium Voluntati Divinæ quodcumq; & quomodocumq; revelanda. Eratautem peccatum (juxta Sententiam quorundam proximâ Sectione explicandam) *Personarum* delinquentium, non eorum quibuscum fœdus istud speciale de fructu vetito pactum non fuit. Atq; licet Effecta quædam illius Peccati omnes Adami posteros dirè afficiunt, haud tamen aliter cum iis agit Deus, quam cum juxta secundum Decalogi præceptum Patrum peccata in Liberis ulciscitur, *Exod. 20. 5.* ita nimirum ut quod Patribus pœna est, Posteris, impiorum Patrum suorum *Vestigia* non prementibus, communis est Calamitas.

SECTIO IV.

De Peccato Originali.

Quòd sit Originalis Labes, affirmat S. Scriptura, *Gen. 6. 5. Ps. 51. 5. Job 14. 4.* Testatur etiam Experientia. Ipsi Ethnici, *Cicero, Plato l. 2. de Rep.* aliiq; questi sunt de Obliquitate Naturæ humanæ; eandemq; quilibet mortaliū in se deprehendit.

Quod sit.

Quid autem sit, non levis est controversia. Sententia *Flacii Illyrici*, Peccatum Originale esse ipsam Hominis Substantiam, jamdudum explosa est. Deus enim Hominis Substantiæ Autor, non est Autor peccati. Et Substantia, quoniam toto genere differt ab Accidente; de peccato, quod Accidens est, prædicari nequit.

Quid sit, Sententia Varia.

Quid autem sit Originale Peccatum clarius patebit si Partium dissidentium Sententias & earum cuiusq; Rationes æquâ lance trutinemus.

Quæritur imprimis Utrum Peccatum Protoplastorum in Fructu vetito comedendo fuerit solummodo personale, an Reatus illius etiam Posteris illorum imputetur ad mortem æternam.

Quæst. de prim. pec. an Personale solum.

In contrarias Sententias distrahuntur, etiam qui à Pelagianismo longe abeunt.

Resp.

Quidam statuunt Peccatum illud non fuisse solummodo Personale Protoplastorum, sed totius Generis humani, omnesq; Posteris Adami in eo tanquam Capite naturali & Seminali pœnas daturus, nec non vi fœderis in Capite suo Civili & Repræsentativo, peccasse, & Mortis Æternæ reos esse.

Sententia Prima.

Quam

Quam sententiam his Argumentis firmare conantur.

Arg. Rom. 5. 12. &c. *Sicut per unum hominem peccatum in mundum introiit, & per Peccatum Mors, & & & in omnes Mors pertransiit, & & omnes peccarunt.*

Resp. 1. Mirè se torquent Interpretes, ut genuinum huius periodi sensum eruant, qui remotis strophis, ac fucis huc redit; *Sicut per unum hominem peccatum in Mundum introiit, ac per peccatum Mors, & & ita etiam in omnes Mors transiit.* In hac Versione sensus invenitur apertus & perfectus; nec desideratur redditio, aliudve supplementum, quod excogitare coguntur Adversarii, licet haud congruè scio ab iis factum. Etenim ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον, non verti debet *in quo*, acsi esset ἐν ᾧ, sed *quoniam*, eo quod, quatenus, aut aliquid simile; atque & & verti potest *ita etiam*, acsi legeretur & &, quemadmodum Luc. 24. 24. 1 Thess. 4. 14. Jac. 2. 26. unde tota periodus erit quæ supra. Eodem etiam redit, si cum Lud. de Dieu dicamus voculam & eo loco abundare, more Hebræis usitato.

2. Quidam respondent, in Adamo omnes peccarunt, sive constituti erant Peccatores, quemadmodum Juda phrasin istam intellexit, Gen. 43. 9. *Si non reduxero, in te peccavero omnibus diebus; & Bathsheba* 1 Reg. 1. 21. *perinde tractabimur acsi scelus aliquod admiserimus*, ita Posteriores Adami ob peccatum illius morti temporali & calamitatibus quibusdam Externis, quasi peccati pœnis facti erant obnoxii.

3. Etiam si peccatores inde facti fuerint, non sequitur quod istius primi peccati fuissent rei, sed quod pravitate Naturæ corrupti, ad bonum inhabiles, & ad malum proclives evasissent.

list. Et per peccatum Mors] unius delicto multi mortui sunt, v. 15. & Infantes moriuntur qui actualiter non peccarunt; ergo propter illud primum peccatum

tum mortales sunt, juxta Comminationem *Morte morieris*.

Quidam respondent Delictum illud primum *Resp. 1.*
mortem temporariam introduxisse, non autem sub
 ratione pœnæ ad Adami posteros, sed calamitatis,
 quam absq; injuriâ potuit Deus pro arbitrio im-
 mittere.

Esto quod Mors dicatur *stipendium peccati*, Rom. 2.
 6. ult. ea scil. quæ *vita æterna* opponitur (ut Ver-
 ba sequentia innuunt, *Gratia autem Dei est vita æ-*
terna) non tamen necesse est ut per mortem in
 Comminatione contra *Adamum* denunciata
 intelligamus quicquid mortis appellatione hic &
 ubiq; in Scripturis significatur. Nam *Morte mo-*
rieris sæpe non aliud est quam *certo morieris*; sic
Gen. 26. 11. qui tetigerit hunc hominem aut uxorem
ejus morte morietur; & *1 Sam. 14. 39. etsi à filio*
Jonath. factum, morte morietur.

Mors quidem *Æterna* propter illud delictum de-
 bebatur *Adamo*, licet enim daretur Deum mortem
 solummodo corpoream minatum fuisse *Adamo*,
 mandato isto speciali, transgressio tamen illius
 mandati erat insuper in *Protoplastis* transgressio Le-
 gis Naturæ, quæ obedientiam Voluntati divinæ
 quomocunq; patefactæ sub pœnâ perenni exige-
 bat.

Si posteris fuit pœna, Reatum supponit.

Inst.
Sol.

Pœna erat *Adamo* propriè dicta; Posteris au-
 tem Effectum Providentiæ Divinæ, quæ vitam
 quam dedit, quando & quâ ratione sibi placuerit,
 reposcit. Sic cum *Exod. 20. 5. Patrum peccata*
in Liberis ulciscitur, quod Patribus pœna est,
 Liberis non est nisi communis Calamitas. Ada-
 mus Mortales genuit, qui tales erant, non pro-
 pter peccati imputationem, sed Naturæ mortalis
 propagationem.

Rom. 5. 16. *Reatus est ex uno ad Condemnationem,*
Donum autem est ex multis delictis ad Justifica-
tionem. Non

Inst.

Resp. Non dicit, *ad condemnationem Æternam*, sed ad pœnam sive Fructum Lapsûs, aut tristem illius sequelam. Comparatio enim instituitur inter Transitionem, hinc Effectûs peccati ab *Adamo* in Posteris, illinc Justitiæ à Christo in Fideles, non inter naturam aut qualitatem Effectûs utriusq;. Quare licet transit quodammodo Influentia quædam ex uno delicto ad Universam *Adami* Sobolem, sicut & Donum Christi ad multos Fideles, non tamen sequitur, *Sequelam illius Transitionis esse Condemnationem ad Mortem Æternam*, eo quod hujus Transitionis sequela sit *Justificatio ad vitam Æternam*.

Inst. *Mors regnavit ab Adamo ad Mosén, etiam in eos, qui non ad Similitudinem Adami peccârunt, v. 14.* scil. actualitèr, ergo in Infantes, qui idcirco primi peccati fuerunt rei. Pœna enim locum non habet, ubi culpa non est.

Resp. 1. Mors infantum non est pœna propriè dicta, sed Naturæ Calamitas.

2. Infantes illâ clausulâ non intelliguntur, aliàs Apost. dixisset *Mortem regnâsse usq; adhuc*. Mors enim & in Infantes & in Adultos adhuc regnat, dicit autem *Mortem regnâsse ab Adamo ad Mosén* potius quam *ad Finem Mundi*, ut innueret Mortem perrexisse non tantum propter peccatâ gravissima contra Legem *Manifestam*, perpetrata, qualia fuerunt tum illud *Adami* contra *Expressum Mandatum*, & dum *Libertate* adhuc Integrâ fruebatur, tum illa post Legem per *Mosén datam*, quæ *apertam & explicatam æqui & iniqui Normam* exhibuit, sed propter peccatum, quâ tale, quamvis contra cæcutientis Naturæ Lumen duntaxat admissum; itâ enim peccâsse videntur, qui ab *Adamo* ad *Mosén* extiterunt.

*Sententia
secunda.*

Alii statuunt Peccatum illud Protoplastorum Personale tantum fuisse, atq; Posteris eorum non imputari ad mortem Æternam, hujusmodi freti Argumentis.

Pec-

Peccatum illud Deus Protoplastis remisit. Patre autem reo in Gratiā acceptato; absit, ut Deum clementissimum arbitremur, Liberos innocentes, aut in Patris rebellionem non consentientes, suppliciis, iisque gravissimis, afficere. Arg. 1.

In *Adamo* peccante repræsentati fuerunt illius posterī; quemadmodum *Levi* in *Abrahamo* decimatus erat, *Hab.* 7. 9. ita Posterī *Adami* in eo peccarunt. Obj.

Eodem modo erant in *Adamo* resipiscēte, & Promissum Redemptoris acceptante, quo *Levi* in *Abrahamo*. Nulla autem ratio est, quare in odiosis potius quam in gratiosis locum haberet imputatio. Sol.

Liberi non tenentur ad debita Parentum solvenda, si Hæreditati renunciaverint; ergo nec ad Fœdus parentum observandum. Non Posteris datum videtur Præceptum illud de Fructu vetito. Mortem quidem Deus minatus est protoplastis, si fructum istum attingerent, sed non dicit, *Imputabo peccatum vestrum posteris ad damnationem sive mortem æternam.* 2.

Quando Apost. dicit *Levi* decimatum fuisse in *Abrahamo*, agnoscit locutionem impropriam esse [ut ita loquar,] ergo hoc tantum inde sequitur; Nos per tropum dici possumus peccare: tropicum autem peccatum, & ab aliâ personâ commissum, non mereri videtur pœnam propriè dictam. 3.

Disertè asserit quod *Anima quæ peccat, morietur*, Arg. 2. & *Filius non portabit iniquitatem patris*, Ezek. 18. 20. & laudatur Rex *Amazia*, 2 Chron. 25. 4. quod

quod nollet liberos parentum crimen luere, idq;
juxta præceptum Legis Divinæ, *Deut.* 24. 16.

Excep. Peccata mere personalia non in posteris plectenda sunt, hoc autem fuit Naturæ commune, ergo tum Patris tum Liberorum proprium.

Resp. Quamvis ipsa Natura parentum, & adjuncta quædam propria cum Naturâ parentum Liberis communicentur, unde morbi quidam hæreditarii, (& quousq; Labes *Originalis* mox patebit) *Actiones* tamen, earumq; reatus aut innocentia sunt Suppositorum & Personarum solummodo; ideoq; *Adami* Transgressio non magis posteritati quam illius Resipiscentia communicabilis erat. Posteris teneri ne Pater prævaricaretur, palàm refragatur & re-clamat ratio, nec ullibi asserit Scriptura. Præcepto secundo legimus Deum peccata parentum in Liberis vindicaturum, sed non nisi impiorum Parentum vestigia premerent, & ad tertiam aut quartam Generationem, non ab Exordio Mundi in Sæcula Sæculorum. Non obfuit *Hezekiæ* impietas *Achazi*, aut *Josiae* Ammonis.

Si quando filii adhuc teneri iisdem cum Parentibus involvuntur calamitatibus, id non factum est ad vindictam de Infantibus sumendam, sed ipsi Patres in tenerrimâ sui parte percutiuntur.

Arg. 3. Si *Abrahamus* credidisset Deum ob *Adami* peccatum maximam humani Generis partem æternis suppliciis adjudicâsse, non dixisset, *Abfit à te ut occidas justum cum impiis, numquid Judex universi quod justum est non faciet?* Nec *Moses* & *Aaron* reclamâssent, *Unusne homo peccaverit, & adeò graviter in universum cætum irasceris?*

Obj. Si *Protoplasti* non peccâssent, promissa Fœlicitatis perennitas ad Posteris eorum transiisset;

isset; ergo æquum erat, ut iis peccantibus supplicium denunciatum etiam posteros afficeret.

Non constat fœdus illud Speciale de Fructu vitæ tum posteris *Adami* pactum fuisse, aut saltem illos pœnas daturus, qui non propriis personis peccaverint. Sol.

Fœlicitatis perennitatem retributurus erat benignissimus Deus homini integro virtute fœderis *Naturæ*, cujus tenore certiores facti sumus Deum nihil mali Creaturis innocentibus illaturum fuisse; sed contra, eximiâ fœlicitate illos remuneraturum.

Quum igitur Peccatum Originale non sit primi peccati Imputatio, restat ut sit Carentia Justitiæ Originalis, sive Hæreditaria depravatio ab Adami peccato orta, quâ Posterî illius à Bono averfi & ad malum propensi nascuntur, Gen. 6. 5. Ps. 51. 5. Joan. 3. 6.

Per Justitiam Originalem intelligenda est Innocentia, & statûs Integritas, non omnigena (ut à multis creditur) scil. Virtutum Intellectualium moraliumq; perfectio, ultra quam nihil addi paterentur Limites humanæ Naturæ; tum enim *Evah* non ignorasset Serpentem loquendi & ratiocinandi facultate caruisse, nec cum Cherubino (cujus venustam speciem ante lapsum Serpentem retulisse ferunt nonnulli) se collocutam esse, auditis illius horrendis in Deum suum Benignissimum Opprobriis, existimasset. Nec facile adeò *Adamus* Uxori suæ potius quam Deo auscultasset, si eximiis istis tum Sapientiæ tum Justitiæ dotibus ornati fuissent. Nihil interea iis defuit quod ad Integritatem imò ad Perfectionem statûs sui requirebatur. Omnia nimirum habuerunt quæ ipsis ad Deum conlendum,

lendum, & sese in gratia illius conservandos erant necessaria. Atq; hæc Justitia rectè dici potest Debita inesse, quia Lege, Omni Creaturæ rationali inditâ, præscripta est. Num autem Omnes Damnationi æternæ sint obnoxii, quod eâ jam careant, mox inquirendum est.

Quæst. Quæritur, *Num Prævitia humanæ Naturæ per Imitationem solummodo derivetur, ut docuerunt Pelagiani & Sociniani; an ab Adamo propagetur?*

Resp. Parvuli non tantum Exemplo peccant, sed peccatores nascuntur (quo sensu posthac dicetur) *Job* 14. 4. *Pf.* 51. 5.

Infantibus peccati quasi semina inesse videntur, quod quandoq; mordent, unguibus lancinant, aliq; produnt malitiæ indicia.

Excep. A propioribus parentibus derivari malitiam istam probabilius videtur, quam ab *Adamo*.

Resp. Ab *Adamo* habent quod in vitium proclives, à propioribus forsan quod in hoc vel illud vitii genus procliviores.

Obj. Non derivatur per animam, hæc enim creatura pura; non per corpus, hoc enim non est Subjectum peccati capax; & haud justum videtur Animam innocentem corpori à bono averso & ad malum proclivi adjudicare.

Sol. 1. Quidam respondent, quod non oportet Deum opus à se institutum omittere aut aliter efformare, quod Homo dictum opus Dei vitio suo infecit.

Seminibus vim incrementi non negat, etiamsi furto acquisitis, nec vice versa morbi contagiosi transitum in Posteris contra communem Naturæ Ordinem præcludere tenebatur, quem culpa parentum fecerat hæreditarium.

2. Corporis temperamentum non necessitat ad peccatum, Si vero istiusmodi sit, ut status Animæ ab eo evertatur (quemadmodum in mente captis) quæ inde

inde sequuntur, etiam quæ ante omnem usum Rationis fiunt (ut ab Infantibus) quamvis peccati materiam habeant; imputari tamen ad condemnationem aliorum fit Judicium.

Utrum Pravitas originalis sit Peccatum propriè dictum, & morte aeternâ plectendum, nisi propter Christum remittatur; an solummodò morbus Naturæ & communis Generis Humani calamitas?

Quæst.

Quidam asserunt pravitatem istam esse peccatum propriè dictum. Sent. 1.

1. Ps. 15. 5. *In iniquitate formatus sum, & in peccato calefecit me mater mea.*

2. Gen. 6. 5. *Omnis cogitatio cordis hominum propensa est ad malum omni tempore.*

3. Eph. 2. 3. *Omnes sunt naturâ filii iræ.*

4. Job 14. 4. *Quis dabit mundum ex immundo? ne unus.*

5. Joh. 3. 6. *Ex carne caro est, & ut regeneretur oportet.*

6. Rom. 7. 17. 21. *Paulus agnoscit hoc peccatum in se inhabitans.*

7. 1 John 3. 4. *Est avoia, & Legi divinæ repugnat.*

8. Circumcisio Infantum ad actualia peccata nondum aptorum instituta erat, ut simul signum & remedium esset Corruptionis Originalis.

9. Infantes moriuntur, at Mors est stipendium peccati; imò Mors quæ vitæ æternæ opponitur, *Rom. 6. ult.* Est ergo hæc pravitas Naturæ peccatum morte æternâ plectendum, nisi per & propter Christum remittatur.

Sent. 2.

Alii Pravitatem Naturæ ab Adamo jam corrupto ad Posterios descendisse fatentur, non cum reatu culpæ ac si esset peccatum propriè dictum, sed ad eundem modum, quo Lepra, aliq; morbi hæreditarii à Parentibus ad Liberos derivantur. Hinc illud Gregorii, In Adamo tanquam in radice totum Genus humanum computruit. Quod quidem Lemma facilius defendi potest quam illud alterius cujusdam, Omnes in Adamo peccârunt, quia omnes unus ille fuerunt. Quamvis enim non constat Adamum fuisse Caput repræsentativum Generis humani, sive totam illius posteritatem simul obstringi fœdere de abstinendo ab Arbore Scientiæ Boni & Mali, unde omnes cum eo starent caderentve, erat nihilominus Radix & Seminale Principium Generis Humani; ideoq; Naturæ illius conditio toti posteritati erat communicabilis, etiamsi reatus Actionum ejus voluntariarum illi solummodo exitialis, aliis vero, quoad pœnas æternas, nocere non potuit. Hinc Adamus Mortalis mortales genuit, imò pravus pravos. Delictorum autem Personalium reatus non transmittatur, uti asserunt hujus Sententiæ Patroni, quam his præcipuè rationibus propugnant.

Arg. 1.

Deus nusquam pravitatem istam Originalem prohibuit, nec potuit illa prohiberi. Cui enim proponeretur istiusmodi Lex? num Embryoni? potuitne hominibus notificari antequàm nascerentur, ut sibi caverent?

Omne

Omne peccatum propriè sic dictum est voluntarium, voluntas enim est inter Principia Moralium Actionum. 2.

Peccatum non æstimandum est ex hominum Voluntate, sed ex Lege Dei, cui quicquid repugnat est peccatum, quia *avoluntaria*. Excep. 1.

Nulla Lege prohibebatur, neq; prohiberi potuit, Sol. ut supra dictum est.

Peccata incogitantia non sunt voluntaria; peccata tamen. Excep. 2.

Sunt *Voluntaria* si Ignorantia, aut incogitatio vitari potuit, aliàs non sunt peccata. Sol.

Rom. 7. 19. *Non facio bonum quod volo, sed malum quod nolo hoc ago*; ergò voluntarium non est de ratione Peccati. Excep. 3.

1. Etiam hinc apparet Cognitionem, ideoq; Volitionem, esse de Essentia peccati, quod enim aliquis vult, aut actu non vult, sive à quo abhorret necesse est ut id cognoscat; Ignoti enim nulla cupido, nulla fuga. Sol.

2. Apostolus non dicit se agere contra Voluntatem, quam tunc habuit, cum se ad agendum accingeret, sed deflet Voluntatis suæ inconstantiam; quod cum statuisset Bonum facere, postea mutatâ Sententiâ contrarium agat, illicebis peccati inescatus.

Labes ista Originalis est *Voluntaria*. Excep. 4.

1. *Stirpis*, i. e. *Adæ*, Personam Posterorum sustentantis, qui voluntariè tum pro se ipso, tum pro illis peccavit.

Sol. Non magis personam posterorum sustinuit peccans quam resipiscens, ut prius indicavimus; absurdè porro dicitur eum pro posteris voluntariè peccasse. Voluntas enim ejus non potuit esse Voluntas eorum, qui consentire non poterant.

2. *Subjècti proprii*, i. e. *voluntatis*, quæ ad peccandum proclivis est, etiam in Infantibus.

Sol. Proclivitas ista in Infantibus oritur à temperamento Corporis, quod tanquam Naturæ morbus derivari non negatur; sic *Biliofi* ad iram propensi, *Sanguinei* ad Libidinem, &c. Nec Deum actualitè offendit ista propensio quamdiù ad eam consensus non accedit; virtutem interim illustriorem reddit, si ei generosè resistatur, à primis motibus non planè immunes fuisse videntur protoplasti ante Lapsum; per eos ad peccandum sollicitabantur.

Arg. 3. Scriptura testatur, nullam Infantibus inesse corruptionem quæ ipsos Deo exosos reddat. Illos ignorasse discrimen inter Bonum & Malum *Dent.*

1. 39. Sanguinem ipsorum esse innocentem, *Pf.* 106. 38. *Jacobum & Esau* nil boni aut mali fecisse in utero, *Rom.* 9. 11.

Exceptio quæ hæc de actuali peccato intelligi possint, non valet nisi prius constet alia esse peccata quam actualia.

Arg. respondetur.

Ad Argumenta quibus præcedens Sententia confirmatur, respondent

Ad

De Peccato Originali.

197

Ad Primum Ps. 51. 5. *in Iniquitate formatus* Ad Prim.
sum, &c.

Resp. 1. David non dicit hoc esse peccatum propriè dictum, quod hominem reddat æternis cruciatibus obnoxium.

2. Hyperbolicè subinde loqui solent Hebræi; sic Isa. 48. 8. *Israelitæ peccatores ab utero*, Joan. 9. 34. *In peccatis natus es totus, & edoces nos?* Ps. 58. 3. *Abalienârunt se improbi inde ab utero*, &c. quibus locis non agitur de peccato toti Generi humano communi.

Alii etiam dicuntur ab utero fuisse misericordes, & in Deum fiduciam suam collocasse, Job 31. 18. Ps. 22. 10. *super te recubui ab utero*. Ps. 71. 5. *Num cum iustitiâ Originali nati erant?*

Ad Secundum Gen. 6. 5. *Omnis cogitatio cordis* Ad Secun.
propensa est ad malum.

Resp. Non ibi agitur de humano genere absq; exceptione (*Noah* melioris erat indolis) sed de atrocibus delictis ex quo Filii Dei Uxores duxerant filias hominum, antea *Caini* posteritas, nunc etiam *Sethi*, corrupta erat, & quod dicitur omni tempore, Vitam hominis totam respicit.

Ad Tertium Eph. 2. 3. *Omnes dicuntur naturâ* Ad Tert.
filii iræ.

Resp. *⁂* *Huius, eramus.* Apost. loquitur de statu præterito qui per conversionem ad Christianismum in melius mutatus erat. *Eramus*, ait, non *sumus*, dicit etiam eos quos alloquitur ambulasse, ergò de actualibus peccatis locutus est,

Inst. Natura inquit eramus, i. e. tales nati eramus.

Sol. Potius [Vere] reddi debet, sic Gal. 4. 8. *Serviebatis iis qui Natura, i. e. vere, Dei non sunt.*

Ad Quart. Ad Quartum Job 14. 4. *Quis dabit mundum ex immundo? ne unus.*

Intelligi potest vilitas humanæ naturæ respectu Dei, sic Job 15. 15. *Sanctis seu Angelis non credet, & Cæli seu Cælicolæ non mundi sunt oculis suis.* Non eos accusat peccari, sed asserit eos longe Deo puritate inferiores esse.

Ad Quint. Ad Quintum Joan. 3. 6. *quod ex Carne Caro est, & ut regeneretur oportet.*

Caro dicitur quicquid adversatur Spiritui, quæ adversatio non carnali Nativitati tribuenda est necessariò, sed praviæ affuetudini, & de hac potius quam de illa locus intelligendus; loquitur enim Nicodemus de regeneratione Senis, non recens Nati. Quomodo renasci potest qui Senex?

Ad Sext. Ad Sextum Rom. 7. 17. *S. Paulus agnoscit peccatum in se habitans.*

Melius refertur ad peccati *Habitus* crebris actionibus acquisitum, & in actus prodeuntem; loquitur enim de peccato quod ex mandato occasione arripuit operandi omnem concupiscentiam.

Ad Sept.
I.

I Job. 3. 4. Est divorsus.

Locus iste non intelligendus est de difformitate *Habitus* cuiusdam innati à Lege Dei, sed de difformitate *actionum*, ut ex antecedentibus & consequentibus cuiquam pateat. *Quisquis facit peccatum, sive dat operam peccato, facit quod discrepat à lege,*

d lege, & v. 6. Quisquis in eo manet non peccat. Imo non Actio Simplex, sed Actio cum Studio & Voluntate conjuncta, eo loco indicatur.

Lex considerari potest vel quâ Norma merè *directiva*, boni maliq; naturam indicans in communi; vel quâ præceptio *autoritativa* certos quosdam ad facienda vel fugienda obligans; & quamvis prava dispositio innata, sit *avouia*, i. e. rectæ rationi sive *Legi Homini integro lata difformis*, non tamen *Legi ulli Obligativa*, cui tenetur in Statu lapsa, eo quod nullâ Lege (uti aiunt plurimi qui in hac sunt Sententiâ) prohibetur, nec prohiberi potuit, nisi hominibus notificari potuisset illa Lex, antequam nascerentur.

Ad Octavum. *Circumcisio* Infantum instituta erat, ut simul signum & remedium esset corruptionis Originalis. Non hoc innuit Scriptura, sed ut Posterî *Abrahami* distinguerentur ab aliis gentibus.

Aliud Ritu isto Deum proposuisse colligitur ex hujusmodi locutionibus; *Circumcidite præputium cordis vestri; Circumcidet Deus cor tuum, & Seminis tui*, Deut. 30. 6. Jer. 4. 4. Col. 2. 11.

Est locutio figurata & allusiva; & voces istæ *Circumcidendi*, &c. ad tropicam Significationem, & vitiorum amputationem propter rerum affinitatem transferuntur. Num *Mares* labe *Originali* polluti sunt, & non *Fæminæ*? Et num Infantes, qui ante octavum Diem obierunt ob carentiam istius remedii damnati erant?

Ad Nonum. *Infantes moriuntur, & Mors est stipendium peccati*; etiam *Mors quæ vitæ æternæ opponitur*, Rom. 6. ult.

Moriuntur ob materiæ fragilitatem cui corpus (ab *Adamo*, post lapsum, mortali derivatum) obnoxium

De Peccato Originali.

noxium est. *Apost.* quidem loco citato non loquitur de morte solâ naturali, sed æternâ; quæ sive primâ comminatione designata erat *Adamo*, sive non, haud necesse est ut quicquid istic & ubiq; in Scripturis Mortis nomine significatur, morti Infantum applicetur.

His addi possunt & aliæ quædam rationes dubitandi.

Obj. Quare baptizantur Infantes nisi ut abluatur peccatum hoc Originale?

Sol. Baptismus obsignat fœdus tempore administrationis, non autem omnem fœderis Gratiam tunc Temporis confert necessarió.

Inst. Joan. 3. 5. *Nisi quis renatus fuerit aquâ & Spiritu non intrabit in Regnum Dei.*

Sol. 1. Aquâ illâ, quæ est Spiritus, eadem Gratia duabus vocibus exprimitur.

Vide etiam Aqua illa de quâ, *Isa.* 44. 3. *Effundam aquam super sitientem; Effundam Spiritum super omnem carnem, Ezek.* 36. 25. *aspergam vos aquâ mundâ — & Spiritum novum indam.*
que prope finem Sent. primæ.

Obj. Lege cautum erat ut Mulier puerperâ Sacrificium pro peccato afferat ut purificaretur, *Levit.* 12.

Sol. 1. Immundities ista physica, figuratè vocatur peccatum; quia Puerpera ab eâ se purificare tenebatur, antequam templum ingrederetur.

2. Sacrificium etiam offerebat qui peccaverat super mortuo, *Numb.* 6.

Sent. 3. Aliorum etiam Sententia est, *Pravtatem Originalem* ab *Adamo* in progeniem illius naturalem derivari, nec non rationem peccati quodammodo habere, sed nullam inde infantibus propter Christum in pravtatis istius pœnam, obtingere condemnationem. Habitum enim * innatum absolutè sumptum, sive antequam motus ullos voluntarios ediderit, non

* *Quamvis innatus, dicitur tamen Habitus, quia Natura superinducitur.*

inter

inter mores hominis numerandum esse arbitrantur.

Habitus pravus acquisitus quin peccatum sit, cum ratione negari non potest, non enim nisi pravis actibus acquiritur, attamen Habitus innatus, quamdiu vim nullam exeruit in ordine ad voluntatis assensum alliciendum, haud propriè dictum alicujus peccatum esse, concedent magni nominis Theologi, imo primos motus, peccata esse, negant, multo minus Habitus innatum antequam motus istos emiserit ejus cui inhærent peccatum esse censent, nisi laxiori quodam loquendi genere, quamvis Habitus ille *in se* naturam habeat peccati, (ut Remonstrantibus Pag. præcedente objicitur) sit *avouia*, & speciatim Legi Naturæ, quæ Naturæ rectitudinem pariter ac operum postulat, adversetur.

Antonius Walaus, Epist. ad *Hen. Flocken*. questus est, nonnullos statuisse Peccatum Originale per Christi mortem quoad reatum omnibus esse remissum, etiam iis qui de Christo nihil audiverunt.

Hoc dicit esse Scripturæ contrarium, quæ nulla peccatorum Remissionem nôrit, nisi per Fidem in Christum; *nam qui crediderit & baptizatus fuerit salvabitur, qui vero non crediderit condemnabitur.* Obj. 1.

Neque Infantes Infidelium arbitratur æquare in privilegiis infantes eorum qui sub fœdere Dei sunt. 2.

Quoniam Scriptura testatur omnes homines naturâ esse filios iræ, *Eph. 2. 5.* 3.

Et Infidelium Liberos esse impuros, quum fidelium Liberi sint Sancti. 4.

Addit, tum Reatum primi peccati tum corruptionem Naturæ in omnes posteros *Adami* transiisse, extra Controversiam esse apud omnes qui à *Pelagianismo* alieni sunt. 5.
Sed

Ref. Sed hisce responderi potest, Quod

Ad Prim. Scripturæ traditæ erant, ut sint norma fidei & morum Adultis, & iis qui in Ecclesiâ degunt; non ut nos certos reddant de statu futuro eorum qui extrâ sunt. Per pauca admodum referuntur de salute aliôve Infantum statu, multo minus de Infantum quorumlibet æternâ damnatione.

Ad Secun. Si Christus mortuus sit pro omnibus, quidni *Ethnicorum* Infantes aq; ac aliorum capaces sint Salutis per mortem Christi, dum per reatum seu peccatum personale jus suum ad mortis Christi beneficia non amiserint, quamvis quoad alia privilegia Infantibus Fidelium non æquiparentur.

Ad Ter. Ad locum *Eph. 2. 5.* suprâ responsum vide.

Ad Quart. In Scripturis Liberi Infidelium impuri dicuntur, respectu Fœderis externi; sed in Quæstione est, num eâ impuritate inquinati sint, quæ præcludit iis Regnum Cœlorum.

Ad Quin. Pelagii Hæretica doctrina erat, *Vires naturæ absq; ulteriori Gratiâ sufficere ad Salutem.* Non hanc tumentur, qui pravitatem Originalem tanquam morbum & languorem Naturæ (*in se mortiferum nisi Gratiâ Christi præveniat.*) ab Adamo ad Posterios transiisse agnoscunt & deplorant.

Hinc, si quærat, Utrum *Originalis depravatio sit peccatum propriè dictum*, sive quo sensu peccati nomine insigniendum; Respondent hujus Sententiæ propugnatores, *figurate*, & allegant *August. Retract. l. 1. c. 15.* Hoc peccatum de quo locutus est Apost. Rom. 7. *Idèò peccatum vocatur, quod a*
pec-

peccato est, & pœna peccati (his addi potest, quod sit fomes peccati, & ut plurimum *causa, radix, & origo peccati*;) licet contra *Julian. l. 5. c. 3.* asserat esse *proprie & verè peccatum*, quia inest illi inobedientia contra dominatum mentis.

Habet in se rationem peccati, ut in *Artic. 9. Ecclesiæ Anglicæ* docetur, nimirum sicut *Habitus pravus innatus*, qui utut in se venenosus, nondum venenum suum in Infantibus effudit, aut voluntatis consensum allexit; aptus quidem natus, ut fomes & causa sit peccati, sed nondum actuosus, aut damnationem mereri censendus; dum nec mentem in Errorem, nec Voluntatem in malum aliquod propendere sollicitavit; aliàs non negant hujus Sententiæ Autores, *Pravitate Originalem Iram Dei & Damnationem mereri, cum concupiscit, & adversus Spiritum Sanctum luctatur*, quemadmodum in dicto *Articulo Ecclesiæ Anglicanæ* declaratur.

Docet etiam *Ecclesiæ Anglicanæ* in Catechismo suo, *Infantes in peccato nasci, & Naturâ filios esse iræ, factos autem filios Gratiæ per Baptismum, & in præfatione ad Officium Baptizandi, conceptos & natos esse in peccato, nec posse Regnum Cælorum intrare nisi renati fuerint ex Aquâ & Spiritu.*

Qui in hâc ultimâ stant sententiâ, in hunc modum locos istos interpretantur. *Infantes in peccato nascuntur*, quippe *qui pravitate Originali nascuntur* (quæ artic. Nono rationem peccati habere dicitur) maculati; (eo scil. sensu quo nuperrimè ostendimus istum Articulum intelligi posse.) Dicuntur etiam *Filii iræ*, non quod reatus istius pravitatis, durante statu infantili, ad iram imputetur, sed quod dum adolescunt, pravitas ista per modum causæ proegumenæ mentem occæcando, & voluntatem quodammodo in consensum alliciendo, eos actu redderet filios iræ, nisi *Gratia Spiritus Sancti*

Obj.

Sol.

Sancti contraluctantem istam pravitatem subigeret, & per media Evangelica eosdem filios Gratia constitueret. Cavendum est nè dum infantes *Naturâ*, peccati proprie dicti reos & obnoxios iræ censeamus, ipsum Autorem *Naturæ*, peccati etiam autorem esse statuamus. Denominantur *Filii iræ* respectu Principii illius pravi inhærentis, quod quamprimum ad Rationis usum pervenerint principium esset *iræ divinæ* in iis productivum, nisi supprimeretur. *Filii* verò *Gratiæ* facti sunt *Sacramentaliter* cum Redemptionis beneficia per *Baptismum* tanquam *Fæderis Sigillum* illis applicantur; *Actu* autem *Filii Gratiæ* fiunt, quando tum per ætatem capaces, tum per Gratiam idonei & parati sint Spiritûs S. ductum sequi, & auxilia cœlitus exhibita velint (postquam per Gratiam possint) studiose amplecti, & iis, in luctâ Spirituali adversus pravitatem suam nativam, vires suas confociare: Gratia enim Spiritûs S. semper aderit eam non aspernantibus, & porrectâ quasi manu parata est eos in hæreditatem filiorum inducere, nisi per ipsos flet quo minus intrent eamq; possideant.

Obj. Docet eadem Ecclesia verbis Christi *Joan. 3. 5. non renatos aquâ & Spiritu non posse regnum cœlorum ingredi*; *Filii* autem *iræ* reverà sunt qui non sunt *Filii Regni*.

Sol. Sine Baptismo *Spiritûs* non quidem datur ingressus in Regnum Cœlorum; at multi sine Baptismo aquæ externo cœlum intrarunt; quemadmodum non omnes olim qui sine circumcisione obierunt ante diem octavum Cœlis exclusos arbitramur. quare per [*Aquam & Spiritum*] loco citato, *Aqua Spiritualis* intelligenda est sive *Aqua quæ est Spiritus*.

Obj. Nisi Baptismus *Externus* per *Aquam* intelligatur, Tautologia esset in Textu.

Non.

Non. Sed duarum vocum una est alterius Expositio; particula *nam* hoc loco non est *discretiva* sed *declarativa*; Aqua quæ est Spiritus simpliciter necessaria est. *Amen, dicit Christus, &c.* sed multi Cælum ingrediuntur sine Aqua Baptismi.

Sol.

Deus, cum Infantibus sine Baptismo morientibus, potest & proculdubio vult agere modo quodam extraordinario. Nihil autem vult extraordinarie quod jurat se nolle. *Amen. &c.* ergò aqua Baptismi non ibi intelligitur.

Utcunq; Baptismus Aquæ in Ecclesiâ medium institutum sit ad amovendam Labis Originalis malignitatem, ideoq; non libenter omittendum, non tamen absolute necessarium æq; ac interna Probitas & Sanctimonia, quæ interdum modo nobis incognito, & non eo ipso tempore quo *Sacramenta* ministrantur intus *efformantur*.

De Viribus Naturæ in Statu lapso.

Num *Vires Naturæ in Statu lapso ante Gratiâ Regenerationis valeant ad Conversionem Peccatoris, Bonum Spirituale, aut ad opera quæ divinæ Voluntati accurate respondeant?*

Quæst.

Negatur contra *Pelagianos*, neq; cum *Semi-Pelagianis* *Vires* istas ad *Velle* quod bonum est sufficere statuimus, neq; adhuc cum *Sectis* sequioribus censemus *Externum* Evangelii præconium, aut *internam* solummodo mentis *Illuminationem* (ac si *Voluntas* interno & efficaci auxilio non indigeret) sufficere ad *Conversionem* salutarem.

Resp.

Quamvis enim *Voluntas* in *Conversione* tanquam *Libera facultas* quemlibet actum suum elicit; est tamen ex *Gratiâ præveniente* (sive *pravos affectus* reprimente, sive *vires naturales* corroborante, aliove occulto & modo nobis incognito)

Quæst. *nitō*) quod adjuvetur; ut *Velle possit*; & ex *Gratiâ* subsequente, quod postea porro *vellit* & *perficiat quod ad Salutem expedit*. Unde si quæatur, *An voluntas habeat se activè an passivè in primo Conversionis Actu* (ut inquirere solent qui materiam hanc diligentius rimantur) Respondere licet.

Resp. Merè *passivè* respectu *Gratiæ convertentis*, illamq; *aptam reddentis ad volitionem debitam elicendam*; & tum *passivè* tum *activè* respectu *Volitionis ipsius Elicitæ*; adeò ut, dum liberè volumus & agimus, meritò agnoscimus cum *Apost. Phil. 2. 13. Deum esse qui operatur & velle & perficere pro suo beneplacito*.

Impotentiam Naturæ ad Bonum spirituale testantur Scripturæ, *Gen. 6. 5. Omne fignentum cordis humani nunquam non malum esse. Ps. 14. 3. Non unum esse qui faciat quod bonum est; & Ps. 51. Cor novum creandum est. 2 Cor 3. 5. Non sufficientes sumus à nobis ipsis aliquid cogitare*.

Obj. Deus præcipit hominibus lapsis, ut sese *ad ipsum convertant*, *Ezek. 18. 31. & ut præstent pietatis officia*; frustra autem dantur præcepta mortuis, stipitibus, &c.

Sol. Adjuti & excitati *Gratia hæc peragimus*, quæ absq; illius auxilio sunt impossibilia; nec sine nobis, *ipse operatur omnia*, sed quod in nobis est facientibus non deerit subvenire, nec prævenire deerit quamdiu ductum illius sequi non desistimus.

Obj. Si homo *Lapsus* nullam habet potentiam ad bona opera, tum peccat necessariò, & si necessariò, non est poenâ dignus.

Sol. Quamvis peccet necessariò quoad Eventum, peccat tamen liberè quoad Principium; puniendus etiam justè non tam quia *necessitatem hanc sibi contraxit*, quàm quia *Gratiam ad conversionem sufficientem respuit*. Qui

Qui Naturâ determinatur ad malum, non liberè agit, sed homo lapsus dicitur ad malum determinari, & nihil boni posse. Obj.

In genere ad malum determinatur, non ad Singulas actiones malas. Sol.

Opera quædam Heroica, quamvis Civilia tantum, fuerunt Deo grata, & ab eo quandoq; remunerata; ut Liberatio populi è Captivitate, & Cyri Edictum de Templo re-ædificando, Obstetricum Egyptiacarum pietas, Ninevitarum pœnitentia: his adde bona Opera Ethnicorum quorundam, ut, Aristidis Jusitiam, &c. Actus externos Cultûs divini, Auditionem & Lectionem Verbi, Orationes ardentes, Jejunia, &c. Obj.

Homines tantum minus malos reddunt, & quandoq; remunerantur, sed præmio temporali. Sol. I.

Non bona fuerunt, quoad fontem & finem. 2.
Non ex fide & Dilectione Dei profecta fuerunt, nec ad honorem Dei unicè directæ.

Opera istiusmodi sunt defectiva, & defectus eorum non nisi propter Christum remittendi. 3.

Multi rectè credunt (quamvis carnis operibus indulgeant) alios peccatorum suorum pœnitet (etiâsi ob metum pœnæ) & nonnulli Deum diligunt (saltem ob commoda sæcularia ab eo percepta) sed credere, Deum diligere, pœnitentiam agere, sunt Opera Deo grata. Obj.

Quoad materiam Actûs hæc opera præstant, sed bonitate integrali destituta, quia non ex vero amore justitiæ, aut intentione, sincerâ placendi Deo progrediuntur. Sol.

Cornelii Eleemosynæ fuerunt Deo grata.

Obj.

Habuit notitiam Christi adventuri.

Sol.

Si opera ante Gratiam Christi habeant rationem peccati, tum ante Gratiam abstinendum est ab operibus moraliter bonis, & ab Externis actibus divini cultûs. Obj.

Abstin-

Sol. Abstinendum est à peccatis quæ per se talia sunt, quæ autem peccata sunt per accidens præstanda potius sunt, & defectus emendandi. Ex malis minus est committere peccatum per accidens, quam ut omittendo debitas actiones Rei sumus peccati per se.

Obj. Dantur Actus præparatorii ad Gratiam Justificationis & Sanctificationis qui grati sunt Deo; quales sunt *peccati agnitio, Vitæ ante-actæ detestatio, Desiderium Reconciliationis cum Deo, &c.* Ergo ante Gratiam de quâ agitur, fieri possunt opera Deo grata, & in Ordine ad Gratiam.

Sol. Hi Actus præcedunt *Justificationem* sive *Remissionem* strictè sumptam pro *absolutione* peccatoris, non quâ latè prout fides & Actus illi ad *Remissionem* requiruntur.

Sanctificationem strictè sumptam pro habituali mutatione per habitus infusos, non latè quæ complectitur illius initium, progressum, & complementum.

Obj. *Habenti dabitur*, Matt. 25. 29. i. e. *utenti*. Quod *2 Tim. 4. 8.* meritum de congruo negari non potest ob convenientiam ad Bonitatem divinam, quâ Gratia Spiritualis Naturæ vires benè exercentibus non denegabitur.

Sol. Utut Deus Gratiam non denegaret iis qui vires naturæ benè exercuerint, illud esset solummodo Benignitatis infinitæ indicium, ubi non minima ratio meriti intervenit, esset nimirum Dignatio indebita, & non Operi proportionata remuneratio.

*Da tua, sed quæ non debes, proportio & adfit;
Non aliter meritum dixeris esse tuum.*

Præ-

Proportionem *aequalitatis* inter *Opera* & *Remunerationem* nequaquam agnoscimus; neq; proportionem convenientiae ad Naturam Operum, sed naturæ operum *discordem* & *improportionatam Benignitatem*. Et si quid præmii jure sperent operantes (ut 2 *Tim.* 4. 8.) illud in Dei promissione solummodò, non operis dignitate fundatur.

SECTIO · V.

De Peccato Actuali.

Peccatum *Actuale* est *Actio* vel *Omissio* contra *Legem Dei*, 1 *Joan.* 3. 4. ἡ ἀμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία. *Actio* vel externa vel interna, non quæ *Rationi* tantum repugnat (quæ apud Philosophos quandoq; fuit illius definitio) nam ipsa *Ratio* subinde peccat, nisi sit à Deo illustrata; multo minus est (quod somniant Libertini) *Id*, quo quis se peccare putat.

Naturam positivam non habet, sive *Physicam*, sive *Metaphysicam*, omne enim *Ens* istiusmodi est à Deo. Sed interdum *Efficacia* Peccato tribuitur in Scripturis; estq; sanctitati contraria, *Rom.* 8. 7. quia motus aut actio cui peccatum inhæret, vi illius privationis adversatur motui aut actioni sanctæ.

Hujus *Efficiens* non est (a) Deus aut Provi-
dentia illius, quamvis peccatum permittat & (b)

(a) *Gen.* 1. 31. *Ja.* 1. 13. (b) *Gen.* 50. 20.

ordinet, (unde Causa Ordinatrix & Moderatrix est, ut locutus est *Iosephus*, non Effetrix) sed prava hominis (c) *Voluntas*, (d) *Diabolus*, (e) *Consuetudo peccandi*, & *Mundi* (f) *Scandala*.

(c) *Jac. 1. 14.* (d) *1 Chron. 21. 1.* (e) *Rom. 2. 5.*
(f) *Matth. 18. 7.*

Forma.

Hujus Forma est ἀνομία, seu privatio rectitudinis, non autem otiosa sed actualis, sicut *Strabismus in oculo*, sive *Membri alicujus distortio*, qua totum corpus non modò deforme redditur, verum etiam Naturali partis illius situ & ordine ad reliqua membra non retento, & foedum aspectu, & ad operationes rite obeundas ineptum & impotens evadit.

Adjunctum.

Peccati Adjunctum est Reatus, qui apud

Jurisconsultos, est *Status & Conditio*, in qua Rei sunt antequam absolvantur.

Theologos, est *Obligatio ad pœnam*. Quidam autem distinguunt inter

Reatum

Culpæ, qui est ipsa interna favoris Divini indignitas, sive aptitudinalis Ordinatio ad pœnam, ac damnabilitas quæ est inseparabilis à peccato.

Pœnæ, estq; Actualis Ordinatio ad pœnam, quæ separari potest in fidelibus. Nulla est condemnatio iis qui sunt in Christo, *Rom. 8. 1.* non dicit, nulla est condemnabilitas.

Macula.

In Peccato præter Reatum consideranda est *Macula* sive *Labes*, quæ inde animæ adhæret, *Matth. 15. 11.* quod exit ab ore hominem polluit, hinc peccatum quandoq; dicitur *Immunditia*, *Vulnus*,

Vulnus, Morbus, & Sanctificatione tollitur; quemadmodum respectu ad Reatum vocatur *Injuria, Offensa, Crimen, Delictum, &c.* & *Justificatione tollitur*; Macula tamen peccati Originalis manere censetur post Baptismum.

Atq; Hæc macula seu Turpitude, non est mera Gratiae *privatio*, sed Creaturæ pollutio, quæ ut suprà dictum est *Strabismo in oculo* comparatur.

Effectum Peccati est { *Æterna*, de quâ cap. ult. *Effectum.*
Pœna, eaq; vel { *Temporaria*: Huc præter

internos angores & cruciatus Conscientiæ, referendæ sunt variæ Calamitates & Miseriæ quibus vita humana subjicitur; ut & Mors ipsa, cui non modo Impii, sed & Pii obnoxii, sunt; hoc tamen discrimine, quod Pii obtingunt ad *μαρτυρίαν, δόξαν, αἰσχύνην, ὑποταγήν*, sed non ad Satisfactionem pœnalem, & si pœnis annumerentur quatenus odii divini in peccatum & paternæ displicentiæ indicia; non tamen sunt pœnæ propriè dictæ, & Justitiæ *Vindicatrici* satisfactoriæ, *Rom. 8. 1.* Christi Satisfactio absolutè perfectæ est, *Heb. 10. 14. Sunt jam Filii & Reconciliati*, *Joan. 1. 12, 13. Rom. 5. 9.*

Peccatum est vel Omissionis vel Commissionis, in utroq; est *privatio*, in Peccato *Omissionis* est totius Actûs debiti Omissio, ut in *Matt. 25. 42. Esurivi & non cibastis, &c.*

In Peccato *Commissionis* est *privatio* Ordinis, seu Rectitudinis Actûs; quæ Rectitudinis *privatio* respicit

vel, { *Substantiam* seu *Materiam* Actûs, quando committitur id quod Lege Dei directè prohibetur; ut si quis colat Deos alienos, aut homicidium patret.

{ *Modum* Actûs, quando res fit, sed non eo quo præcipitur aut permittitur modo scilicet

Si non a *Recto* prodeat *principio*; ut ex verâ fide, & puro corde, sive bonâ Conscientiâ: Gentes enim quæ sunt Legis fecerunt, *Rom. 2. 14.* sed in hoc defectivè.

Si non propter *debitum finem*; ut cum Pharisei orârunt, & Eleemosynas erogârunt, ut Gloriam ab hominibus aucuparentur.

Si non cum *debitis circumstantiis*; ut cum Filii *Aaron* ignem alienum intulerunt Altari; cum *Israelitæ* sacrificârunt in Excel-sis; cum Christiani quidam libertate abutebantur cum Infirmorum Scandalo.

Interea verò quemadmodum Actio Bona non est, nisi integras suas causas habeat; ita mala est ex quolibet defectu.

Per se, quod lege simpliciter prohibetur est.

Per accidens, quod Lege quidem mandatur, sed ob defectum Modi alicujus supra dicti, sive ob Omissionem *debiti principii*, *finis*, *aliusve circumstantiæ* Deo displicet; ut *Aristidis fustitia*, &c.

Obj. Si Virtutes Gentilium erant Peccata, ab iis est abstinendum.

Emen-

Emendandi sunt Defectus, qui improbantur; Sol.
& qui in circumstantiis quibusdam duntaxat defecerunt; minùs peccarunt, quam qui Actus ipsos prorsus omiserunt.

Externum; vel *Factis*, Jac. 2. 11, 14. *Verbis*, Jac. 3. 2, 9, 10. vel *Gestibus*, Gen. 4. 6. & 31. 2.

Internum; *Mentis*, Gen. 6. 5. Rom. 1. 23. *Voluntatis*, Luc. 13. 34. *Affectuum* & *Appetuum*, Rom. 8. 7. Gal. 5. 16, 17.

Regnans, cui peccans non repugnat, sed se subicit, Rom. 6. 12, 14.

Non regnans, cui peccans repugnat, & cuius eum pœnitet, Rom. 7. 17.

Contra Conscientiam, quod à scientibus & volentibus committitur.

Non contra Conscientiam, ut peccata *Ignorantiæ*, 1 Tim. 1. 13. aut *Infirmitatis*, Gal. 5. 17.

Spirituale, quod Spiritum seu Animam contaminat; ut *Idololatria*, *Hæresis*, *Desperatio*.

Carnale, quod corpus etiam polluit; ut *Ebrietas*, *Adulterium*, *Homicidium*, &c.

Remissibile, quod non ex Naturâ suâ, sed respicientibus est remissibile, & propter Christum; *quamvis grave sit, remittitur*, Matth. 12. 31.

Irremissibile est, in Spiritum Sanctum,

{
vel,
{
Commune; ut quodvis peccatum Impœnitentium.
Singulare, & quod *irremissibile* κατ' ἐξοχήν
 vocatur, est veritatis Evangelicæ per
 miracula aliasve Spiritûs sancti operationes à Christo firmatæ, malitiosa
 & finalitèr perseverans abnegatio &
 oppugnatio, *Matt.* 12. 31, 32. *Mar.*
 3. 28, 29, 30. *Luc.* 12. 10.

Quamvis omne Peccatum sit in Sp. sanctum, utpote in Deum Triunum, hoc tamen ità denominatur, quia contrà propriam Spiritûs S. Operationem committitur, quâ convinci debent peccatores in ordine ad Salutem.

Quamvis etiam quodvis peccatum absq; pœnitentiâ sit irremissibile; non tamen omne peccatum cujus peccatorem non pœnitet est peccatum in Sp. S. κατ' ἐξοχήν; sed Peccatum quod suâ Naturâ impœnitentiam inducit; utpote quod Salutis media, quæ à Spiritu S. parantur & exhibentur prorsus rejicit & aspernatur; scil. *Verbum Evangelii, Operationes Spiritus S. Ipsius Christi meritum*, &c. ità ut nulla pro Peccato illo supersit Hostia, Medicamen, aut Remedium.

CAPUT VIII.

De Gubernatione Hominum post
Lapsum.

SECTIO I.

Post Lapsum Deus Homines gubernavit
juxta tenorem fœderis Gratia.

Fœdus Gratia est, quo Deus pro (a)
summâ suâ misericordiâ Hominibus (b) Lapsis,
Redemptionem è statu peccati & Miseria, nec
non (c) auxilia unicuiq; pro statu suo neces-
saria ad Conditionem illius (modo per Redem-
ptorem acceptabili) prestandam, suppeditare
pollicitus est, (d) Fide (cui necessariò annexa
est Obedientia Evangelica) restipulatâ.

(a) Gen. 3. 15. Luc. 1. 54. ut memor esset misericordia,
Ezek. 16. 6.

(b) Gen. 3. 15. Semen Mulieris Caput Serpentis contritu-
rum promittitur.

(c) Mar. 16. 15, 16. Joan. 3. 16.

(d) Deut. 30. 6, 8. Circumcidet Jehova cor tuum ad dili-
gendum Jehovam. Jer. 31. 33. Indam Legem meam, &
cordi insculpam, & ero iis Deus, & erunt mihi populus.

Quenam in Fœdere esset Gratia, si facta fu-
isset sub conditione impossibili? Significatione
generali Evangelium quandoq; nuncupatur.

Fœderis hujus Partes sunt, *Promissio Dei*, & *Stipulatio nostra*.

1. *Promissio Dei Gratuita*, hâc formulâ sæpe traditur [*Se Deum nostrum fore*] Brevis quidem Verbis est, sensu autem amplissima; utpote quâ comprehenduntur quæ in Scripturis sparſæ sunt Promissiones, ad fœlicitatem Vitæ tum præsentis tum futuræ spectantes, *Jer.* 24. 7. & 31. 33.

2. *Stipulatio à parte nostri*, quæ communiter dicta est Fides, cui necessariò annexa est Obedientia *Evangelica*, *Gen.* 17. 1. *Ego sum Deus omnipotens; indefinenter ambula coram me, & sis perfectus*, *Rom.* 4. 13. *Non enim per Legem*, i. e. per fœdus operum, erat *Promissio Abrahamæ* aut *Semini* ejus, *ut hæres mundi esset*, sed *per justitiam fidei*.

*Conditio
fœderis.*

Conditio Fœderis Gratia variis modis effertur in Scripturis, videlicet, nunc hâc nunc illâ virtute; nunc uno nunc alio pietatis Exercitio tanquam absolutè necessariò. Interdum *Fides* quasi conditio illius assignatur, *Act.* 16. 31. *Crede in Christum & salvaberis*. Interdum *Resipiscentia*, *Luc.* 13. 3. *Nisi pœnitentiam agatis, vos itidem peribitis*. Interdum *sanctimonia*, *Heb.* 12. 14. *Pacem sectemini cum omnibus, & Sanctimoniam sine quâ nemo videbit Deum*. Attamen quoties non nisi singularis aliqua obsequii nostri portio exprimitur, sensu adeò generali sumenda est ista pars, ut totum obsequii nostri, juxta tenorem *Evangelii*, in eâ contineri, aut cum eâ connecti subintelligendum est. Deum enim non nisi *perfectam* obedientiam à nobis ipsi

sis vel à sponfore, nostro loco, tum expectare tum acceptare credimus *Exod. 34. 7. Nullo pacto fontem absolvet.* Per Lapsum *Adami* violatum erat *fœdus operum*, Lex autem Operum menti illius in Creatione indita, istiusq; Legis obligatio non tum cessavit, neq; stante mundi Fabricâ cessabit unquam, *Matth. 5. 17.*

Sub Evangelio Deus pœnitentibus remittit peccata, non remittit Obedientiam, sed eam à Christo exigit quatenus pœnitentes in eâ defecerunt. Si quidem Legis obligationem remitteret, non esset peccatum remittendum; *ubi enim nulla Lex, ibi nulla Transgressio.*

*Quomodo
requirun-
tur opera
sub fœdere
Gratia.*

Dein nisi Obedientia perfecta requireretur sub Evangelio, non tenerentur Fideles, orare, ut imperfecta sua Obedientia, & defectus sibi condonentur. Requiritur ergo perfecta Obedientia, exhibetur autem quoad perfectionem *Partium* ab ipsis Fidelibus, quoad perfectionem *Graduum* à Christo Mediatore, & rectius sentiunt multi proculdubiò quàm loquuntur, qui docent *sinceram* solummodò, non *perfectam* Obedientiam *deberi* sub Fœdere *Gratia*. Aliud enim est, non deberi, aliud Dei Gratia ab ipsis personis fœderatorum simul ac à Mediatore suo acceptari.

Postquam violatum erat fœdus operum, atq; aliud ex ineffabili gratiâ sancitum, Deus Legem *Naturæ* (paucis quibusdam pro ratione circumstantiarum additis) per Mosen repetiit; atq; obsequium Lege *Naturæ* præscriptum sibi ab homine nunquam non deberi, & se per Lapsum hominis fœdifragi jus suum nullatenus abdicasse ostendit, nec non ejusdem repetitione populum suum ad Obsequium præstandum excitavit.

Hic

Hic insuper expediât, etiam alia quædam de Conditione Fœderis hujus assurrectura dubia, paucis hisce Thesibus prævenire.

Fides 1. Interdum *Fides*, interdum *Obedientia*, eaq; *perfecta*, tanquam *Conditio* hujus Fœderis exigitur in utroq; Testamento.

Rom. 3. 21, 22. *Nunc verò absq; Lege Justitia Dei patefacta est*, comprobata testimonio *Legis & Prophetarum*. *Justitia*, inquam, *Dei per fidem Jesu Christi in omnes & super omnes qui credunt*.

Obedien.
eaq; perf.

Rom. 10. 5. *Moses enim describit justitiam quæ est ex Lege*, his verbis *qui præstiterit ea vivet per ea*. Gal. 3. 12. *Qui fecerit ea homo, vivet per ea*. Lev. 18. 5. *Observate statuta mea & jura mea, quæ si fecerit Homo, vivet per ea*. *Levissima etiam transgressio est mortifera*, Gal. 3. 10. *Maledictus qui non manserit in omnibus quæ scripta sunt in libro Legis hujus faciendo ea*.

2. Absoluta & perfecta illa *Obedientia Legi* debita frequentius & apertius in Veteri Test. & *Fides* rarius & obscurius quam in Novo exigitur. In Novo *Justitia nostra*, utut imperfecta, manifestius & sæpius per *Justitiam Christi* acceptabilis & consummata declaratur, quàm in Veteri; unde Joan. 1. 17. *Legem per Moysen datam esse, Gratiam vero & veritatem per Christum advenisse*, legimus.

3. Frequens & apertior illa *Legis Exactio*, scil. perfectæ *Obedientiæ* à nobis impotentibus, totaq; *Legis Oeconomia* subordinata erat ad *Fidem in Christum*; nec non *Legislator* hoc ipsum præcipuè designasse videtur, ut impotentia nostræ convicti, ad Christum per *Fidem* ferremur,

mur, & deficiens obedientia nostra in Justitiâ Christi perfectionem suam inveniat, & complementum. Rom. 10. 4. *Finis Legis est Christus ad justitiam cuivis credenti*, scil. ut de peccato convicti ad Christum deducamur, & per eum à maledictione Legis liberemur. Gal. 3. 22. *Conclufit Scriptura omnes sub peccatuo, ut promiffio ex fide J. Christi daretur credentibus* — v. 24. *Lex Pædagogus noster fuit ad Christum.*

Fædus Operum & Gratiæ non inde nomina sua reportârunt quod in illo fœderati ad Opera tenebantur, quæ in hoc omitti tutò, & negligi possint; debitum enim Obsequium Voluntati divinæ, sive Opera, in utroq; exiguntur, Justitia nimirum divina, quæ æqui boniq; ratio est, & Æterna Lex Sanctæ Dei naturæ adeò congrua est, ut non hujus, prout nec illius ulla sit mutabilitas aut Variationis adumbratio. Quoties igitur, & quocunq; modo aut nomine *Lex* ista Æterna hominibus patefacta fuerit, sive *Lege Naturæ*, sive *Lege Operum*, sive *Lege Morali*, sive *Lege Christi* (quas omnes Appellationes Actionum Humanarum Norma, prout occasio tulerit, sortita est) firma & immota stat quâ Lex in omni fœdere præceptis Stipulatis obsequium exigit, hisce modò adjunctis innovata.

1. Quòd Transgressio, *antequam Fædus Gratiæ nobiscum Deus inierat, reatum fixum, & (quantum conjectari potuimus) immobilem* adduceret, haud imparem reatui, quem Transgressio etiam sub *Fœdere Gratiæ* peccatoribus adfert, hujus tamen Transgressionis *reatus* juxta tenorem *Fœderis Gratiæ* est *expiabilis & remissibilis*.

2. Quòd

2. Quòd sub *Fœdere Operum* exigebantur Opera sive Obedientia Voluntati Divinæ ab ipsis Fœderatis, idq; Viribus Creatione concessis, præstanda, sub *Fœdere Gratia*, Opera paritèr à fœderatis exiguntur, non quidem omni ex parte in propriis personis præstanda, sed in quo deficiunt, ex meritoria Christi justitiâ supplenda.

3. Gratia ministratur sub *Fœdere Gratia*, quâ Conditio fœderis, utcunq; viribus naturæ longè major, redditur possibilis.

Etiam si Promissio Dei de Fine (scilicet, de *Vitâ aternâ*) *Conditionalis* sit, Promissio de Mediis, à parte Dei conferendis, nimirum de Gratia suâ sive auxilio ad Conditionem illam implendam sufficienti, absolutè fieri videtur, Jer. 31. 33. *Indam Legem meam intimo eorum, & cordi eorum inscribam eam, & ero iis Deus, & ipsi erunt mihi populus*, Ezek. 36. 25. *& aspergam Vos aquâ mundâ, ut mundemini ab omnibus pollutionibus, & ab omnibus stercorebus vestris mundabo Vos*. Huc spectant etiam Promissiones de Circumcisione Cordis ut Legem observent. Deut. 30. 6, 8. Adde quod in Fœdere cum *Abramo* promisit *se daturum* ut ipsi *serviamus*, Luc. 1. 74. Matth. 11. 30. *Fugum Christi facile, onus leve*. 1 Joan. 5. 3. *Mandata non gravia*.

Conditio
per auxilia
possibilis
redditur.

Quemadmodum sub fœdere Operum vires Naturæ sufficiebant *Adamo* ad præstanda quæcunq; in mandatis habuit; adeò ut potuerit non peccasse, *modò voluerit*; ita sub Fœdere Gratia (quo dissolvenda erant Opera Diaboli, & Status Fœderatorum instaurandus) vires Naturæ per lapsum amissæ, per auxilia Gratia adeò adjuvantur,

tur, ut *Conditio Fœderis* quæ *Viribus Naturæ* impossibilis erat, *Dei Gratiâ* (quæ semper præstò erit eâ non abutentibus) inde possibilis evadit; atq; *Homini Gratiæ divinæ* non obstinatè reluctanti, illud [*posse si velit*] quasi postliminio reconcessum esse videtur, sive pro ratione oneris obsequii, quod nobis *Deus* imponit, ita vires auget, ut id ferre & facere valeamus. Hinc 1 *Joan.* 5. 3. *Mandata ejus non gravia* esse dicuntur; (ut à quibusdam res illustratur) etsi pondus decem *Librarum* sit grave tenero *Infanti*, viginti tamen *Librarum* pondus leve videbitur eidem adulto, propter virium *Incrementum*.

Non quidem *Omnibus* vires quæ *necessitatem superandi* afferunt, seu *Gratiam* ad conditionem *Fœderis præstandam irresistibilem*, impertit *Deus*; à nullis tamen subtrahit *Gratiam* ad *Obsequium necessariam*, imo neq; sufficientem neq; *Efficacem* ullis denegat, donec per ipsos stet, quòd non faciant quæ ad salutem requiruntur?

Theses aliquot de Gratiæ Sufficientis necessitate & auxilio, & operandi Ordine, idq; vi Fœderis.

1. *Liberum Arbitrium* adeò vulneratum esse agnoscunt ipsi *Jesuitæ Molina & Bellarminus* ut non possit bono consentire antequàm novæ vires gratiosæ illi concedantur; frustra ergo lites movent, an mortuum sit & penitus amissum: perinde enim est an vulneratum solummodò, an mortuum; dum nihil possit, quod ad *Salutem* valeat, non acceptis novis viribus.

2. *Spi-*

2. Spiritus S. non iis deest qui, quod in se est, facere non abnuunt, *Apoc. 3. 20. ad Ostium stat, & pulsat*; atq; etiamsi virium naturalium non sit Ostii apertio, in illis tamen qui Voluntariâ malitiâ non resistunt & obicem duritiei non opponunt, vult hoc operari, ut possint Cor aperire, *Gerhard. in loc.* Saltem intranti non obfistere.

3. Initio Conversionis Voluntas se habet *passivè*, donec Vires à Dei Gratiâ accepit, quibus *Velle possit*, ipsa autem Voluntas primum *Volitionis actum elicit*; &, quod per Gratiâ potest, illud *ipsa vult*; nimirum ferveret, gliscet, & accrescet Sacer ille Spiritûs S. *Igniculus*, nec non animum ad salutaria pietatis studia planè incendet, nisi obstinata oppugnationis frigida confundatur, contristetur, extinguatur.

4. Gratia Dei (ad, quod melius est, agendum, necessaria) semper adest eam non rejicientibus virtute fœderis Gratia, quod ne quidem fingere possumus *pactum* fuisse sub conditione undiquâq; impossibili, sed quæ per Gratiâ possibilis redderetur. Statim enim post Lapsum promittebatur Generis Humani instauratio per *Semen mulieris*, Christum scil. qui contriturus erat caput Serpentis, & *in hoc patefactus ut dissolvat opera Diaboli*, 1 Joan. 3. 8. In eo autem consistit ista per Christum Instauratio (quod ad rem spectat quæ præ manibus est) ut tum à peccato & morte liberemur, assumptis in se illius poenâ & reatu, tum ut fractæ Naturæ Vires, quibus ante Lapsum *Prolaplasti potuerunt non peccasse*, reparentur auxiliis Gratia, sive ad meliorem statum renoventur. Quæ quidem auxilia nume-

numeranda sunt inter Bona fœderis illius quo Vitæ tum præsentis tum futuræ Bona promittuntur. Auxilia etiã illa sunt *Sufficientia*, aliàs sequeretur Deum (quod absit) *haud sincere cum hominibus egisse*; imò Efficacia & certò salutifera, nisi peccatores ipsi sufflamen injicerent, & Gratiaë sufficienti pertinaciter obnitentes Salutare Dei consilium (quantum in se) rejicerent & irritum redderent. Gratia enim Divina, virtute hujus Fœderis, nec deest petentibus quâ peccato resistent, nec deerit ut petant, si petere *velint*, imò prævenit ut petere & accipere velint, modo prævenientem & *trabentem sequerentur*, Jer. 31. 33. *Hoc est fœdus quod pangam cum domo Israelis, indam Legem meam menti eorum, & cordi eorum inscribam eam, &c.* Ezek. 36. 26, 27. *Dabo Vobis cor novum— & Spiritum meum ponam in medio Vestri, quo faciam ut in Statutis meis ambuletis, &c.* Promissiones de *Fine*, scil. *Vitâ æternâ*, sunt Conditionales (ut suprà dictum est,) de Mediis autem necessariis (à parte Dei) sunt *Abolutæ*. Hæc dicuntur quidem per Prophetas illos de futuro, non quòd etiã tum temporis non erant, sed quòd non erant tam illustria, sicut & in istis locis Deus pollicitus est remissionem Peccatorum, non quasi tum nulla esset Remissio, sed quia non tam celebris & enitescens, quam cum emissi fuerunt Apost. ad prædicandam pœnitentiam & remissionem peccatorum.

*Macc. 1.
L. C. c. 8.
de Fœdere.*

Sunt qui Fœdus Gratiaë non ante *Abramum* *Quando pactum fuisse docent*; alii rectiùs statuunt illud sanciri Promissione illâ celebri, Gen. 3. 15. *de Semine Mulieris caput Serpentis contrituro.*
Chri-

Christus enim est illud Semen Mulieris *Gal. 4. 4. in quo solo salus*, *Act. 4. 12. Adamum* aliosq; ante *Abrahamum* remissionem & salutem obtinuisse vix aut nè vix ulli dubitant. Adde quod ad Christum applicari verisimillimum est Oraculum illud protevangelicum in *Ep. ad Rom. 16. 20. Deus pacis conteret Satanam sub pedibus vestris gratia Domini nostri J. Christi*, *Apoc. 12. 9. Draco antiquus Serpens qui vocatur Diabolus, & Satan as ejectionis est in terram.*

Porro *Abelis, Enochi, Noë Fides* (cui nullus fuisset in Religione locus) recognita, *Heb. 11.* Nec non *Sacrificia* *ἱεστυα*, primis illis temporibus, Deo à piis oblata, idem haud dubitandum relinquunt.

SECTIO II.

Fœdus Gratia unum est Substantiâ; quoad Administrationem autem distinguitur

in { *Vetus,*
Novum.

Quotuplex
 Fœdus
 Gratia.

Unum est Substantiâ, *Unus enim est Mediator*, *1 Tim. 2. 5. & proindè Unus reconciliandi modus tum Veteri tum N. Test. Heb. 13. 8. Christus idem heri, hodiè, & in sæcula. Joan. 8. 58. antequam Abraham fuit, Ego sum.*

Conditiones etiam principales eadem sunt in *V. & Novo Test.* à parte Dei Salus per Redemptorem, à parte Hominis Obedientia fidei, *Act. 15. 11. Per Gratiam Domini nostri J. Christi credimus salvari quemadmodum & illi, & 10. 43.*
 Huic

Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum per nomen ejus quemvis recepturum qui crediderit in eum.

Vetus Fœdus erat, quod Redemptoris, Bonorumq; per eum conferendorum Promissionem, Fideiq; & (quod cum eâ necessariò connectitur) Obsequii Evangelici restipulationem complectitur.

Fœdus enim Gratiæ (ut ut obscurius) in Veteri Test. annunciatum fuit, illiusq; tum Signis & Sacrificiis adumbratum, tum Sacramentis, præcipuè Circumcisione & Paschate obsignatum: Vetus hoc sæpè renovatum & confirmatum fuit, scil. cum Abrahamo, Gen. 17. 1. &c. & cum Isaaco v. 19. 21. Jacobo Lev. 26. 42. cum Davide, 2 Sam. 7. 12. Act. 2. 30. unde appellatur Fœdus Patrum, Mal. 2. 10.

Quando Deus cum Abrahamo & Posteris ejus fœdus renovavit, & Promissionem de Adventu Messia ad Semen illius restrinxit, num alios omnes à Gratiâ salutarî omninò, aut quousq; exclusit, non adeò constare videtur, quin restet dubitandi materia. Vide Curcel. de necess. Cognit. Christ. 11. 31. &c.

In omni fœdere Divino Conditionem à parte nostrâ stipulatam Lege aliquâ præscriptam fuisse observavimus, ità sub Fœdere Operum Lege Naturæ, mentibus hominum in Creatione inditâ, ad Obsequium fœderatum obligati fuimus, & quamvis fœdifragi, Lege tamen eadem etiamnum aliquousq; obstricti perstamus.

Præter Legem istam, alias etiam post Lapsum sanciri oportebat, quum enim communes justî rectiq; notiones non modo lituris quibusdam ex lapsu conspurcatæ, sed etiam ingruentibus tenebris obscuriores indies redderentur, non cuivis, quid justum rectumq; esset, nè quidem in civilibus, facile erat determinare; hinc ergo

Q

præter

*In omni
fœdere
Conditio
Lege ali-
quâ præ-
scribitur.*

1.

præter Legem Naturæ (de quâ in priori cap) alia, in Infirmitatis nostræ subsidium, necessaria fuerunt, *Humana & Divina.*

1. *Humana* seu *Civilis* est ex communibus iusti & iniqui notionibus particularis determinatio pro conditione personarum, locorum & temporum elicitæ & autoritate Magistratuum sancita. Hæc non est hujus loci, nisi quatenus conscientiam attingit.

Quæst. Num *Lex Humana Conscientiam obliget, sive Civilis sit sive Ecclesiastica?*

Resp. *Lex Humana* non obligat Conscientiam primariò, immediatè, & per se, sed secundariò, indirectè, & mediatè, nempe virtute Legis Dei quâ tenemur Superioribus nostris obsequi, *Rom. 13. 1, 2. 1 Pet. 2. 17.* nisi Leges eorum planè vitiosæ & intolerabiles fuerint.

Autoritatem ergò Divinam sibi arrogat Papa, dum jus sibi sumit Leges suas sancienti sub peccato mortali, & ex peccato, *non peccatum, & ex non peccato peccatum faciendi.*

2. *Divina Lex* est, vel

1. *Juris positivi & arbitrarii*, qualis erat *Lex cibaria*, *Gen. 1. 29, & 9. 3.* *Lex de Arbore Scientiæ Boni & Mali*, nec non *Mosaica Ceremonialis*: In Legibus his & similibus ferendis Deus Libertatem & Authoritatem ostendit; ex Beneplacito illius processerunt; & harum Respectu Res bonæ sunt, quia præceptæ.
2. *Juris necessarij*, qualis *Lex Naturæ* suprâ laudata, & *Moralis Mosaica.*

Lex Divina celeberrima, illa erat per *Mosén* *Israëlitis* data, quæ

vel

vel { *Moralis,*
Ceremonialis,
Judicialis.

1. *Moralis*, quæ & *Decalogus* dicta, eo quod decem Verba seu præcepta celebria continet de Officiis perpetuis erga Deum & Proximum, definitur perpetua vivendi regula divinitus sancita, continens æternam Sapientiam & Justitiam Dei, primùm hominibus in Creatione insita, ac in Monte *Sinai* postmodum repetita, duabus tabulis comprehensa Pietatem & Justitiam sive Dilectionem Dei & Proximi repræsentantibus, *Matth.* 22. 37, 38, 39.

Decalogus est quasi Legis Naturalis apographus: Ipsum enim præceptum quartum *Morale* est, quoad Substantiam, licet *Ceremoniale* quoad Determinationem certi temporis fuerit. Deo enim deberi Cultum aliquem *Exteriorem* & *Solennem*, ipsa Ratio Naturalis dictat; & Gentium omnium consensus comprobat, at quo modo & tempore exhibendus ab illius voluntate solâ pendet.

Graviter errant, qui docent Deum posse totum *Decalogum*, in quo *Lex Naturæ* exarata est, ita mutare, ut contraria omnia justè fiant.

Deus *Abrahamo* præcepit filium suum mactare, tentandi duntaxat gratiâ; nempe ut constaret, num jussa capefferet, & ad ea præstanda se sine morâ accingeret; non enim inde sequitur, Deum voluisse *Isaacum* immolari; imò mactari noluisse Eventus nos certos reddidit. Quinetiam *Israelitæ* illius jussu spoliârunt *Ægyptios*; sed non præter jus fasq; id factum. Deus enim, supremus Mundi Dominus, de Bonis in eo contentis pro arbitrio statuere potuit. Et

quâ Iustus Judex *Ægyptiis* adempta *Israelitis* tradere in Laborum suorum remunerationem.

2. *Ceremonialis* est, quæ Ritus Ecclesiasticos ad Cultum Externum spectantes præscripsit.

3. *Judicialis* est, quâ Civilem *Israelis* Societatem regi oportuit.

SECTIO III.

Fœderis hujus *Sigilla* fuerunt $\left\{ \begin{array}{l} \textit{Sacrificia.} \\ \textit{Sacramenta.} \end{array} \right.$

Sacrificia. In more fuit antiquitûs, ut infan-
ciendis fœderibus adhiberentur *Sacrificia*; non-
nunquam cum ritibus qui horrorem perjurii
fœderatis incuterent; unde fœderati dicuntur
fœdus percussisse cum Deo super *Sacrificiis*, &
Sanguis Fœderis, de quo *Zach.* 9. 11. erat san-
guis Animalium quæ in *Sacrificiis* offereban-
tur: eoq; sanguine figurabatur Sanguis Christi,
quo fœdus Dei cum populo suo obsignabatur,
& Quando fœdus cum *Abrahamo* pepigit Deus,
de Universo semine illius terram *Canaanitarum*
possessuro, *Gen.* 15. 9, 10. Offerebantur *Vitula*,
Capra, & *Aries*; & factâ pecudum dissectione,
transitio per partes figurabat modum quo dif-
cerptioni sive diræ morti decernebantur, qui à
fide datâ recederent, *Jer.* 34. 19.

In eo differunt *Sacrificia* & *Sacramenta*; quòd
in illis aliquid à nobis Deo, in his aliquid à Deo
nobis offertur.

Varia fuerunt in Veteri Test. *Sacrificiorum* ge-
nera, quorum præcipua appellabantur

Ἰλασινῆ, propitiatoria sive Expiatoria, ad Deum iratum propitiandum.

Εὐαγγελισινῆ, sive pacifica, sic dicta, quod vel à pacificatis cum Deo, vel pro Beneficiis (quæ pacis nomine apud Hebræos denotantur) acceptis, offerebantur.

Sacramenta Veteris Test. Messiam exhibendum præfigurantia erant,

vel $\left\{ \begin{array}{l} \text{Temporaria,} \\ \text{Fixa.} \end{array} \right.$

Temporaria, & *Extraordinaria*, ut *Diluvium*, *Transitus per Mare*, *Commoratio sub Nube*, *Manna*, *Aqua*, & *Petra*, nec non *conservatio Noë in Diluvio*, Signum erat *liberandæ Ecclesiæ*, &c.

Fixa, & *Ordinaria* erant *Circumcisio* & *Pascha*.

1. *Circumcisio* Sacramentum erat quatenus divinitus institutum, constans ex Signo Externo, & re Signatâ, quæ fuit consortium in fœdere, & *Circumcisio Interna*, seu *purgatio Cordis*.

Dicitur *Fœdus* perpetuum; eandemq; perpetuitatem de Templo & *Sabbato* prædicatam legimus, *Pf.* 132. 14. *Exod.* 31. 16. quamvis sub Evangelio desituris. Vox enim *Holam* non semper significat durationem sine fine, sed longum aliquod temporis spatium.

Christus, quamvis absq; peccato, circumciscus erat, ut testaretur se Fratrem nostrum, de Genere *Abrahæ*, Legi obnoxium esse, & ut *Sacramentorum* usum nobis commendaret.

2. *Pascha*; quoad vocem *Transitum* significat $\epsilon\lambda\theta\epsilon\iota\varsigma$, *Transitum* non Populi ex *Ægypto*, sed Angeli percutientis *Ægyptiorum primogenita*, & prætereuntis domos *Israelitarum*; figuratè autem *Agnus Paschalis* ipsum *Christum* denotat.

CAPUT IX.

De Fœdere Gratiæ Novo, Ejusq; Mediatore.

SECTIO I.

F*œdus Gratiæ* Novum est, quod Redemptore exhibito, eandem Bonorum Spiritualium Promissionem, quæ Veteri (sed clariùs propositam, & ampliori mensurâ) eandemq; Fidei & Obsequii stipulationem (uberiori autem gratiâ ad eam præstandam concessâ) complectitur; quodq; in N. Test. quod Evangelium specialitèr vocatur, annunciatum est, illiusq; Sacramentis Baptismo, scil. & S. Cœnâ obsignatum.

Ut propria Vocum quarundam hoc Argumento subindè occurrentium significatio clariùs innotescat, videndum.

1. Quomodo *Fœdus Vetus* & *Novum* conveniunt & differunt.
2. Quas acceptiones habeat *Vox Evangelium*, & quomodo differat à *Lege*.
3. De

3. De *Redemptione & Mediatione* in genere quædam breviter annotanda.

Hæc enim ad ea quæ sequuntur commodius viam aperiant.

I. In quibus conveniunt & differunt *Vetus & Novum Fædus*.

Fædus Vetus & Novum esse Unum quoad Substantiam, prius ostensum est, Unus enim utriusq; *Mediator* est, & *Conditiones eadem*, nempe à parte nostri *Obedientia Fidei*, & à parte Dei *Remissio Peccatorum*, & *Salus æterna* per Redemptorem, nec non ad conditionem præstandam *Sufficiens Gratia*.

Differunt autem in Circumstantiis, v. gr.

1. *Promissionum* quibusdam Qualitatibus. Licet enim *Promissiones Spirituales* non prorsus defuerunt *Veteri* [*Gen. 3. 15. Heb. 11. 39. Non obtinuerunt promissum illud, &c.*] Obscuriores tamen erant in *Veteri*, in *Novo* clariores. In *Veteri* præcipuum earum Objectum typis & umbris modò velatum erat, unde futurorum umbra vocatur, *Col. 2. 17.* In *Novo* revelatum & patefactum, *Matth. 13. 17. Multi Prophetæ & Justi cupierunt videre quæ videtis, &c.*

2. *Signis* differunt. In *Veteri* fuerunt varia & laboriosa, *Act. 15. 10. Jugum, quod neq; patres nostri, nec nos portare potuimus.* In *Novo* pauca & facilia sunt.

3. *Mensura Donorum* in *Veteri* parcior, in *Novo* largior Spiritûs S. Effusio fuit. *Jer.* 31. 31. *Joel.* 2. 28. *Act.* 2. 17.

4. *Duratione.* *Vetus* erat *Temporarium* ratione circumstantiarum; *Novum* *Æternum*, *Jer.* 32. 40. *Pangam cum eis fœdus perpetuum.*

5. *Obligatione.* *Vetus* obligabat ad *Legem* *Moralem*, *Ceremon.* & *Forensem*, *Gal.* 5. 1, 2, 3. *Novum* ad *Moralem* & *Usum Sacramentorum Christi.*

6. *Suavi modo tradendi.* In *Veteri* Test. *Perfecta* *Legis* *Obedientia* frequentius præscribitur, *Deut.* 30. 15. *Proposui Vitam & Mortem*, &c. in *Novo* frequentiores sunt promissiones *Evangelicæ*, *Joan.* 3. 16, &c.

7. *Multitudine Fœderatorum*; in *V.* *Ecclesia* inclusa erat *Gens Israelitica*, in *Novo* per omnes sparsa, *Pf.* 147. 20. *Act.* 14. 16. *Matt.* 10. 56. & 15. 24. *Rom.* 15. 8. *Matt.* 28. 10.

II. *Acceptationes Vocis Evangelii*, & quomodo differt à *Lege.*

1. Interdum significat *Faustum* quodcumq; *Nuncium*; etiam *Præmium* ob *nuncium* tale allatum; nec non *Sacrificium* quod ob *faustum* aliquem eventum instituebatur.

2. Καὶ ἑξοχμὴν *Nuncium* illud longe jucundissimum de *Redemptione* per *Christum*, & *Beneficiis* in *Fœdere Gratiæ* stipulatis.

3. Ip-

3. Ipsam Doctrinam Evangelii, illiusq; prædicationem, 1 Cor. 9. 12, 14. *Ne quod Offendiculum demus Evangelio Christi*; ita Deus constituit, ut qui Evangelium annunciant ex Evangelio vivant.

4. *Librum* continentem hoc nuncium de Christo, Sive *Historiam* de illius Adventu, Miraculis, Doctrinâ, Vitâ & Morte.

Differentia inter Legem & Evangelium.

Lex est naturâ hominibus nota, Rom. 2. 14, 15. *Evangelium* cœlitus patefactum, Matth. 11. 27. *Mysterium olim Gentibus ignotum*, Coloss. 1. 26.

Lex docet nos *justos esse*, Matth. 18. 28. *Evangelium* medium ostendit quo tales simus, 1 Cor. 1. 30. *Act.* 16. 31.

Lex promittit vitam sub conditione perfectæ Obedientiæ, Lev. 18. 5. Matth. 19. 17. *Evangelium* sub conditione Fidei, Joan. 3. 16. Tit. 3. 5, 6, 7. aut Satisfactionis in quo nostra Obedientia & Fides deficerent.

Effectu differunt: *Lex* est *Litera occidens*, & *Ministerium Mortis*, ad desperationem, citra Evangelium, peccatorem adigens, 2 Cor. 3. 6, 7. *Peccatum notificando & damnando*, Rom. 3. 20. & 4. 15.

Evangelium est *Ministerium Sp. vivificantis* pœnitentes, quos in Spem erigit, dum modum indicat quo pœnam evadant, 2 Cor. 3. 8, 9.

Utrum Evangelium usq; à Lapsu exstitit?

Evangelium generali significatione, quatenus est *Latum Nuncium* de Redemptore, sive *Promissio* Gratiæ per Christum largiendæ, statim à Lapsu an-

Quæst.
Resp.

De Redemptione & Mediatione in Genere.

annunciatum fuit, *Joan. 5. 46. Si Mosi crederetis, & mihi, nam de me scripsit, Act. 10. 43. Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum recipere per Nomen ejus, omnes qui credunt in eum.*

Obj. Prophetæ venturam ad nos Gratiam prædixerunt, *1 Pet. 1. 10. Erat antè per Prophetas promissa, Rom. 1. 2. Ergo iis prophetantibus nondum venerat.*

Sol. Non à Lapsu exstitit, significatione speciali, quâ Doctrina de Christo jam exhibito, sed sub Promissione Fidei Credentium exstitit.

Obj. *Lex per Mosén, Gratia & Veritas per Christum venit, Joan. 1. 17.*

Sol. *Lex per Mosén principalitèr, non exclusivè, Joan. 5. 46. De Christo etiam scripsit Moses; Gratia autem per Christum erat, quoad pleniorè illius Exhibitionem; & Veritas, per Typorum impletionem.*

III. De Redemptione & Mediatione in genere.

Per Redemptionem interdum intelligitur *Liberatio* Captivorum sine pretio, quæ manu potenti fit, quemadmodum *Abram* *Lotum* ab hostibus, aut *Mosés* populum *Israeliticum* ex *Ægypto*. Hæc autem Redemptio (de quâ in Fœdere Gratiae) propriè vocatur ἀπολύτρωσις, & fit dato λύτρον.

Redemptio hujus loci, est Liberatio eorum, qui sub potestate peccati, Satanæ, Mortis, aliorumq; id genus hostium, mancipati, justo pretio soluto, acquisiti sunt Deo, à quo per peccatum erant abalienati.

Redempt. Redemptor hic est *Messias* Dominus noster *Jesus Christus, Matth. 20. 28. Venit filius hominis ut daret animam suam in Redemptionis pretium*
pro

pro multis. Jus redimendi habuit, idq; tum *Proprietatis* quâ Verus Deus, tum *Propinquitatis*, quâ Verus homo. Redemit fideles ex quâcunq; tribu, linguâ, populo, & natione, *Apoc.* 5. 9. *Luc.* 1. 68. omnes scil. Conditionem Fœderis non recusaturos, *1 Tim.* 2. 6. Dedit se in *Redemptionis pretium pro omnibus.*

Causa Redemptionis Principalis est Deus,

Causa.

tum { *Pater*, qui Filium ad Opus Redemptionis peragendum misit, *Gal.* 4. 4.
 { *Filius*, quâ Mediator, *Act.* 20. 28. *Ecclesiâ* proprio suo sanguine acquisivit.
 { *Spiritus S.* qui nos Christo unit, ut Beneficiorum ejus simus Participes, & Redemptionem in cordibus nostris obfignet.

Proegumena, Sola Dei Misericordia, *Eph.* 1. 7.

Meritoria. Pretium quo Redempti sumus *Meritor.*
1 Cor. 6. 20. *Ipse Christus*, qui & *λύτρον* & *λύσιν*,
1 Tim. 2. 6. semet ipsum dedit Redemptionis pretium; *pretium infiniti valoris* esse oportuit ad satisfaciendum Infinitæ Justitiæ, & ad liberandum à pœnis *Infinitis*, quas per peccata nostra commerueramus.

Solutum fuit hoc Pretium Deo Judici, *Heb.* 9. 14, 15. qui propter peccatum nos Satanae captivos justè mancipaverat, non solvendum Satanae qui nos captivos detinebat, non jure suo sed alieno. Nec ut à Deo abstrahamur, sicut hosti pretium solvitur, ut is qui in Bello captus fuit, ab ejus potestate abstrahatur, sed ut reconciliemur illi, *Apoc.* 5. 9. à quo per peccatum fuimus abalienati, quemadmodum Subditus reus læsæ Majestatis, quando præstita est

Satis-

Satisfactio, redit in gratiam cum eo, à quo propter crimen Carnifici traditus erat, & morte mulctandus.

Finis. *Finis Redemptionis*; ut consecremur Deo & Christo, *Apoc.* 5. 10. *Luc.* 1. 74, 75. & ut serviamus ei in Sanctitate & iustitiâ.

Propriet. *Proprietas Redemptionis* hujus erat, quod non tantum à tempore quo præstita erat in Cruce, sed ab initio mundi Efficax erat ad Salutem Credentium, & talis futura est in Æternum, *Heb.* 9. 15. propterea Novi Test. Mediator est ut Morte intercedente ad redemptionem earum prævaricationum quæ fuerunt sub priori Test. illi qui vocati sunt æternam hæreditatem promissam acciperent.

<i>Effect.</i>	Effecta Redem- ptionis, sunt	{	<i>Reconciliatio,</i>	{	<i>Iustificatio,</i>
			Rom. 3. 25.		Rom. 3. 24.
			<i>Adoptio,</i> Gal.		<i>Salus æterna,</i>
			4. 5.		Heb. 9. 25.

His itaq; præmissis, quæ de membro hujus Fœderis celeberrimo, scil. Redemptione Hominum præcipuè consideranda sunt, referri possunt ad Redemptoris Exhibitionem, Fœderis ipsius Ob signationem, & Beneficiorum fœderis Applicationem.

De Personâ Redemptoris Exhibitione.

Persona Redemptoris. Redemptoris Persona varias sortitur appellationes; quarum

Aliæ à Naturâ ejus Divinâ sumuntur, ut ὁ λόγος, *Filius, Dominus, Deus in æternum benedictus.*

Aliæ ab Humanâ, ut *Filius Hominis, Filius Davidis, Primogenitus Mariæ, &c.*

Aliæ

Alia ab utraq; ut *Emmanuel*, *Deus manifestatus in carne*, 1 Tim. 3. 16. *Christus ex Patribus secundum carnem*, qui est *suprà Omnes Deus benedictus in sæcula*, Rom. 9. 5.

Alia ab Officiis ejus, ut *Jesus*, *Messias* five *Christus*, *Propheta magnus*, *Sanctus Sacerdos & Pontifex*, *Rex*, *Judex*, &c.

Quædam *propria*, ut constat ex *suprà* allatis; quædam *figurata*, ut *Surculus ex radice Jesse*, *Germen*, *Lapis angularis*, &c.

Communes autem, & quæ creberrime occurrunt sunt *Redemptor*, *λυτρωτής*, & *Μεσίτης*, *Mediator*.

Non operæ pretium erit, *Lapsi Homini* instaurationem in hoc compendio, per relationem ad utrumq; titulum, tum *Redemptoris* tum *Mediatoris* explicare; satis erit ad *Redemptoris* titulum reducere quæ ad utramq; appellationem æq; spectant, postquam pauca admodum de posteriore hic breviter inseruero.

In genere *Mediator* est, qui inter duos aut plures intervenit, Gal. 3. 20. five tanquam internuncius; ut *Moses Mediator* dici potuit, quia mandata Dei ad populum attulit, & populi responsa, nempe [*se fore in omnibus Deo obsequentes*] ad Deum retulit; five quâ *Conserverator Pacis*, aut *Confirmator Partium* in unione & Amicitia; sic *Christus* dici potest *Mediator Angelorum Electorum*, vel quâ *Reconciliator Partium dissidentium*; sic *Christus* est *Mediator* inter Deum & Hominem. Illum iratum *His* placat, Hos peccatores *illi* reconciliat.

Mediatio Christi igitur est, Gratiola illius *Mediatio* interventio & transactio inter Irascentem Deum *Ch. quid sit.* & Homines peccatores, quâ merito & satisfactione Remissionem peccatorum, Gratiam & Salutem æternam iis impetravit, & quod ad earundem participationem satis est, fœliciter contulit. Me-

*Ejus Ne-
cessitas.*

Mediatoris necessitas inde constitit, quod cum Iram Dei gravissimam in nos peccatum incitasset, non potuimus Deo reconciliari nisi *Sponsoris* interventione, qui Justitiæ Divinæ pro peccatis nostris satisfaceret, & nobis remissionem Peccatorum impetraret; quæ Munera Solus Christus Θεῶν υἱός ἐστις præstare potuit.

Hic tam sub *Vet.* quam *Novo Test.* Mediator fuit, *Act.* 15. 11. per gratiam Domini Jesu Christi credimus nos salvari quemadmodum & illi, 2 Cor. 5. 18, 19. Heb. 13. 8.

Redemptoris titul.

Redemptoris Persona est Θεάνθρωπος, scil. Æternus Dei Filius & Homo, duabus Naturis, divinâ & humanâ, personalitèr unitis.

Status.

Hujus speculari oportet *Status, & Officia.*

*Satus Christi bini fuerunt, { Exinanitionis,
Exaltationis.*

SECTIO II.

STatus *Exinanitionis* seu *Humiliationis* Christi erat, quo Divinitate occultâ in *Formâ Servi* apparuit.

Hujus gradus erant, *Incarnatio, Vita Aërum-
nosa, Crucifixio, Mors, Sepultura, Descensus ad
Inferos*, de quibus ordine.

1. *Incarnatio est, quâ Filius Dei assumpsit naturam humanam, à Mariâ Beatâ Virgine per operationem Spiritûs S.*

Incarnatio (activè sumpta) ut & omne Opus
divinum ad extrâ, erat omnibus Personis divi-
nis Communis. *Patri, Gal 4. 4. Emisit Filium*
factum

factum ex Muliere. Filio, Joan. 1. 3. Omnia per eum facta sunt, & absq; eo nihil. Spiritui S. Matt. 1. 18. Luc. 1. 35. Spiritus S. superveniet te, &c.

Passivè sumpta est Filio propria, Joan. 1. 14. Verbum caro factum est; Non Caro corrupta qualis Caro ex carne nata, Joan. 3. 6. sed Labe Originali immunis, Rom. 1. 3. de Filio suo, qui ortus est ex Semine Davidis secundum carnem, &c. Phil. 2. 7. Ipse se exinanivit formâ Servi acceptâ similis hominibus factus, &c. Heb. 2. 14.

Dicitur Caro factus per Synecdochen; Integer enim & perfectus Homo quoad naturam factus erat, constans

Animâ rationali, Matt. 26. 38. Tristis est Anima mea usq; ad mortem, Luc. 23. 46. In manus tuas commendo Spiritum.

Corpore vero (Phantastici enim Opinionem etiam post Resurrectionem confutavit.)

Proprietatibus Humanæ Naturæ competentibus, ut sunt

In Animâ, Sapientiæ incrementum, Luc. 2. 40. Passiones, Matth. 26. 37.

In Corpore, incrementum Staturæ, Luc. 2. 40.

Sitis Joan. 4. 6. Esus & potus, Matt. 11. 19.

Somnus, Matt. 8. 24. Lachrymæ & Sudor, ut ut præter ordinem Sanguineus, Luc. 22. 44.

Incarnationis Christi quasi Partes numerantur Conceptio, Unio Personalis, & Nativitas.

I. Conceptio Jesu Christi erat, quâ Natura humana ex solo sanguine Mariæ Virginis per Spiritum S. formata erat, Spiritui S. tribuitur Matt. 1. 18. nempe ex Spiritu S. erat effici-entèr, non materialitèr, eoq; opera tria præstitit.

I. Semi-

1. *Seminis* five *Sanguinis massam* ab *Originali Labe* defæcavit & sanctificavit, ut *Conceptio immaculata* esset, & *Christus absq, peccato* nasceretur.

2. Ex eâdem *Corpus* conformavit.

3. *Corpus* illud animavit, five *Animam Rationalem* cum eo univit, *Pf. 118. 23. à Deo hoc factum est, Luc. 1. 35. Matt. 1. 18.*

Non quasi *Christus* esset *Filius Spiritûs S.* (ut somniârunt *Weigeliani*, aliq;.) Imo *Dei Filius* vocatur non propter miraculosam conceptionem à *Spiritu S.* sed propter æternam ipsius generationem, *Pf. 2. 7. attamen ex Sanguine & Substantiâ Virginis, quoad Carnem, ut prædixit propheta, Isa. 7. 14. Ecce Virgo concipiet & par-turiet filium, & vocabis nomen ejus Immanuel;* Quod quidem *Vaticinium* in *Jesu Christo* à *vir-gine Mariâ* concepto impletum est. Licet enim nec *Conceptio* nec *Nativitas* de *divinâ Naturâ* prædicari potest; Hæc tamen & alia tam divina quam *Humana Personæ* illius tribuuntur cum respectu ad naturam vel expresso vel subintel-lecto.

Hinc *Beata Virgo* concepisse & peperisse dicitur *Filium Dei*, θεῶν υἱὸν, & rectè vocatur θεοτόκος, uti ex *Luc. 1. 31, 32. Concipies — & vocabitur Filius Altissimi;* & v. 35. *Id quod nascetur ex te Sanctum vocabitur, Filius Dei;* unde v. 43. *Maria* vocatur *Mater Domini.* Accinit *Gal. 4. 4. nec non Rom. 9. 5.*

Obj.

Quod non incipit non concipitur & nascitur; ergò si *Christus* per conceptionem inceperit, aut non *Deus* esset, aut *Deus* esse incepisset.

Deus,

Deus sive *Persona* in S. Trinitate & Divinâ Naturâ Christi absolutè & in se considerata, non incepit per conceptionem; attamen quâ *θεογενεῶν*, ita incepit.

Marcionitæ & *Valentiniani* meritò *Hæretici* habebantur, qui Christum corpore Imaginario Judæos delusisse affirmârunt. *Memmonitæ* insuper & quidam *Anabaptistæ*, qui Christum è Cælo carnem attulisse, & per Virginem tanquam per tubum transiisse docuerunt: Redemptio enim promissa per *Semen Mulieris*, Gen. 3. 15. per *Semen Abrahæ*, Gen. 22. 17. per *Semen Davidis*, & *fructum ventris Mariæ*, Luc. 1. 42. adeoq; per verum hominem, negatur ab iis, & Christum verum hominem esse non agnoverunt.

Ipsa Caro Christi dicitur è Cælo descendisse, *Joan. 6. 51. Ego sum panis qui descendi è Cælo*; & subjicit, *Panis quem dabo est caro mea*; & *Eph. 4. 10. Idem ascendit, qui prius è Cælo descendit*, & *Joan. 3. 13. Nemo ascendit in Cælum, nisi qui descendit è Cælo, Filius hominis qui est in Cælo.*

Alii aliter atq; aliter respondent.

1. *Vivifica* ejus *Vis* è Cælo est. 2. *proprietas Naturæ* tribuitur *Personæ* respectu istius *Naturæ*. 3. *Eadem Persona* & ascendit & descendit. 4. *Christus* dicitur descendisse ob insignem illius manifestationem in Carne.

I Cor. 15. 47. Christus appellatur *Secundus Adam cælestis* è Cælo.

1. Per *Communicationem* idiomatum, *proprietas Naturæ* tribuitur *Personæ* respectu istius *Naturæ*.

2. *Descensus* de quo ibi *Apost.* intelligi potest de *Secundo Christi adventu*, ibi enim agit *Apost.* de *Resurrectione*, ac proinde de adventu qui circa *Resurrectionem* futurus est.

H. Unio Personalis est, quâ secunda Persona Trinitatis Naturam humanam, propriâ Personalitate destitutam, assumpsit, & cum Naturâ suâ divinâ ita connexuit, ut servatis utriusq; Naturæ proprietatibus, in unâ Personâ sit θεάνθρωπος.

Hæc alias in Scripturis vocatur ἐπιληψις. *Assumptio*, Heb. 2. 16. κοινωνία σαρκὸς καὶ αἵματος, Heb. 2. 14. λήψις τῆς μορφῆς θύλης, Phil. 2. 7. *Captio* seu *assumptio formæ servi*, à Patribus interdum ἐκ σαρκοῦ & σαρκώσεως.

Unio hæc (quæ re ipsa una est) consideratur interdum, ut

Immediata, quâ Persona Filii Naturæ humanæ unita est, *Joan.* 1. 14. *Phil.* 2. 6, 7.

Mediata, quâ mediante Persona facta est Naturarum unio; Humanæ enim Naturæ unita est divinâ non nisi in Personâ τῷ λόγῳ, unde nec Pater nec Spiritus S. est incarnatus, etiamsi eadem sit τῷ λόγῳ, Patris & Spiritus S., natura. *Filius* incarnatus, & natura ejus, sed ille per ipsum immediatè, natura ejus, mediante Personâ.

In hac unionem præcipuè notanda sunt

Quanam uniri dicuntur.

Quibus proprietatibus explicabatur à Concilio Chalcedon. contra Euthychianos Nestorianos.

Quanam illius Effecta seu *Consequentia.*

1. *Quanam uniri dicuntur*, nempe

(a) Luc. 1. 32. *Filius Altissimi vocabitur*, & v. 35. *vocabitur Filius Dei*, Gal. 4. 4. Phil. 2. 6, 7. Hinc Maria *Mater Domini* vocatur Luc. 1. 43. Rom. 1. 3.

(c) Matth. I. 20. *Quod in eâ natum, est de Spiritu S.*
Luc. I. 35. *Virtute Altissimi.* Neq; immaculata fuisset
Conceptio si modo Ordinario, neq; à Virgine si juxta Na-
turæ ordinem.

Ἀδιασέτως, individualiter, ita uniuntur Filius Dei & Humana Natura, ut sit una indivisa persona, Gal. Misit Filium suum. Nestoriani duas in Christo Personas esse docuerunt; Deumq; Homini per gratiam singularem assistere, & Christum Hominem solummodo Natum & Crucifixum, &c. & proinde Virginem fuisse Χριστότεκον non Θεότεκον; quæ Hæresis prius damnata erat Conc. Ephes. Non igitur duæ sunt Personæ aut duo Christi, sed una Persona, & unus Christus.

Ἀτρέπτως inconverſe, una natura nequaquam in alteram mutatur; *Eutyches* enim docuit

Verbum mutatum fuisse in Carnem absolutam à Deitate, & quamvis ante Unionem duæ fuissent Naturæ, tamen post Unionem ambas in Unam coaluisse, adeoque Deitatem passam, &c.

Ἀχρεῖσως inseparabiliter, eo quod Unio Hypostatica, nequidem Morte, solvebatur, etiam si enim ruptâ unione naturali separabantur Corpus & Anima, integra tamen mansit Unio personalis Naturæ divinæ & humanæ.

3. *Effecta seu Consequentia* hujus Unionis sunt *Communicatio Charismatum, Idiomatum, Apotelesmatum*.

1. *Communicatio Charismatum* est, quâ Dona præcellentia (finita tamen) Humanæ Christi Naturæ propter Unionem conferebantur, ut sunt *Sapientia, Sanctitas, Dignitas*, Isa. 11. 1, 2, 3. Joan. 3. 24. *Non ad Mensuram dat Deus illi Spiritum*, Heb. 1. 9. *Unctus est ultra consortes*.

In Christo fuit plenitudo Divinitatis & Unionis absoluta, at plenitudo Gratiae in ipsius Humanitate intelligenda est secundum quid, nempe pro capacitate Recipientis; unde incrementi capax erat, Luc. 2. 52.

Ex Unione hâc accessit Humanæ Christi naturæ Dignitas; quâ etiam si non ipsa Caro Christi, Christus tamen in Carne sit adorandus, Heb. 1. 6. *Adorabunt eum omnes Angeli*. Phil. 2. 10, 11. *Dedit ei nomen supra omne nomen, ut ad nomen Jesu omne genu flectatur*.

2. *Communicatio Idiomatum*, est quâ Personæ ab alterâ naturâ denominatæ tribuantur proprietates naturæ alterius, ut Act. 20. 28. *Deus suo sanguine Ecclesiam acquisivit*. Gal. 4. 4. *Filius Dei factus ex Muliere dicitur*, 1 Cor. 2. 8. *Dominus Gloriæ crucifixus*. Hu-

Hujusmodi prædicationes fieri dicuntur in *Concreto*, i. e. Subjectum in Propositione est Concretum, vel ex Personâ & Naturâ alterâ, ut Deus, Homo, Filius Dei; vel ex Personâ & Officio, ut Christus, Jesus, Immanuel; non in *abstracto*, ut non *Deitas Caro facta est*, non *Caro est Omnipotens*, &c.

Imò sicut *Proprietates*, ita utraq; Natura prædicari potest de Personâ in *Concreto*; sic ex hac *Unione Deus est Homo*, quia Deus est nomen Concretum Personam denotans, quæ in eâ Propositione consideratur secundum Naturam humanam.

In hoc errant *Ubiquitarii*, quod non tantum *Proprietates* utriusq; naturæ prædicari de Persona κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο, quod nos agnoscimus; verum etiam translationem *Proprietatum* unius naturæ in alteram admittunt, ut propria Divinæ Naturæ communicari Humanitati, Humanam scil. naturam Christi esse omnipræsentem, &c.

3. *Communicatio*, seu potius *Communio Apotelesmaticum* est, quâ utraq; Christi Natura quod suum est confert ad Opera Mediatoria, quæ propterea Opera θεῶν δεικναι dicuntur.

Ἀποτέλεσμα est, Opus ab utraq; Naturâ peractum, ex ἀποτελείω perficio. Sic ad Redemptionem Humana Natura contulit *Passiones*, Divina *sustentationem Humanæ*. In Administratione ultimi Judicii *Visibilis illius processus*, *Sententiaq; pronuntiatio* voce sonorâ, &c. erit ab Humana naturâ. *Scrutatio Cordis*, *singulorum factorum singulis representatio*, *Æternaq; Remuneratio*, à Divinâ. haud absimili modo in miraculis edendis, Gubernandâ Ecclesiâ, aliisq; Operibus ab utrâq; naturâ peractis, quævis quod suum est confert.

III. Nativitas etiam ad *Incarnationem* refertur.

R 3

Hæc

De Nativitate.

Hæc partim fuit *Supernaturalis & Extraordi-*
naria, quatenus à *Virgine*, &c. *Isa. 7. 14.* par-
tim *Naturalis*, quatenus in *Utero Matris confor-*
matus, altus, & post novem menses in *Lucem* edi-
tus, Luc. 2. 6. *Impleti erant dies ut pareret.* Nec
credendum est, eum per clausum Matris uterum
penetrâsse, cum nullibi Scriptura id doceat, sed
contrarium potius colligendum ex eo quod *Luc.*
2. 23. illi applicatur illud *Exod. 13. 2.* *Omne*
masculum aperiens matricem, sanctum Domino voca-
bitur. Nec inde sequeretur Christum clausum
Matris uterum penetrâsse, quod Maria in partu
& post partum *Virgo* mansert: Virginitas enim
non violatur partu, sed per congressum cum viro.

Nativitatis Circumstantiæ notabi- } *Locus,*
liores sunt } *Tempus.*

Locus erat Bethleem, cujus prædictio extat Michæ 5. 2. Et tu Bethleem Ephrata parvula es in millibus Judæ, ex te mihi egredietur qui erit Dominator in Israel. Impletio vero refertur, Matt. 2. 1. &c.

Tempus. Nasci debuit Messias, juxta *Jacobi* vaticinium, dum reliquæ quædam Imperii & dominationis penes *Judæ* posteros extarent, *Gen.* 49: 10. *Non auferetur Sceptrum è Judâ, neq; Legislator à medio pedum ejus usquedum venturus erit Sile.* Anno autem Christi decimo *Archelao Vennam* relegato *Judæa* à Romanis in formam Provinciæ redacta erat; & post Christi Ascensionem per *Titum Vespasianum Dignitas* illa *Legislatoria* penitus sublata est.

Quæst. *Num Messias promissus dudum venerit?* Affirm.

Arg. I. *Messias venturus erat, durante Sceptro Judaico,*
Gen. 49. 10. *Non*

Non inde colligi potest *Messiam* jam venisse, *Obj.*
Sequeretur enim (si venturus durante *Sceptro*
Judaico) quod advenerit ante *Captivitatem Baby-*
lonicam, quâ *Sceptrum* ablatum fuit à *Judâ*.

Non dixit *Patriarcha*, *Regem* semper fore de *Sol.*
tribu *Judâ* regnaturum usq; ad adventum *Mes-*
sia, sed *Sceptrum*, scil. *Politiam*, in *Juda* duratu-
ram, multo minùs Regnum nunquam ab aliquo
ad tempus tyrannicè occupandum; mansit er-
gò *Judiciaria Potestas* utcunq; interdum inter-
rupta, etiam in *Captivitate Babylonica*, *Jeconia*
aliorumq; temporibus fuerunt qui Regis Locum
in *Judâ* habuerunt *Zerubabel* & *Nehemiah* qui fu-
it è tribu *Judæ* (juxta *Euseb. in Chronic. p. 156.*
unde *Nehemiah* iste qui refertur ad *Sacerdotes*,
c. 10. alius erat ab illo, ut constat ex *Nehem. 7.*
5, 7. duos fuisse *Nehemias*) *Macchabæi* quamvis
ex tribu *Levi*, *Judæ* præerant; & Regni *Judææ*
esse censebantur, sicut *Benjamita*, quorum Tri-
bus cum *Judâ* rediens è *Captivitate* tribui *Ju-*
dæ per modum accessionis annumerabatur.

Venturus erat *Messias Desiderium Gentium* stan- *Arg. 2.*
te Templo secundo, *Hag. 2. 7. & Mal. 3. 1.* il-
lud Gloriâ impleturus; sedam ante mille & Sex-
centos annos in cineres redactum est.

Per *Desiderium Gentium tunc venturum* intelligi *Obj.*
possunt pretiosi *Theauri* à *Gentibus* in Templum
introduciti; & major esse dicitur gloria *Secundi*
futura, eo quod *Domus* prior stetit annos duntaxat
410. *Domus* secunda 420.

Prophetia illa non intelligi potest de gloriâ *Sol.*
faculari & externâ, sed *Spirituali*, prior enim
intus & foris auro purissimo obducta dicitur,
2-*Chron. 3. 7. &c. 1 Reg. 6.* Secunda prioris
gloriæ nullatenus respondebat: *Hagg. 2. 3.*
Ezra 3. 12. & turpioribus ingloriæ maculis *Se-*
cundam dedecorârunt *Profanatio & Deprædatio*

illius ab *Antiocho & Ptolomæo, Crasso & Caligulâ*, quàm decem annorum duratio potuit eluere. Interea Gloriam Secundæ in eo ponit, *Malach. 3. 1. Quod in eam venturus erat Dominus quem exoptabant.*

Arg. 3. Nasci oportuit *Messiam* intra septuaginta Septimanas, quas memorat *Daniel. 9. 26.* post Septimanas 62. excidetur *Messias* — medio Septimanae abolebit Sacrificium, &c.

Obj. Una forsan *Danielis* Septimana centum aut mille annos denotet; nec de earum initio convenit.

Sol. Esto; sed si nondum effluxerint, ostendi debet ubinam locorum *Judæi* hodiè sacrificant. *Daniel* enim disertè asserit *Messiam* exhibitum & excisum fore antequàm cessarent Sacrificia.

Quæst. Num *Jesus Nazarenus* fuit promissus *Messias*?
Affirm.

Arg. 1. Omnia de *Messia* vaticinia in eum exactissimè quadrant. Quædam etiam nulli nisi *Jesu Nazareno* applicari possunt, ex. gr. *Isa. 7. 14. Ecce Virgo concipiet, &c.* quod in *Jesu Nazareno* verificatur, *Matth. 1.* Qui, ut Deus solus pro patre agnosceretur, nullum in Terris patrem habuit. Ex Virgine autem desponsatâ Viro, ut tum castæ Virginis famæ, tum nascituro filio, nè spurius putaretur, consultum esset.

Excep. Vox *Hebræa Isa. 7. 14.* non *Virginem* strictè dictam, sed *Juenculam* quandam notare potuit, quæ ex Marito paritura, filium ederet, Regi *Abaz* in Signum, scil. liberatum, fore à Regibus *Syriæ & Israelis* antequàm puer nasciturus sciret reprobare malum & eligere bonum.

Sol. 1. Vox ista *Hebræa* semper in Scripturis denotat *Virginem* strictè sic dictam, quod objiciunt è *Prov.*

Prov. 30. 19. de Viâ Viri cum Virgine intelligendum est de illâ, quæ usquedum à viro fuit seducta Virgo fuit, & postea pro Virgine haberi vellet.

Præter sensum literalem Simplicem, quandoq; compositus seu mixtus, præeunte Scripturâ, admittendus est; sicut Allegoricus iste de Hagare & Sarah, Gal. 4. ita quamvis ea quæ lococitato dixit Isaias de Fæmellâ quadam Virgine (sed mox viro locandâ) primariò efferebantur; possint tamen simul in Beatâ Virgine cum fructu Ventris sui completionem habuisse. Nulli certè nisi Christo convenit pars præcipua istius Vaticinii, *Vocabitur Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, Pater futuri Saculi, pacis Princeps*. Adde (quod objiciunt nonnulli) licet nomen *Immanuel Jeshu Nazareno* non impositum fuit, erat tamen quod nomen illud refert. Probè insuper notum est quod *Vocari & Esse* stylo Scripturæ sæpè idem sunt, Prov. 16. 21. & 24. 8. Isa. 1. 26. & 4. 3. & 58. 12. & 61. 6.

Nasci debuit Messias in Bethleem, Michæ 5. Arg. 2. stante Hierosolymâ, ibiq; Jeshus Nazarenius natus erat; Matth. 1. Luc. 2. Eversæ autem sunt & Bethleem & Jerusalem; ergò jamdudum natus est.

Hodiè Christiani ad locum illum excurrunt *Excep.* devotionis causâ, etiamsi mutantur eorum nomina.

Messias nasci debuit stante illâ Hierosolymâ, Sol. quam Judæi restauratuis erant quando Captivitas Babylonica erat terminanda. Hoc enim promissum fuit in Captivorum solatium. Neq; alium ibi unquàm natum legimus cui aut vaticinia aut Indicia Messiam signantia possint ullatenus cum ratione accommodari.

Arg. 3.

Miraculis planè divinis auctoritatem suam confirmavit.

Agnovit hoc *Nicodemus*, Joan. 3. 2. Scimus quod à Deo venisti, Nemo enim signa præstare potest, nisi Deus cum eo fuerit. Et si *Mosis* propter miracula fides adhiberi debuit, multo magis Christo. Juxta calculum Judæorum *Moses* 76 miracula edidit; reliqui omnes prophetæ simul 74. tot vero *Jesus*, ut *Joannes* existimaverit *Mundum non capturum Libros si scriberentur*. Ingens certè fuit eorum numerus; unde ad Opera sua multoties provocavit, Joan. 5. 36. & 10. 37, 38, &c.

Arg. 4.

Ipsam esse *Messiam* promissum, indicant *Vocatio Gentium*, *Ceremoniarum Legalium* abrogatio, *Ipsorumq; Judæorum Rejection* indiciis haud obscuris significata, Deut. 32. 21. Et ego provocabo eos in eo qui non est populus, Isa. 2. 18. & 19. 19. In die illa erit *Altare Domini in medio Ægypti*; & 49. 6. Ecce dedi te *Lucem Gentium*, &c.

Arg. 5.

Adventu Messæ abolenda erat *Idololatria*, & *Oracula defectura*, Isa. 2. 18, 20. *Simulachra proicient talpis & vespertilionibus*. Id factum fuisse testantur ipsi *Ethnici*, *Juven. Sat. 6.* *Cicero de Divinat.* & *Plutarch.* dum causam ejus inquirent, sed *Evangelium*, quod ignorantes invenire non poterant, De *Victis illis Hostibus triumphans* in luce posuit.

Nihil obstat quod adhuc obtinet *Idololatria* locis quibusdam *Luce Evangelii* nondum illustratis, neq; quod inter ipsos *Christianos* quidam *Sanctos mortuos & panis particulam* pro diis colant; quoniam ab institutis *Magistri sui* eatenus decesserunt, illamq; *Defectionem Christi & Apostoli prædixerunt & prænuntiaverunt*.

Obj.

Isa. 11. 6, &c. tempore *Messæ habitabit Lupus cum Agno, pardus cum Hædo, &c.* Non discent ultra bellum. Contrà autem *Jesus ipse* dicit,

Num Jesh. Nazaren. fuit promissus Messias.

251

cit, *Matth.* 10. 34, 35. *Non veni pacem mittere sed Bellum.*

Propheta de genio Doctrinae loquitur; quâ nulla magis tendit ad Pacem & Fœlicitatem; Christus dicto loco de Eventu, qui non Doctrinae, sed hominum sese illi opponentium malitiæ tribuendus est; nec quidquam magis adversatur doctrinae Evangelii quam quæ in Bellis exercetur laniena, absq; summâ necessitate.

Sol. 1.

Non tantum pacem sæcularem & externam, sed pacem cum Deo, & inter Judæos & Gentes denotant locutiones illæ figuratæ.

2.

Non necesse est, ut omnia per *Messiam* adventura beneficia, ad sæcula Incarnationi propiora restringantur; quod nondum impletum est posthac præstabitur.

3.

Messias Judæos per orbem dispersos in terram suam reducet, *Deut.* 30. 4, 5. Sed contra major dispersio facta est ex adventu *Jesu Nazareni*.

Obj.

Si revertimini ad me, *Nehem.* 1. 9. Non si *Messiam* promissum persequimini & maledictis incesseritis. Conditionem præstent & in *Canaan* vel possessionem longè potiorem reducet eos.

Sol.

Elias nondum rediit; ergò nec adhuc venit *Messias*, *Mal.* 4. 5, 6. confer cum *c.* 3. 1. *Isa.* 40. 3. Sed quærentibus *Pharisæis*, *Joan.* 1. 21. *Elias* estu? *Baptista* respondet, *non sum*.

Obj.

Non ipse propheta *Thesbites*, sed quæ de *Eliâ* vaticinata erant in se quadrare agnoscit. Et ex Christi expositione ipse erat *Elias* qui venturus erat. *Matth.* 11. 10. & 17. 12. Sic *Nestoris* nomen usurpatur pro *prudenti*, *Cræsiq;* pro *Divite*. *Augusto* familiare dictum (teste *Sueton.*) *Contenti sumus hoc Catone*. *Davidis* nomen tribuitur *Messia*, &c. *Jer.* 30. 9. *Ezek.* 34. 23, &c. *Eliæ* nomen indicavit virum Spiritu & Donis *Eliæ* imbutum, *Luc.* 1. 17.

Sol.

Mes-

Obj.

Messias futurus erat super populum *Isra.* tanquam *Davidis* Hæres regnaturus ; in Jeshu autem nihil Regium apparuit.

Sol.

Regnum obtinuit super Dei populum, sed alterius generis quàm expectârant Judæi, *Zach.* 9. 9. *Rex tuus tibi venit justus & humilis*, &c. Ità *David* de se tanquam typo *Messia*, *Pf.* 22. 6. *Vermis sum & non homo, Abjectio plebis*, &c. *Foderunt manus & pedes*, 16. *Super Vestimentum miserunt sortem*, 18. Etiam, *Isa.* 53. per totum.

Obj.

Judæi sub mortis pœnâ tenebantur Synedrio 70 Seniorum obedire, *Deut.* 17. 8. Quoniam igitur Synedrium non agnovit *Messiam*, populus sub inevitabili errandi necessitate fuisset, si *Jesus*, quem Synedrium rejecit, *Verus* fuisset *Messias*.

Sol.

Synedrium potestatem non habuit decernendi pro arbitrio in Rebus fidei ; sed inter Sanguinem & Sanguinem, Leporam & Leporam judicio quodam supremo (& fallibili potius quam nullo) in causis scil. quas decidi oportebat ad pacem publicam conservandam.

Habuit etiam potestatem Judicandi de Pseudopphetis, qui, sub specie Revelationum, populum à *Lege & cultu Dei veri* abducere tentarent ; non de *Controversiis Religionis* quibuscunq; ideoq; non judicârunt de litibus inter *Pharisæos*, *Essenos*, & *Sadducæos*, quia Legi adhærere profitebantur, & sæpè in Judiciis errantes à Veris prophetis reprehendebantur ; & populus non simpliciter iis parere tenebatur, nisi docentibus secundum Legem Dei, unde multi mortem subierunt potius quàm iis obedirent.

Obj.

Jesus & illius Apostoli Legem *Mosaicam* improbârunt, quæ ex institutione divinâ in æternum erat duratura, ergò non verus erat *Messias*.
Mo-

Moralia Legis non abolevit, sed stabilivit *Sol. 1.*
Matt. 5. 18. Rom. 3. 31. quæ addi putantur,
 sunt primæ Dei intentioni, cum Legem tulit,
 consentanea; quod ipsi negare non audent;
 & Ceremonialia, dum in terris fuit observavit,
 Calumnias de violato Sabbato ex ipsâ Lege &
 praxi quotidianâ deterfit & detrivit, à Leprâ sa-
 natos ad Sacerdotes remisit, Festa solennia ritè
 celebravit, &c.

Apostoli non propriè Ceremonias abrogâ-
 runt, sed Fideles ex Gentibus ad eas non ob-
 ligari docuerunt, & Liberum fecerunt Judæis
 eas retinere si vellent, quamvis non ex Necessi-
 tate ad Salutem.

Jer. 31. 31. Deus prædixit se novum fœdus
 pacturum cum domo *Isr. & Judæ* non secundum
 quod pepigit cum patribus, &c. Hinc colligi-
 tur Propositum illius tum de abrogatione Le-
 gis *Mosaicæ*, tum de *novæ* introductione. Hoc
 per *Messiam*, si unquam, præstandum non nega-
 bunt ipsi Judæi.

Innovatio ista quodammodò incepit paulò
 post duram eorum captivitatem; quædam ta-
 men tunc promissa, scil. inscriptio Legis in
 cordibus eorum, &c. nondum penitus impleta
 esse videntur.

In Deum non cadit consilii mutatio, & Lex *Inst.*
 in æternum duratura, quod de Circumcisione,
 Paschate, Sabbato, & Sacrificiis in Scriptu-
 ris disertè docemur.

Nulla est Consilii mutatio, nec voluit Deus *Sol.*
 rituales istas Leges durare, nisi quamdiù persta-
 ret Politia *Judaica*. Et non inconstans est Rex
 ille qui pace cum hostibus conventâ, Leges
 quasdam abrogat, quas tempore Belli, illiq; soli
 accommodas constituerat.

Dein illa sæpe dicuntur in æternum durare, quæ inde solummodo distinguuntur ab iis quæ pro re natâ instituebantur, aut citò desitura; ut quæ præcipiebantur quamdiu in deserto, aut dum Tabernaculum & Arca fixam sedem non habebant; ut *Num.* 1. 50, 51. & *Deut.* 23. 12. &c. sic dicebatur Servus æternum Domino suo servire, qui ad annum Jubilæi tantum astrictus fuit, *Exod.* 21. 6. *Deut.* 15. 17. ità etiam Poëta,

Serviet æternum qui parvo nesciat uti.

Et Sacrificia, &c. continuanda erant stante Templo, & ordine Ecclesiastico Judæorum. Prædicta autem mutatio non legitimè nisi auctoritate *Messie* fieri potuit.

Præter Incarnationem (de quâ hætenus) Alii numerantur Humiliationis Gradus, quorum notitiam nobis perhibuerunt Evangelistæ, ut

II.	<i>Vita ærumnosa.</i>	{	Judæ Proditio.
	<i>Crucifixio, cujus nota</i>		Deductio ad Confessum Sacerdotum.
III.	<i>Antecedanea scil.</i>	{	Varia Derisiones.
	<i>Executio, quæ</i>		Traditio in manus Gentium præcipuè <i>Pilati</i> .
			Flagellatio.
			Condemnatio.
	<i>Violenta,</i>	{	Summis Animi doloribus,
	<i>Acerbissima,</i>		
	<i>Maledicta.</i>	{	Deut. 21. 23. Gal. 3. 13.
	<i>Conjuncta cum</i>	{	Divinæ virtutis occultatione, <i>Pf.</i> 18. 5. 116. 3. & 86. 16.

Mors,

Mors, quâ verè Anima à corpore, quoad unionem, fuit separata, manente Unione *Hypostatica*. IV.

Sepultura, quâ Corpus Christi in Sepulchro fuit conditum, non ut corrumpereetur *Pf.* 16. 10. *V.* *Act.* 2. 31. & 13. 35. sed ut Argumentum esset Christum verè mortuum esse, cujus certitudo sancita fuit publico testimonio Judicis, & publico actu de illius sepulturâ.

Hujus Sepulchri observanda,

Qualitas, quod fuit novum, nè postea quisquam alius resurrexisse fingeretur.

Custodia, per saxum ingens, Sigilli impressionem, & Militum custodientium appositionem.

Descensus ad Inferos; — de quo Theses hæc subnectere juvabit. Descensus Christi ad Inferos non totidem Verbis inde ab Apostolorum tempore in *Symbolis Christianismi* reperitur. Non tamen Fidem Christianam depravarunt, qui Articulum istum *Symbolo* inserverunt; nam Veritatem illius Patres agnoscunt, Scripturæ testantur *Pf.* 16. 10. *Act.* 2. 27. & tota Ecclesia per multa sæcula id ipsum agnovit & professæ est. VI.

Vox Hebræa *לשׁו*, Græca *ἄδης*, Latina *Infernus*, interdum significat *Sepulchrum*, interdum *Locum Reprobis puniendis destinatum*, interdum *dolores eximios*, interdum *Potestatem & Dominium Mortis*.

Non innuit, Christum duntaxat verè mortuum & sepulchro conditum fuisse, sive ad Statum mortuorum transiisse (ac si damnaret solummodò *Valentini* Hæresin) *Mors* & *Sepultura* Christi clavis verbis prius enunciata erant, certè non obscurioribus postea indicarentur.

Qui

Qui per Infernum, *Locum Damnatorum* intelligunt, Christum illuc descendisse aiunt; aut ut Evangelium ibi prædicaret, aut ut victorem se declararet, & triumphum inchoaret. Sed ibi non est Prædicationi, & Pœnitentiæ locus. Verba enim *Petri* 1 Epist. 3. 19. intelligenda sunt de Spiritu sancto per os *Noæ* immorigeris prædicante. Neq; Anima Christi à corpore in Sepulchro jacente separata victorem se esse ostenderet; sed potius sub morte adhuc detineri. Dein Latroni dixerat, *Hodiè mecum eris in Paradiso*.

Dolores eximii (utut infernales quandoq; videntur) non videntur designari per descensum Christi ad Inferos; Christo enim moriente dolores ejus cessarunt, & immethodica admodum videretur narratio eorum quæ de Christo dicuntur, si post Passionem sub *Pilato*, Mortem, Sepulturam, iterum dicatur illum ulterius passum fuisse.

Per Infernum, quò Christus descendisse dicitur, intelligi potest, vel *Mortis Potestas & Dominium triduanum* ut Apoc. 20. 40. *Mors & Infernus immissa sunt in Stagnum ignis*. Non enim propriè dici potest Stagnum ignis in Stagnum ignis mitti, vel Paradisus quam Christus pœnitenti Latroni cum seipso intrandam promiserat; sive Locus, sive Status sit ærumnis & infœlicitate immunis.

SECTIO III.

STatus Exaltationis est quo Christus è mortuis Die tertio resurgens, ascendit in Cœlos, consedit ad Dextram Dei, inde venturus ad Judicium. Qua-

Quatuor ergo Statûs illius sunt Gradus, de singulis breviter.

Resurrectio; Secundum Humanam naturam Virtute Deitatis reviviscens Victor Mortis exiit è sepulchro, Corpore & animâ iisdem quæ prius deposuerat, iisdemq; proprietatibus quibus antea præditus, sed glorificatis.

Hinc Corpus ejus mansit *visibile, tactile, vulnerum indiciiis insignitum, Quantum & Circumscriptum*. Malè ergo Pontificii & Ubiquitarii omnes dimensiones Corpori illius glorificato auferunt. Invisibilis interdum factus erat *Luc. 24. 31.* non evanescendo tenues in auras, ut olim *Marcionitæ* somniârunt, sed vel Apostolorum oculos cohibendo, vel celerrimè se subducendo. Venissè quidem ad discipulos dicitur vesperi, & stetissè in medio, cum clausæ fuerunt janux, sed non dicitur portas penetrâsse; celerrimè Creatura potest Creatori cedere citra penetrationem dimensionum.

Corporis glorificati specimen erat admiranda illa Agilitas quâ post Resurrect. brevi admodum temporis spatio diversis locis videndum sese exhibuit.

Non modò resuscitari dicitur, sed & resurrexisse, *Rom. 14. 9. 2 Thes. 4. 14.*

Resurrectioni Christi tribuitur *Justificatio* nostra, *Rom. 4. 25. Phil. 3. 11.* collato cum V. superioribus. *Traditus propter peccata, resuscitatus propter Justificationem nostram*; inde fit applicatio Justitiæ per Mortem & Satisfactionem Mortis Christi nobis partæ. Hinc, *Si Christus non resurrexisset, adhuc essemus in peccatis* *1 Cor. 15. 14. 17.* Licet morte sua nobis Remissionem & Justitiam promeruisset, non tamen applicata nobis fuissent illa beneficia, si in morte mansisset. Paritèr & *Regeneratio nostra* huic tribuitur *Rom. 6. 4, 5, 8. 2 Cor. 5. 15. Col. 2. 12, 13. & 3. 2.* item *Resurrectio nostra gloriosa*, *1 Cor. 15. 20. Salus nostra Æterna, 1 Pet. 1. 3, 4. & Certitudo fidei Christianæ, &c.*

Tertio die resurrexit Mar. 16. 9. *juxta typum* Matt. 12. 40. Synecdochicòs; parte primi, toto secundo, & parte tertii in Sepulchro jacuit.

Obj. Tum Veritas Antitypi non Typo respondisse videtur; sicut *Jonas tres dies & tres noctes*, &c.

Sol. Non necesse est, ut usq; quaq; & respectu omnium circumstantiarum respondeat. Sufficit ad Veritatem, si Synecdochicòs. Dies enim & nox unum duntaxat diem naturalem constituunt. *Esth.* 4. 16. *jejunarunt 3 diebus & 3 noctibus, non integris*; nam c. 5. 1. *Esther die tertio Regem adiit*; pars *πυλῶν* pro toto die naturali sumitur.

In tertium diem distulit Resurrectionem, ut constaret eum vere mortuum esse, non ultra tri-duum, ne labasceret fides Discipulorum, ne derelictus in Sepulchro visurus esset corruptionem.

Resurrectionis Testes erant ipsi Hostes, Milites Romani, Angeli, Discipuli, qui nec de Personâ illius falli potuerunt, dum per 40 dies à Resurrectione cum iis versatus est, & quæ ad Regnum suum spirituale spectabant iis explicuit: nec ullatenus credibile est eos technis & dolis alios omnes fallere ausos, non aliud operæ pretium reportaturos, quam nihil non in hâc vitâ experiri miseriarum, & exquisitissimis suppliciis in futurâ æternum excruciami.

II. *Ascensio in Cælum*, quâ Naturam humanam, idemq; Corpus quo resurrexit (non aliud spirituale, ut post Manichæos asserunt Sociniani) spectantibus discipulis, subvexit. Non merè disparuit, sive conditionem mutans in statum abiit gloriosum, sed visibilitèr & localitèr in Cælum supra cœlestes Sphæras constitutum terrâ relictâ, se sustulit, reversurus ad Judicium, *Act.* 1. 11. *Eph.* 4. 10.

Quemadmodum necesse erat, ut terram deferret, cum in cœlos ascenderet, paritèr necesse esset ut Cœlos quotidie deferret si (juxta Pontificios)

cios)
tem e
Matt.
nolite
Epi
per d
Loci,
& stat
Cu
ascen
appro
sed l
Cu
18. 2
Se
N
Natu
nâ u
H
nim
inde
bi n
Uni
qua
Per
Pro
C
qui
Fil
Ex
mu
na
jul
ri
Sp
ej

cios) se altari & Hostiæ modo corporeo præsentem exhiberet; prætereà ipse Christus monet *Matt. 24. 26. Si dixerint vobis ecce in deserto est, nolite exire; ecce in penetralibus, nolite credere.*

Eph. 4. 10. Qui descendit, ipse est qui ascendit, *Obj.*
per descendit Humiliatio intelligitur, non mutatio Loci, quidni per ascendit intelligatur Glorificatio, & statûs non Loci mutatio?

Cum descendit nondum erat Homo, sed cum ascendit Homo extitit cujus Naturæ in Loco esse appropriatur; ergò non sola Glorificatio illius, sed loci mutatio inditcaur. *Sol.*

Cum suis est ad consummationem sæculi, Matt. 18. 20. & 28, 20. *Obj.*

Sed secundum Divinam Naturam & Gratiam.

Nisi humana sit ubicunq; Divina, divellerentur Naturæ. Humana non resideret in cœlis, Divinâ ubiq; existente. *Sol. Inst.*

Humana non separatur à Divinâ, Existens enim in Cœlis unitur Divinæ, quæ est ubiq;. Neq; inde sequitur quod duplex esset λόγος; ἑνωστικός ubi natura nimirum in Cœlis, & ἄσπερος ubi non est. Unio enim personalis non est co-extensio aut æquatio duarum Naturarum, sed Conjunctio in Personalitate Filii, servatâ utriusq; Essentiâ & Proprietate. *Sol.*

Quærent nonnulli, an tum primum ascenderit, *Quæst.*
quia dicit ipse Christus, *Joan. 6. 62. Quid si videritis Filium ascendentem ubi prius erat, & Joan. 16. 28. Exivi d Patre, & veni in mundum, iterum relinquo mundum & vado ad patrem.*

Non ibi loquitur Christus de descensu Humanæ Naturæ, sed de Missione suâ in Carnem, ejusve in Mediatorem Ordinatione. *Resp.*

Sessio ad Dextram Dei, quâ significatur illius Gloria; non quæ illi communis cum Patre, sedet enim Spiritus S. ad dextram Patris, sed Propria Regno ejus *Mediatorio*; sumpta *Metaphora* à Regibus terrenis, *III.*

renis, qui, quos honorare volunt, ad dextram suam collocant 1 *Reg.* 2. 19. *Pf.* 45. 9. *Matt.* 20. 21. Unde hæc Sessio ad dextram Dei indicat tum Gloriam summam, quâ Christus nomen habet supra omne nomen *Eph.* 2. 20. 21. *Phil.* 2. 9. *Heb.* 1. 3. & 8. 1. tum Protestatem & Imperium in omnes Creaturas, Ecclesiæ Gratiâ, *Pf.* 110. 1. 1 *Cor.* 15. 25. *Matt.* 28. 18. Et quoniam clariora Præsentiae & Gloriæ Divinæ indicia in Cœlis exhibentur, quam alibi, & probabiliter clariora adhuc in unâ aliquâ Cœli plagâ (quæ idcirco Thronus Dei dicatur) quam alibi, Christum à Dextrâ Throni hujus sedere credamus *Heb.* 8. 1. & 12. 2. *Angeli adstant circa thronum Dei Apoc.* 4. *Job* 1.

Sedere dicitur ad dextram Dei, secundum utramq; Naturam. Secundum *Divinam*, non quasi illi accesserit nova potestas aut Gloria, sed nova manifestatio illius quam ab æterno habuit, *Joh.* 17. 5. sed sine carne; carne vestitus sedere cepit exacto tempore exinanitionis.

Secundum *Humanam*, quæ tunc accepit Potestatem & Gloriam, non ratione meriti, non enim Natura humana aut Unionem Hypostaticam meruit, aut quæ unionem necessariò sequuntur, illa enim accepit dono *Phil.* 2. 9. propter quod donavit illi Nomen quod est supra omne Nomen, *ἐξ ὧν ὁ οὐρανός*, debebatur autem Personæ secundum utramq; Naturam pro modo, conditione & communibus proprietatibus utriusq; quemadmodum Filii hæreditas debebatur.

Obj. Si Christus carne vestitus sedet ad dextram Dei, tum Caro Christi est ubiq;: Dextra enim Dei est ubicunq; illi placuerit gloriam suam manifestare.

Sol. Qui alicubi adstat Omnipræsenti, ei adstat qui ubiq; est.

Obj. Si ad dextram Dei sedet in Cœlis usque dum venturus sit ad Judicium, quomodo *Paulus* eum se alloquentem audivit? *Act.* 9. Æq;

Æq; potuit *Paulus* loquentem audire, ac *Stephanus* eum videre à dextrâ Dei. Sol. 1.

Vocem audivit quam Christus formavit, an in cœlo, an in aëre parùm refert. 2.

Quartus Exaltationis Gradus, est *Adventus Christi ad vivos & mortuos judicandos*. De quo infra, de *Glorificatione*. IV.

SECTIO IV.

De Officiis Christi Mediatoris.

Officia Christi Mediatoris sunt, quæ Salutis nostræ causâ inter Deum & hominem exercuit & ad huc exercet. Ad hæc *Unctus* erat à Spiritu S. unde nomen à Græcis *Christus*, & ab Hebræis *Messias*, i. e. *unctus*. Suntq; hæc Officia.

Propheticum,
Sacerdotale,
Regium.

Propheticum est, quo docet & instituit Ecclesiam in iis quæ ad Salutem spectant. Facta erat olim Ecclesiæ Promissio de prophetâ, cui nunquàm non auscultandum, quæ in Christo complementum accepit, *Deut. 18. 15. Prophetam de gente tuâ & de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi Dominus, ipsum audies.*

Hoc intelligendum est de prophetis quos Deus post *Mosen* diversis temporibus populo suo suscitaturus erat. *Evas.*

Ad alios forsan præter Messiam extendi possit iste locus, præterquàm quod de uno singulari præcipuè loqui videtur. Sol. 1.

2. *Moses ait [Sicut me,] sed Deut. 34. 10. Non surrexit ultra propheta in Israel, sicut Moses.*
3. Christianis sufficit, quod prædictio illa Christo accommodatur, *Act. 3. & 7. à Petro & Stephano. Alibi etiam extat promissio, Isa. 11. 1, 2. Egredietur Virga de radice Jesse, & requiescet super eum Sp. Domini, Spiritus Sapientiæ & Intellectûs, &c. & Isa. 61. 1. quam Prophetiam Jesus ostendit in se impletam esse, Luc. 4. 18. 21.*

Ad hoc munus Christum eminentèr instructum esse legimus à nativitate Spiritus S. in eo habitavit, *Luc. 2. 40. Puer [Jesus] crescebat, plenus Sapientiâ, & Gratia Dei erat super illo. Cum ad annum duodecimum pervenisset, Luc. 2. 46. In medio Doctôrum sedens audiebat eos & interrogabat, adeò ut stupèrent omnes, qui eum audiebant, super intelligentia & responsis ejus, Joan. 3. 34. Non ad mensuram dedit ipsi Deus Spiritum. Exod. 33. 20. 23. Posteriora mea videbis (ait Deus Moysi) faciem meam videre non possis; Sed quod Moysi negatum fuit, id Jesu concessum Joan. 6. 46. Patrem non vidit quisquam, nisi is qui est à Deo, hic vidit Patrem.*

Partes Muneris } *Voluntatis Divinæ Revelatio,*
 Prophetici erant } *Interna Mentis illuminatio; quâ*

Doctrina non ad aurem tantum, sed ad Corda hominum perveniat, ut sint *θεοδιδάκτοι, Joan. 16. 13.*

Huc etiâ spectat

Legis Explicatio & Vindicatio, Matth. 5. 17.

Ejusdem *Confirmatio*, tum vitæ Sanctimoniâ, tum Operibus & Miraculis, (non modo quæ Naturæ vires superare simulantur, qualia jactant Pontificii, dum se Dæmones ejicere gloriantur ex iis quos reverà dæmoniacos esse non constat, & Panem in corpus Christi transmutare, quem nec colore, aut odore, aut sapore, aut omnino mutari percipimus)

mus) sed quæ sensibus eorum qui nec falli potuerunt propter *prudentiam*, nec propter *probitatem* fallere voluerunt, prius fieri percipiebantur, quàm fides aut propter illa opera, aut operibus ipsis erat adhibita. Quæ cum ejusmodi fuerunt, eò fortius Doctrinam Christi confirmârunt, quod non ad infirmendam Veritatem, & evertendam Religionem veris miraculis stabilitam tendebant, Deut. 13. *Vetus enim & Novum Test.* non sibi invicem contrariantur, ut profitetur Ecclesia *Anglic.* Art. 7°.

Christus, aut saltem Apostoli Legem Mosaicam abrogârunt. *Obj.*

Non. Christus enim palàm testatur *se non venisse ut Legem solveret, sed ut impleret*; & Apostoli non *proprie loquendo* abrogârunt Legis Ceremonias, sed tantum docuerunt Gentiles iis non teneri; quæ solis Israelitis erant præscripta, Act. 15. 21. Docuerunt etiam eas nullam vim habere ad justificandum coram Deo; & reverà nunquàm vim illam haberunt. Tandem Deus ipse destructo Templo ostendit se illis non delectari. *Sol.*

Officium Christi Sacerdotale, est quo Sacrificio Passionis suæ peccata nostra expiavit, & Justitiâ Activâ jus vitæ æternæ nobis impetravit, atq; etiamnum apud Deum pro nobis intercedit.

Sacerdotium Christi in *Levitico* aliquousq; adumbratum erat, longè autem *Levitico* augustius est, utpote secundum Ordinem *Melchizedeci*, Ps. 110. 4. *Tu es Sacerdos in æternum secundum Ordinem Melchizedeci.*

Objiciunt recentiores *Judæi* hunc Psalmum à Subdito quodam *Davidis* compositum fuisse, & de *Davide*, non de *Christo*, intelligendum. Etiam hæc verba [*tu es Sacerdos*] potius reddenda esse [*tu es Princeps*] ità enim Vox Heb. כהן *cohen* sæpè redditur, Gen. 41. 45. Exod. 2. 16. & 3. 1. 2 Reg. 8. 18. & 20. 26. *Obj.*

Sol. 1. Tum Christo interroganti [*Si David vocaverit Messiam Dominum suum, quomodo sit filius ejus?*] in promptu responsum habuissent *Pharisæi*, si credidissent Psalmum non ab ipso *Davide* compositum fuisse.

2. Non *Davidem* ibi intelligi, sed *Messiam*, constat ex iis quæ de eo decantantur, i. e. *Sede ad dextram meam*; *Nulli enim unquam Angelorum hoc dixit*, Heb. 1. 13. nedum mero homini. Et quoniam *Melchisedech* (contra quàm *Judæi*) non tantum Princeps erat sed & Sacerdos (uti patet ex *Benedictione Abrahami* & illius decimatione) per כהן Sacerdos intelligendus est (ur ipsa phrasi indicat) secundum Ordinem *Melchisedechi*, Ordini nempe *Aaronico* oppositum.

Melchisedech non fuit Spiritus S. aut Angelus, aut Homo immediatè conditus, ut nugantur nonnulli, sed Rex *Vicinus* confederatus *Abrahami*, Gen. 14. 18. & Sacerdos insuper; attamen Typus *Sacerdotis nostri Christi*. Non quod Panem & Vinum proferendo sacrificavit, ut volunt Pontificii (cibaria enim ista *Abrahamo* & Exercitui obtulit non Deo) sed quod, 1. Rex erat *Justitiæ*, 2. Rex *Salem*, i. e. *Pacis*, 3. quod ejus genealogia non recensetur, quo silentio Christi *Æternitas* adumbratur; 4. quod simul Rex & Sacerdos fuerit; 5. quod *Abrahamo* tanquàm superior benedixit, & *Levi* in eo decimas solvit; 6. quòd nullos successores in Sacerdotio habuisse legatur; malè igitur *Sacrificuli Papistici Ordinis* illius se esse fingunt.

Christus *Sacerdos noster*, & *Sacrificium* illius hisce notis à Sacerdotibus & *Sacrificiis Aaronicis* distinguuntur, Heb. 7. 3.

Persona Offerens est Unicus Sacerdos secundum Ordinem *Melchisedechi*, idemq; manens in *Æternum*; adeò ut in Administratione neq; socium neq; Successorem admittat. Est insuper inculpatus & à peccatoribus separatus, v. 26. Oblatio ejus

ejus semel facta sufficiens erat ad nos servandos, itaq; non iteranda, v. 24, 25. *Victima* oblata seu Caro erat cum λόγω eam offerente unita, c. 9. 12. Ejus Valor apud Deum sempiternus.

Partes Officii Sacerdotalis Christi, sunt { *Satisfactio,*
Intercessio.

Satisfactio. Voces in Scripturis æquipollentes sunt λύτρωσις, Ἀπολύτρωσις *Redemptio.* & *Satisfacere* I. De Chr. *Satisfactio.*
 est facere quod satis est, injuriam compensare, Debitum solvere, &c. unde, respectu Debiti nostri erga Deum, est vel præstare debitam illam Obedientiam, vel pœnam ob inobedientiam perferre.

Satisfactio igitur Christi est, quâ se pro nobis Sponsorem sistens Legem Dei pro nobis implendo, & pœnas nobis debitas luendo Justitiæ Dei quod satis est fecit, ac nos ab Irâ Dei & Morte liberans vitam æternam nobis acquisivit. Quid sit.

In eâ patefacta est Justitia Dei, quod satisfactionem fieri voluit, & in nos *Misericordia*, quod ad satisfaciendum nostri loco Filium destinavit, Jo. 3. 6. Isa. 53. 10. Rom. 8. 32.

Efficiens proxima est Christus Θεάνθρωπος, *Efficiens.*
 nempe secundum utramq; Naturam utraq; agente quod suum est, *Humanâ* pretium, *Pas-*
sionem præcipuè; *Divinâ* dignitatem conferente, I Pet. 1. 19. Pretioso Sanguine quasi Agni mactati.

Materia in pretium Satisfactionis erat O- *Materia.*
bedientia, tum *Passiva* quæ complectitur mis-
 rias omnes quas à Nativitate passus est; tum
Activa.

Num

Quæst. Num Satisfactio pro nobis fuerit necessaria ?

Resp. Necessitas Satisfactionis fundatur tum in *Naturâ Dei*, quod horrendum esset concipere *Deum non justum* ; Justitia autem est, *suum cuiq; tribuere* ; ergò pœnas peccatoribus ; tum in *voluntate* illius Scripturis revelata, *Pf. 5. 5, 6. Gen. 18. 25. Deut. 9. 7. Hab. 1. 13. Exod. 34. 7.*

Satisfactio hujus loci, non est humilis peccati Confessio & Peritio veniæ, unde publica pœnitentiæ testimonia olim *Satisfactiones* appellabantur ; sed *Solutio delicti* ; estq;

Alia, quum illud ipsum solvitur quod est in Obligatione : Hæc ipso facto debitorem liberat à quocunq; facta.

Alia quum quod æquivalens est solvitur : Hæc in debito pœnali debitorem non liberat, nisi interveniente Legis relaxatione, nec non Remissione quâdam Judicis : Obligatio enim, quando ità se res habet, non est de debito sed Personâ, quæ pœnas lueret. Hanc Satisfactionem nobis necessariam esse statuimus, *Exod. 34. 7. Heb. 9. 23.*

Obj. Pater filiorum delicta, & Dominus Servorum remittere potest, nullâ Satisfactione præstita ; & cuiq; licet remittere de suo jure.

Sol. I. Quilibet Privatus, quâ talis, remittere potest absq; satisfactione, quia Solus est Pars læsa ; Princeps aliâve Persona Publica tali remissione violaret jura aliorum, & in Communitatem peccaret, atqui Deus in hoc negotio non spectandus est ut Dominus immunis & absolutè summus, sed quâ Judex & Rector mundi, qui Custodem & Vindicem Legum se perhibet : Quo sensu licet non subsit alii alicui Domino sive Legi, nihilominus sibi ipsi Lex est.

Ali.

Aliud est, recedere à jure suo, aliud à justitiâ.

2.

Quoties Deus recedit de jure suo, fieri oportet eoduntaxat quo convenit modo, qui modus è verbo suo colligendus est.

3.

Conditiones in Substitutione Sponsoris ad debitum pœnale solvendum requisitæ, sunt, 1. *Communio Naturæ*, Heb. 2. 14. 2. *Consensus Partium* scil. Sponsoris, Rei, Judicis. 3. *Potestas & Dominium Membrorum suorum*, ipsiusq; vitæ, si ea substituenda esset, Joan. 10. 18.

Si Deus ex absoluto Dominio & illæsâ justitiâ potuit non ulcisci, tum nec potuit homini lapsò Redemptionis media excogitare gratis & designare illæsâ justitiâ.

Obj.

Aliud est *misereri*, aliud *remittere*. *Misereri* potest pro Summâ Benignitate; *Remittere* autem solummodò per modum aliis suis proprietatibus congruentem; ergò non nisi illæsâ justitiâ.

Sol.

Saltem pœnitentibus remittere potest illæsâ justitiâ.

Obj.

Peccatum habet rationem & debiti, Matth. 6. 12. & *Criminis*, Rom. 6. 23. & *inimicitia*, Col. 1. 21. Estq; *inimicitia* ista duplex, tum quâ Deus nos odio habet, tum quâ nos Dei osiores sumus; unde licet Pœnitentes desinant esse diutius osiores Dei, est tamem Debitum solvendum, reatus expiandus, & Ira Dei placanda; quibus parum valeret sola pœnitentia, si non insuper præstita foret Satisfactio.

Sol.

Misericordia non minus est Deo naturalis quam *Justitia*, ergo necesse videretur ut *Misericordiæ* satisfiat quoties Pœna infligenda est æq; ac *Justitiæ* quando remittenda.

Obj.

Misericordia est *indebita*, *Justitia* autem *debita*, unde longe diversa est utriusq; ratio. Debitum *Justitiæ* solvendum est antequam *Effecta Misericordiæ* expectanda sunt, nedum promerenda.

Sol.

Miseri-

2. *Misericordia & Justitia* quatenus in Deo sunt res eadem, sed in Actu ad extra, utriusq; non est par ratio, nisi ex suppositione, hinc Reatus, illinc Satisfactionis, mediorum scil. quibus, juxta rationem cuiq; earum congruam, exerceantur. *Misericordia* nulla afficitur *injuriâ* cum debitæ solummodo pœnæ à Reo exiguntur, neq; *Justitia* quoties absolvitur is in cujus gratiam præstita est justa Satisfactio. Est quidem *Misericordia* Deo naturalis & Attributum Essentiæ illius Neccessarium, atq; insuper pœnis pro peccato debitis *Justitiæ* persolutis, Remissio peccati est etiam necessaria, attamen Substitutio Redemptoris, illiusq; acceptatio Lapforum Hominum potius quam Angelorum loco, liberrima est & ex mero beneplacito. Inde autem Satisfit *Justitiæ* per solutionem pœnæ, & *Misericordiæ* per liberationem Rei.

Obj. Si necessaria esset Satisfactio, Remissio sequeretur necessario, nec Deus libere peccata remitteret.

Sol. I. Satisfactio necessaria fuit ad Remissionem, sed neq; Satisfactio neq; Remissio absolute & in sensu diviso.

2. Neccessitas illius non est Physica & Naturalis, quemadmodum necesse est ut gravia descendant, sed Rationalis, & ut fiat Remissio Salutis methodo S. Scripturis revelatâ.

Obj. Satisfactio & Remissio incompatibiles sunt. Illi enim pro quo Satisfit non opus est Remissione.

Sol. Si Reus Satisfaceret Satisfactione propriâ non opus illi esset hujusmodi Remissione; sin Solutio sit aliena seu vicaria, opus est actu Judicis interveniente, quo acceptetur pœna Vadis, & remittatur Reo.

Obj. Non aliter Deus peccata nostra remittit quam nos remittere debemus aliorum debita, *Matth. 6. 12.* A nobis autem non semper expectanda est Satisfactio in ordine ad Remissionem.

Debita

Debita in nos privata sunt, in Deum publica ; *Sol.*
 nos etiam Lege tenemur ad remittenda aliorum in
 nos debita. Deus autem justus est animadvertendo in
 peccatores, nulli tamen subest, quin aliter
 justas pœnas exigat quam juxta regulas quibus nos
 obstringimur. Aliis objectionibus respondetur, C.
 3. §. 6. Quæst. ultima ab hac quæstione non ali-
 enis.

Num Christus loco nostro Justitiæ Dei satisfecerit ? Quæst.

Non modo pro nobis utilitèr, aut nostro bono, *Resp.*
 fecit quæcunq; fecit, nec tantum doctrinæ præco-
 nio, & omnigenarum virtutum exemplo, salutem
 hominum consuluit, neq; per meram partis læsæ
 indulgentiam, sive accepti lationem satisfecit ;
 sed substitutione suipsius, & loco nostro pretii
 æquivalentis solutionem præstitit, quæ meritoriè,
 & ex justitiâ Judicis, partis læsæ liberationem
 impetravit, 1 Cor. 6. 20. 1 Pet. 1. 19. Tit. 2. 14.
 Eph. 1. 7.

1. Dicitur nos redemisse, mercatus esse ; & Voces
 λύτρον, ἀπολύτρωσις, ἱλασμός, ἱλασῆειον, &c. idem in-
 dicant.

Redemptio interdum non aliud est quam sim- *Obj.*
 plex *Liberatio*, nullo interveniente pretio. Sic
Moses λυτρώτης appellatur Act. 7. 25. & *Deus* re-
 demit populum suum ex Ægypto, Deut. 7. 8. Ps.
 77. 15.

Sed nos dicimur pretio redempti, 1 Cor. 6. 20. *Sol. 1.*
 & modus quo redempti sumus sæpè adjungitur,
 per Sanguinem, & Christus pro nobis factus fuit Ma-
 ledictio, Gal. 3. 13.

Christus pro nobis *Mortuus* dicitur Rom. 5. 6, *2.*
 7. & 8. 32. 1 Pet. 3. 18. & nostro loco. Hæc
 enim est præpositionis ὑπὲρ ordinaria significatio,
 quæ, cum agitur de Personâ substitutionem notat
 Rom. 9. 3. & 5. 7. alibi etiam exprimitur per ὡς
 Matt. 5. 25, 38. 1 Tim. 2. 6. Apo-

Obj. Apostoli dicuntur *pati* pro Ecclesiâ, *Col.* 1. 24. & jubemur animas ponere pro fratribus, 1 *Joan.* 3. 16.

Sol. 1. Pro Ecclesiæ *edificatione*, non *redemptione*, jubemur etiam mortem non recusare, quoties Dei Gloria & Salus Ecclesiæ reverà id postulet, sicut *Martyres* hâc in re Christi vestigia prefferunt; non autem pro iis dare possumus *ἀντὶ αὐτῶν*, quo ab æternâ morte liberentur aut à peccatis munden-
tur, *Pf.* 49. 8. quod Christo appropriatur, *ὥς ὁ* & similitudinem notat, non æqualitatem, *Matt.* 6. 12.

3. Peccata nostra in se suscipit, 1 *Pet.* 2. 24. *Isa.* 53. *attritionem* & *vulnerationem*, v. 4. 10. per *Judicis impositionem*, v. 6. voluntaria etiam erat *Vadis susceptio*; non *aperuit os*, v. 7. innuitur peccati expiatio. *Animam posuit pro delictis*, & *ex judicio* & *coarctatione assumptus*, v. 8. 10.

Excep. *Matt.* 8. 17. Oraculum *Isaiæ* impletum fuit; quando Christus morbos *corporeos* sanavit.

Sol. Non indè sequitur quod *Isaias* non insuper morbos *Anima* intellexit; imo morbos corporis non primariò intellexit; eos enim *non in se suscepit*, acsi ipse iisdem laborâisset, aut ægrotâisset; sed eos potentiâ suâ sanavit; dum morbos *Animarum* (pœnas, iis debitas, luendo) in se suscepit; unde factus peccatum & execratio pro nobis dicitur 2 *Cor.* 5. 21. *Gal.* 3. 13.

Excep. Peccata & morbos *Animarum* sanavit per *Doctrinam Evangelii*, & illustrem virtutum, & in vitâ & morte, *Exemplificationem*.

Sol. Apostoli verba nuper laudata planè indicant, quod supplicium tulit Crucis, & sub Lege fuit nostro loco maledictus; atq; *Rom.* 4. 25. *traditus erat propter peccata nostra*, non, ut *Socinus* deliravit, *occasionalitèr*, quod fuerunt occasio mortis illius; aut *finalitèr*, ut ab iis nos abstraheret; sed

meri-

meritoriè, ad eorum reatum auferendum; eo enim sensu dicitur *traditus propter peccata*, quo *Sacrificia* pro peccatis offerebantur.

Reconciliationi nostræ cum Deo non esset locus, nisi factâ per mortem Christi pro peccatis expiatione. 4.

Reconciliatio fit per nostram ad Deum Conversionem, & insuper Deus *reconciliationem* procurasse dicitur; quod signum est non irati, sed jam placati. Obj.

Dicimur *liberari* per Christum ab irâ *Rom. 5. 9.* Sol. nulla autem nisi Dei Judicis ira potest eo loco intelligi. Voces etiam *ἱλασμός* & *ἱλασθέντων* de propitiatione Dei sumendæ sunt. Non enim nos Deo placamur, sed Deus nobis. Nec placamen dici potest solummodò, quia Doctrina, quam morte confirmavit, nos ad pœnitentiam perducit; tum enim Apostoli & Pastores Evangelii essent etiam placamentum & propitiatio pro peccatis.

Arca, *Propitiatorium* appellabatur; & *Expiatio* tribuitur *victimis*, non soli Christo. Excep.

Typi fuerunt, & *typicè* satisfecisse non negamus. Sol.

Christus quandoq; *Victima* vocatur & *Sacrificium*; sed *Metaphoricè* tantum, sicut *Martyres* dici possint *Victimæ*. Obj.

Umbris istis non respondet *Umbra*, aut *Metaphora*, sed *Veritas*, Joan. 1. 17. Dein sequeretur Christum fuisse *Sacerdotem* personatum solummodo, & *Expiationem* peccatorum esse *Metaphoricam*, Verus Sacerdos cum esset juxta Ordinem *Melchisedeci*, & *Agnus Dei* tollens peccata mundi. Cujus sanguis longè pluris quam *Taurorum* &c. Heb. 9. 14. Sol.

In Vet. Test. promittitur *Remissio* resipiscentibus nullâ Satisfactione interveniente. Obj.

Etiam

Sol. Etiam Resipiscentibus jubetur Sacrificium *Lev.* 4. 5. non tamen Expiandi vis in Bestiis istis erat, sed in Christo, *Pf.* 40. 7. Si pro certis quibusdam peccatis ultroneis & gravioribus, qualia fuerunt Homicidium, Idololatria, Adulterium, nulla instituebantur *Sacrificia*; ideò hoc factum, quia Deus voluit ea capitali supplicio in foro Civili, non solo Taurorum vel Hircorum sanguine in Ecclesiastico punienda esse.

Obj. In Novo Test. promittitur Remissio credentibus sine Conditione satisfactionis *1 Joan.* 1. 9.

Sol. Semper supponitur Christi Satisfactio in ordine ad Remissionem *Rom.* 3. 25. *Christum præstituit Deus, ut sit placamentum per fidem in sanguine ipsius, 2 Cor.* 1. 20. omnes promissiones sunt in Christo Amen.

Obj. Substitutio *Vicaria* nulla est habenda *Ezek.* 18. 20. *Anima quæ peccat morietur.*

Sol. 1. Ità est juxta ordinem Providentiæ ordinariæ, non extraordinariæ & Evangelicæ Gratia.

2. Locus iste *Ezek.* primariò & immediatè respicit statum tum temporis Judæorum, quibus Deus os obstruit, nè quererentur se immerentes pœnas ferre propter peccata parentum: aliter in communi hominum Regimine; visitat aliquousq; patrum iniquitates in filios, *Exod.* 20.

3. Substitutio unius in locum alterius primâ fronte injusta videtur, & aliquando apud Romanos pœnâ capitali vetabatur, quia nemo est Dominus membrorum suorum; nec fieri potuit sine Reipublicæ damno, etiamsi apud Ethnicos nonnullos comprobata fuit, ut Exempla *Damonis & Pythiæ*. Amicorum; *Curtii, Codri, Decii*, se pro patriâ devoventium, testantur, & jus occidendorum obfidum adhuc obtinet.

Iustitiæ certe haud incongrua est hæc *Substitutio* servatis his conditionibus;

1. Si

1. Si sit *communio Naturæ*, Heb. 2. 14.
2. Si sit *Consensus Partium*, Partis læsæ, sponsoris, Judicis.
3. Si sponsor, seu persona se substituens, *pote- statem & dominium habeat in rem substitutam*, sive sit membrum quoddam corporis, sive sit ipsa vita, quæ pignoratur.

Apertè testatur Scriptura, pœnas nobis pecca- toribus debitas à Christo exactas fuisse, *Isa. 53. 5. Castigatio pacis nostræ imponebatur illi & Vibicibus ejus fit sanatio nobis.*

Christus mortem tantum triduanam subivit, *Obj.* ergò non solvit, quod à nobis debebatur, pœnam infinitam.

Infinita erat pœna, quoad *valorem*, propter *Pa- tientis* dignitatem: Quod durationi pœnæ defuit, hoc Personæ Divinæ conditio abundanter supple- bat. *Sol.*

Tunc unica sanguinis Christi gutta sufficere potuit ad Redemptionem nostram; nec causa erat cur ira Dei sæviret adeò in Filium dilectissi- mum. *Inst.*

Mors erat peccati stipendium, & quamvis Digi- nitas Personæ potuit illius augere valorem, non tamen ipsam pœnæ speciem à Lege sancitam po- tuit compensare. *Sol.*

Pœnam damnatorum comitantur *fremitus, stridor dentium, desperatio*; His autem Christus non objiciebatur. *Obj.*

Non iis exponebatur Christus, quæ non erant de Essentiâ pœnæ, præcipuè non iis quæ de con- ditione hujus vel illius patientis erant oriunda, in desperationem, &c. cadunt qui certo nôrunt impossibilitatem eluctandi è suppliciis; Christus autem de Liberatione & Resurrectione gloriosâ fe- curus erat. *Sol.*

T

Da-

Obj. Doctrina hæc, de satisfactione alienâ, videatur patulam impietati januam aperire; nam audaces erunt in peccando, qui pœnas propter peccata sibi debitas in alium transferri posse existimant, imò sperare illud & credere tenentur.

Sol. Sanctitatis potius medium est Efficacissimum: Hunc enim dictæ doctrinæ finem inter alios posuit Christus, ut *mortui peccato vivamus Justitia, nec amplius nobis vivamus, sed illi qui pro nobis mortuus erat* Rom. 6. Tit. 2. 14. 1 Pet. 2. 24.

Quæst. Num Christus pro omnibus & singulis mortuus sit?

Resp. Universalitas tum Gratiæ Divinæ tum Meriti & intentionis Mortis Christi, passim prædicatur in Scripturis. *Pro omnibus gustavit mortem*

Evaf. Rom. 5. 8. 2 Cor. 5. 15. Heb. 2. 9.

1. Mortuus est pro omnibus sufficienter non *Efficienter*.

Sol. Scholastici interdum hâc distinctione utuntur, sed sensu ab Adversariorum alieno. Docent enim Christum (quod ad ipsum) liberâsse omnes, quod autem omnes non liberentur *ipsorum culpâ esse*. Qui autem *Calvinum*, obvelati, sequuntur, ità Distinctionem applicant. Morti Christi non defuisse valorem expiandi omnium peccata, si ad hoc fuisset destinata, sed hoc *Consilium* apud Deum & Christum nunquam constitutum fuisse.

Evaf. 1 Tim. 2. 46. *Deus vult omnes salvos fieri.*

2. Apost. loquitur de Generibus singulorum, non de singulis generum. Vult tam Gentes quàm *Judeos*, tam Subditos quàm Principes salvos fieri.

Resp. 1. Apost. ibi hortatur ut Orationes fiant non solum generatim pro omnibus, sed ad speciem descendit, *pro Regibus*, &c. Nec Singulos aliquos excludi voluit; & rationem annectit, quod *Deus vult nos omnes & singulos in precibus nostris amplecti*.

Vult

Vult omnes salvos fieri qui veniunt ad cognitionem Veritatis. *Evasf.*

Imò utrumq; vult Deus ut veniant ad cognitionem veritatis, & ut Salvi fiant. *Resp.*

Objectum istius Gratiæ effertur per terminum collectivum Mundi, *Joan.* 1. 29. tollit peccata Mundi, & 3. 16. 2.

Per Mundum intelligendus Mundus Electorum. *Evasf.*

Nè semel in S. Literis eo sensu ex necessitate *Resp.*

accipi asserunt alii. *Ger. L. C. de Elect. c. 6,* & constat quandoq; sensum habere *Mundo Electorum* contrarium, *1 Joan.* 2. 2. Christus est Propitiatio non tantum pro peccatis nostris, sed etiam totius Mundi. *Beza* quidem prius membrum exponit de Electis Judæis, posterius de Electis aliarum Gentium, quasi ad solos Judæos scripserat; sed *Epist.* est *Catholica*, & non ad Fideles solos, sed & alios, ut crederent. *1 Cor.* 8. 11. Christus dicitur mortuus pro pereuntibus; & *2 Pet.* 2. 1. Dominum negent qui emit eos.

Dicunt verba *ἵνα πάντες* intelligenda esse, *Evasf.*
scil. ipsorum aut aliorum opinione Christum pro iis mortuum esse.

Sunt autem illa verba, Apostoli assertio, non *Resp.*
nuda quorundam opinio, clarius itaq; effertur *Heb.* 10. 29. Sanguis Christi effusus dicitur pro iis qui cum sua impenitentia quasi pedibus proterunt & conculcant.

2 Pet. 3. 9. Non vult aliquem perire; & *Rom.* 11. 32. Deus conclusit omnes sub incredulitate ut omnium misereatur, quos Legis tenore reos ostendit, iis verbo Evangelii Gratiam offert. Idem prædicat *Gal.* 3. 22.

Petrus scribit ad fideles Judæos quos ex Charitate pro Electis habebat. *Evasf.*

Scribit toti *Vocatorum Ecclesiæ*, quâ multi erant Reprobi. *Resp.*

2. Ex ipso loco patet quod in Quæstione est, quos enim vult converti eorum vult neminem perire.

Frustrà contendunt Adversarii per *omnes*, subinde intelligi debere Electos solos, nam ad ea quæ jam dicta sunt, hæc insuper addi possunt;

Hirco emissario, Lev. 16. 21. imponebantur *iniquitates omnium Filiorum Israelis*. Excludi non possunt Reprobi. Isa. 53. 6. *posuit super eum iniquitates Omnium nostrum*; Omnium scil. (ut verba præcedentia innuunt) qui quasi oves erravimus; *unusquisq; in viam suam declinavit*, quæ descriptio est *Omnium hominum* Ps. 14. 2. &c.

Porro absit, ut talem Deo *simulationem* tribuamus, quâ verbo vocaret eos ad pœnitentiam & Sacramentis offerret Mortis Christi Beneficia, quæ Decreto immutabili statuisset iis non prodesse, quâ fide dicendum est cuiq; in Administratione S. Cœnæ, *Accipe Corpus Christi quod pro te traditum est*, nisi pro iis mortuus esset, utcunq; culpâ suâ mortis illius Beneficia non participant.

Lachrymæ Christi Hierosolymam deplorantis Luc. 19. 41. testantur illum perditione incolarum non delectatum fuisse.

Evas. Ibi agitur de interitu Judæorum temporali.
Resp. I. Non modò temporales eorum pœnæ deplorantur, sed & Æternæ, quod tempus *Salutaris suæ visitationis* neglexerant.

Si pœna eorum temporalis erat illi adeò alienum opus, Isa. 28. 21. Multo magis alienum erat ab ipsius Naturâ ex absoluto odio quosdam æternis addicere suppliciis.

Benefica Dei voluntas erga omnes, Juramento testata extat, Ezek. 33. 11. *Vivo ego, Nolo mortem impii, sed ut convertatur & vivat.*

Evas. Indefinita est Enunciatio & ad eos restringenda quibus datur Conversionis Gratia.

Vult

Vult omnium Conversionem, ideoq; Verbum Salutis iis proponit, per Spiritum corda pulsat eorum, qui verbum pertinaciter repellunt *Act.* 13. 46. & Spiritui S. resistunt, ut *Act.* 7. 51. propriâ culpâ Conversionis Beneficio privantur, seipfos indignos judicant æternâ salute, & Consilium Dei speruunt, sicut Pharisei *Luc.* 7. 30. quod quidem consilium non erat absolutum aliquod Decretum; sed per Conciones & Baptisma Joannis eos vocare ad pœnitentiam; noluerunt autem à Joanne baptizari.

Resp.

Non vult mortem peccatoris, i. e. Resipiscen-

Evas.

tis. Imò, dicit, *Quare moriemini?* Ergo non vult mortem eorum qui non resipiscen-tes perire voluerunt.

Resp.

Deus quædam vult voluntate *Revelatâ* [ut vult omnes salvos fieri] quæ non vult voluntate *Ar-*
canâ.

Obj.

Non Deo tribuenda est istiusmodi Hypocrisis. Absit, ut in Deo fingamus *Voluntatem Verbo* contrariam; nam omne illius de salute nostrâ consilium annunciatum est, *Act.* 20. 27. *2 Tim.* 1. 9.

Resp.

Si serîo vellet omnes salvos fieri, omnes utique salvarentur, *Pf.* 115. 3. *Rom.* 9. 19.

Obj.

Vult quædam absolutè, quædam certâ conditione. Si peccator *Verbum* repellat, *Spiritui S.* resistat, justam peccatoris ita in contumaciâ perseverantis vult damnationem.

Sol.

Sic prævidens Protoplastorum Lapsum, cum, in Integritate, potuerint perstitisse, si voluerint, noluit ille felicitatis perennitatem quæ aliàs ex Fœdere Operum iis obtigisset. Voluit etiam Posteris eorum juxta Fœdus Gratiæ salvos fieri, nisi Gratia fœderis pertinaciter abuterentur; prævidens autem multos Gratiâ suâ prorsus inanem reddituros, eosdem salvos fieri non voluit.

Hinc oritur distinctio de voluntate *Antecedente* & *Consequente*; Non acsi duæ Voluntates essent; sed geminum indicat illius respectum.

In *Antecedente* Respectus habetur Mediorum ad salutem, prout à parte Dei offeruntur; in *Consequente* respectus eorundem, prout ab hominibus acceptantur aut negliguntur.

Obj. *Joan.* 10. 15. Christus dicit se possuisse Animam pro Ovis, & 17. 19. *Matt.* 26. 28.

Sol. Quæ consequentiæ vis, pro Ovis, ergò pro solis Ovis?

Obj. *Rom.* 5. 19. Multi per Justitiam Christi, non Omnes dicuntur justificari.

Sol. Per *Adami* Lapsum etiam multi dicuntur constituti peccatores, i. e. Omnes; similiter pro Multis imò pro Omnibus parta est Justitia: Non enim de applicatione illius ibi agit Apost. sic confer *Matt.* 20. 28. cum 1 *Tim.* 2. 6. & *Matt.* 1. 21. cum *Luc.* 2. 10. Meritum *Universale* est in se; sed Applicatio & actualis ejus fruitio *particularis*, hominum vitio.

Obj. Si Christus mortuus sit pro Omnibus, fructus utique & Effectus ejus ad Omnes perveniet.

Sol. Ut Eleemosyna profit, non modo manus offerens, sed & manus requiritur oblatam recipiens. Princeps pro Redemptione Captivorum Omnium pretium solvit; quidam nolunt libertate frui: Sibimetipsis illud imputetur, non particularitati *λύτρε*. "Poculum *Immortalitatis* — habet quidem in se quod omnibus profit, sed si non bibitur non proderit. *August.*

Obj. Pro quibus orare noluit, pro iis non satisfecit; sed pro omnibus orare noluit, *Joan.* 17. 19.

Sol. Pro omnibus orare non negat simpliciter, nam pro Transgressoribus intercessit, *Isa.* 53. 12. & *Luc.* 23. 34. Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Inter eos erant Caiaphas & Pilatus.

Quam-

Quamvis in isto capite pro *solis Electis* specialiter oret, non sequitur quod nunquam pro *aliis*. 2.

Matth. 15. 24. Non missus erat Christus, nisi ad Oves perditas Israelis. Obj.

Christus non ibi loquitur de Officio suo *Redemptorio*; eo enim respectu nec ad *solos Israelitas* natione missus erat, nec ad *solos Filios* Promissionis sive *Spirituales Israelitas*. Magna enim erat mulieris *Canaanae* fides, Christus tamen illi ait; *Non sum missus, nisi ad Oves perditas Israelis.* Sol.

Loquitur ergo de *Ministerio* suo, quatenus Minister erat Circumcisionis, cui primum oportebat Regnum Dei praedicari, *Act. 13. 46.*

Non credendum est partem aliquam Officii Redemptoris inutilem esse, Inutile autem fuisset Christum passum fuisse pro improbis, quorum plurimi tunc in Inferno erant. Obj.

Abrahamus, Isaacus, & Jacobus tunc cum Christus passus est, erant in *Caelo*; num frustra pro iis passus fuit? Cum in *vivis*, erant Promissiones de *Messia*, debebant eas amplecti: *Agnus* enim erat *occisus ab Origine Mundi*. Recte dicimus, Christum passum esse pro iis, qui, cum pateretur, in Inferno erant, non quod ex eo liberandi sint; sed quod in *vivis* adhuc existentes fructum Promissionis percipere debuissent. Sol.

Num Christus per Obedientiam solam Passivam loco nostro satisfecerit; an etiam per Activam quam Legem implevit? Quaest.

Obedientia Activa seu *Iustitia Vitae* requirebatur, non modo tanquam *Conditio* in Personam Mediatoris; sed venit in partem *Satisfactionis* nostro loco praestandae. Resp.

Satisfacere enim est *facere* quod Deus ad *Vitam* exigebat; sed Deus *Activam Obedientiam* exigebat, ei;

eiq; *Vitam* promisit. *Fac hoc, & vives*, Gal. 4. 4, 5. *factus est sub Lege, ut eos, qui sub Lege erant, redimeret*. Rom. 5. 19. *per unius obedientiam iusti multi constituuntur*. Non intelligitur sola Obedientia *passiva*; ibi enim Inobedientia *Adami* opponitur.

Obj. Unâ Oblatione consecravit seu consummavit in perpetuum eos qui sanctificantur, *Heb.* 10. 14.

Sol. Illud [*una*] non opponitur Obedientia *vita*, sed repetitioni frequenti Sacrificiorum *Veteris Test.*

Obj. Christus, cum homo fuit, debuit pro se ipso obedire Legi; ergò per eam non pro nobis meruit.

Sol. 1. Id negant quidam magni nominis Theologi; quia Persona Divina fuit Lege superior; unde Dominus Sabbati appellatur, nec tamen potuit se ipsum negare, quia sibi metipso Lex fuit, *Joan.* 17. 19. *propter hos sanctifico meipsum*.

2. Non necessario Homo fuit, sed voluntario & quamvis debuit Legi obedire ad sanctificationem suam, in nos redundavit. Oportuit Christum pati & mori, ut sic intraret in Gloriam suam, an ideo pro nobis non sit mortuus?

Obj. Si Christus *Justitiâ Vitæ* satisfecit, tum non opus fuit *Morte* ejus.

Sol. Justè vivendo satisfecit mandato, non Maledictioni. Peccator utriq; est obnoxius, *Maledictioni* propter peccatum, *Mandato* quia permanet Dei Creatura.

Obj. Sanguis Christi nos purgat ab omni peccato, *1 Joan.* 1. 7. Si omnia purgantur *Justitiâ Passivâ* scil. *Sanguine Christi*, non supersunt ulla purganda *justitiâ* ejus *Activâ*.

Sol. 1. Passio Christi sæpè denotat utramq; *Justitiam*; & quamvis ratione *distingui*, nequaquam in Christo *disjungi* debent.

Reatus

Reatus *Pænæ* per *Passionem* tollitur, Reatus
Culpæ five *Defectus* nostri per *Iustitiam* *Acti-*
vam, etiamsi Homo *pœnam* omnem lueret, non
tamen inde Iustus esset eâ *Iustitiâ* cui *Vita* pro-
mittitur.

Lex obligat aut ad *pœnam* aut ad *Obedientiam* *Obj.*
non ad utramq; Ergo *Obedientia* utraq; non est
necessaria.

Falsa est illa *Propositio* cum de peccatore *Sol.*
loquimur. Lex enim obligat *Iustum* ad *Obedien-*
tiam activam, *peccatorem* ad utramq; ad *pœnam*
propter peccata præterita, ad *Obedientiam* in
posterum.

Si Christus loco nostro legem implevit, tùm non *Obj.*
tenemur & nos Legi obedire.

Non in eum finem in quem Christus obedivit, *Sol.*
nempe ut mereamur *Vitam æternam*.

Totum *Iustificationis* sæpè per *Remissionem* Pec- *Obj.*
catorum exprimitur, *Eph. 1. 7, &c.* *Remissio* autem
Iustitiæ passivæ ascribitur.

In ejusmodi locis *Synecdoche* deprehenditur par- *Sol.*
tis pro toto.

Fuitne Christi *Satisfactio Plena & Condigna*, an *Quæst.*
tantum per *acceptilationem* talis æstimanda?

Plena fuit, & *condigna*. Quamvis enim Christus *Resp.*
non idem, reddidit tantundem.

1. *Plena*, eo quod tùm *Corporales* tum *Spiritu-*
ales *pœnas* tulit, *Legemq;* implevit: &

Condigna, eo quod *Personæ* *Infinಿತæ* meritum
necessariò infinitum erat. Dicitur *Sanguis Dei*,
Act. 20. 28.

Mors & *Obedientia* ad tempus non est æternis *Obj.*
pœnis æquivalens.

Pec-

Num Satisfactio Christi plena & Condigna.

Sol. Peccatum meretur quidem pœnas infinitas; has solvit Persona Infinita spatio finito; quod æternæ sint Creaturis, per Accidens est; quoniâ enim ferre non possunt intensivè infinitas, ideò duratione infinitas ferre tenentur.

2. Plenè Christus satisfecit, eo quod non tantum pro culpâ Originis, sed pro omnibus.

Actualibus satisfecit, 1 Joan. 1. 7. Sanguis Christi mundat nos ab omni peccato. 1 Cor. 6. 9, 11. Delicta Actualia inter Gentiles vigentia numerantur; & subjicitur, Tales quidam vestram fuistis, sed loti estis, sed justificati in nomine Jesu Christi.

3. Plenè, i. e. pro peccatis etiam Regenerationem sequentibus.

Obj. *Heb. 10. 26. Voluntarie peccantibus post acceptam notitiam Veritatis, non relinquitur Hostia pro peccatis.*

Sol. Voluntariè & perseverantè rejicientibus Remedium hoc in Evangelio nobis paratum; non alia relinquitur Hostia, aut novum expectandum est Evangelium; Interea S. Joanni tutò credendum est, 1 Epist. 2. 1, 2. *Filioli, nè peccate; sed si quis peccaverit — ipse est propitiatio pro peccatis nostris.*

4. Plenè, i. e. pro pœnâ æq; ac pro culpâ.

Obj. Legimus *Mosen, Davidem, aliosq;* post remissam Culpam, Pœnam fuisse daturos.

Sol. Pœna propriè dicta est à Judice vindicante, & ad satisfactionem Justitiæ, non à Patre providente filiorum saluti. Christus factus est pro nobis Execratio, non pars Execrationis, *Gal. 3. 13. & Rom. 8. 1. Nulla condemnatio iis est, qui in Christo.*

Sapè

An Opera fidelium sint quadantenus satisfact.

283

Sæpè reservatur Pœna quædam post Culpam remissam, tanquam verum & apertum Iræ divinæ testimonium. talis erat Mors filii Davidis, 2 Sam. 12. 14. *Inst.*

Pœnæ istiusmodi non sunt Satisfactoriæ ad Iudicis vindictam quamvis ad iram Patris testificandam, etiam Probatoriæ sunt & Castigatoriæ, non ad Perditionem, sed Cautelam & Salutem, uti priùs indicavimus. *Sol.*

Num Opera nostra sint quadantenus satisfactoria, scil. propter Satisfactionem Christi, qualia sunt Contributio, Eleemosynæ, Jejunia, & Pœnæ in Purgatorio. *Quæst.*

Merita Christi procurant Operibus nostris acceptationem, non novum valorem iis indendo, sed efficiendo ut eorum defectus à Deo condonentur. *Resp.*

[De Purgatorio, c. de Ecclesiâ fiet Inquisitio.]

Dan. 4. 27. Redime peccata tua Eleemosynis, &c. *Obj.*

Exponi potest, Abrumpe peccata resipiscentiâ & novâ Obedientiâ. *Sol.*

Col. 1. 24. Apost. ait, Adimpleo, quæ desunt Passionibus Christi. *Obj.*

Subaudi, [quas fert. in Membris suis.] 2 Cor. 4. 10. Mortificationem Domini Jesu semper in corpore circumferentes, ut vita Jesu in nobis patefiat. *Sol.*

Scriptura exigit fructus pœnitentiâ dignos, ergo Satisfactorios. *Obj.*

Dignos, i. e. convenientes vocationi nostræ. *Sol.*

Altera Sacerdotalis Officii pars est Intercessio; quæ in tribus consistit;

1. Quòd Hostiam suam propitiatoriam in Sacrarium cœleste intulerit, & ibi coram Deo pro nobis compareat, Heb. 9. 24.

2. Quòd

De Intercessione Christi.

2. Quòd in Cœlis Efficaciam Mortis suæ nobis applicari à Patre suo postulat, *Joan.* 14. 16.
1 *Joan.* 2. 1, 2.

3. Quòd preces nostras suo merito reddit Deo gratas, *Joan.* 14. 6. 13. Harum actionum Typus fuit summus Sacerdos in V. Test. *Heb.* 7. & 9. Sacrificium expiatorium extra Sanctum Sanctorum offerebat, & inde Sanguinem in Sacrarium intulit, Humeris & Pectore suo Nomina Tribuum *Israelis* gestabat, pro quibus procurabatur Typica propitiatio.

Suffitum sanguini addebat, quo preces significabantur, *Apoc.* 8. 3.

Obj. Fuit *Intercessio Christi* etiàm ante *Ascensionem Christi*, *Heb.* 5. 7. *Joan.* 17.

Sol. Fiebat autem valore Sacrificii tunc præstandi, nunc præstiti.

Quæst. Num præter Christum alii colendi, invocandi, aut habendi sint *Intercessores* ?

Resp. Honorandi sunt Sancti propter dona in ipsos à Deo collata, non autem honore divino, *Matth.* 4. 10. Et voluntaria illa humilitas sive Sanctorum sive Angelorum ab Apost. corripitur, *Col.* 2. 18. Neq; ibi agitur de cultu quem *Latria* vocant & definiunt (utut imperitè id velint Adversarii) quando quis invocatur, aut adoratur, acsi esset ipse Deus. Agnoscunt enim Interpretes Apostolum ibi *Platonicos* & alios qui Cœlites inferiores colebant, redarguisse. Reverà interim voces *λατρεία* & *δουλεία* homonymæ sunt in usu profano, teste *Suidâ*, & *Vallâ*, & in significatione Cultus religiosi. Confer, *Deut.* 6. 13. *Matt.* 4. 10. cum *Rom.* 12. 11. & 14. 18. 1 *Sam.* 7. 3. *Eph.* 6. 7. *Apoc.* 19. & 22. 9.

Non

Non decet in præsentiam principis terreni sine gratiosi cujusdam intercessione nosmet injicere, multò minùs ipsius Dei.

Obj.

Vult Deus ipsum compellari, Isa. 42. 8. Ps. 50. 15. Potest omnibus vacare solus, Isa. 59. i. e. Non gravis est auris ejus ut non possit audire.

Sol.

Quamvis unus sit Mediator Redemptionis, *1 Tim. 2. 5. Act. 4. 12.* Sancti possunt esse Mediatore Intercessionis. Et si non virtute Meriti & Intercessionis propriæ, virtute tamen Christi.

Obj.

1. Qui ipse indiget Mediatore, haud aptus erit aliorum.

Sol.

2. Adversarii petunt à Sanctis, ut virtute priorum meritorum intercederent, quod ex Breviariis illorum pateat.

3. Christus solus est Mediator Intercessionis; solus enim est Via & Vita; & *Nemo venit ad Patrem nisi per ipsum, Joan. 14. 6.* de Solo Christo dicitur, quod pro nobis interpellat, *1 Joan. 2. 1. Rom. 8. 34. Heb. 9. 24. & 7. 25.*

Sancti in terris exorandi sunt, ut pro nobis intercederent.

Obj.

Sed qui in Cœlis conditionem & necessitates nostras (nisi in genere) non norunt, multo minùs sinceritatem cordis, *Job 27. 14. Si augebant liberi, ignorat, &c.* Nec præceptum, nec promissum, nec exemplum approbatum habemus, ut eos invocemus.

Sol.

Officium Christi Regium est quo Ecclesiam suam gubernat, & adversus hostes tuetur.

Tum Christiani tum Judæi Messiam Regem fore agnoscunt, *Ps. 2. 6. Zach. 9. 9. Joan. 18. 37. & Rex Regum est Apoc. 17. 14. & 19. 16.* Sed Judæi ex Prophetiis malè intellectis Regnum illius esse Temporale expectabant, & Regnum qui eos Exules in patrias sedes perducturus sit. Nec non

non eadem apud Apostolos obtinuit Opinio, unde ante mortem illius de primatu inter se contende-
bant, & post Resurrectionem querunt, an tunc
temporis Regnum restituendum esset *Israeli*, Act.
1. 6.

Judæi quidam recentiores de duplici Messia
somniauerunt, quorum unus pauper & humilis, va-
riisq; persecutionibus obnoxius sit; alter fortis &
potens splendide sit regnaturus; Sacra verò Scri-
ptura de unico loquitur, cui tamen duplex; sta-
tus competeret; utrumq; nuper explicuimus.

Regnum Christi hoc loco intelligitur, non Na-
turale in omnes Creaturas quas gubernat, quā
ἀὐτὸς unā cum Patre & Spiritu S. sed Media-
torium seu Oeconomicum cui præficitur quā θεοῦ
θεωρεῖται, & cujus Administratio consistit in Ec-
clesiæ Collectione, Gubernatione, Defensione &
Glorificatione.

Quæst. Num Regnum Christi sit Temporale & Mundanum,
an Spirituale & Cæleste?

Resp. Non Temporale & Mundanum, non enim ven-
turus erat Messia donec auferenda erant à Judâ
Sceptrum & Legislato, & euerenda Civitas &
Templum, Gen. 40. 10. Dan. 9. Et disertè Chri-
stus enunciat Regnum suum non esse ex hoc mun-
do Joan. 18. 36.

Obj. Luc. 1. 32, 33. Solium Davidis dandum erat
Christo, & Regni ejus non futurus erat finis.

Sol. Ut Regnum Christi in Regno Davidis adum-
bratum fuit, ita & perficiendum, sed modo spiri-
tuali non temporali; nam sceptrum sæculare re-
movendum erat à Domo Davidis.

Obj. Oracula Prophetarum innuunt restitutionem
& perpetuam durationem Regni Judaici, Deut.
30. 2. 4, 5. Ezek. 17. 23, 24. Dan. 7. 27. Mica.
4. 6, 7, 8.

Κατὰ τὸ πῶς nec impleri nec intelligi possunt *Sol.*
de Judæâ carnali; Mos autem Prophetarum erat
de rebus spiritualibus loqui terminis legalibus,
in iis temporibus, benè notis.

Messias virgâ ferreâ contriturus erat Reges Ter- *Obj.*
renos Ps. 2. 9.

Formula hæc loquendi de *Virgâ ferreâ* cum Me- *Sol.*
taphorica sit, sensus hic est; *Verbo Evangelii*
(quod *Sceptrum* est *Messia*) hand difficilius subi-
gendi sunt Reges terreni, quam vas figulinum
virgâ ferreâ confringitur.

Num Regnum Mediatorium Christi duraturum sit *Quæst.*
in æternum?

Mediatio Christi quodammodò cessatura est, *Resp.*
scil. quoad Salutis acquisitionem, & applicatio-
nem, non autem quoad ejus conservationem.
Stabiliendus enim dicitur Thronus Christi in
perpetuum, 2 *Sam. 7. 12, 13.* & *Dan. 2. 44.* *Reg-*
num est non evertendum in Sæcula, Dan. 7. 14. di-
citur *Regnum quod non transibit, neque dissipabi-*
tur, & 2. 44.

Æternum sæpè dicitur quod diù admodum du- *Obj.*
rabit; ità Pascha, Sabbatum, &c.

Christi Regnum Æternum dicitur oppositè ad *Sol.*
Regna mundana, cujuscunq; durationis aut dig-
nitatis, five per æs, argentum, ferrum, aut au-
rum denotentur; est enim Regnum nequaquam
mutandum, *Heb. 12. 28. Ps. 110. 1.* *Christus* *Obj.*
sessurus est ad dextram Dei, donec posuerit inimicos in
scabellum pedum suorum.

Donec, usquedum, &c. adstruunt tempus præteri- *Sol.*
tum, non autem futurum; negant aut excludunt;
sic *Matt. 28. 20.* non excludit communionem
suam cum discipulis in æternum per promissio-
nem usq; ad consummationem sæculi; sic *Gen.*
28. 15. Ps. 123. 2.

Chri-

Obj. Christus Regnum traditurus est Deo Patri
I Cor. 15. 24.

Sol. I. Regnum traditurus est, non per ejus depositionem & abdicationem, sed per ejus consummati Exhibitionem, & quasi rationem ministracionis redditurus.

Inst. Christus ipse subjicietur illi qui omnia posuit sub pedibus suis, uti loco laudato dicitur.

Sol. Subjeccio illa non referenda est ad *Filium* quasi ex Rege fiat Subditus, sed quoad priorem administrationem, non omnimodam muneris illius depositionem; Mediatio enim Christi (uti supra diximus) cessatura est quoad salutis acquisitionem, & applicationem variae autem functiones Christi nunquam cessaturae existimantur, quod ad *Munus Propheticum* in Aeternum beatos illuminabit *Apoc.* 21. 23. *Splendor Domini illuminabit [civitatem]* & *Agnus erit ejus Lucerna*, quod ad *Sacerdotium* jugem representationem Sacrificii sui exhibiturus est. Et quod ad *Regium*, semper Rex & Sponsus Ecclesiae permanens est (ut arbitrantur plurimi) unde *Apoc.* 11. 15. & 12. 10. distinctè nominantur *Regnum Dei* & *Regnum Christi*.

Vel, ut alii existimant, Subjiciendus est Christus, & Regnum Patri tradendum, non per depositionem absolutam, sed subordinationem, & cessationem modi Regiminis, qui in hoc saeculo obtinuit; & *Deus erit omnia in omnibus* exclusivè ad media externa, *Verbum, Sacramenta*; non autem exclusivè ad Christum, *Caput & Sponsum Ecclesiae*.

CAPUT X.

De Fæderis Obfignatione, ſive
de Sacramentis N. Fæd.

SECTIO I.

De Sacramentis in genere.

SACRAMENTUM apud Græcos *Mysterium* appellabatur à *μυστῶ* abscondo; quod sub speciebus externis aliud quid (non re ipsâ, sed significatione & usu) abscondebatur. Sic *Apoc* 1. 20. *Mysterium* 7 *Stellarum* sunt 7 *Ecclesiæ*; ita etiam. *Apoc* 17. 5. 1 *Tim*. 3. 16. *Eph*. 5. 32. Et quod Græci *Mysterium*, illud Latini *Sacramentum* vocârunt; quæ Vox originem à Sacro duxit. Atq; olim Juramentum quo milites certis Sacris ritibus Duci suo vel Reip. fideles fore se devinxerunt, *Sacramentum* vocârunt. Inde *Tertul*. primò, aliiq; postea vocem illam transtulerunt ad Signa solennia, quibus Christiani obsequium Deo debitum præstare se obstringunt, & ille vicissim Beneficia sua iis impertire pollicetur.

Sacramentum ergò (si consideretur cum respectu ad Materiam suam) est *Signum* & *Sigillum* divinitus præscriptum, quo de Gratiâ Fædere promissâ certiores facti simus. Sin consideretur cum respectu speciali ad illius Administrationem, dici potest *Actio à Deo instituta*, *Promissa Fæderis*

sui clariùs fidelibus manifestans, obsignans, & exhibens; illosq; ad Fœderis observationem arctius obstringens. Non enim Aqua simpliciter est Baptismus, sed Aquæ asperio, idq; non nisi ritibus Christi Institutioni congruentibus.

Caus. Causa Sacramenti *Efficiens* est **DEUS**. Illius enim est Gratiam obsignare, cuius est promittere & conferre. Deus autem Incarnatus, Christus Θεὸς υἱος non excluditur.

Istru-
mentum. Instrumentum quo Sacramentum efficitur est *Verbum Mandati & Promissionis*; Causa administrans est *Pastor*, 1 Cor. 4. 1.

Materia.	Materia } Sacram. }	<i>Externa</i> est, tum <i>Signum Substantiale</i>, five <i>Elementum sensibile</i> (non accidens à Subjecto separatum) ut <i>Aqua</i>, <i>Panis</i>, <i>Vinum</i>, tum <i>Actio</i> seu, <i>Ritus</i>, ut <i>Circumcisio</i>, <i>Ablutio</i>, <i>Manducatio</i>, <i>Bibitio</i>. <i>Interna</i> est <i>Res Signata</i>, tum <i>Substantia</i>, <i>Christus</i>, <i>Nucleus Sacramentorum</i>, tum <i>Actio</i>, <i>Dei Remissio</i>, <i>Regeneratio</i>, <i>Christi communicatio</i>, <i>Fidelium consensus</i> Fœderatis conditionibus.
-----------------	------------------------	---

Forma. Forma est *Analogia*, & mutua *χρῆσις* seu Relatio *Signi ad Signatum*.

Finis. Finis proprius est *Obsignatio promissionum Evangelii*; Accidentaliter est *Testificatio Pietatis*, & *Discretio ab Infidelibus*.

Theses quædam Explicatoriæ.

- I. *Unio* seu *Conjunctio Signi & Rei signatæ* in Sacramento non est proprie *Spiritualis*, qualis inter Rem signatam & Nosmet ipsos, sed *χρησις* Relativa, seu *Sacramentalis & Significativa*. Non quod *Signum* in rem *Signatam* convertitur, aut eam continet ut *Scyphus Vinum*, sed *Relativa*, qualis inter

inter Verbum Evangelii & rem Evangelio promissam.

Unio seu Conjunctio Nostri cum re significata, non est *Essentialis* aut *Personalis*, sed *Mystica*, suo tamen genere *Realis*, & *Spiritualis* virtute Spiritûs sancti, qui novit Fidei nostræ vinculo longissimè diffita conferre.

Tum *Signa* tum *res signata* vere & absq; dolo, respectu Dei, conjunctim nobis à Deo offeruntur; Distinctè tamen ità ut sæpè qui *Signa* sumit *Rem signatam* non recipit; non enim eodem modo percipiuntur *Signa* & *Res signata*, eò quòd *Signa* naturalitèr & corporalitèr, tum à fidelibus tum ab Infidelibus percipiuntur; *Res signatæ* percipiuntur respectu Dei donantis per Spiritum S. respectu nostri per Fidem.

Estne Fides de Essentiâ & Integritate Sacramenti, ità ut non sit Sacramentum illi qui non cum fide ipsum recipiat?

Quæst.

Sive quis credat sive non, *verum* Sacramentum sumit respectu Dei, si legitimè administratur: nam *Fides* non Efficit Sacramentum, sed *Institutio Divina*, respectu tamen participantis sine Fide, nudum Signum recipit.

Resp.

Est sanè *μεταβολή*, seu mutatio Signorum in Sacramentis, non quoad Naturam, Substantiam, Quantitatem aut Qualitatem, sed quoad Finem, Officium, Conditionem & Usus. Quæ quidem *Mutatio* non perpetuò durat; sed durante celebratione duntaxat: Nihil enim habet rationem Sacramenti extra usum à Christo institutum.

4

Sacramenta erant quædam

Divisio.

Ante *Lapsus*, ut *Arbor vitæ*, quæ fuit *Symbolum* memoriale Immortalitatis, & forsan virtutem quandam habuit ad vitam perpetuandam; & *Arbor Scientiæ boni & mali*, ab eventu & experimento nominatus.

U 2

Veteri

Veteri Test. Sacramenta *Messiam* promissum figurantia erant,

tum } *Temporalia, Accidentalibus, & Extraordinaria;*
ut, *Diluvium, Transitus per mare, Commu-*
ratio sub nube, Manna, Aqua & Petra, Li-
beratio Noë à diluvio, in Signum Ecclesie
liberandæ.

Fixa & Ordinaria, quibus nonnulli referunt
iridem, quem vocant

Sacramentum Generale, quia fœdus cum
Universis terræ Incolis obsignat, &
Naturale, quia in re naturali institu-
tum. Non enim tunc primum fa-
bricatus erat *Arcus Cœlestis*, sed ex-
inde Signum exstitit Mundum aquis
iterum non periturum.

Specialia, ut

1. *Circumcisio*, quæ sacramentum erat, constans ex
Signo & Re signatâ, scil. Consortio in Fœdere,
& Circumcisione *Interna* seu *purgatione Cordis*,
appellatur *Fœdus* perpetuum, sed idem de
Templo & Sabbato dicitur *Pf. 132. 14. & Exod.*
31. 16. etiamsi Christo desitutum. *Holam* non
semper significat *durationem* sine fine, sed lon-
gam *durationem*; itâ, *Serviet æternum qui*
parvo, &c. canit Poët. Christus quamvis pec-
cato immunis Circumcisus erat, ut testaretur
se Fratrem de genere *Abrahami*, & Legi ob-
noxium.

2. *Pascha*, quod proprie *Transitum*, & *παρ' ἑξοχῆς*
Transitum non *Populi* sed *Angeli* percutientis
Ægyptorum primogenita, & prætereuntis do-
mos *Israelitarum*; figuratè *Festum, Agnum &*
Ipsam Christum significat.

Non in eo ponendum est discrimen inter Sa-
cramenta Vet. & Novi Testam. quod illa *Gra-*
tiam adumbrabant, quam Hæc præsentem offe-
runt; Nam in utroq; Test. idem Christus &
eadem

eadem Christi Gratia proponitur. Nec obstat, quod absonum alicui videatur, Patres Vet. Test. Carnem Christi manducasse priusquam incarnatus erat; Christus enim heri, hodie, & in sæcula Cibus erit Spiritualis, & Agnus mactatus à iactis Mundi Fundamentis. Patres etiam fide præditi erant, quæ facit ut extent quæ nondum sunt.

Dicit quidem Paulus, Gal 4. 9. Vetera fuisse infirma, jejuna, & carnalia, nec posse sanctificare, attamen potuerunt Christum & Gratiam fidelibus exhibere. Non enim loquitur de Signis V. Test. simpliciter, sed quatenus per Christum jam abrogata fuerunt, & uti tunc temporis habebantur seorsim à Christo.

In Novo Testamento seu Christiana Ecclesia Sa. N. Test. sacramenta duo sunt,

Nempe { Initiationis seu Regenerationis Circumcisio-
ni succedens, Baptismus;
Nutritionis, Cæna Domini loco Paschatis.

Neq; plura erant à Christo instituta, neq; alia sunt quæ obsignant Fidei Justitiam.

Quæ his adduntur à Pontificiis, improprie dicta sunt Sacramenta. Nam ad Sacramentum proprie dictum requiruntur

1. Divina Institutio;
2. Elementum, seu Signum Externum;
3. Verbum Promissionis, sive Gratiae Salutæ promissio I Cor. 10. 16.

In Pœnitentia Pontificiorum deest Elementum seu Signum Externum. Contritio est Quid internum & non incurrit in Sensum, nec alius actus pœnitentis potest hunc defectum supplere. Signum enim est à Sacerdote administrandum. Illius autem absolutio ineptè diceretur Signum Sacramentale, quia ad Signum accedere oportet Verbum ut fiat Sacramentum.

Extrema Unctio, non fuit Signum Gratiae Justificationis conferendæ, sed valetudinis; imò apud

U;

Pon-

Pontificios est valetudinis deploratæ, & Mortis instantis *Symbolum*.

Hujus præsidium frustra quaritur, *Jac. 5. 14.* Ubi loquitur Apost. de Signo illo quod in Usu fuit durante Miraculorum dono, *Marc. 6. 13.* & quatenus Medium aut Symbolum erat Valetudinis recuperandæ, aut forsan Ceremonia cui assueverunt *Orientales*, & quâ liberè usi fuerunt Apostoli. Nullibi enim legimus *Unctionem* istiusmodi fuisse *Justificationis Gratia* Symbolum, aut Sacramentale Signum.

Ordo & Matrimonium non obsignant *Fœdus* sive *Gratiam Justificationis* omnibus fœderatis communem, sed Designationem ad Statum & conditionem Vitæ.

Confirmatio deniq; caret signo divinitus instituto. Non enim legimus Christum mandasse aut *Chrisma Pontificiorum* aut *Impositionem manuum*, quæ sive *Actus Ministri* sive *Ritus communis*, (imò temporarius & in V. Test. usitatus,) ineptè censetur *determinatum Signum sacramenti*.

*Efficacia
Sacra-
mento-
rum.*

Sacramenta non solum vim objectivam habent (ut Verbum quod fit *Efficax* ex eo quod sit *Objectum Intellectus* & *significativum rerum Verbo contentarum*) sed insuper Vim habent *Obsignativam*; sunt *Sigilla* æq; ac *Signa* *Rom. 4. 11.* Signum accepit *Circumcisionis*, *Sigillum Justitiæ fidei*; nec non *Exhibitivam*, aliàs quorsum Infantes baptizarentur qui significationem Baptismi, tum cum administratur, non nōrunt. Exemplificatur in *Coronatione Regii Infantis* in *Cunis*, quæ tum significat tum exhibet *autoritatem Regiam*. Aliam certè quam *significativam efficaciam* innunt Dicta, *Eph. 5. 26.* *Baptismus est Lavacrum Regenerationis.* *Pet. 3. 21.* Nos *Salvos* facit. *Act. 22. 16.* *Baptizare & ablue peccata*, &c.

Est *Medium Ordinarium* quo Deus *Gratiam* confert Infantibus, ad salutem eorum sufficientem.

Non

Non Gratiâ in se continent, ac si illius vascula essent, aut Gratiâ iis alligata; neq; Gratiâ conferunt ex opere Operato, & suâ vi; sed sensu morali, sicut *Evangelium* dicitur *Potentia Dei ad Salutem* 1 Cor. 1. 18. & Ecclesia dicitur mundari *Lavacro Aquæ* per *Verbum*, quod fit *Efficax* per operationem mentis, quæ tum *Signa* tum *Res signatas* ritè ponderat & meditatur.

Sacramenta non imprimunt characterem seu sigillum aliquod Spirituale & indelebile ex se, aut ex virtute supernaturali ipsis inhærente, aut *Physicâ* alicujus *Signi impressione*; Deus tamen per ea tanquam *Instrumenta Sacramentalitèr*, & *Spiritualitèr* pignore Spiritûs sui & Fide, nos veluti notat & obsignat; ab Infidelibus discernit, & ad Professionem Christianam deputat 2 Tim. 2. 19. *Novit Deus qui sunt sui*, &c. 2 Cor. 1. 22. *Signavit nos & dedit pignus Spiritus*, Eph. 4. 30. *Nolite contristare Spiritum à quo signati estis*.

Num per *Malitiam Ministrorum Sacramenta* red- Quæst.
dantur inefficacia?

Rom. 3. 3. *Fidem* (ideoq; *Instituta Christi*) non Resp.
irrita facit infidelitas hominum.

Phil. 1. 16. *Quidam ex contentione Christum annunciant*; utcunq; *Christus prædicatur*, & in hoc gaudebo, 18.

Pf. 50. 16. *Improbo dicit Deus*; quid tuâ refert, Obj.
ut enarres *Decreta mea cum oderis disciplinam*? &c.

Non de *Sacerdotibus* solummodò, sed *Hypocritis* Sol.
omnibus illud dicitur.

Interim de *Sacerdotibus* cum aliis. Inst.

Enarratio fœderis ipsis futura erat inutilis, non Sol.
aliis.

Nullâ autoritate muniuntur ad illud *Officium*. Inst.
Quid ad te attinet? Dicit Deus.

Sol. Aliter reddi potest *quare, quorsum, aut cur tu enarras?* &c. defectus in Exercitio Officii, non ipsius Officii denotatur.

Obj. Matth. 7. 16. *à fructibus eorum agnoscetis eos; num ex spinis uvæ colligantur, &c.* de Pseudoprophetis dicitur.

Sol. Fructus illi non sunt tam Vitæ opera, quam prava dogmata vel fructus qui ex pravâ illorum Doctrinâ oriuntur; alias enim *Heretica* docens potest operibus vitæ aliis præluere.

Obj. 1 Tim. 3. 2. *Oportet Episcopum irreprehensum esse.*

Sol. Aliud est *Delictum* Ministri, aliud *Nullitas* Officii.

Obj. *Nil dat quod non habet:* Gratiâ ergo salutarem aliis communicare non possunt.

Sol. Non valet *Axioma* in Causis Instrumentalibus, quarum virtus præcipua est à Causâ principali.

Obj. Per *Brachium arefactum* non possunt Spiritus Animales transmitti, ergo nec Gratia Spiritûs S. ad alios per *Ministram Spiritu S.* destitutum, utpote per *Medium incongruum & ineptum.*

Sol. *Sacerdotes* non sunt *Media Naturalia* sed *Moralia*; Nec per eos propriè communicatur Spiritus S. sed *Media* sunt & *Instrumenta* ad Transmissionem Verbi & Sacramentorum, per quæ Spiritus Gratiæ communicatur.

Quæst. Num *Attentio & Intentio* (saltem Generalis faciendi quod facit Ecclesia) in eo, qui Sacramenta administrat, requiratur ad eorum Efficaciam?

Resp. Requiritur in Personâ Ministri ad ejus Fidelem Administrationem, sed non ad Essentiam aut Efficaciam Sacramentorum.

Obj. Tum *simiâ* aut *Psitaco* baptizantibus, Efficax erit Sacramentum.

Sol. Christus non istiusmodi Sacramentorum Administratores instituit; Cujus *Institutio* nostra est *Instructio*.

Si Recta Intentio non comitetur & determinet actionem & verba in Officio *Baptismi*, tum si Sacerdos eadem forsan verba adhibeat dum quoquo modo faciem Infantis aqua mundet à sordibus, non distingueretur Sacramentalis ablutio à communi istâ mandatione corporis.

Obj.

Determinatio fiet per Seriem Actionis & Circumstantias juxta institutionem, ex quibus appareat, an Sacramentum celebretur, necne.

Sol.

Ministri sunt Instrumenta Christi *rationalia*; Ergò nisi *Rationis intentione* Christo serviant in *Sacris celebrandis*, non agunt quasi Christi instrumenta.

Obj.

Non agunt uti decet Christi Instrumenta; hoc autem *ipsis* non *aliis* nocebit.

Sol.

Actus humanus fit per concursum Intellectûs *Hoc agentis*, sive curantis rem quæ præ manibus est; sed Actus ministrandi Sacra, est Actus humanus, non merè hominis, casualis aut per impetum.

Obj.

Est Actus humanus quoad Naturam Actûs *genericam*; & ad eum concurrunt Intellectus & Voluntas; sed quoad Naturam Actûs *Sacramentalem* in Ordine ad Effectum *Sacerdos* est Causa tantum Instrumentalis, cujus Actus Effectum sortitur à Christo qui est Causa Principalis.

Sol.

Si non recta Intentio Necessaria esset; tunc si Sacerdos in Mensa legeret Evangelium & recitaret Verba illa [*hoc est corpus meum*] totus panis, quem tangit, consecraretur, nihil enim superest in pronuntiatione Sacramentali verborum consecrantium, præter intentionem Sacerdotis.

Obj.

Sacramenta sunt Actiones sacre & solennes; si fiant (quantum judicare licet ab Externis circumstantiis) non seriò & solenniter, ad finem debitum, & more instituto, ex occasionali verborum recitatione, non sunt Sacramenta instituta, & si per jocum, aut ludo scenico, ad Religionis

Sol.

onis derisionem, &c. non observatur Christi institutio, nec Sacramenta sunt, sed Sacrilegia.

Pontificii asserunt Intentionem sacerdotis necessariam esse ad Effectum assequendum: Qui autem cautius loquuntur, distinguunt inter intentionem Actualem, Habitualement & Virtualem. Interea verò

Actualis non est in nostrâ potestate, ut semper adsit, ob naturalem mentis evagationem.

Habitualis non sufficit, potest enim esse in dormientibus; quod si noctambulo alium baptizaret, non esset Sacramentum, quia non Actus voluntarius.

Virtualis dicitur, quæ quando cessante Intentione actuali per Mentis evagationem, nihilominus virtute ejus procedit operatio. Hac quoque non necessaria est ad Efficaciam Sacramenti. Sacerdos enim Atheus esse potest, & contrarium rectæ intentioni corde occultare, unde si Sacramentum ab eo Administratum inefficax esset, Fidem Dei irritam redderet hominis infidelitas, *Rom. 3. 3.* Dein baptizatus nesciret an Reverà esset Christianus; & Eucharistiam cum Beneficiis exhiberi non constaret.

Sacramenta & *Sacrificia* conveniunt in eo, quòd à Deo instituta, *Symbolicam* significationem habuerunt. *Macellatum animal* significabat Naturam humanam Mortis ream, &c.

Differunt, quòd in Sacrificiis aliquid offertur Deo, in Sacramentis aliquid à Deo offertur nobis.

Vid. Cur-
cel. l. 4.
c. 17.

Pascha quidem fuit *Sacrificium* & *Sacramentum*; Novo autem Test. *Unum Sacrificium* alia omnia propriè sic Dicta abrogavit, *Heb. 10. 14.* unâ oblatione consummavit in æternum sanctificatos.

In Vet. Test. Sacrificiorum Genera erant *Δόξα Donaria*, ut primitiarum; *Εὐχαριστία gratiarum actio*;

actoria; ὁλοκαυτὶς *victimæ*, ut Animalium, & ἱλαστικὰ *propitiatoria* pro peccato.

In Novo præter Unicum illud Christi Sacrificium propriè dictum, non alia sunt nisi impropriè dicta; qualia sunt *Laudis* & *Beneficentiæ* quibus delectatur Deus, *Heb.* 13. 16. *Preces*, *Sanctimonia*, *Rom.* 12. 1. Si *Sacramenta* N. T. quandoque dicuntur *Sacrificia*, intelliguntur *Sacrificia Spiritu-alia* propter preces & gratiarum actiones in iis oblatas.

Etiam hodiè sacrificandus est Christus, ut Sacrificium illius in Carne nobis applicetur.

Pugnant, idem factum esse & faciendum. Virtus illius Sacrificii applicanda est internè à parte Dei per Efficaciam Spiritûs S. & à parte nostrâ externè per Verbum & Sacramenta à Christo instituta, & internè per Fidem.

Obj.

Sol.

SECTIO II.

De Baptismo.

Baptismi Vox Mersionem significat, sæpè etiam Lotionem & Asperisionem.

Baptif.
Vox.

Figurata vocis acceptio quadruplex occurrit in Scripturis, & à Scholasticis denominantur,

1. *Flaminis* sive *Charismatum* Sp. S. *Matth.* 3. 11. *Act.* 1. 5. *Baptizabit Sp. S. & Igne.*

2. *Sanguinis* sive *Martyrii*, *Mar.* 10. 38, 39. *Num potestis Baptismo, quo ego baptizor, baptizari?*

3. *Luminis* sive *Doctrinæ*, *Act.* 18. 25. *Apollos — sciens tantum Baptisma Joannis.*

4. *Fluminis* sive *Aquæ*, quæ hujus loci est. *Matt.* 3. 11. *ego baptizo aquâ in resipiscentiam.* Estque

Primum Novi Fœderis Sacramentum, quo per Lavacrum aquæ peccati ablutio per sanguinem &

Quid.

& Spiritum Christi in Ecclesiam suam admittendis significatur & obsignatur.

Instituio. Institutio ejus fuit *Divina*, Joan. 1. 33. *Qui misit me ut baptizarem*, dixit, *super quem videris*, &c. Matth. 28. 19. Judæi varias lotiones, *Baptismalia* dictas, habuerunt, Heb. 9. 10. & Ritum ab iis observari solitum, circa Profelytos Justitiæ inferendos Reip. Isra. Christo placuit designare in Sacramentum *Novi Fæderis Joannis Ministerio*.

A quibus administ.

Baptisma non nisi à *Ministris* legitimè vocatis administrandum est, Matt. 28. 19. 1 Cor. 4. 1. *Hi sunt Oeconomi & Dispensatores Mysteriorum Dei*; atque etiamsi omittendum non est, cum legitima illius administratio haberi potest, non tamen ea est illius necessitas, ut cum Pontificiis aut Lutheranis, Laicis & Mulieribus permittatur.

Eorundem est *Baptizare & Docere*, Matth. 28. 19. *Mulieres autem filere debent in Ecclesiâ*, 1 Cor. 14. 34. *Ananias* (quem interdum obijciunt) non erat vocatione destitutus, Act. 9. 11. 15. 17.

Quod à *Zipporâ* factum legimus, ausum fuit temerarium foeminae impotentis animi. Et Deum rem approbavit, non modum rei.

Obj. S. *Paulus* ait se non missum esse ad Baptizandum, sed Evangelizandum.

Sol. Comparatè sumenda est illa locutio.

Ab Hæreticis aut Pontificiis administratum non est pro nullo habendum, si juxta Formulam institutionis fuerit *in nomine Patris, Filii & Spiritûs S.* quamvis supersticiosa quædam admista fuerint. Nam ministerium ejus, non est earum Personarum, sed Ecclesiæ in iis delitescentis; interea non licet Reformatis offerre Liberos suos à Pontificiorum sacrificulis baptizandos, ita enim in eorum Communionem transire viderentur.

Quæst. Nam *Baptismus* quem per ludum administravit *Atbanasus* adhuc Puer, ab *Alexandro Episcopo Alexandrino*, jure pro rato habitus fuerit? Nequa-

Neq
à legit
nûs à
est.

Mat

Exte

Oleum

Deut.

des aut

scil. A

Sup

tismun

nerat,

unt.

Inter

C

M

fi

E

For

Signat

sistit i

institu

Mar.

ac si

opere

Ne

& Spi

anne

& Fi

inter

dum

In

Bapt

runt,

tui;

Vide

Nequaquam, Summâ enim cum Religione, à legitimè missis, non à merè privatis, multò minùs à pueris per ludum & jocum administrandus est.

Materia hujus Sacramenti,

Externa est tum *Aqua vulgaris simplex* (non Oleum, Sanguis, Ignis aliudve additamentum, Deut. 12. 32. *quicquid præcipio vobis facietis, non addes aut diminues ab eo*;) tum *Actio Sacramentalis*, scil. *Ablutio externa*.

Superstitioni tribuitur, quod *Constantinus* Baptismum suum distulit, donec ad *Jordanem* pervenerat, quod tamen consequi non potuisse, aiunt.

Interna est *Res signata*. Sanguis & Spiritus Christi, Infitio in eum, Ablutio à peccatis, Mortis, Sepulturæ & Resurrectionis Christi fructus, Rom. 6. 4. Adoptio & ingressus in Ecclesiam.

Forma Baptismi consistit in *Unione Signi & Rei Signatæ*, Relativâ scil. & Sacramentali, quæ consistit in *Significatione & Ob signatione* divinitùs institutâ, unde sequitur exhibitio simultanea, Mar. 16. 16. Gal. 3. 27. quamvis non subjectiva, ac si peccatorum ablutio externæ ablutioni ex opere operato alligaretur.

Nec *Baptizatus* semper eodem tempore Aquâ & Spiritu baptizatur: Promissio enim Spiritus annexa Baptismo est Pactionalis, Obedientiam & Fidem deposcens, adeò ut Baptismus Spiritus interdum præcedat, interdum comitetur, interdum subsequatur Baptismum aquæ.

In Infantibus quoad Ordinationem Divinam, Baptismus & Justificatio & Regeneratio concurrunt, ex fœderis naturâ, *Ero Deus tuus & Seminis tui*; sed Effectus suo demum tempore declaratur. Vide Qbj. paulo post.

Resp.

Materia.

Forma:

Formula

*Formula
loquendi
in Bapt.*

Formula in ipsa Administratione est, in Nomine, sive in Nomen Patris, Filii & Spiritus S. quæ denotat, 1. Baptismum fieri jussu & Autoritate S. Trinitatis; 2. Illius Gratiâ Baptizatis obligari; 3. Baptizatos S. Trinitati obligari.

*Formul.
loquendi
de Bapt.*

Formula loquendi de Baptismo est,

Propria, ut cum Baptismus *Externus* dicitur esse *Signum aut Sigillum*, Rom. 4. 11. Col. 2. 11. & cum Recipientes Baptismum dicuntur recipere rem significatam, Mar. 16. 16. Gal 3. 27.

Interdum *Impropria*, cum Baptismus externus vocatur nomine interni, Tit. 3. 5. illive hujus Effectus tribuitur, 1 Pet. 3. 21. & Sanguini Christi & Spiritui S. tribuitur vel nomen vel proprietates aquæ, ut Zach. 13. 1. Ezek. 36. 25. Joan. 3. 5. 1 Joan. 1. 7. 1 Cor. 6. 11. Heb. 9. 14. Apoc. 1. 5. & 7. 14.

Finis. Finis Baptismi est

vel { *Principalis,*
Subordinatus:

Principalis est, Confirmatio Fidei de Justificatione & Regeneratione.

ex { Formulâ Baptizandi in Nomen Patris, Filii & Spiritus S.
Promissione annexâ, Mar. 16. 16. Mar. 1. 4. Act. 2. 38. & 22. 16. 1 Pet. 1. 21. Rom. 6. 3. 4. Col. 2. 12.

Subordinatus,

Subordinatus, depingit

Mortem, Sepulturam, & Resurre-
ctionem Christi; testatur
Ingressum & Receptionem in Ec-
clesiam; Admonet de
Remissione peccatorum, eandem-
que obsignat Credentibus;
Symbolum & Organon est Unionis
& Societatis nostræ cum Christo,
ac proinde Bonorum ejus; &
Hæreditatis cum ipso participes
per Baptismum efficimur. Est
Tessera Professionis, &c.

Effectus. Salus æterna & fidei & Baptismo as- *Effectus.*
cribitur; illi tanquam *Medio* quodammodo *no-*
cessario, huic tanquam *Signo & Sigillo*, *Mar. 16.*
16. 1 Pet. 3. 21.

Num Beneficia Baptismi æqualitèr ab omnibus qui *Quæst.*
illum recipiunt participantur?

Non nisi Sacramentalitèr, quia omnes eum *Resp.*
susipientes non sunt æquales. Impœnitentibus
etiãsi verè offerantur, non re ipsâ conferuntur,
sed Sacramento tenus; neq; Dona Spiritûs, Fi-
des, Spes, & Charitas Electis paritèr communi-
cantur, etiãsi æqualitèr ipsi Christo incorpo-
rentur, absolvantur, & jure vitæ æternæ donen-
tur.

Baptismus *necessarius* est *Necessitate Præcepti*, *Necessitas*
quando haberi potest, non absolutè, ità ut non
mera privatio sed contemptus illius damnet.

Qui non renatus est ex Aquâ & Sp. non intrabit Reg- *Obj.*
num Calorum, *Joan. 3. 5.*

Fusius alibi locus hic explicatur; quoad *Sol.*
Bapt. Aquæ, intelligendus est de iis, qui suâ cul- *Vide C. 7.*
pâ non baptizantur, voto saltem. *Ambrosius* ait *S. 4. pag.*
Valentinianum fuisse baptizatum voto & voluntate, *134.*
licet non re ipsâ per lavacrum aquæ. *C. 7. S. 4.*

Baptisma

Unitas

Baptisma unum est genere, respectu omnium Fidelium, *Eph.* 4. 5. Etiam unum numero, respectu singulorum fidelium baptizatorum, qui semel tantum initiandi sunt Baptismo, *Rom.* 6. 3. *semel in Christum inserimur* sive regeneramur. Sin Baptisma non Formâ Legitimâ celebratum fuerit, scil. non explicatis personis S. Trinitatis, vere baptizanda est persona Baptismate Christi; nec inde re-baptizari dici potest.

Obj.

Qui in gravia admodum peccata lapsi fuerunt, videntur Christianismum abrenunciâsse; ergo re-baptizandi sunt, ut denuò Christiani fiant.

Sol.

Davidi lapso non opus erat novâ Circumcisione, sed ejus recordatione ad pœnitentiam. Semel acceptum Baptisma manet perpetuum testimonium & pignus fœderis cum Deo initi.

Quæst.

Num auferatur omne Peccatum in Baptismo, an aliquousq; maneat?

Resp.

1.

Manet quâ Morbus & Radix peccati, quæ tamen à piis quotidie mortificatur, donec tandem interit & evanescit.

2.

Aufertur quoad statum Personæ sive Reatum, qui non imputatur fidelibus.

Quæst.

Estne Sponsorum & Susceptorum (quos Compadres, &c. vocant) usus necessarius, an rejiciendus?

Resp.

Non absolutè necessarius quia non in Mandatis, at non rejiciendus, quia vetus consuetudo Ecclesiæ, nihil habet mali; Ex charitate proficiscitur, facit ad Ædificationem, ideoq; Ecclesiasticâ Autoritate stabilitus necessarius est necessitate præcepti, quo jubemur præpositis obedire, *Heb.* 13. 17, &c.

Quæst.

Quinam Jus habent ad Baptismum?

Resp.

Doctrinam Evangelii amplexantes, fideliumq; Liberi, *Act.* 2. 39.

Infantes,

Infantes
fœderis.
stitutione,
fione,
probat
1 Cor. 7
Circ
baptiza
cessit
singulis
signific
onis,
onis,
nabatur
munio
Integ
tibus,
Pri
19, 20
Ma
cipulos
Qu
Mar.
Ma
Verba
Num
10. q
specta
De
ficit
sint
Ac
salvi
istim
se ex
trans
conf

Infantes, nam 1. Ad quos pertinet promissio fœderis, sive *Signatum*, nisi aliquâ instantiâ in institutione excludantur, ut fœmellæ à Circumcisione, ratione sexûs; Infantes à Cœnâ ratione probationis & recordationis, *Act.* 2. 39. & 10. 47. 1 *Cor.* 7. 14.

Circumcidebantur Infantes in Vet. Test. ergò baptizandi sunt in Novo; Baptismus enim successit Circumcisioni, *Col.* 2. 11, 12, 13. non in singulis circumstantiis sexûs & ætatis, sed Re significata, fine & usu. Gratia tum Justificationis, *Act.* 22. 16. *Rom.* 4. 11. tum Regenerationis, *Tit.* 3. 5. &c. utroq; Sacramento obsignabatur, jusq; introitûs in Ecclesiam & communionis cum Ecclesiâ.

Integræ familiæ baptizabantur non exclusis infantibus, *Act.* 17. 15. 33. 1 *Cor.* 1. 16.

Priùs docendi sunt quam baptizandi, *Matt.* 28. 19, 20. Infantes autem doctrinæ incapaces.

Μαθητεύετε propriè non significat *docete*, sed *discipulos facite*.

Qui crediderit & baptizatus fuerit salvabitur, *Mar.* 16. 16. Infantes non credunt.

Major de *Adultis* intelligenda est, ut indicant Verba sequentia; *qui non crediderit damnabitur*. Num omnes Infantes damnandi? Ità 2 *Thef.* 3. 10. *qui nolit operari nè edito*, ad Infantes non spectat.

Dein in *adultis* requiritur fides Actualis; Sufficit Infantibus Semen fidei, imò quod posteri sint Fidelium.

Adde quod regenerari possint infantes aliàs salvi non fierent, *Joh.* 3. 5. quamvis non planè istiusmodi sit in iis Regeneratio quæ in *Adultis* se exerit, viam tamen salutis per Baptismum intrant & justificari possunt, & cum Christo sunt confœderati.

1.

2.

3.

Obj.

Sol.

Obj.

Sol.

Liberis aperte improborum in Ecclesiâ non denegandus est Baptismus, neq; ex Adulterio natis, aut excommunicatis; Parentum enim Proximorum pietas non tantum respicienda est, sed & Ecclesiæ in quâ nati, & Majorum; sed per alios non solum ad Baptizationem offerantur per parentes apertè impios, & excommunicatos.

Papistarum Parvuli etiam baptizandi sunt, quia Ecclesia licet occulta in Papatûs sordibus residere præsumitur. Antichristus sedet in Templo Dei; & in ipso Papatu multi dogmata illius maximè exitialia non imbibunt.

Partus etiam Monstrosi (si Vestigia humanæ naturæ in iis supersint) & Exposititii (quos Reip. aut Ecclesiæ erit adoptare) baptizandi sunt, non verò rebus inanimatis, ut Campanis, Navibus, adhibendus est Baptismus.

Christus, qui nec Remissione peccatorum nec ad Regenerationem Baptismo indigebat, baptizari voluit, ut impleret omnem Justitiam, tum Moralem tum Ceremonialem. Subjici voluit & Legi Judæorum & iis quæ Deus in Ministerio Joannis facienda præcepit; ut confirmaret, & sibi probari Baptismum testaretur, usumq; illius suo Exemplo nobis commendaret.

Mos erat olim quarundam Ecclesiarum Christianos baptizari super cadavera Martyrum & Sanctorum, ut se paratos mori propter Christum, & Resurrectionem credere profiterentur; unde illud S. Pauli, 1 Cor. 15. 29. *Quid facient baptizati ὑπὲρ τῶν νεκρῶν*, si mortui non excitentur; *νεκρῶς* enim propriè significat *cadaver hominis*, & *ὑπὲρ* (cum genitivo) *super*.

Fructus
Baptis.

Fructus Baptismi, etiam Infantum varii sunt. Servit Parentum consolationi, promissionem confirmans de semine illorum; in Ecclesiam & in Christum visibilitè inseruntur. Bonorum à Christo

Chri
& ub

V
Chri
guin
inst
sa
à R
Sig
guin
Gr
qui
Fir
Sa
Do
cri

qu
m
m
na

S
C

Christo partorum per Baptismum participes fiunt
& ubi adoleverint ad pietatem inde stimulantur.

SECTIO III.

De Sacra Cœnâ.

VARIIS Appellationibus insignitur hoc Sa- *Voces Sy-*
cramentum. Vocatur Corpus & Sanguis *nonymæ.*
Christi, Matth. 26. Novum Testamentum per san-
guinem, I Cor. 11. Luc. 22. Cœna, quia vesperi
instituta, & Dominica, I Cor. 11. 20. Etiam Men-
sa Domini ab Autore, I Cor. 10. 21. Fractio panis
à Ritu, Act. 20. 7. Panis & poculum Domini, à
Signo, I Cor. 11. 27. Communio corporis, & San-
guinis Christi à Signato I Cor. 10. 16. Patribus
Gracis *συνάξις* à Conventu fidelium, & *εὐχαρίστησις*
quâ cum Gratiarum actione celebranda, vel à
Fine, scil. Recordatione Eucharisticâ. A Latinis
Sacramentum corporis & sanguinis Christi; Memoria
Domini; Sacrificium memoriale, scil. unici illius Sa-
crificii Christi; Sacramentum Altaris, & Missa.

S. Cœna est alterum Novi Fœderis Sacramentum, *Quid sit.*
quo per participationem panis fracti & vini effusi, com-
munio corporis & Sanguinis Christi crucifixi, in re-
missionem peccatorum, fidelibus significatur & obsig-
natur.

Author hujus Sacramenti fuit ipse Chri- *Efficiens*
stus, Matth. 26. 26. I Cor. 11. 23, &c. eâ nocte *princip.*
quâ proditus, v. 23. ut Testamenti loco illud
commendaret, Novum Testamentum morte
suâ inchoari indicans, Matth. 26. 20. Heb. 9.
16. ut mortis illius esset Memoriale, Luc. 22. 19.
& quia ex occasione, & in locum Paschatis.

Adminiftr. Adminiftrandum eft per *Miniftros Verbi*, 1 Cor.

4. 1.

[illegible]

Externa est, vel $\left. \begin{array}{l} \textit{Elementaris,} \\ \textit{Cereemonialis.} \end{array} \right\}$

I. *Elementaris, scil. Panis, & Vinum, quæ conjunctim unum constituunt Sacramentum.*

1. *Panis, & quidem communis; nam quod azymus erat in primâ Cênâ fuit per Accidens, ob festum Paschæ, aliàs fermentatus quandoq; in usu fuit, Act. 2. 42. Panis autem sit verus & cibarius. Hostiæ Orbiculares in usu apud Pontificios & Lutheranos, ab aliis non approbantur, quia*

1. Minus aptæ vim illam alendi ad vitam Æternam significare & obsignare, quæ est in corpore Christi fide Apprehenso, eo quod vix salutarem vim habeant ad alenda corpora, imparem certè pani quo confortari Cor hominis dicitur, *Pf.* 104. 15.

2. Panis vocabulo indignas eas censet *Cassander*, Liturgicis F. 66. quamvis Scriptor Pontificius.

3. Postquam Pontificii Doctores persuaferant Populo, Panem in corpus Domini transmutatum esse, harum usum in Ecclesiam, dogmati suo aptiorem duxerunt, si non tum primum introduxerunt.

4. Ab Institutione Divinâ non recedendum est, nec pro iis quæ à Christo præcepta sunt, similia pro arbitrio proponenda.

2. Materia S. Cœnæ est & Panis & Vinum, unde peccant, qui Poculum à Laicis detinent, nam ab Instituto Christi recedunt, aliter evangelizant quam Apostoli, & recens est Sacramenti mutilatio *Matth. 26. 27. Mar. 17. 23. Bibite ex eo omnes.*

Nullum

Nullum extat præceptum aut Exemplum de Laicis communicantibus sub utrâque specie. Christus quidem dicit *bibite*, sed 12 Discipulis non plebi; & Apost. 1 Cor. 11. 25. idem dicit, & ad singula Ecclesiæ Membra applicat *repetitionem Institutionis*, non autem novum aliquod mandatum; ergo si verba illa Christi in Institutione non ad plebem spectabant, tum nec Apostoli verba in 1 Cor. 11. 25.

Obj.

Si *Vinum* Plebi denegandum, tum & *Panis*, nam in Institutione Christus & *panem* & *Vinum* iisdem exhibuit.

1 Sol.

Ex aliis locis constat fractionem Panis ad Plebem pertinuisse, de Calice altum Silentium.

Inst.

In iis locis partem Cœnæ pro totâ exprimi patet ex hoc sequente Responso.

Sol. 2.

Apost. Institutionem & repetit, & ad Corinthios accommodat, v. 29. qui *manducat & bibit indigne*, &c. ergo bibere pariter ac manducare singulis permittendum est.

Joh. 6. 51. *Si quis manducaverit ex hoc pane vivet in Aeternum*; ergo Panis sufficit.

Obj.

Christus ibi loquitur non de manducatione Sacramentali, sed Spirituali, & de Pane *Significato* non *Significante*.

Sol.

Quidam Christiani *Nazaræatis* voto se obstringebant, inter alia abstinere à Vino, ita *Paulus*, Act. 18. 18. quotidie tamen, saltem frequenter communicabant.

Obj.

Non credibile est Christianos *Nazaræos*, aut votum suum antetulisse Sanctioni ipsius Christi, aut Votum violatum fuisse haustu Eucharistico.

Sol.

Genuino Symbolo uti voluit Christus in S. Cœnâ, ut tum Corporis traditionem tum Sanguinis effusionem quasi ante oculos statueret, sola autem species Panis non repræsentat Christum ut mortuum & Sanguinem effundentem, unde colorem non habet Pontificiorum Concomitantia.

Dein *Nutritio* nostra (quæ hic figuratur) tum *Cibum* tum *Potum* postulat.

II.

Ceremonialis Materia hujus *Sacramenti* est *Actio*,
 nempe { *Ministrantis*, ut *Benedictio*, *Fractio* pa-
 nis, & *Effusio Vini*; non *Elevatio*,
 Oblatio, *Asservatio*, *Circumge-*
 statio.
 { *Communicantium Acceptio*, *Comestio*,
 Bibitio; non *Adoratio*.

Fractio Panis non habenda est pro *Ceremoniâ* mediâ & *Indifferenti*, nam ad *Finem* & *Scopum* adeoque ad *Formam* *S. Cœnæ* pertinet, sicut & *Vini* in poculum infusio, quippe quibus *Christum* cruciatibus laceratum, & adhuc sanguinem emittentem fideles intuentur.

Ritus Fractionis S. Pauli tempore obtinuit, *Panis quem frangimus*, &c. 1 Cor. 10. 16. habetque significationem *Materiæ internæ* apprimè congruam, 1 Cor. 11. 24. *Panem fregit* — *Corpus est quod fractum pro Vobis, hoc facite in mei commemorationem*.

Non quidem in *Christo* debuit *Os* frangi quemadmodum in typo *Agnus paschalis* adumbravit, fractum autem dicimus quia convulsum, latus apertum est, confossæ manus & pedes, & verberibus laceratum corpus ab animâ separatur.

Materia Interna S. Cœnæ, sive *Res signata*, *Signo* respondet tum *Elementari* tum *Ceremoniali* quoad omnes illius partes. *Pani*, corpus *Christi*; *Vino*, *Sanguis*; *Fractioni*, *vulnera*, *dolores*, & *Mors*. *Effusioni Vini*, *Sanguinis Effusio*; *Pani & Vini Separatis*, *Sanguinis à Corpore separatio*. *Manducationi & Bibitioni*, *Spirituales Pastus*, mediante fide, non modo *Capernaïtico*, scil. *Credere in Christum*, Johan. 6. 35. 40. 47. & *uniri cum Christo*, v. 56. *Spiritu illius vivificari*, 1 Johan. 3. 24. & 4. 13. 1 Cor. 6. 17.

Forma

Forma hujus Sacramenti consistit non in mutatione Panis & Vini in Corpus & Sanguinem Christi, nec eorum inclusione in illis, sed in Signi & Signati ἔξωθεν & Relatione, quâ hoc per illud significatur & obsignatur; adeoque applicatur & præbetur; siue in Analogiâ Signi & Signati.

Forma.

Hinc *Forma loquendi* de S. Cœnâ alia est *Propria*, alia *Figurata* & *Tropica*.

Propria, ut hoc facite in Commemorationem, Luc. 22. 19. 1 Cor. 11. 24. quoties ederitis panem hunc, mortem Domini annunciat, v. 26. Sic Panis & Vinum quandoque à Patribus vocantur *Figuræ*, *Signa*, *Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi*.

Figurata, quando *Signo* tribuitur nomen *Rei Signatæ*, ut hoc est Corpus meum; hoc Poculum est novum Test. in meo Sanguine, &c. Panis est communio Sanguinis Christi, 1 Cor. 10. 16. Locutio hæc oritur ex aptâ inter *Signum* & *Signatum* Analogiâ, & certitudine conjunctæ Exhibitionis

Hinc Manducatio Sacramentalis est, tum

{	Externa & Oralis, nempe
	Symbolorum;
	Interna & Spiritualis, nempe
	Rerum signatarum;
	sive

duabus quasi partibus constat,

Manducatione, scil.

{	Panis, quæ non nisi Oralis, & Corporalis est,
	Christi corporis, quæ (uti afferunt Orthodoxi)
	Spiritualis est, & fidelis Animi Exercitium, Johan. 6. 63.

Christus Spiritualem manducationem Carnis suæ fidelibus commendat; Orale[m] seu *Capernaiticam* abnegat.

Spiritualiter manducare corpus & bibere sanguinem Christi, est *Credere in Christum*, Johan. 6. 35. *z. e.* Universam Christi doctrinam animitus amplecti. Non modò assensu speculativo, quo cunctis verbi Divini revelationibus (sive Historiæ sint, sive dogmata, sive minæ, sive promissa) tanquam verissimis assentimur; sed assensu pratico & operativo, quo fidelis quisque adeò afficitur, ut quod verum esse agnoscit, illud ad praxin referat, & diligentiam adhibet, ut quod in mente radices satis altas egit, debitos, tum internè in affectibus, tum externè in operibus fructus edat.

Quæst.

Num propriè an figuratè sumenda sint illa Verba [Hoc est corpus meum]?

Resp.

Propriè volunt accipi tum Pontificii, tum Ubiquitarii.

Pontificii dum vi consecrationis fieri statuunt *μεσολαύ*, transubstantiationem Elementorum in Carnem & Sanguinem Christi; ideoque pronomine *Hoc* non intelligunt Panem nec Corpus, sed Substantiam vagam, q. d. eatenus cum Ubiquitariis Contentum sub speciebus Panis & Vini. Ubiquitarii enim *συμβολαύ* Consubstantiationem asserunt, seu *Coexistentiam Corporis & Sanguinis* in, cum, & sub Pane & Vino, penetrationem dimensionum admittentes. Utrique gloriantur se τὸ πῦρδον retinere. Statuuntque *Oralem Manducationem*, Pontificii etiam *Adorationem*.

Nos Verborum formam Sacramentalem ità resolvendam esse asserimus; *Panis & Vinum* sunt *Signa & Sigilla Corporis & Sanguinis Christi*. Realem præsentiam in S. Cœnâ sano sensu intellectam non negamus, Corpus enim & sanguis Christi cum Pane & Vino uniuntur unione Pactionali, seu Relativâ, non autem coporalitèr & localitèr sub speciebus tanquam unicum earum suppositum
sive

sive sub
specie
Sacram
delitel
Gen. 1
gimus.
manet
hunc, &
Ni
Dom
lum, l
lem' a
rant
appel
Co
tur Sy
ma n
uti e
strum
Si
nullu
quere
sola S
In
bilitè
come
cred
illis
effud
In
corp
duca
non
quid
V
men
inte
10.

sive subjectum, etiam extra Usus, idque donec species intereant, ut docent Pontificii; Nam in Sacramentis Res significatæ non solent in signis delitescere, sed per ea significari & obsignari, Gen. 17. Exod. 12. 1 Cor. 10. 16. *Panis, quem frangimus. Panis* post Consecrationem revera *Panis* manet, & 1 Cor. 11. 26. *quoties ederitis Panem hunc, &c.*

Nisi Discipuli existimassent Panem vocari à Domino Corpus suum, eò quod ejus erat *Symbolum*, horrore proculdubiò perculsi fuissent ad talem *ἀνθρώπου φαγίαν* invitati, sed paulo ante comederant *Agnum* qui eodem sensu *Pascha* i. e. *Transitus* appellabatur, Exod. 12. 43. Arg. 1.

Conversio, *μεταβολή* quædam propriè dicta tribuitur Symbolis, non autem Conversio *Materiae* & *formæ naturalis*, sed *Officii*, *Conditionis*, *Finis*, & *Usus*; uti ex communi cerâ fit authenticum publici instrumenti Sigillum.

Si Panis Substantia mutaretur, Sacramentum nullum esset: recedente enim Pane nihil relinqueretur quod signum esset. Res enim *Signata* sola Sacramentum non est. 2.

In primâ cœnâ Christus assedit Apostolis visibiliter, panem fregit, vinum fudit, ipse etiam comedit & bibit. Merito delirare videantur qui credunt Christum tunc invisibiliter sub speciebus illis delituisse, Corpus suum fregisse, Sanguinem effudisse, & semet ipsum comedisse & bibisse. 3.

In Sacramentis *Symbola* sive *Signa* percipiuntur corporaliter, *Signatum* spiritualiter; at si manducatio sit Oralis, nec *signum* est; quia aliud quid non significatur; nec *Signatum*, quia non est quid Spirituale. 4.

Verba Promissionis in Institutione sunt Sacramentalia, ergò secundam Subjectam materiam intelligenda. Sic Circumcisio est *Fædus*, Gen. 17. 10. exponitur Rom. 4. 11. *Circumcisio est Signum Fæderis.* 5.

Fœderis. Agnus est Pascha, Exod. 12. 11. exponitur Luc. 22. 7, &c. & 1 Cor. 5. 7. Agnus est signum & memoriale Transitus, Exod. 12. 13. & 13. 9. Verba etiam præceptiva docent Finem S. Cœna, nempe Commemorationem Mortis Dominicæ, non autem est Recordatio ejus qui corporaliter adest.

6. *Corporalis Comestio Christi, tum in Cœnâ, tum extrâ Cœnam, tanquam inutilis & absurda rejicitur, Johan. 6. 63.*

7. *Patres eundem comederunt Cibum Spiritualem 1 Cor. 10. 3. non tantum inter se, sed nobiscum; at illi comederunt per fidem (corpus & sanguis Christi nondum erant) Scopus enim Apost. est probare fideles V. Testamenti Corinthiis fuisse nequaquam inferiores quoad substantiam fœderis.*

8. *Omne Corpus est quantum, & finitum, & neq; plura eodem loco, neq; idem simul in pluribus locis esse potest. Neque possunt Accidentia extra Subjectum inhaesionis existere.*

Excep. Deus supplere potest defectum subjecti, sicut & omnis causæ.

Resp. Deus non supplet vicem Materiæ & Formæ in genere materiæ & formæ, sed in genere Efficientis; Neq; se exerit Potentia Dei in Contradictoriis.

Ecclesia ad 6 Sæculum nec Corporalem præsentiam, nec Orale manducationem defendit; Patres autem docent Panem & Vinum in Eucharistiâ esse Signa, Symbola, Figuras & Mnemosyna, Corporis & Sanguinis Christi. Theodor. dial. 5. ait, Christum visibilia Symbola Corporis & Sanguinis Appellatione honorâsse non naturam mutando, sed naturæ gratiam adjiciendo. August. & Chrysost. testantur, impios manducare Panem Domini non Panem Dominum.

Tertul. l. 4. contra Marcion. c. 40. Acceptum Panem & distributum Discipulis, Corpus suum illum

illum fec
gura Cor
Non du
meum, cu
ad Bonifa
Sacram
menta r
Obje
Quan
nem, ip
factum
Si no
credim
mento.
non a
Loc
dei, &
verba
No
Figur
agit,
beatu
to, &
ditur.
Lux i
bende
O
sub. &
N
difer
C
poss
Paul
E
cœl
pot
mo
diti

illud fecit, *Hoc est Corpus meum* dicendo, i. e. *Figura Corporis mei*. Aug. contra *Adimantium*, c. 12. Non dubitavit Dominus dicere *Hoc est corpus meum*, cum daret *Signum sui corporis*. Idem *Epist.* 23. ad *Bonifac.* Si Sacramenta earum rerum quarum Sacramenta sunt, non haberent, omnino Sacramenta non essent, &c.

Objiciunt Pontificii pro *Transubstantione*.

Quandoq; reverà conversus fuit Panis in Carnem, ipsis sensibus obviam, ut in manibus Gregorii factum fuisse legimus.

Si non sit merum commentum, factum fuisse credimus vel ad arcendos indignos à tanto Sacramento, vel ad commendandam ejus dignitatem, non ad confirmandam *Transubst.*

Loca Scripturæ, quæ sunt *Sedes Articulorum Fidei*, & *Mandatorum Dei*, absq; figuris, & sicut verba sonant, accipienda sunt.

Non, quoties haud minus certitudinis est in Figuratâ locutione quæ ad Naturam Rei, de quâ agit, accommodata est, quam in propriâ adhibetur; Sic locutio Sacramentalis de Sacramento, & Doctrina de Personâ Christi, figuratè traditur, *Johan.* 1. 4, 5. *Vita illa erat Lux hominum, & Lux illa in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.*

Omnipotentia Dei tollit incommoda quæ *Transub.* & *Consust.* sequuntur.

Non nisi præcesserat Voluntas Dei verbo suo disertè patefacta de rebus illis præstandis.

Cur non corpus Christi, quod in Cœlis est, possit simul esse in Eucharistiâ, æquè ac cum Paulo, cui astitit? *Act.* 23. 11.

Erat solummodo *Visio nocturna*, & aliàs cum è cœlo Paulo occurrens in itinere cum allocutus est, potuit vel sine voce more corporeo formata Sermonis conceptum potentè imprimere, vel auditum corroborare, ut è Cœlo loquentem audiret, æquè

Obj.

Pontific.

Sol.

Obj.

Sol.

Obj.

Sol.

Obj.

Sol.

æquè ac visum *Stephani*, qui Christum dextra Dei adstantem prospexit, *Act. 7. 56.*

Evas. Corpus Christi est in Cœlo circumscriptivè, & secundum naturales Corporis proprietates; in Cœnâ verò illocalitèr, miraculoso quodam modo.

Sol. *Modi contrarii se mutuo perimunt*, nec modus fingendus est qui rei Essentiam destruit.

Obj. Corpus Christi gloriosum non subjicitur naturæ Legibus.

Sol. Gloria illa veritatem corporis non abolevit.

Obj. Patres quidam dicunt panem non effigie, sed naturâ mutatum, omnipotentiâ Verbi factum esse Carnem; Linguam sanguine Christi incruentari, corporaliter, naturaliter, & ut Cera liquefacta alii ceræ miscetur.

Sol. Non propriè & sine tropo loquuntur; nec possunt hæc propriè dici sine *Capernaicâ* Blasphemîâ: Carni ejus ut Membra capiti coalescimus, sed per fidem: Caro Christi aliàs in Cœlo est, & non alibi, *Cyrl. l. 11. c. 21. &c.*

Qui pro *Manducatione Orali* contendunt, etiam obijciunt,

Obj. Verba Institutionis propriè sumenda sunt, quia Verba sunt Testamenti & Præcepti.

Sol. Verba Tropica non semper sunt obscura. *Locutio Sacramentalis* non aliena est ab institutione Sacramenti, imò in ipsâ institutione *Poculum* dicitur *Novum Testam.* non sine tropo.

Obj. *Sacramenta V. Test.* figurabant *Gratiam*; *Sacramenta Novi conferunt*, *Col 2. 17.* quæ sunt umbra rerum futurarum, at *Corpus est Christi.*

Sol. Utrobiq; eadem erat *Esca Spiritualis*, *1 Cor. 10. 3.* & dicto loco ad *Coloss.* *Sacramenta non Sacramentis*, sed Christo, tanquam signato, opponuntur.

De Significatione vocabulorum in Institutione contendunt insuper,

Per

Per demonstrativum *Hoc* Orthodoxi panem intelligunt, scil. illud ipsum quod Christus accepit, fregit, distribuit, & quod jubemur ore comedere in memoriam Christi.

*Hoc in
Institur.
quid fig.*

Objiciunt autem; *Hoc* & Græcum τὸν est neutrius generis, ἀνδρὲς panis est masculini: neq; potest absolute seu substantivè dici *Hoc* de re monstratâ & cognitâ, nisi sit neutrius generis. Nemo enim demonstrato fratre diceret *Hoc est Frater*; aut de Imagine Cæsaris, *Hoc est Cæsar*.

Obj.

Ipsa Pontificiorum Versio Zach. 1. 9. de iisdem quis enunciat, Quid sunt isti & Quid sunt *Hæc*? & c. 4. 4. de Olivis, Quid sunt *Hæc*? Versionibus quamplurimis, etiamsi hæc phrasis non tam frequenter usurpari solet de Personis, ac de rebus inanimatis.

Sol. 1.

Cum subjectum non est probè notum nisi in universali, efferri potest per titulum universalem, fatente Bellarmino; ut cum Objectum obumbratum haud discernitur an Arbor sit, an lapis, an homo, dici potest Quid *Hoc* est? Illud est Homo. Et Mysterium Panis non tum probè notum erat Discipulis nisi in Universali, panem videbant, significationem illius nondum sciebant.

2.

Illud significatur per articulum *Hoc* quod Christus accepit, fregit, iussit manducari, &c.

Obj.

Nunquam iussit Corpus suum propriè & non figuratè dictum, Oralitèr, quasi panem, manducari, Johan. 6. 35. &c. Perindè est, sive per alia Institutionis Verba [*Est corpus meum*] intelligamus [*Significat corpus*] sive [*Est signum corporis mei*], Phrasis enim Sacramentalis tribuit Symbolis Nomina rerum signatarum, quia signant & obsignant res signatas. Sic Circumcisio est Fœdus Dei, Gen. 17. 10, 13. Agnus est Pascha seu Transitus, Exod. 12. 11. Petra erat Christus 1 Cor. 10. 4, &c. Septem Vaccæ, septem anni sunt, Gen. 41. 26. ubi per copulam [*sunt*] non aliud intelligi potest quam

Sol.

quam quod [*Significant*] sive rerum signatarum signa sunt; atq; etiamsi textu *Hebræo* copula non exprimatur, necessariò tamen subintelligitur, sequenti enim V. 27. exprimitur, *Septem Spicæ exhaustæ erunt septem anni famis.*

Obj. Illud per [*corpus*] in hac propositione [*hoc est corpus meum, quod pro Vobis traditur*] intelligendum est, quod pro nobis in mortem traditum erat; sed Christi corpus propriè dictum in mortem pro nobis traditum erat.

Sol. Qui tropum in Prædicato collocant, respondent, quod [*Corpus meum quod pro vobis traditur*] non est integrum prædicatum, sed quoties explicatur, ita supplendum [*Signum corporis mei quod pro vobis traditur*] verum & propriè dictum Corpus Christi non excluditur, sed per relationem quam Signam habet ad rem signatam, includitur.

Obj. Si Corpus Christi non aliâ ratione prædicetur de Pane, quam sub ratione *Signati*, tum nullâ firmâ ratione prædicari potest de Pane; nam *Signatum* prædicari de *Signo*, est contra naturam Relationum.

Sol. Falsum est, *Signatum* non posse prædicari de *Signo*, sacramentalitè & figuratè, ut patet ab Exemplis supra allatis, *7 spicæ sunt 7 anni, &c.*

Obj. Quum Christus dicit, *Hoc est corpus meum*, vel loquitur de pane mutato in corpus Christi; & tum habent Pontificii quod velint; vel de pane, quia panis est, & tum falsa esset Propositio, quia panis triticeus non est corpus Christi.

Sol. Insufficiens est Enumeratio, addi debet membrum, vel de Pane ut est Sacramentum, & quemadmodum Symbolis Sacramentalibus tribuuntur nomina rerum signatarum.

Finis & Effectus.

Finis & Effectus hujus Sacramenti multiplex est.

Imprimis

Imprimis *Recordatio Mortis Christi*, I Cor. II. 24, 25. *hoc facite in mei commemorationem.*

Confirmatio fidei, de Remissione Peccatorum, Mat. 26. 28.

Communio cum Christo, I Cor. 10. 16. non ex opere operato sive physicâ & insitâ vi beneficia hæc S. Cœnæ conferuntur (ut opinantur, qui moribundis pro viatico Cœnam offerunt) sed quatenus significando & obsignando, fidem ulteriùs corroborant, & quasi de novo applicant. Hinc insupèr renovatur Obligatio nostra, quatenùs nostrum quasi Sigillum (quoties cœnâ communicamus) Fœderi apponimus.

Meditatio propriæ infirmitatis, & ad idonea, illi subveniendæ, remedia applicatio.

Publica Professio Fidei Christianæ, I Cor. 10. 16.

21. & *Testificatio Communionis nostræ cum aliis Corporis Christi membris quibuscunq;*

Usus Cœnæ legitimus est, cum in legitimo Ecclesie conventu tum Signa tum Ritus ejus, à Christo instituti, retinentur, & in finem ab eo præscriptum iis, qui jure admittendi sunt, administratur. *Usus legitimus.*

Jure Admittendi, qui per Baptismum in Ecclesiam recepti sunt, *Exod. 12. 43.* Qui ad probationem sui capaces, & ex Confirmatione (si fieri possit) id constet, alias qui Verbis & factis fidem profitentur, licet forsan Hypocriticè, de *Occultis enim non judicat Ecclesia.* Ideoq; *non admittendi, qui impios se declarant*, Isa. 66. 3. Nec Infantes, mente alienati, nondum baptizati.

Ut ad S. Cœnam dignè accedamus, requiruntur, *Qui dignè acced.*

1. *Discretio Corporis Domini*, quæ consistit in rectâ notitiâ & judicio de Sacramenti hujus naturâ, aliisq; Christianæ Religionis Capitibus, scil. de

De Missa Pontificiorum.

de Peccato, Misericordia, Christi Gratiâ, Obsequio nostro & Gratitude.

2. *Exploratio nostri juxta Verbi normam* ; nuntiales per omnia simus, quales esse deceat Augustum hoc *Mysterium* accedentes.
3. *Dispositio* quâ fert animus cujusq; peccata sua agnoscere, & verè de iis dolere, sperare, & aliquousq; credere propter Christum, eadem sibi resipiscenti fore remittenda; quâq; insuper tum in Fide, tum in Pietate, tum in Charitate, magis magisq; proficere firmitè apud se statuit.

Quid recipiunt Indigni.

Indignè accedentes non Rem signatam recipiunt; nam *manducare Christum* est *participes* fieri Christi & Beneficiorum illius, *Joh. 6. 35.*

Obj.

Si fiunt Rei Corporis & sanguinis Christi, tum corpus illius edunt & sanguinem bibunt, quamvis indignè.

Sol.

Rei fiunt, qui panem indignè manducant sine Christo, sicut qui violant Sigillatum Indulgentiæ Regiæ diploma rei fiunt; recipiunt, sed in ipsorum *judicium* I Cor. II. 32.

Adiaphor.

Inter *Ἀδιάφορα* numerantur *Tempus, Locus, Situs, Jejuni an Pransi, Panis triticeus, an alius modò Cibarius, Vinum* quoad speciem indifferens, nec necessariò aquâ dilutum esse; quod autem, quoad colorem, Sanguini similis, præferendum est. Ordinationes interim cujusq; Ecclesiæ, à privatis non temerè sunt violandæ.

De Missa Pontificiorum.

Missæ.

Pontificii hoc Cœnæ Sacramentum in Sacrificium *Missæ* (uti vocant) transmutarunt; quo Sacerdos dicitur *ipsum Christum* offerre Deo in remissionem pœnæ & culpæ pro vivis & defunctis.

Vox unde.

Quod ad Vocem [*Missæ*] petunt eam nonnulli ab Hebræo *Missath* Tributum aut Oblatio. Sed licet voces Hebrææ per Ecclesiam Græcam ad Latinam

Latinam
Missæ
potius
actis
mabat
Sacerd
fecit C

An C
prio sen
Sacr

Cel
dictur
cipim
memo
præse
memor

Im
fide
Deun
cepte
alior
H
à Pat
à cor
itus i
dictu
Q
illud

Latinam pervenerunt, non tamen legitur vox *Missâ* apud Græcos Patres. Quare à *Missione* potius derivatur. Apud veteres Romanos, peractis Sacrificiis & Judiciis, Præco quidam clamabat *ilicet*, i. e. *ire licet*. Et ad eundem modum Sacerdos *Christianus* olim ante S. Cenam missos fecit Catechumenos hâc formulâ, *Ite, Missâ est*.

An Celebratio Cœnæ Domini sit Sacrificium, aut prior sensu ita nominetur? Quæst.

Sacrificia alia sunt *Spiritualia*, &

Resp.

Metaphoricè sic dicta; ut omnis cultus divinus, *Preces*, Heb. 13. 15. *Eleemosynæ*, Heb. 13. 16. *Corpora nostra*, Rom. 12. 1. *Prædicatio Evang.* Rom. 15. 16.

Alia propriè dicta, cum res oblata consumitur in honorem Dei. Inter veteres, Pascha erat & Sacrificium & Sacramentum.

Celebratio Cœnæ non est Sacrificium propriè dictum; in eâ enim Christum à Deo oblatum accipimus, non Deo offerimus; attamen ob commemorationem Mortis Christi, & Ritûs illius representationis, Fractionem panis, &c. *Sacrificium memoriale* satis aptè dici possit.

Imò ipse Christus Crucifixus hic offertur, dum fide excitatâ ipsum Christum per preces inter Deum Patrem & nosmet sistimus, ut eum acceptet in propitiationem pro peccatis nostris & aliorum.

Obj.

Hoc paritèr ab aliis communicantibus fit, ac à Pastore, idq; per fidem spiritualitèr, sed neq; à communicantibus nec à Pastore offertur Christus in ipsis Signis tanquam sacrificium propriè dictum.

Sol.

Quod fecit Christus, & præcepit faciendum, illud est à Successoribus continuandum. Sed

Obj.

Y

Christus

Christus in institutione se obtulit Patri, de præsentem enim loquitur, *Hoc est corpus meum*, quod traditur; non dicit quod tradendum est: & Hic est sanguis qui effunditur, non qui effundendus est.

Sol. 1. Vox de præsentem potest denotare actionem paulo post futuram. Vetus Interpres explicat per Enallagen temporis, tradetur & effundetur.

2. Dein, Si sanguis Christi in Eucharistia verè effunditur, sensu Papistico, quomodo sit incrementum (uti notant) Sacrificium?

Evasf. Frangitur & funditur, non in se, sed in speciebus, ait *Bellarmin.*

Sol. Tum corpus & sanguis Christi non in se, sed eorum species sunt in Eucharistiâ.

Obj. Mensa Domini dicitur *Altare*. Heb. 13. 10. ergo in eâ est sacrificium.

Sol. Non Sacrificium propitiatorium propriè dictum. Quidam eo loco per *altare* intelligunt *Ipsum Christum*.

Obj. Non nobis prodest Sacrificium Christi nisi applicetur, & per Missæ Sacrificium nobis applicatur.

Sol. 1. Uti Satisfactio per Satisfactionem non applicatur, ita nec Propitiatio per Propitiationem.

2. Scriptura nobis alia instrumenta proponit, quibus applicetur, scil. *Verbum, Sacramenta, Fides, Preces*.

Obj. Prædictum legimus *Veteri Testam.* Sacrificia & Sacerdotes fore in *Novo*, Isa. 56. 7. *Holocausta eorum accepta erunt in Altari meo, &c.*

Sol. Sub figuris veteri Testam. usitatis subinde innuitur Cultus spiritualis Novi, Zach. 14. 16. *Relicti ——— venient ut celebrent Festum Tabernaculorum* dicitur de fidelibus sub Evangelio.

Inst. Mal. 1. 11. *in omni loco offeretur Nomini meo suffragamentum, & munus purum.*

Illa fuerunt Eucharistica, non Propitiatoria, cil. Oratio pura, & Cultus noster rationalis intelligitur, *Rom. 12. 1. Heb. 13. 15.*

Sol.

Oportet Sacerdotes esse in Novo Test. *Heb. 5.*
Omnis Sacerdos ex hominibus assumitur, ut offerat victimas pro peccato.

Obj.

Habetur in textu Ἀρχιερεύς, cui solus Christus comparandus.

Sol.

Heb. 7. 12. Mutatur Sacerdotium, non proprius tollitur.

Inst.

Damus, *Mutatur*; & habemus Sacerdotem Christum secundum Ordinem Melchizedechi; ut aperte ostendit Apost. sed de aliis Sacerdotibus altum est silentium.

Sol.

Manet Ordo Melchizedechianus; Ergò oblationes hodiè à Sacerdotibus offerendæ; de illo dicitur, quod obtulit panem & vinum; erat enim Sacerdos.

Obj.

Non dicitur quod obtulit, nisi Abrahamo, Et figura fuit, tum in Christo completa erat, & in eo abolita.

Sol.

Argumenta contra Missam Papisticam.

Ex ipsis verbis *Missæ* constat Sacerdotes Romanos in munus Sacerdotale Christi irruere, si quisq; arrogare quod Christi solius est, & incommunicabile. Ipsi enim Canonis verba sunt, *Suscipe, Sancta Trinitas, hanc Oblationem quam Ego indignus Peccator offero tibi vivo & vero Deo pro peccatis totius Ecclesiæ vivorum & mortuorum.*

Arg. 1.

Si excipiunt quod solius Christi est offerre sacrificium propitiatorium, Sacerdos offert solummodò commemoratiuam, tum Sacrificio *Missæ* Propitiatorio nuncium remittunt.

Arg. 2. Dato, Missam esse Sacrificium, sequeretur Sacerdotes horrendos esse Christicidas : Nam ad Sacrificium propriè dictum requiritur *Hostiæ* destructio, frustrâ respondent destrui panis *E*sentiam ; quia juxta eorum Sententiam, panis ibi non est, sed corpus Christi *Hostia* est, quod offerunt.

Arg. 3. Pontificiorum Sacrificium incruentum & similitudinè propriè dictum propitiatorium, merum commentum est, nam *Heb. 9. 22. Sine effusione sanguinis non est Remissio ; & Rom. 5. 9. Justificati sanguine illius.*

CAPUT

De

K

DE
toris Ap
bis acc
appella
Grat
peccati
observ

Prin

Sec

d

Voca

gulos

per o

Poten

elucer

doren

acceri

quare

38. 3

per ea

CAPUT XI.

De Beneficiorum Fæderis five
Redemptoris Applicatione.

SECTIO I.

DE Redemptoris Personâ, Statibus, & Officiis
hactenûs: restat illius *Applicatio*. Redemp-
toris *Applicatio* est quâ Beneficia Redemptoris no-
bis accommodantur & nostra fiunt; aliàs vulgò
appellatur, *Vocatio*, nimirum.

Gratiôsa Dei Actio, quâ peccatores è mundi & *Vocatio*
 peccati tenebris, ad cognitionem sui accersit. Hujus *quid*.
observare convenit sequentes hæc distinctiones,

Prima. *Vocatio* est, vel $\left. \begin{array}{l} \text{Universalis,} \\ \text{Specialis;} \end{array} \right\}$

Secunda. *Vocatio*, inter- $\left. \begin{array}{l} \text{Activè} \\ \text{Passivè} \end{array} \right\}$ *usurpatur*.
dum

Vocatio Universalis est, quâ Deus omnes & sin- *Distinctio*
gulos (modò ætatis maturæ & sanæ mentis sint) *Prima U-*
per opera Creationis & Providentiæ, in quibus *niversalis.*
Potentia, Sapientia, & Bonitas illius insigniter
elucet, ad se, tanquam Creatorem & Benefa-
ctorem agnoscendum quodammodò & colendum
accersit, Act 17. 27. *fecit ex uno Genus omne* —
quærere si forte *attrahent eum & inveniant*, Job
38. 39, 40, 41. Rom. 1. 20, &c. *Invisibilia ipsius*
 per ea, quæ facta sunt, conspiciuntur; æterna scil.

Virtus & Divinitas. Loquitur de Gentilibus, nondum lumine Evangelii illustratis; & c. 2. 14. *Qui sine lege peccârunt sine lege sunt perituri. Gentes quæ Legem non habent, Naturâ, quæ Legis sunt, faciunt.*

Obj. Illud τὸ συνῶν Θεῷ Gentibus patefactum erat; non ut ad Deum accedant; sed ut redderentur inexcusabiles, c. 2. i. e. non constat quòd sufficiens erat quo ad veri Dei cultum adducerentur.

Sol. Longè alienum est à Dei Bonitate, in eum finem hominibus se patefacere, ut inde occasionem arriperet eos graviùs puniendi, quam si ipsum planè ignorâssent. Quale Beneficium, si ad earum (scilicet Gentium) perniciem illud concessisset? *Rom. 1. 20.*

Obj. Per Opera Creationis & Providentiæ non poterant Gentes ad Notitiam Christi pervenire; aliud enim nomen non est præter Jesu Christi, quo nos salvos fieri oportet, *Act. 4. 12.* Et qui non habet filium nec vitam habet, *Matt. 16. 18. Joan. 3. 36. & 17. 3.*

Sol. I. Etiam si nemo salutem æternam consequatur, nisi propter *Sacrificium* quod pro peccatis totius mundi Christus obtulit, Notitia tamen explicata *Personæ* cujus *Mediatione* Beneficium istud impetretur, non videtur unicuique necessaria ad illius participationem, nisi per eum steterit, quo minus autorem nôrit.

*De sal.
Ethnic.*

De salute Æternâ Ethnicorum, tacente Scripturâ, nihil temerè statuendum est. *Socratem, Senecam, Aristidem, Numam, &c.* [seorsum à Christo] in Cœlum admissos fuisse, ne quidem *Zuinglius* docuit, quamvis illo ipso nomine multorum Autorum stylo confossus est. Nam ex egregiis eorum Virtutibus probabile duntaxat *Zuinglio* videbatur illos aliqualem veræ Religionis sive Fidei Christianæ cognitionem habuisse, modo quodam extraordinario indicatam, ut testantur ipsa illius Verba ad Urbanum Regium; Qui

Quí f
manu f
Locí
præcip
velatus
sunt ex
15. 24.
non hab
proprie
velatur
Qui
affectu
igni A
præm
niente
vixeri
rum.
flores
verifi
ad tr
five
tur.
In
istim
ditio
quæ
qua
in V
æsti
Chr
sub
Mo
die
vix
cu
pr
Et
ru

Quî scimus, quid fidei quisque suo corde Dei manu scriptum habuerit, aut teneat?

Loci ex Scripturis in Objectione citati, de iis præcipuè intelligendi sunt, quibus Christus revelatus est; Qui enim sine Evangelio sunt, non sunt ex Evangelio judicandi, *Rom. 2. 12. Joan. 15. 24. Si non venissem & locutus fuisssem eis, peccatum non haberent.* Neque Evangelii contemptores propriè habendi sunt, qui Christum sibi non revelatum merè ignorant.

Quidam existimant *Credentes* vitam Æternam affecuturos; *Impænitentes & Christum aspernantes* igni Æterno adjudicandos: *Ignorantes* Christum, præmia & pœnas factis suis quodammodò convenientes accepturos, prout aliàs benè aut malè vixerint. In hâc Sententiâ fuerunt multi veterum. Quæ quidem Sententia (quatenùs intensiores aut remissiores felicitatis gradus innuit) verisimilior est, quam si de Animis defunctorum ad triplicem statum, loco pariter & præmiis, sive specificè distinctum, amandandis exponatur.

Imò, quis, nisi cœcâ temeritate abreptus, existimat eandem notitiam, fidem, aliasque condiciones ad salutem Ethnicorum esse necessarias, quæ ab iis iuste exiguntur, qui in Ecclesiâ, tanquam Christi Scholâ, educantur. *Rabab* aliique in Vetere Test. ut inter Fideles numerati, haud æstimantur credidisse, aut nôsse peccata sua fore Christi Sanguine purganda, tali saltem fide, quæ sub Evangelio justificare dicitur. Fides enim Morte Christi fundata, & Dilectione, Spe, Obedientiâ, aliisque Virtutibus Evangelicis vivificata, vix aut ne vix in ipsis Apostolis radices egerat, tum cum offendeabantur iis quæ de morte suâ Christus prædixerat; nedum istiusmodi condiciones ab Ethnicis, qui parum de Christo aut nihil audiverunt, Deum requisitum, arbitramur.

Quod ad mensuram cognitionis distinctæ ; variabilis videtur illius necessitas, pro statu quo quisque versatur ; & revelationis gradu.

Voc. Spec.

Specialis Vocatio est, quâ homines per Verbum Dei, sive sit *vivâ Voce* annunciatum, sive *Scripto* traditum, è mundi tenebris & inquinamentis ad Salutis media evocantur, *Act. 16. 14. Dominus aperuit cor Lydiæ* ut attenderet iis quæ à Paulo dicebantur.

Quæ ad vim & efficaciam hujus Vocationis propius spectant, paulo post clariùs explicabuntur, quando de Vocationis Effectibus edisseram.

*Distinctio
Secunda.*

Vocatio interdum $\left\{ \begin{array}{l} \textit{Activè} \\ \textit{Passivè} \end{array} \right\}$ usurpatur.

Vocatio interdum *Activam* habet Significationem, & innuit *Vocationem à parte Dei*, sive patefactionem mediorum Salutis, & quamcunque Gratiæ Efficientiam illi visum fuerit exerere in convertendis peccatoribus.

Interdum *Passivam* insuper Significationem sortitur, & non tantum *Vocationem à parte Dei propositam & adhibitam*, verùm etiam *à parte Hominis illius Receptionem* complectitur adeo ut sit *Vocatio*, Fide admista, *Heb. 4. 2.* Non quod Peccator solis Naturæ Viribus illam vocationem faustis salutiferisque successibus excipere, eique parere possit, sed quod *Vocatio à parte Dei sive Activè sumpta*, in se efficax sit, & quæ transibit in *Vocationem Passivè sumptam*, & valebit ad Obsequium, si ab ipso Peccatore non pertinaciter oppugnetur.

Vocatio hæc potiùs *Obsequium*, *Acceptatio Redemptoris*, *Auscultatio Dei vocanti*, *Concessio*, *Non-oppugnatio*, *Sui ipsius deditio*, aut quid simile, à Theologis appellari poterat ; ac debuerat, quoties obedientiam Vocationi Divinæ præstitam intelligi velint ; sin de Re constet, de Voce, Serra non est reciprocanda ; & voce haud propriâ, aut nimis obscurâ uti mallem quam à communi more loquendi

quendi (nisi necessitate coactus) recedere. Nec tamen solus sum in hac Nomenclaturâ. Vide *Windel. Theolog. c. 19. Thes. 2.* quamvis sit Gratia irresistibilis propugnator industrius.

SECTIO II.

Hujus *Vocationis Passivæ* sumptæ consideranda sunt, *Instrumentum & Effectus.*

Instrumentum, quo Doctrinam Salutis, sive Vocationem à Deo propositam amplectimur est *Fides*, de qua hoc loco nonnulla dicenda sunt, iterumque sub alia ratione nobis occurret. C. de Justificatione.

Fides interdum sumitur, pro Veracitate & Fidelitate, ut *Rom. 3. 3. Incredulitas hominum Fidem Dei non vacuat. 2 Thess. 3. 3: Heb. 3. 2.*

Objecto Fidei per Metonymiam, & intelligitur *Fides*, quæ creditur. 1 *Tim. 4. 1. quidam deficient à Fide.*

Credendi Habitu vel *Actu*, ita hoc loco *Fidem* quæ creditur, designat; estque in genere, *Affensus Testimonio adhibitus.* *Fides* humana quæ Testimonio humano, Divina quæ divino nititur.

Acceptatio
Vocis.

2.]

3.]

Diversimodè distinguitur; Alia enim est *Hi-* *Distin-*

historica,
Alia *Miraculorum,*
Alia *Temporaria,*
Alia *Justificans,*
Alia *Salvifica.*

Historica

Historic. *Historica* est nudus Assensus, quo vera esse credimus quæ à Deo sunt; sicut ea quæ in Scripturis habentur; sive sint *Historiae*, sive *Dogmata*, sive *Comminationes*, sive *Promissiones*, &c. unde etiam *Fides Dogmatica* quandoque appellatur. Ab hac (quoties hominibus tribuitur) non differt *Fides Demonum* ex parte *Objecti*, *Jac.* 2. 19. sed ex parte *Subjecti*.

Quæst. *Estne Hæc Historica vera Fides?*

Resp. *Vera* dici potest, ut *Rex Verus* est qui *Legitimus*, etiamsi Officio non fungatur; & *Christianus*, qui *Doctrinam Christi* agnoscit, sed *Operibus carnis* indulget. Ità *Fides vera* dici potest, quatenus Assensus est, non fictè, sed verè Dei Verbo exhibitus, non autem *vera* ac si esset *Assensus Efficax*; *Neminem* salvat, aut justificat.

Miracul. *Fides Miraculorum* est

vel { *Activa*, quæ peculiare Dei Donum est, quo ex promissione Divinâ Agens credit se opus quoddam divinâ potentiâ miraculose effecturum, 1 *Cor.* 23. 2.

{ *Passiva*, quâ quis statuit se participem fore Beneficii cujusdam singularis, modo extraordinario, ex speciali promissione divinâ, eventuri, *Act.* 14. 9.

De Justif. Errat *Bellarmin.* aliique asserentes Fidem *miraculorum à Catholicâ* non differre. *Fides enim Miraculorum* est Gratia merè data, & inter *Charismata* numeratur, 1 *Cor.* 12. 9. & 13. 2. etiam Hostibus Christi communis est, *Matt.* 7. 22. nec omnibus inest qui *Fide Justificante* imbuuntur, *Joan.* 10. 41. *Joannes nullum signum edidit.*

Tempor. *Temporaria* mentem practicam afficit; sed leviter adeo, ut non satis alte radices agat. Ejusdem speciei est cum *Fide Justificante*; nam ad Essentiam fidei non facit Duratio.

Justi-

Justificans est *Assensus Practicus & Operativus*, quo *Justific.*
Mens practica ità afficitur, ut quæ in Scripturis
revelantur, præcipuè de Redemptione & Salute
nostrâ per Christum, non modo propter Testi-
monium Divinum, verissima esse statuit, sed eti-
am ad praxin refert.

Fides Salvifica virtutem *Historicæ & Temporariæ* *Salvific.*
includit; ad quas se habet, ut Anima Rationa-
lis ad Sensitivam & Vegetativam in homine qua-
rum vires exerit.

Fides alia est *Mortua*, alia *Viva*.

Dist. 2.

Mortua infructuosa est, & ad bona opera
inutilis, Jac. 2. 20. *fides sine operibus mortua*
est.

Viva operatur per *Charitatem*, Gal. 5. 6.

Fides interdum sumitur *Præcise*, interdum *Ag-* *Dist. 3.*
gregatè.

Præcise, quando per se consideratur, seorsum
ab aliis virtutibus Evangelicis, ità contra-
distinguitur à *Spe*, *Charitate*, *Fiduciâ*, aliis-
que id genus morum bonorum Fontibus;
estque Assensus merus (quamvis in potentia
Efficax) cujus Objectum est *Verum*.

1.

Pro quodam *Aggregato*, quod ex pluribus Acti-
bus vel Habitibus constat, prout includit Dei
Dilectionem, Fiduciam, Spem, &c. *Fides*
Viva ordinariè hoc sensu aggregato sumitur,
& Subjectum illius non est Mens sola, sed &
Voluntas.

2.

Fidei *Vivæ* sive *Salvificæ* Natura Generica; va- *Fidei Ge-*
riè à variis effertur, ab aliquibus dicitur *nus.*
Notitia, ab aliis *Fiducia*, ab aliis *Assensus*, à
nonnullis *Apprehensio Christi*, in eum *Recum-*
bentia, aut in eo *Acquiescentia*, &c. quæ qui-
dem Varietas inde oritur, quod dum fidem
definiunt, alii *Communem* ejus *Naturam*, non
Genus proximum respiciunt; alii ex unâ aliquâ
proprietas, alii ex aliâ; alii ex Effectis,
eam

cam describunt. Versimillima autem Sententia eorum est, qui eam *Assensum practicum* esse statuunt; ut suprà in definitione *Fidei Justificantis* videre est.

Causa Efficiens.

Efficiens Fidei principalis est *Deus*, Gal. 5. 22. *Fructus Spiritus S. est Fides*, &c. *Dei Donum est*, & summâ tribuendum gratitudine Gratiae Dei cum neque hoc obstat quin (uti ipsa acceptatio Christi Mediatoris) Fides sit simul Donum Dei, & Actio hominis, quoties de Fidei actu loquimur.

Instrumentalis.

Instrumentalis Causa fidei est impulsiva, sive auctoritas Veritatis Dei Revelatae, quâ mediante proponuntur, & nonnunquam tum Rationibus tum miraculis confirmantur, quæ ad salutem nobis creditu necessaria sunt, Rom. 10. 17. *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei*, 2 Pet. 1. 19.

A verbo Dei in hoc negotio non sejungenda sunt Sacramenta, quæ faciunt ad Fidem alendam & augendam, neque Verbum Dei *ἀνεργον*, cui ante *Mosen*, tribuenda est instrumentalitas ad fidem (sicut in *Abele*, *Noab*, aliisque) productam aut producendam. Ministri etiam Verbi inter Causas Instrumentales censendi sunt, 1 Cor. 3. 5. *Quis Paulus? quis Apollos? nisi Ministri per quos credidistis*, & 4. 15. *in Christo Jesu per Evangelium Ego vos genui*.

Materia.

Materia circa quam, sive *Objectum*, est vel *Commune & Generale*, nempe quæ Verbo continentur, quod *Paulus Timotheo* in præceptis dedit de *Pallio Troæ* relicto, aliaque istiusmodi (quatenus testimonio Divino confirmantur) ab *Objecto* fidei, eo ipso nomine, non sunt ableganda, Vide C. 2. §. 2.

Principale Objectum fidei, quodque præ aliis fideles respicit, quoad actum Justificandi sunt *Articuli* qui de Christo Redemptore revelantur.

Persona Christi non nisi improprie, & figuratè dicitur *Objectum* fidei ab *Ameſto*, aliisque. Quid enim

enim aliud est ad Christum confugere, in eum recumbere, eumve recipere, &c? quam iis, quæ de Christo revelantur Assensum firmum & practicum præbere, atq; eadem more debito sibi applicare.

Num quilibet tenetur sibi met applicare promissiones generales in Scripturis factas; v. gr. de Remissione peccatorum & Vitâ æternâ? Quæst.

Non nisi sub Conditione quâ promittuntur: Resp.
alias sibi applicaret quod non promittitur.

Pontificii Fidem aliam *Explicitam* esse volunt, quando quis novit & intelligit illud ipsum cui assentitur; aliam *Implicitam*, quando quis assentit Verbo Ecclesiæ quamvis nesciat quid illud sit; ideoq; apud illos Fides est *Assensus* absq; *Notitiâ*. Fid. implic.
Pontific.
rejicienda.

Nos quidem damus, quædam Scripturis tradita esse, quæ nondum intelligimus, & credenda esse, eo quòd testimonio infallibili intelligimus ea certissima esse quoad *Veritatem existendi*, non autem quoad *modum Essendi*, cuius non facta est Revelatio. Sic Deum Unum *Essentia*, esse *Patrem, Filium, & Spiritum S. Divinam & Humanam Naturam* in Personâ Christi *unitas*, quoad *modum* nescimus. Non autem sine notitiâ credimus, sed scientes ea *Verissima* esse, iis assentimus, Rom. 10. 14. *Quomodo crederent in eum de quo non audiverunt?*

Utrum sufficiat, ut quæ Verbo Dei continentur, fide *implicitâ* (non Ecclesiæ, sed ipsi Deo attestanti) credantur; sive num unaquæq; verbi Dei *Assertio* sit distinctè & explicitè credenda? Quæst.

Præcipua Fidei Capita sive Dogmata distinctè & explicitè credenda sunt; Satis est si reliqua implicitè juxta præmissam fidei verbo divino exhibendæ descriptionem; numerus autem eorum Resp.
non

non facile assignari potest, varia enim fuerunt secundum varia temporum discrimina quibus Doctrina Redemptionis obscurius aut clarius revelata fuit; Revelatio enim est Mensura Fidei.

Quæst. *Utrum Evidentia an in evidentia sive Obscuritas requiritur ad Objectum Fidei?*

Si oportet objectum Fidei conspicuum & evidens esse, unde est quod Apost. ait, *Heb. 11. 2. Fides est eorum quæ non Videntur?* Sin Obscurum dicimus, in Castra Pontificiorum recedere videmur.

Resp. *Evidentia, i. e. Ratio credendi sive unde res credibilis existit, est*

Intrinsæca, cum in ipsis Credendis elucet Credibilitas, quæ mentem in Assensum necessariò pertrahit; hæc ad Objecta Scientiæ potius quam fidei requiritur; & *Fides est eorum quæ non ita videntur.*

Vel *Extrinsæca*, & aliunde exhibetur Ratio credendi; & sic nihil prohibet *Ea*, quæ Fidei sunt, esse *Evidentia*, quemadmodum ex Christi & Apostolorum miraculis, aliisq; externis Criteriis manifestum erat fidem ipsorum sermonibus adhibendam esse, licet ex quovis dogmate ab iis tradito non eluxit istiusmodi Evidentia. Ità etiam ex testimonio Divino liquido constat, *Mysteria S. Trinitatis & Incarnationis* ejusmodi esse ac in Literis S. perhibentur.

Materia in quâ, sive Subjæctum. *Materia in quâ, sive Subjæctum Fidei, nec Solus Intellectus est, nec Sola voluntas.*

Nonnulli *Fidem* in *Intellectu* locant; sed haud satis cautè, nam *Incredulitas* est peccatum *Voluntarium*; *Non vultis ad me venire*, Joan. 5. 40.

Quidam in *Voluntate*; sed non est *Fides*, nisi ubi sit *Assensus*, qui in *Intellectu* formatur: neq; est *Habitus* aut *Actus* purè Arbitrarius & rationibus destitutus.

Quidam

Quidam existimant Fidem esse à *Voluntate*, eo quòd *Voluntas* movet *Intellectum* ad rationes expendendas, quæ *Assensum* eliciunt, etsi fides quatenus est *Assensus*, non sit in *Voluntate*.

Clarius alii, scil. *Fides* sumpta

Stricte & præcisè, pro ut ab aliis virtutibus distinguitur, est *merus Assensus*, in *Intellectu* solo, & ejus *Objectum* est *Verum*.

Aggregatè, prout cum *Dilectione*, *Fiduciâ*, aliisq; Virtutibus connectitur, & sicut *Fides Viva* rite distinguitur, ejusq; *subjectum* non est *Mens sola*, sed & *Voluntas*.

Nullus *Habitus* simul esse potest in *Subjectis* genere diversis, ut sunt *Intellectus* & *Voluntas*. Obj.

Non si propriè & præcisè sumatur, sed aliter si aggregativè. Hâc enim acceptatione (quæ in *Scripturis* frequentior est) pro diversitate *Partium* e quibus aggregatur in diversis facultatibus *Crescere* potest. Sol.

Intellectus necessariò assensum præbet *Veritati* sufficientèr exhibitæ, ergò non libere & voluntariè. Obj.

Intellectus non sanum de *Vero* fert *Judicium* in ordine ad bona opera, sine piâ inclinatione *Voluntatis*, quæ potest *Electionem* suspendere; unde *Assensus* & *Dissensus* sæpissimè *Voluntati* tribuuntur, *Joan. 6. 40. Noluitis ad me venire.* Sol.

Num *Infantes* fidem habere censendi sint?

Non *Actualem*, quia *Fidei Actus* ob infirmitatem facultatum exerere nequeunt. Quæst. Resp.

Non *Infideles* censendi sunt, quia *Infantibus* salvandis non imputatur peccatum Originale, aut innata aliqua *Incredulitas*, ergo *Fideles* sunt. Obj.

Propriè loquendo, nec *Fideles* dicendi sunt, nec *Infideles*; sed dispositionem quandam, quasi *Semen* aut *Radice* *Fidei* iis innasce, aut in eos infundi posse non negamus. Sol.

Formalem

Formal. *Formalem Rationem* Fidei, quam plurimi inter Reformatos statuunt *Fiduciam*; aliter autem forsitan sentirent, si naturam *Fiduciæ* distinctius perpendere.

Fiducia enim interdum sumitur, pro

1. *Spirituali fortitudine*, cum quâ periculis conflictamur.
2. *Tranquillitate Conscientiæ, & Spirituali Securitate.* Harum verò utraq; est fructus sive Effectus *Fidei*, non Pars constituens.
3. *Persuasione de Remissione peccatorum*, sive *Gratiâ* jam acceptâ.

Multi *Fidem* definiunt per *Fiduciam*, hoc postremo sensu, acceptam; & eam vocant *partem fidei primariam*. Ursin. Rivet. Rob. Baron. Alii *Fiduciam* esse dicunt *Proprium Fidei roboratæ* non infirmæ, aut *Fidei*, quâ talis; ideoq; *Fructum* esse potius quam *partem* fidei. Perkins. Ames. Daven. Witic. Wind.

Facile est hinc colligere, quod *Fides* non est *Fiducia*, seu *persuasio Gratiæ* seu *Remissionis acceptæ*. Nemo enim potest id sibi verè persuadere qui non prius *Vivam Fidem* in se perspexerit. Nec piorum afflictas conscientias erigere possumus, nisi doceamus *Fidem*, per quam ad Deum confugiunt, & *Gratiam* sitiunt, illam esse cui Deus remissionem promisit.

Neq; *Fides* est *Fiducia* *Remissionis obtinendæ*; hæc enim est *Fiducia Spei*, quæ ex Fide nascitur, Eph. 3. 17. in quo habemus *fiduciam & accessum in confidentiâ* per *Fidem*. Adde, quod *Fides* non est restringenda ad *Fiduciam* quomocunq; sumptam; sed extendenda est ad considerationem totius *Verbi divini*, per quam *Fideles singulas Verbi partes ad usum referunt*; etiamsi, quatenus justificat, illas præcipuè *partes Verbi* amplectitur, quæ *Redemptionem & Salutem* per Christum propius respiciunt.

Quoniam

Quoniam igitur Fides *Viva* est quæ justificat, atq; Fides non strictè & præcisè sumpta, sed quæ vel aliarum *Gratiarum* sodalitio gaudet, vel earum saltem productiva est; inde colligimus, quod illius *Ratio formalis* consistat in eo gradu modoq; operandi, quibus *Assensus practicus*, *Dilectio*, *Desiderium*, *Spes*, aliæq; virtutes Evangelicæ fidem vivificent, eamq; aptam reddant ad fructus & Effectus, qui passim illi tribuuntur, quales sunt *Unio cum Christo*, *Iustificatio*, *Sanctificatio*, omnia etiam *Bona opera*. Fides enim persuasa argumentis, quibus Scriptura nos ad omnium virtutum exercitium hortatur, omnes Virtutes ad Actus suos exercendos urget & extimulat.

C A P U T XII.

De Vocationis Effectu communi, Accessione ad Ecclesiam.

DE *Instrumento Vocationis* passivè sumptæ, sive cujus ministerio Vocatio ritè recipitur & applicatur, Fide scil. superiori Capite actum est. Sequitur *Effectus Vocationis*,

Qui est, vel $\left\{ \begin{array}{l} \text{Communis,} \\ \text{Specialis.} \end{array} \right.$

Communis Effectus Vocationis in morigeris & ei auscultantibus, est *Accessio ad Externam Societatem Ecclesiæ*.

Hanc Vocationem non, pro more vulgato, *Inefficacem* appello; Vocatio enim Evangelii,
Z Fide

Fide *Historicâ* recepta, effectum hunc sæpe obtinet, tam in *Reprobis* quam verè *fidelibus*, ideoque *communem* eam voco, estq; in se sufficiens & efficax ad fœliciores progressus, nempe non modò ad Externam Ecclesiæ Societatem, sed ad Unionem cum Christo, & Redemptionis in Christo participationem vocatos ducere; sed quoniam Peccatores sæpè *Gratiam* sibi oblatam respuunt, eiq; obstinatè renituntur; Deus non vult, aut cum iis perpetuò contendere, aut Eligendi & Resistendi facultatem, illis congenitam penitus adimere; unde *Vocatio Activè* sumpta Effectum sinceræ Resipiscentiæ & Regenerationis non semper assequitur Ps. 81. 12, 13. *Non paruit populus voci meæ, & Israel noluit mihi intendere, dimisi ergo illos duritiei cordis eorum.*

Vide causam desertionis c. 13. §. 1. Posit. 6, &c. & c. 8. §. 1. partic. 3. c. 5. §. 2. prope finem.

SECTIO I.

De Ecclesia.

VOX Ecclesia derivatur, ἀπὸ τῆς Ἑκκλησίᾳ evocare; unde *Cætum Vocatorum* in genere designat; sin strictiùs sumatur, diversimodè pro Varietate rerum designatarum definienda est. In Scripturis enim usurpatur interdum

Pro

Cætu politico, Act. 19. 32. Civium
 conventio, *ἐκκλησία*, erat confusa.
 Cætu Ecclesiastico, idq; vel
 Cætu vere piorum, Heb. 12.
 23. Ad Ecclesiam primogeni-
 torum, qui conscripti sunt in
 Calo, accessistis, &c.
 Pro { pro { Senatu Ecclesiastico, five pro
 iis qui præsunt in Eccle-
 sia. Matth. 18. 17. Dic Ec-
 clesie.
 Ecclesiola, five Fidelibus domesticis,
 Rom. 16. 5. Col. 4. 15. Ecclesiam
 quæ in domo illius.

Societate Vocatorum è mundi tenebris
 & inquinamenti ad communio-
 nem cum Christo capite, membrisq; Corporis
 illius Myfici universis.

Hujus confide-
 randa sunt { Distributio,
 { Partes,
 { Notæ,
 { Administratio.

Distributio, ex diversis, quos Ecclesia sustinet, *I. Distrib.*
 respectibus hæc sumpta est quemadmodum enim *ratione.*
 frumentum idem est quod colligitur, cum eo
 quod postea trituratur, & à stramine purgatur,
 in horreis coacervatur, &c. Ita Ecclesia proprie
 loquendo Una est, sed alia atq; alia pro diverso
 considerandi modo, nimirum

Ratione { Statûs,
 { Aetatis,
 { Visibilitatis,
 { Latitudinis.

Ratione Statûs, Ecclesia est vel Triumphans, Status.
 vel Militans.

{ *Triumphans in Cælis, Heb. 12. 23. Accessistis ad Hierusalem cælestem, &c.*
Militans in Terris, quæ adversus Satanam, Mundum & Carnem adhuc militat Eph. 6. 12. Non est nobis pugna adversus Carnem & Sanguinem, i. e. homines, quorum fragilis & caduca est natura, sed adversus Potestates spirituales malitias in Sublimi.

Quæst.

Num Angeli sint Membra Ecclesiæ propriè dicta?

Resp.

Generali & laxiore loquendi modo, dicuntur à quibusdam *Membra Ecclesiæ*, nempe quatenus pertinent ad Societatem Creaturarum rationali cultu & obsequio Deo inservientium sub Christo; Non autem propriè loquendo, quâ sanguine Christi redempti è mundo, ad Communionem cum Christo, membrisq; vocati, & illius auditione Verbi & usu Sacramentorum uniti sunt.

Obj.

Col. 1. 20. *Patri placuit per Sanguinem illius omnia sibi reconciliare sive in Terris sive in Cælis, & Eph. 1. 20.*

Sol. 1.

Chrysoft. quidem voluit *Omnes Creaturas* iis locis intelligi; attamen licet *Creaturæ inferiores*, quæ in terris esse dicuntur, quodammodò per Christum liberandæ sunt à servitute *Vanitatis*, Rom. 8. 21. Non tamen *Membra Ecclesiæ* fiunt.

2.

Angeli utcunq; reconciliari, recolligi, liberari dicantur per Christum (forsitan quia multi eorum per Christum liberantur à prævaricandi periculo, & in unam Societatem Deo inservientium colliguntur) non tamen exponenda sunt verba Apostoli de Reconciliatione propriè dictâ, ubi nullum fuerat dissidium, neq; potuit Christus sensu proprio dici Mediator Angelorum.

3.

Neq; necesse est, ut per [*Omnia in cælis*] intelligamus Angelos; Constat enim Apostolum ibi locutum fuisse de Reconciliatione *Judæorum* & Gen-

& Gentilium quorum quidam in Cœlis erant. Adde quod Neutrum genus [Omnia] pro masculino positum sæpè legimus. Sic Gal. 3. 22. *Reconciliavit Omnia*, i. e. Omnes. Et Matth. 18. 11. *τὸ ἀπολωλὸς*, i. e. Omnes perditos.

Estne præter Ecclesiam Triumphantem in Cœlis, & Quæst. Militantem in Terris, alia etiam Laborans in Purgatorio?

Cottonus Jesuita (ut refert Thuanus l. 133.) ab ipso Diabolo textum Scripturalem petiit, *purgatorio* firmando idoneum. Sed hucusq; Pontificii nè unum satis Evidentem reperire potuerunt. Nam duo tantum status aut loci defunctorum inibi memorantur; *Cælum*, ubi speranda est *Felicitas*, & *Infernus*, ubi formidanda est *perditio*, eaq; *Æterna*. Mar. 16. 16. Luc. 16. 22. *Fideles ex hac vitâ decedentes sunt in pace*. Isa. 57, &c. 2 Cor. 5. 1. *Scimus, cum hæc terrena domus dissoluta fuerit, habere nos ædificium in cælo*.

Post mortem nullus est operandi locus, Joan. 9. 4. Eccl. 9. 10. sed recepturi sunt omnes secundum opera, Apoc. 14. 13. *Sanguis Christi nos purificat ab omni peccato*, 1 Joan. 1. 7. Apoc. 1. 5. Heb. 10. 14.

Peccata purgantur per sanguinem Christi, Excep. sed non sequitur, omnem pœnam tolli, nempe *Temporariam*.

Gal. 3. 13. *Redemit nos à maledictione Legis*, Sol. factus pro nobis *Maledictio*, non à parte tantum *Maledictionis* Rom. 8. 1. *Nulla nunc est Condemnatio iis qui in Christo*; nec à morte modò, sed & Heb. 2. 15. *à metu mortis liberamur*.

Applicandum est Meritum Christi nobis ipsis. Excep. Applicatur autem in hac vitâ per Satisfactiones nostras, in futurâ per ignem purgatorium.

S. Scriptura non nisi *Fidem* agnoscit esse Instrumentum quo meritum Christi nobis applicetur. Sol.

Obj. Zachâr. 9. 11. Ecclesia sanguine fœderis tinclâ dicitur *emitti è Cisternâ in quâ nulla est aqua.*

Sol. Propheta ibi loquitur de Ecclesiâ liberatâ è Captivitate *Babylonicâ*, & per Christi sanguinem è potestate Diaboli liberandâ. Nullas esse aquas in igne, levior & vanior videtur Purgatorii Periphrasis, quam ut Spiritui S. tribuatur.

Obj. Peccata quædam dicuntur remitti *futuro Sæculo*, Matth. 12. 32.

Sol. i. e. *Non remittentur omninò*; itâ enim Mar. 3. 29. effertur, *Non habent remissionem in sæculum*; aliâs sequeretur Blasphemiam, adeoq; peccatum mortale remitti in Purgatorio; quod negant ipsi Pontificii.

Obj. 1 Cor. 3. 13. *Uniuscujusq; opus manifestum fiet — quia per ignem revelabitur — ita tamen ut per ignem.*

Sol. Formula hæc proverbialis indicat difficultatem; per ignem, i. e. *difficulter*, Jud. 23. *alios servate, ex igne eripientes.* Alii de Igne Spiritûs S. locum intelligunt, quoniam opera tam bona quam mala ab eo di judicanda sunt.

Obj. 1 Pet. 3. 19. *Christus vivificatus Spiritu — per quem etiam Spiritibus qui in carcere, profectus prædicavit immorigeris quum semel expectabat Dei lenitas, diebus Noë, &c.*

Sol. Ex Occasione Vocabuli [*Spiritus*] quo clauditur præcedens comma, digreditur Apostol. ad narratiunculam de Spiritibus hominum, in diebus *Noë*, immorigeris Christo prædicanti per Spiritum suum in *Noë*, qui inde Justitiæ Præco appellatur. Non dicitur quod Christus statim à morte Spiritibus prædicabat; sed iis inobedientibus in diebus *Noë* prædicabat, qui tum cum *Petrus* istam Epistolam scripsit in carcere detenti erant.

Spiritus

Spiritus eorum qui à morte suscitabantur, ut *Lazari, Filii Viduæ Nain*, aliorumque non erant in Inferno, inde enim non est regressus; nec in Cælo, nulli enim vellent inde egredi, ergò in purgatorio.

Obj.

Potuit eos Deus servare ubi sibi placuerit, quia restitutio eorum ad vitam illi prævisa fuit: imò quidni, reservaret eos in propriis corporibus, quamvis non iis *Hypostaticè* unitos.

Sol.

Concilia, *Carthag. tertium, Bracarense primum, Cabilonenſe, Wormatiense, Lateranenſe, Florentinum, Tridentinum*, purgatorium asseruerunt.

Obj.

Priora ista Concilia particularia erant, & de commemoratione mortuorum nonnihil statuerunt, non de *Purgatorio*: Tria sequentia decreverunt quod suo commodo maximè convenire arbitrabantur.

Sol.

Patres quidam mentionem faciunt *Orationum & Oblationum* pro defunctis, sed vel ad testificandum pium erga mortuos affectum, vel ad exoptandam illis Beatam Resurrectionem; vel ad Deum laudandam pro mortuis in Domino, vel de Igne tribulationis in hac vita, vel conflagrationis in die Judicii, vel hæsitanter quia [*forſan verum*] ut Aug. nunquam quod urgeant tanquam *Fidei dogma*.

Animarum apparitiones, Purgatorium variis indiciis & singultibus monstrarunt, patet ex *Gregor. dialog. Gregorio Turenensi, Petro Damiano, Beda, Bernardo, Anselm.*

Obj.

Aniles istæ fabulæ produnt Imposituram potius quam solidum *Fidei Christianæ* fundamentum ponunt.

Sol.

Ratione *Ætatis*, { *Veteris* } Testamenti.
Ecclesia est, vel { *Novi* }

II. Dist.

3. *Dist.* Ratione *Vocationis Internæ* vel *Externæ*, siue *Nô-
titie*, quam de illâ habere vel non habere possu-
mus, est

vel { *Invisibilis*, }
 { *Visibilis*. }

Invisibilis sic dicta, quod vincula quibus fideles cum Christo Capite & secum invicem uniuntur (spiritus scil. Christi, eorumque fides & Dilectio) ab hominibus non videntur, 1 Reg. 8. 39. *Solus scrutatur corda*. 2 Tim. 2. 19. *Deus novit qui sunt sui*.

Hujus Ecclesiæ Forma est *Membrorum* propriè dictorum Unio cum Christo Capite per fidem suam, illiusque Spiritum & inter se per mutuam Charitatem.

Visibilis, cujus Membra per verbi præconium & legitimum Sacramentorum usum in Corpus Christi (saltem *κατὰ δόξαν*) coâluerunt, & in iis externa *Visibilis Ecclesiæ forma* consistit, tanquam notis, quibus, non tantum homines ipsi, sed eorum Ordo & Communio in oculos incur-
runt.

Quæst. Num Soli Fideles sint veræ Ecclesiæ Membra propriè dicta?

Resp. Ecclesiæ Status est

- { 1 *Externus*, qui respondet *Vocationi Ex-
ternæ*, cujus *Forma* posita est in *Pro-
fessione Fidei*, & *Communionem* Sancto-
rum *visibili*.
- vel { 2 *Internus*, qui respondet *Vocationi Inter-
næ*, cujus *Forma* consistit in *Communi-
one Fidei*, & *Unione Mysticâ* Fidelium
cum Christo per *Fidem*, & inter se
per *Charitatem*.

Infideles & Hypocritæ pertinere possunt ad Statum *Externum*, non *Internum*; non enim sunt *Membra Christi*, Eph. 5. 23. Col. 1. 18. 1 Cor. 15.

23. *Nova*

23. *Non corporis, quod crescit in Incrementum Dei,* Eph. 4. 16. *non Membra in quibus Christus habitat per fidem,* Eph. 3. 17. & *que Spiritu reguntur,* Rom. 8. 9. *Christus non concipi potest habere Membra damnata,* Aug. contra Cresc. l. 2. c. 21.

Ecclesia est *Communio Sanctorum*, Credimus Ecclesiam sanctam; Sanctitas est proprius & genuinus Ecclesiæ Character, Isa. 35. 8. & 52. 11. Ephes. 5. 27. Cant. 4. 7.

Non coincidit hæc sententia cum Errore *Novatianorum, Catharorum, & Donatistarum*, &c. qui Ecclesiam ex *perfectis Sanctis* constare volunt. Ipsi enim fideles quamdiu in terris versantur, peccatis sunt *Obnoxii*, 1 Joan. 1. 8.

Ecclesia comparatur Agro, in quo *Zizania cum frumento crescunt*; *Areae in quâ palea cum tritico miscetur.* Domus magnæ qua *Vasa* tum in bonorem tum in contumeliam, &c.

Aliud est esse inter *Membra Ecclesiæ*, aliud esse *Membra Ecclesiæ*; sic Aug. contra Donatist. l. 7. c. 51. *quædam sunt in domo quæ non sunt domus.*

Judas erat Episcopus in Ecclesiâ, & Apostolus, Act. 1. 20. Ergo *Membrum Ecclesiæ*, quamvis *Filius perditionis*.

Externâ professione & titulo, non autem *Membrum Christo Mystice unitum.*

Qui Christum induunt sunt vera Ecclesiæ Membra, sed omnes *Baptizati Christum induunt,* Gal. 3. 27. & 1 Cor. 12. 13. *baptizantur in unum Corpus.*

Christum induunt quoad *externam professionem*, non *internam Veritatem*, nisi renati sint, & abluantur à *sordibus Carnis*; sed non omnes ad *purgationem peccati*, 1 Pet. 3. 21.

Omnis pars partis est pars totius; Hypocrita est *pars partis*, i. e. *pars particularis Ecclesiæ*, ergo *pars Catholica.*

Obj.

Sol.

Obj.

Sol.

Obj.

Sol.

Obj.

Pars

Sol. Pars est *Visibilis*, i. e. videtur. Est autem revera tantum particeps externorum Rituum, potius quam *Pars Ecclesiæ*, nisi quoad *Externum statum & apparentiam*.

Obj. Justè *Excommunicati* (ut *Incestuosus*, 1 Cor. 5. 5.) ab Ecclesiâ ejiciuntur; ergò prius erant Ecclesiæ *Membra*.

Sol. Privantur *visibilis & particularis* Ecclesiæ privilegiis, quibus ut restituantur conari oportet.

Obj. Si soli verè Fideles essent Ecclesiæ *Membra*, nullus scire potuit ubinam esset vera Ecclesiâ cui se adjungeret; nec Pastor Oves suas. *Deus enim solus novit, qui sunt sui.*

Sol. Ecclesiæ *Invisibili* adjungitur & unitur quisque fidelis, per fidem & veram pietatem, sive novit fratres suos, sive non. *Membra Visibilis* æstimandi sunt ex judicio Charitatis, qui Christianismum probabiliter profitentur, nec evidens & infallibilis notitia ad hoc requiritur sed probabilis & credibilis. Ecclesiâ particularis ex notis veræ Ecclesiæ dignoscenda est, 1. 3. & intra quamvis *Visibilem* *Membra* quædam *Invisibilis* contineri ex Charitate judicare licet, ita enim Apostolus Hebræos alloquitur qui ad particularem *Visibilem* accesserant, *Heb. 12. 22. Accessistis ad civitatem Dei vivi, Jerusalem cælestem, ad Cæterum Primogenitorum qui conscripti sunt in Cælo, &c. H. 2. 2. Dan. 2. 44.*

Obj. Quidam dicuntur exiisse ab Ecclesiâ; quod verum non esse videtur, si non fuissent in Ecclesiâ.

Sol. Ab externâ Communionem abierunt; internâ forsan nunquam fruebantur.

Quæst. Num Ecclesiâ in terris semper sit duratura?

Resp. Hac vel illa particularis deficere potest, per mortem fidelium, persecutionem, doctrinæ vel morum corruptionem, &c. fieri tamen non potest

potest ut *Universa Militans* deficiat, ita ut nulli sint in terris qui Deum rite colant. *Deus eam fundavit in Aeternum*, Ps. 48. 8. *Portæ inferorum in eam non prævalebunt*, Matth. 16. 18. *Est Corpus & Sponsa Christi*, Eph. 1. 23. & 5. 32. *eam sibi in æternum desponsavit*, Hos. 2. 9. *Christus ejus Rex est Aternus*, Luc. 1. 33. *Regnum ejus in æternum non dissipabitur*, Dan. 2. 44. *Verbi prædicatio, & usus Sacramentorum in finem Sæculi durabunt*, Eph. 4. 11. 1 Cor. 11. 26. *Manebit itaq; Ecclesia, & Visibilis erit, etiamsi non semper in eodem statu, & modo à nobis conspiciatur, cum tota terra dicitur adorare Bestiam*, Apoc. 13. 3. *Fuga Mulieris in desertum*, denotat *Ecclesiæ obscuritatem modò, non interitum*.

Num Ecclesia semper sit conspicua, & illustre Quæst. Visibilis?

Resp.

Ecclesia quoad statum externum, scil. ipsi Homines eorumq; Professio, Conventus Publici, & Exercitia Ecclesiastica, ex quibus de veritate Ecclesiæ & sinceritate Membrorum Christi Charitative judicare licet, interdum conspicua & illustris fuit Ex. gr. statim à Vocatione Gentilium; & cum Principes erant illius nutriti, & quoties insignem aliquam reformationem accipiat; nec dubium, quin illustris erit in Conversione Judæorum; sæpè tamen, sicut Luna sua habet decrementa, & sæpè latere cogitur, Cant. 2. 14. tanquam Columba in fissuris petraæ degens.

In Veteri Test. Omnis caro corruerat viam suam, Gen. 6. Relicto Deo Diis alienis serviebsant, Jud. 2. 11, 12. Eliah queritur se solum relictum esse, &c.

In Novo Test. ex Christo & paucis obscuris hominibus constitit, & postea latuit sub persecutione Paganorum, Arianorum, &c. Apoc. 12. 14. Mulier puerpera adigitur in Desertum.

Synago-

Excep. ad
Testimon.

Synagoga (iurâ Ecclesiam *Vet. Test.* appellant) non iisdem privilegiis gaudebat, quibus Ecclesia Christi in *Novo*.

Sol.

At Synagoga ista erat Ecclesia Dei.

Excep.

Eliab deflet statum Ecclesiæ *Israeliticæ* non *Judaicæ*, 7 millia tunc temporis Veræ Ecclesiæ Membra extiterunt.

Sol.

Rom. 11. 3, 4. *Paulus* ab illâ Instantiâ totius Ecclesiæ conditionem depingit, & quamvis 7 millia alicubi delituerint, *Eliæ* tamen non innotuerunt.

Dein *Antichristus* sessurus est in Templo Dei; & tunc temporis Ecclesiam non retenturam splendorem suum agnoscunt *Bellarm. l. 3. de Rom. Pontific. c. 7. & Staplet. l. 13. princ. doctr. c. 2. Rhemens. in 2 Thess. §. 10. & in c. 12. Apoc. Greg. de Valen. analys. ex Hieron.*

Obj.

Veritas S. Prophetiarum de splendido Ecclesiæ statu sub Messia in dubium vocaretur, nisi illustris sit Ecclesiæ status, *Isa. 60. per totum, & 61. 9. quicumq; eos viderint cognoscent quod sit generatio cui Deus benedixerit in æternum.*

Sol. 1.

Res spirituales & cœlestes sæpè per terrenas & corporeas in *Vet. Test.* adumbrantur, & prophetiæ illæ de Ecclesiâ *Visibili* non nisi de lucidis ejus Intervallis (de quibus *suprà*) intelligendæ sunt.

2.

Statum potiùs *Spiritualem* sub Messia per res quascunq; pretiosissimas adumbrant.

Obj.

In Sole posuit Tabernaculum suum, Ps. 19. 4.

Sol.

Parum ad rem; si Textus verè reddatur, scilicet in eis (i. e. in Cœlis) *Soli tabernaculum* posuit; utcumq; Sol sæpè nubibus occultatur, quandoq; eclipsin patitur, nec sub nocte splendet nostro Hemisphærio.

Obj.

Matth. 5. 14. Civitas supra montem posita non potest abscondi, talis autem est Ecclesia, Isa. 2. 2. Micha 4. 1. Dan. 2. 44.

Locus

Locus iste *Matth.* non Ecclesiam sed Apostolos respicit, qui mundi censuris erant expositi, & hortationis est appendicula potius quam Prophetia, ut indicant verba sequentia, Sic luceat, &c. Sol. 1.

Dan. 2. 35: comparatur Ecclesia Monti magno; sed mons quandoq; nubibus obvelatur. 2.

Veræ Ecclesiæ nosmet adjungere tenemur, quod fieri non potest nisi sit conspicua. Obj.

Ecclesiæ *Universali & Invisibili* nosmet adjungere tenemur per Fidem & Sanctitatem; Sol.

Particulari etiam alicui cum per notas externas discerni possit, non aliter. Privatio enim Communionis cum Ecclesiâ (dum parati sumus ei aggregari quum innotuerit) non damnat, sed contemptus. Neque est Ecclesia particularis, extra quam non est salus, neq; cum eâ latente communicare possumus.

A&T. 20. 28. Attendite vobis & gregi, & *Matth. 18. 17. Dic Ecclesiæ;* ibi finiendæ sunt lites: Ecclesia etiam debet esse Columna & Firmamentum Veritatis, *1 Tim. 3. 15.* Ergo nôsse oportet, ubi sit. Obj.

Idem respondere sufficiat, quod præcedenti Objectioni. Sol.

Si opertum sit Evangelium, iis qui pereunt opertum est. Obj.

Aliud est Evangelium, aliud Ecclesia. Sol.

Qui fidem palam profitentur Visibiles sunt, qui fidem celant, non veram constituunt Ecclesiam; ergo qui veram constituunt Ecclesiam visibiles sunt. Obj.

Membra Ecclesiæ, quâ homines, & quâ fidem Orthodoxam externè profitentes, visibilia sunt; interdum autem occultè servatur fides, abscondendo, ab Idololatriâ, ut à centum prophetis factum quos *Obadias*, tempore *Jezabelis*, in speluncâ occultaverat. Sol.

Confessio

Inst. Confessio Oris, quæ externa est, cum fide cordis est conjungenda, *Rom.* 10. 10.

Sol. Confessio coram hominibus non æq; necessaria est ac fides, sed quories Gloria Dei, & Vocatio nostra exegerit; quoties legitime & serio postulatur, 1 *Pet.* 3. 15. & fides nostra probanda est, aut salus proximi per eam professionem promovenda.

4 *Dist.* Ratione *Latitudinis* sive *Extensionis*, Ecclesia est,

Vel { *Universalis*,
 Particularis.

Universalis sive *Catholica*, idq;

Vel { *Absolutè*, ex fidelibus omnium temporum, & locorum, qui fuerunt, sunt, aut futuri sunt.

Certo respectu *universalis*, ex omnibus eodem tempore vocationem acceptantibus.

Particularis est Societas Fidelium, qui eodem tempore & certo aliquo loco, ad Cultum Dei ritè celebrandum, in unum coalescit; ut *Judaica*, *Corinthiaca*, *Anglicana*, &c.

Quæst. Num *Particularis* unaquæq; possit errare & deficere?
 Pontificii agnoscunt omnes visibiles Ecclesias, exceptâ *Romanâ*, errare posse, & deficere; at cum propius urgentur, solum Pontificem infallibilem esse docent, quando dictat è Cathedrâ.

Arg. 1. At omnis homo mendax sive Errori obnoxius, *Rom.* 3. 4. *Noli altum sapere, sed time*, 11. 20. In *Veteri Test.* Ecclesia ad Idololatriam defecit *Exod.* 32. diu mansit sine vero Deo, & absq; Sacerdote & Lege, 2 *Chron.* 15. 3.

Except. Ecclesia *N. Test.* melioribus nititur promissionibus *Matth.* 16. 18. *Inferorum portæ in eam non prævalebunt.*

Promissio

Promissio non facta est Ecclesiæ alicui particulari, certè non Romanæ præ aliis, nedum præ aliis ab ipso Petro fundatis.

Sol.

Factæ erant istiusmodi promissiones *V. Test.* non autem de Ecclesiâ aliquâ particulari intelligendæ, *Pf.* 132. 13, 14. *Elegit Zionem Jehova, Hæc est requies mea in Aeternum*, 2 *Sam.* 7. 16. *Isa.* 49. 15. Earum verò promissionum complementum in spirituali semine quærendum est eodem sensu quo promissiones factæ *Novo Test.* sumendæ sunt.

Fatemur semper fuisse pios inter alios, sed qui multitudine impiorum obscurati erant.

Prædicta est Apostasia communis à fide *Matth. Arg. 2.* 24. 24. *Luc.* 18. 8. 2 *Thess.* 2. 3. Non Apostasia à Romano Imperio, sed à Fide; ut testantur alii Textus qui hos explicant. 1 *Tim.* 4. 1. *Deficient à fide*, *Apoc.* 12. 6. & 17. 2. & 18. 3.

Agnoscent Pontificii Ecclesiam visibilem sub Antichristo, eousq; defecturam, ut multò maxima pars mundi sit Antichristo paritura. *Arg. 3.*

Isa. 61. 9. *Omnes agnoscent quòd sint Generatio cui Deus benedixit*, *Isa.* 60. 14. *vocabitur Civitas Jehovæ, &c.*

Obj.

Loci illi de Spirituali Benedictione & splendore interno intelligendi sunt, quo sensu sponsa Christi erit gloriosa non habens *maculam aut rugam* *Eph.* 5. 27.

Sol.

Matth. 16. 18. *super hanc Petram ædificabo Ecclesiam, & portæ Inferorum non prævalebunt, &c.*

Obj.

Ecclesiæ Universalis & Invisibili facta est promissio.

Sol.

Agitur de Ecclesiâ ædificata supra Petram, i. e. *Petrum.*

Inst.

Super Confessionem Petri; vel super Christum, quem *Petrus* confessus erat.

Sol. 1.

Si concederetur personam Petri sic intelligi; alias tamen Ecclesias fundavit præter Romanam, nempe

2.

nempe *Antiochenam, Babylonicam, &c.* quæ tamen omnes defecerunt & perierunt.

Obj. Matth. 28. 20. *Ero vobiscum ad consummationem sæculi.* Hæc promissio facta est Ecclesiæ *visibili*, ad illius enim Pastores dirigitur.

Sol. Christus ibi promisit se, per Gratiam & tutelam adversus Diaboli, Mundi; furores ad futurum Ecclesiæ, quæ utcumq; *Visibilis*, non tamen propriè Christi Ecclesia est, nisi quatenus Membra invisibilia in illâ contineantur, sive quamdiù fidem Christi retineant, *Rom. 11. 20.* & in Nomine illius coalescant, *Matth. 28. 20.*

Obj. Eph. 4. 11. *Constituit Apostolos, Doctores, Pastores, &c. ad Consummationem Sanctorum.* Hæc consummatio promovetur in Ecclesiâ *Visibili*, quæ idcirco *indefectibilis sit.*

Sol. Ordinariè promovetur in Ecclesiâ aliquâ *Visibili*, non tamen necesse est, ut sit unica aliqua determinata, nedum sola Romana.

Obj. Si Ecclesia Romana defecit, indicetur quando errare cœpit, sub quo Pontifice, &c.

Sol. Quando Ruinæ sunt manifestæ, frustrâ negatur domum dilapidatam esse, nisi indicari possit quæ columna, aut quod tignum primò cœperit ruinam trahere. *Inimicus zizania seminat hominibus dormitantibus, Matth. 13. 25.* rectè scil. & occultè hæreses introducuntur, *2 Pet. 2. 1.*

Obj. Si Ecclesia Romana diù aut aliquot annos erravit, non semper fuit Ecclesia in terris; aut dicendum, ubi fuit.

Sol. Fuit in terris, non quidem semper conspicua, sed aliquando in locis secretis, *Apoc. 12. 6.* multæ fuerunt in Oriente & alibi Ecclesiæ *Visibiles* extra Romanam, & eâ longè puriores: neq; Romanam esse Ecclesiam negamus, licet corruptam. *Antichristus sedebit in Templo Dei, non Hierosolymitano* (ut volunt Pontificii) illius enim desolatio dicitur in finem duratura, *Dan. 9. 26.* *Matt. 24. 2.* *Istæ*

De Partibus Ecclesiæ, Capite & Membris. 353

Istæ Orientales, aliæq; Ecclesiæ extra Romanam Erroneæ fuerunt, etiam in capitibus necessariis. Inst.

De omnibus probari nequit; sed quamvis Ecclesia *Visibilis* in ipsis fundamentis erret, non tamen dubium est, quin Deus quosdam tum pri-
vatos fideles tum pastores sibi reservet Christo Capiti adhaerentes. Sol.

SECTIO II.

De Partibus Ecclesiæ, Capite & Membris.

PARTES Ecclesiæ sunt Caput & Membra, II.
Christus & Fideles.

Inter Christianos dubium non est, quin Regimen Ecclesiæ ad Christum pertineat, ut Metaphoræ Scripturales indicant. Est enim Ecclesiæ *fundamentum*, 1 Cor. 3. 11. Caput unde fideles vitam, sensum, & motum spirituales accipiunt, Eph. 1. 22. Ipsum dedit Deus Caput super omnia Ecclesiæ, & 5. 23. Illius est caput & sponsus, Joan. 10. 11. Illius Pastor, Apoc. 19. 16. Hoc nomen habet in Vestimento Scriptum, Rex Regnum, & Dominus Dominantium; Estq; omnibus attributis ornatus ad Ecclesiam regendam requisitis. Quæritur autem

Caput
Christus.

Num præter Christum sit Caput Subalternum, & Quæst. totius Ecclesiæ Pastor universalis qui Christi vicem in terris gerat?

Non legimus Christum quenquam Ecclesiæ Resp. 1. Monarcham constituisse; & Heb. 5. 4. Nemo sibi sumit hunc honorem, sed qui vocatur à Deo, sicut Aaron. Eph. 4. 11. & 1 Cor. 12. inter munera à Christo in Cælos ascensuro data non invenitur.

2.

Apostolis de primatu certantibus omnem dominationem interdixit, *Matth. 20. 26. Luc. 22. 25, 26.*

Except.

Christus ibi prohibet tyrannidem, non dominatum.

Sol.

καταχρησέν non semper in deteriorem partem sumitur; de primo homine, *Gen. 1. 26.* imo, de ipso Deo usurpatur.

Nec aliter soluta fuisset Apostolorum disceptatio; non enim de Tyrannicâ dominatione contendebant, sed de Primatu simplici, hanc Opinionem confirmat, *Cyprianus Epist. 55. Hieron. Epist. 85. Gregor. Mavrit. August. l. 6. Epist. 30.*

3.

Non est hujusmodi munus Ecclesiæ constitutioni congruum. Inter homines non est, qui malis salubriter consulere, & ad ea, quæ sæpe præsentaneum Remedium postulent, in Ecclesiis, toto forsan Hemisphærio ab eo diffitis, medelam parare possit.

Obj.

Voluit Christus proculdubiò Ecclesiam suam optimâ ratione & modo gubernari, optima verò gubernationis forma est *Monarchia*; maxime cum propter humanam Infirmitatem ex *Aristocratia* & *Democratia* fuit temperata, talisque est ubi Pontifex est Monarcha, Episcopi Optimates, iique non Successione Hæreditariâ, sed ex universo populo ad Episcopalem dignitatem evolvuntur.

Sol.

Periculosum est ex hisce Ratiociniis de voluntate Dei concludere, cujus viæ tantum distant à viis hominum, quantum Cælum à Terrâ, *Rom. 11. 33. Isa. 55. 8, 9. Luc. 16. 15.*

Optimum nobis sæpè videtur; ut bonis melius sit, & ut Mali severius tractentur; non autem necesse est, ut Mundum Deus ita gubernaret.

Obj.

Etiamsi Deus solus sit Mundi Monarcha, cui Vicarium adjungere opus non est; vult tamen in Terris Regestanquam vicarios ejus constitui.

Nun-

Nunquam Deus unicum totius Orbis visibilem Monarcham esse voluit; sed Regimen Universi in plurimos Principatus distribuit, & ex Tyrannorum libidine (propter fines sapientissimos permittit) Non ex constitutione Divina est, si quando *Monarchiæ* in immensum extendantur. Imò quasdam Provincias *Aristocratico*, quasdam *Democratico* regimine gubernari finit, pro diversâ Gentium indole.

Quemadmodum in *Monarchia Angelorum*, præter summum Regem, Unus Archangelus *Michael* omnibus aliis præest, *Apoc. 12. 7.* Sic in *Ecclesiâ Militante* unum Principem *Ecclesiasticum* supra alios eminere oportet.

Obj.

Diversos esse gradus Angelorum non diffitemur; sed num unus sit præter Christum, qui caput Angelorum sit, non certò constat. Nonnulli potius plures esse colligunt ex *Rom. 8. 83. Col. 1. 16.*

Sol.

Ecclesia Vet. Test. figura erat Christianæ, *1 Cor. 10. 11.* in eâ autem *Aaron* Pontifex supremus fuit; eique omnes Sacerdotes & Levitæ subiecti, & inde ad Christi tempora non defuit Princeps Sacerdotum, qui omnes Synagogas totius mundi gubernaret.

Obj.

Illâ *Ecclesia Palestinæ* finibus continebatur, nec difficulter ab uno regi potuit; Hæc per totum Orbem est dispersa.

Sol. 1.

Nec dicit Apost. omnia sine limitatione illis evenisse in figuram, sed illa quæ ibi recensuit. Pontifex Israeliticus erat quidem Typus Christi Pontificis *Novi Fœderis*; sed asserere illum fuisse figuram Romani Pontificis, somniare est. In prolixâ illâ comparatione inter *Vet. & Novi Fœderis* Pontificatum in Ep. ad *Hebr.* nè verbum quidem invenimus de Pontificis Romani perpetuâ Successione, quam tamen Christiani sub periculo damnationis (uti docent) agnoscere tenentur.

2.

Obj.

Exercitus Ordinatus, Corpus Humanum, Ovile, Domus, Navis, quibus Ecclesia comparatur, uni subsunt Imperatori, Domino, Gubernatori, cui etiam alii subalternantur.

Sol.

Similitudines istæ satis apte sunt, quatenus Ecclesiam & Christum referunt: ille enim Ecclesiæ Imperator, Caput, Pastor, &c. existit; at in terris nullus est qui Ecclesiam redemit, Sanguine eam acquisivit, ut pro ipsius peculio haberi debeat.

Obj.

Quando Christus primò Ecclesiam collegit, visibiliter eam administravit, illiusque Regimen erat *Monarchicum & Externum*; ergò continuandum est istiusmodi Regimen. *Mutato enim communi gubernationis modo mutatur Civitas*, Arist. polit. 3. c. 2.

Sol.

Christus, dum in terris agebat, externum Ecclesiæ regimen non assumpsit, *Aaronico* Pontificatu nondum sublato; erat enim *Israelita*, & sub lege, Gal. 4. 4. Errores qui in Munus Pontificum irreperant reprehendit, quâ Propheta à Deo missus, eique se submisit, dum leprosos à se sanatos ad Pontificem misit, ut de eorum munditie iudicium ferret, postquam autem sublatus est in Cœlos, omnem adeptus est potestatem, ut Ecclesiam perfectiùs gubernaret. Nec tamen mutatur Essentialis Regiminis *Forma*, quia idem manet *Rector*, & eadem *Leges*, diversitas tantum est in Circumstantiis.

Obj.

Episcopi Pastoribus præficiuntur; in Provinciis, *Metropolitani* qui Episcopis præsideant; *Patriarchæ* insuper, qui curam habeant ampliorem, quidni unus sit, cui *Patriarchæ* subjiciantur?

Sol.

Qui par est regendæ Provinciæ, non idem par toti orbi regendo. Homo centum librarum pondus forsan gestare potest; num ideo & mille librarum?

Evangelium per totum orbem propagandum est per prædicationem Verbi. Nemo prædicare potest, nisi mittatur. Episcopi mittere non possunt in alienas Provincias, nec ad eos cura pertinet, nisi gregis sibi assignati.

Obj.

Ad prædicandum Evangelium inter Infideles auscultare volentibus sufficit, ut quis facultatem à summo Ecclesiæ Monarchâ impetret, & charitate præditus salutem eorum ardenter sitiat, sic *Philippus*, Act. 18. *Apollos* in Synagogâ *Ephesina*, *Edeusius* & *Fruementius*, Socrat. l. 1. C. 15. Ergo Clausula ista [*quomodo prædicabunt nisi mittantur*] indicat neminem posse doctrinam Evangelii aliis prædicare, nisi in eâ prius à Christo instructus ad alios docendos mittatur, atque in Ecclesiâ, jam constitutâ, ab iis ad quos regimen illius spectat.

Sol.

Oportet fideles idem sentire in Rebus fidei, Eph. 4. 5, 6. *Unus est Deus, una fides*, &c. hoc autem fieri non potest, nisi unus sit summus Judex, cui omnes acquiescere teneantur. Etiam in Concilio major pars errare potest, si desit autoritas summi Pastoris; nec cogi Concilia legitimè possunt, nisi illius autoritate.

Obj.

Laborandum est, ut idem omnes sentiant; præcipuè in fundamentalibus; sed ad istam unitatem non necesse est, ut sit *Visibilis* summus Princeps; Nec Papa eam assequi potuit; sed contra *Monarchia*, quam usurpavit, causa erat quod Græci à Latinis recesserint.

Sol.

In Conciliis etiam pars sanior multitudine Suffragiorum sæpe obruta non acquiescit; unde Schismata oriuntur. *Ad pacem verò & ordinem, non abs re erit, hæc observari Regulas.*

Quoad *Communionem in fide*, requiratur *Agnitio* non nisi eorum quæ in Scripturis perspicue traduntur, aut ex iis necessariò consequuntur, saltem ut ad salutem necessaria.

I.

2. Quoad *Communione in cultu*, nulla imponatur conditio nisi quæ admitti potest absq; periculo peccati.
3. Toleratio concedatur in dogmatibus minùs necessariis, modò privatorum Conceptus, publicis Ecclesiæ Confessionibus adversantes, non palam spargantur, ad Profelytos faciendos, & turbendam Ecclesiæ pacem.
4. Nec præsumat quisquam Unitatem Ecclesiæ labefactare, aut ab eâ se separare, multo minus cœtus segregatos erigere, iis semet adungere, aliòve quopiam modo fovere, propter nāvos in Ritibus, aut ad ordinem externum spectantes, sive prætenso, sive reverà istiusmodi, nedum merè suspectos, quamdiu cum Ecclesiâ constitutâ communicare possit absq; peccato.
5. Noscat intereà quisq; Prælatos tum singulos in propriis suis Diœcesibus, tum conjunctim in Conciliis, Autoritate sacra ad Ecclesias particulares regendas munitos esse. Namq; *Præpositis obediendum*, Heb. 13. 17. de Præpositis Ecclesiasticis ibi loquitur Apostolus : auctoritatem enim habent, etiamsi Ministerialem tantum, quæ à Verbo Dei pendet. Articulos fidei non licet iis condere, sed declarare, Gal. 1. 8. 1 Thess. 5. 21. & Canones eorum vim legum habere, quæ valeant ad Ordinem communionis, non negant ulli pacis & pietatis cultores ; & quamvis Canones Ecclesiast. non obligent quoad Fidem & Conscientiam immediatè, directè, & per se ; mediatè tamen, & Virtute præcepti, ad eorum observationem divinitùs astringimur ; ita ut, nisi Verbo Dei contrariantur, Nemo possit per eorum despectum vel Ecclesiæ unitatem rumpere, vel pacem conturbare illasâ Conscientiâ.

Utrum Petrus fuerit Oecumenicus sub Christo Ecclesiæ Monarcha, seu Christi in terris Vicarius? Quæst.

Petrus Quodammodo primum fuisse seu principem inter Apostolos, e. g. ætate & zelo, non negamus, eo sensu quo princeps Senatus apud Romanos dicebatur, qui primus in illo cœtu erat; sed de Autoritate & jure imperandi reliquis hic quæritur; talemq; autoritatem illum non habuisse colligitur ex Scripturis. Cum de alio in locum Judæ sufficiendo ageretur, id negotii non sibi arrogavit; sed Communi Ecclesiæ consensu duo pro ponuntur, &c. *Act. 1.*

Resp.

In primâ, Diaconorum Electione nullæ illius præ cæteris erant partes, *Act. 6.*

Ipse cum Joanne à cæteris mittuntur Samariam, *Act. 8.* at nè quidem Universali Concilio Papam aliquò mittendi permittitur Autoritas.

De evangelizando incircumcisis Gentilibus rationem reddere coram Ecclesiâ cogitur. Paulus se nihilo inferiorem esse asserit summis Apostolis *2 Cor. 11. 5. Gal. 2. 6.*

Paulo Evangelium præputii concreditum fuit, sicut Petro Circumcisionis.

Petro non recto pede incedenti restitit in os, & coram omnibus reprehendit *Gal. 2. 11.* quod non subditi fuit in Principem.

Matth. 16. 18. Tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam; tibi dabo claves Regni, & quod ligaveris, &c.

Obj.

Si reliqui Apostoli Primatum his verbis Petro concessum fuisse intellexissent, de eodem paulò post inter se non contendissent. Potestas Clavium hîc Petro promissa, postea & aliis Apostolis cum eo concreditur, *Matth. 18. 18. Joan. 20. 23.*

Sol.

Aliquid peculiare hic promissum fuit Petro, quod non aliis Apostolis. *Tu es Petrus, & super hanc Petram, &c.*

Inst.

Sol.

Petrus tanquam reliquorum os responderat interrogationi à Christo propositæ, ad eum ergo Christus verba sua singulariter direxit; quod tamen dixit, ad omnes spectabat. *Christus* Syriace locutus est, quâ linguâ *Petrus* & *Petra* unicâ voce *Cephas* exprimuntur. *Matthæus* sic reddidit οὗ ἔστι Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ; & similiter Latinus Interpres vulgatus, *Tu es Petrus & super hanc Petram*. *Matthæus* cum diversis vocibus & diversi generis utitur, indicat petram, supra quam Christus dicit se ædificaturum Ecclesiam, aliam esse à Petro Apostolo, nempe *Veritatem* responso illius [*Tu es Christus Filius Dei viventis*] inclusam; *Christus* enim *solus est Ecclesiæ fundamentum*, 1 Cor. 3. 11.

Vox prior
est mas. &
personam
Petri deno-
tat, posteri-
or sam. &
Confessio-
nem Petri
de Christo.

Singularem quidem honorem *Petro* deberi propter eximium illius Zelum in fundandâ Ecclesiâ haud reclamabimus; non tamen *Oecumenicum Pontificatum & dominium illi tribuendum*, ex S. Literis colligere possumus.

Obj.

Soli *Petro* dicit Christus *pasce Oves*, Joan. 21. 15, 16, 17.

Sol. 1.

Aliud est pascere Oves Christi, aliud summum in eas dominium obtinere.

Ipse *Petrus* dicit aliis, 1 Epist. 5. 2. *Pascite gregem Dei non ut dominantes Clero*, Reges quandoque ποιμένες λαῶν vocantur; sed voces Metaphoricæ secundum subjectam materiam restringi debent; & aliter Episcopum Gregem Christi, aliter Regem subditos pascere oportet.

Ter illi oves pascendas Christus commendat, forsan ut trinæ *Petri* abnegationi trina restitutio respondeat: majorem certè illi potestatem inde collatam esse, quam reliquis Apostolis, non liquet: non *summa* saltem potestas, quum alii ex Christi præscripto constituti erant Pastores & Episcopi Eph. 4. 11.

Si

De P
Si Pe
fuisse,
tis sibi
quam
suum j
transfu
Petro
videtur
& Pau
Gentil
modiū
defung
Judæi
Epist.
Romā
itaq;
nec J
Sin ib
fuisse
munu
Univ
const
reliq
M
nullu
Deu
D
scop
tem
locis
tuist
P
scop
digi
tum
mu
pot
itā

Si *Petrus summus Ecclesiæ Monarcha* constitutus fuisset, non Pontificiorum causam juvaret ; grati sibi sumunt *Petrum Romanum* Episcopum aliquamdiu fuisse, ibi diem obiisse, & Principatum suum jure successionis ad Romanum Episcopum transtulisse.

Petrum Romæ fuisse Episcopum haud verisimile videtur, eo quod ex fortitione illâ inter *Petrum* & *Paulum*, Gal. 2. 9. quâ *Petrus* Judæis, *Paulus* Gentibus, Evangelium annunciaturi, multo commodius in *Judæâ* habitans poterat munere isto defungi ; maximè, quod *Claudius* præceperat *Judæis* omnibus *Româ* discedere : Nec *Paulus* in Epist. ad *Eph. Philip. Coloss. 2* ad *Tim. ad Philem. Româ* scriptis meminisse illius omitteret. Fides itaq; *Chronico Eusebiano* hâc de re vix habenda est, nec *Iustino* & *Tertul.* qui *Romæ* eum fuisse asserunt. Sin ibi docuisset, non sequitur eum illius Urbis fuisse Ordinarium Episcopum, cum Apostoli munus nulli certo loco erat alligatum. Imò, si Universalis Ecclesiæ Monarcha ibi obiisset, non constat ipsum aliquem muneris illius successorem reliquisse.

Moses fuit *Princeps, Legislator, & Sacerdos* ; sed nullum in eo munere successorem habuit, sicut Deus in Pontificatu constituerat.

Dein quamvis successorem habuisset quâ Episcopus, non tamen quâ Monarcha ; Christum autem ad Apostolatam illius respexisse putant, in locis, quibus Ecclesiæ Monarcham illum constituisse somniant.

Primatus ergò qui Veteribus Canonibus Episcopo Romano concessus fuit, in Romanæ civitatis dignitate (quæ Imperii caput erat) fundamentum habuit, & in eo tantum constitit, quod primus honore inter Episcopos haberetur, non quod potestatem in eos haberet, aut Jurisdictionem ; ità decrevit *Concil. Constantin. 1. Anno Christi 383.*
Can.

Can. 3. Constantinopolitana Civitatis Episcopus habeat privilegia honoris post Romanum Episcopum, eo quod ipsa sit Nova Roma. Episcopi Romani Autoritas sub Ecclesias ultra Urbicarias non pertigit, juxta Concil. Nicænum Can. 6.

Quæst. Num Episcopus Romanus in Controversiis Fidei sit Judex Infallibilis, siue potestatem habeat in iis dijudicandis? Vide etiam C. 2. §. 4.

Resp. Omnes sumus erroribus obnoxii: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus 1 Cor. 13. 9. Aaron consensit in fabricam Aurei vituli Exod. 32. 2. Urias altari Aereo remoto aliud extruxit ad exemplar illius quod erat Damasci 2 Reg. 16. 11. Annas & Caia-phas Jes. C. ad mortem damnarunt. Res ipsa loquitur, Liberius Arianae hæresi subscripsit, teste Athanas. Epist. ad Solitarios. Felix 2. Arianus fuit teste Hieronymo. Vigilius Hæresin Eutychianam approbavit, teste Liberato Carthaginensi Diacono in suo Breviario. Honorius 1. fuit Monothelyta. Leo 2. docuit Eucharistiam esse infantibus necessariam, quæ sententia damnatur à Concil. Trident.

Obj. Christus oravit pro Petro ne fides ejus deficeret, Luc. 22. 32. consequenter pro Successoribus.

Sol. 1. Frustrâ trahitur privilegium Petri ad omnes successores.

2. Pontificii fatentur Papas suos posse habere fidem mortuam, bonis scil. operibus destitutam; Christus autem eo loco pro fide vivâ orabat, scil. per Charitatem efficaci.

Obj. Urim & Thummim significabant Pontificem Aaronicum errare non posse.

Sol. Præter instantias præmissas addi potest exemplum Ananiae, Act. 23. qui Sadducæus erat, Resurrectionem & Immortalitatem animæ abnegans, &c.

Sacerdotum quidem Officium erat custodire scientiam, Mal. 2. 8. sed sapè recesserunt è viâ.

Si

De Partibus Ecclesiæ, Capite & Membris.

363

Si Papa erraret, tota Ecclesia erraret; cujus ductum sequi tenetur.

Obj.

Nihil impedit, quin tota Ecclesia in aliquibus errare possit, cum sit composita ex membris errandi periculo obnoxiiis; etiamsi fidem Christianam non prorsus abnegare.

Sol.

1.

Quandoque membra saniora sunt quàm istiusmodi Caput, nec omnes eum agnoscunt pro capite infallibili.

2.

Si Papa non sit summus Controversiarum Index, nec Concilium, indecisæ manebunt in æternum.

Obj.

Quod ad Conciliorum æque ac ad Romani Pontificis determinationem, ad hunc modum respondent Remonstrantes, *Episcopus, Curcel.* aliique, Præstat plurimas indecisas relinqui, & credendi libertatem unicuique permitti, quàm à Iudice errori obnoxio dirimi, & necessitatem falsa credendi Ecclesiæ imponi.

Sol.

[Vide Conclus. præcedentis Controversiæ penultimæ].

Controversiæ de rebus mundanis, quamvis ad salutem æternam non necessariis, (quâcunque ratione determinatio fiat) dirimendæ sunt juxta leges & constitutiones Reipub. alias nulli certa esset Bonorum suorum possessio; vis mera dominaretur, & infirmior à potentiore opprimeretur, sed in Controversiis fidei Regulam divinam habemus, cujus autoritas est divina & infallibilis, unde unusquisque haurire potest quantum ad ipsum in viâ tutâ dirigendum sufficiat.

Plurimi ad privatam determinationem tutò faciendam non sunt idonei, & pro bonis cibis caperent venena.

Inst.

Periculum illud non evadere possumus, nosmet alieno iudicio subijciendo.

Sol.

Si

Si eandem diligentiam adhibeamus ad viam salutis inveniendam, quâ in rebus Sæculi utimur; articulos necessarios ab iis, qui salutem eripient, discernere possimus, clarè enim in Scripturis traduntur, & Deus qui salutem omnium vult, non permittet ut tales, cum salutis periculo, aberrant.

Inst.

Sed unitas fidei in Ecclesiâ non ita retineri potest, & quot Capita tot Sententiæ reperiuntur.

Sol.

Unitas Fidei sufficienter retinebitur, si in Necessariis sit Consensus, & salvo fundamento, in aliis se mutuò tolerant Christiani.

Obj.

Papæ saltem concedi potest Autoritas Canonum de externo Ecclesiæ Regimine condendi eoque executioni mandandi.

Sol.

Eandem cum reliquis Episcopis, in diœcesi propriâ, potestatem habeat (quæ qualisve sit postea patebit) quam ulteriùs sine manifestâ tyrannide extendere nequit. Potestatem in mundanis, non directè sed indirectè, & in ordine ad bonum Ecclesiæ causari, ridicula est distinctio, & merum effugium, ad offuscandam veritatis lucem inventum, inde nunquam deesset ambitiosis Episcopis prætextus, omnibus sæcularibus negotiis sese immiscendi.

SECTIO III.

De Notis Ecclesiæ.

Dantur indicia quibus Vera Ecclesia (si iusta cautio adhibeatur) à falsâ discerni possit, I Cor. I. II. 19. *Oportet esse hæreses, ut qui probi sunt, manifesti fiant.* Sacræ Scripturæ est, de Naturâ Ecclesiæ nos edocere, quare ubi Scriptura obtinet, ibi natura Ecclesiæ innotescet.

Dein

Dein dubia prorsus & incerta esset fidelium Communio hisce terris, nisi constet iis, quibus se tuto possint ad cultum divinum aggregare.

Hypocritas à sinceris infallibiliter discernere non possumus.

Obj.

Alia est singulorum Christianorum notitia, alia Ecclesiæ integræ. Notæ Ecclesiæ *Invisibilis*, eo ipso quod invisibilis sit, à nobis discerni nequeunt; sed Ecclesiæ *Visibilis*, cum sit eo nomine, vel *Impura* vel *pura*, ad hunc modum innotescat.

Sol.

Quælibet impuritatis Species satis apertum erit indicium Ecclesiæ, quæ ab eâ denominatur, Ex. gr.

Simplex Error, fundamentum (nempe Christum aut Officia illius) non evertens, 1 Cor. 3. 12, &c. Nota erit Ecclesiæ *Simpliciter* errantis.

Error in Articulis fundamentalibus pertinaciter retentus, & correctionem respuens, Nota est *Hæreticæ*.

Violatio Charitatis, Communionem Christianam abrumpens, propter nævos, sive in factis, sive in ritibus, sine errore in fide, est Nota Eccl. nudè *Schismaticæ*. Cum errore autem in fide, est Nota *Schismaticæ mixtæ*.

Notæ Ecclesiæ *Puræ* sunt

Pura Verbi Divini prædicatio, quæ est puræ Ecclesiæ nota Essentialis, Joan. 6. 67, 68. & 10. 4. Vultis & vos abire? respondent, ad quem ibimus? tu habes verba vitæ æternæ.

Legitima Sacramentorum Administratio, & *Disciplina Ecclesiastica Exercitium*, quæ Notæ posteriores ad benè esse Ecclesiæ spectant.

Num Veritas Ecclesiæ, an Doctrinæ, sit prius Ex- Quæst.
quirenda?

Temerè Cardin. Perronius (replic. ad Regem Angliæ, l. 1. C. 4. & 5.) cum Pontificiis, statuit, Resp.
Fidem

Fidem ex Ecclesiâ, potius quam Ecclesiam ex Fide cognosci.

Aliter docemur, Act. 2. 42. *Adjungebantur Ecclesiæ qui prius edocti erant*, & 8. 12. *In adultis fides præcedit Baptismum*, Matt. 28. 19. & *Baptismus est introitus in Ecclesiam.*

Admitti non potest Ecclesiæ Autoritas, neque eam Ecclesiæ Romanæ appropriatam esse, nisi Veritas utriusque verbo Dei reveletur. Neque potest fidelis ullorum cœtui tutò se adjungere (præcipuè partibus de veritate & puritate fidei contententibus) nisi Regulam veritatis & puritatis prius noverit.

Obj. Examen *Fidei & Doctrinæ* rudibus & imperitis est periculosum, & illius investigatio iis haud possibilis.

Sol. 1. Non requiritur Examen & Cognitio distincta doctrinarum omnium quæ in Scholis disceptantur; sed quæ ad Salutem sunt necessariae, & in Scripturis apertè satis traduntur; unde S. Paulus jubet *omnia probare*, 1 Theff. 5. 21. Nec difficilius est Sensum Scripturæ, quàm determinationum Ecclesiasticarum capere.

2. Facile quidem Ecclesia cognosci potest; quâ Cœtus hominum iisdem Sacris utentium, non autem quâ cœtus fidelium Doctrinam Christi retinentium, nisi prius nota sit ista Doctrina.

Obj. Qui in Ecclesiâ est, certus esse potest de fide Christianâ, etiamsi articulos ejus distinctè non teneat; sed Qui fidem habet, non potest certus esse quid sit in Ecclesiâ extra quam non potest salutem expectare.

Sol. Argumentum supponit hominem posse verâ sive salvificâ fide imbuï, & non esse in Ecclesia; quod falsum est, quia fides nos inserit in Christum & Corpus ejus Mysticum. Vacillat etiam Antecedens.

Num Veritas Doctrinæ Christianæ sit certa Ecclesiæ Quæst.
nota? Affirm.

Error in Doctrinâ & pertinaciâ in eodem, est Resp.
Nota Ecclesiæ Hæreticæ; ergo Veritas Doctrinæ est Arg. 1.
Nota Ecclesiæ veræ. Matth. 16. 6. 12. Cavete à
fermento Phariseorum, & 1 Joan. 4. 1.

Jubemur ab Errore cavere, non ab Ecclesiâ.

Excep.
Sol.

Jubemur cavere à Pseudoprophetis, Matth. 7.
15. 2 Joan. 5. 10. non ulli eorum Ave dicere; mul-
tomagis cavere ab Ecclesiâ fundamentali Errore
vitiatâ, cui pertinaciter adhæret, adeoq; incor-
rigibilis existit.

Falsa Doctrina quandoque obtinet in Ecclesiâ
verâ, ut in Corinthiacâ, 1 Cor. 15. 12. Gal. 1. 6.

Obj.

Ecclesiæ illæ non totaliter infectæ fuerunt, sed
quædam earum membra. Utinam excendantur
(ait Apost.) qui vos turbant, nec omnes, qui er-
rant, pertinaciter errant.

Sol.

Illæ est Veræ Ecclesiæ nota, ad quam, quasi nor-
mam, Ecclesiæ primitivæ formabantur, & ad
quam reformandæ sunt hodiernæ, sed ad nor-
mam Verbi olim erigebantur, Matth. 28. 19. Bap-
tizantes doceto observare quæcunque præcepi, Rom. 10.
17. &c. & ad eandem Normam reformandæ sunt, Jos.
24. 24. 2 Reg. 23. 21. 2 Chron. 34. 30. 1 Cor.
11. 23.

Arg. 2:

Hæc notâ discernuntur oves Christi, Joan. 8.
31. Si permanseritis verbo meo, &c. & 10. 4, 5, 6.

Arg. 3.

Doctrina Orthodoxa potest esse in Ecclesiâ
Schismaticâ, quæ vera non est.

Obj.

Quòd liceat Ecclesiam scindere propter res in-
differentes, aut ejusmodi prætextus, est Error in
Doctrinâ. Quidam verò separatos cœtus inter-
dum foveant ex infirmitate, qui propterea ab om-
ni ratione Ecclesiæ non sunt prorsus excludendi,
distinguendi ergò sunt merè seducti à Seducitori-
bus, & quamvis neutri sint extra culpam, unde
Dathanis Affeclæ cum eo perierunt; Sperandum
tamen,

Sol.

tamen, quòd sicut Rex sæpè parcit seductis, se-
verius autem animadvertit in Seductores & Ob-
stinatos, ità Deum in Schismate inter infirmos
& contumaces discreturum.

Obj. Notæ, quas omnes Sectæ sibi vendicant, non
possunt esse veræ Christi Ecclesiæ indicia.

Sol. Videndum quid sibi *jure* vendicant, aliàs nulla
essent notæ rei de quâ disceptatur, intereà certior
videatur Nota, quam omnes veram esse judicant.

Obj. Ignotior est ipsâ re aut æq; ignota; non enim
minus controversum est, Ubi sit veritas, quam
Ubi sit Ecclesia.

Sol. Etiam si Veritas, ipsa scil. Scriptura, sit contro-
versa, non tamen æq; ac Ecclesia; quia Eccle-
sia nulla dignosci potest nisi ex Scripturâ (unde
ipsi Pontificii suam ex Scripturâ probare conan-
tur) Scriptura verò ex insitis sibi notis innotescit.

Neq; inter Christianos de Veritate Scriptura-
rum disceptatur.

Dein quamvis interpretatio Scripturæ contro-
vertatur, certior tamen est modus inquirendi
veritatem ex Scripturâ, per comparisonem scil.
locorum, aliasq; interpretationis leges, quam Ec-
clesiam absq; Scripturâ.

Inst. Quî potest Idiota comparare Scripturæ verita-
tem cum Doctrinâ quæ recepta est in Ecclesiâ?

Sol. Christiani receperunt Spiritum Discretionis
quoad fundamentalem veritatem ex Compendiis
Evangelii, nempe *Symbolo*, *Decalogo*, *Oratione*
Dominicâ, & ex clavis Scripturæ locis; atq; Veri-
tas necessaria inde hausta in cordibus eorum per
Sp. S. obsignatur.

Quæst. An Notæ quas assignant Pontificii pro certis & indu-
biis habendæ?

Resp. Notæ, quas pleriq; Pontificii assignant, sunt
Antiquitas, *Multitudo*, *Successio personalis & localis*,
Miracula, *Revelationes*, *Unitas*, *Sanctitas*, *Firmitas*,
Victoria.

Hæ

Hæ autem *Antichristianismo* etiam convenire observantur.

Ecclesiam indicat

- Non < *Antiquitas*, nam operabatur mysteriū iniquitatis ipsorum Apost. tempore.
Multitudo, nam totus mundus est *Bestiam* secuturus.
Successio, Sessurus enim est *Antichristus* in Templo Dei, & Urbe septicolli.
Miracula, & *Revelationes*, veniet enim *Antichristus* cum Efficaciâ Signorum.
Unitas, nam totus mundus adoraturus est *Bestiam*; & *Meretrix* inebriabit Reges *Terræ*, &c.
Sanctitatis Species, *Antichristus* enim habet cornua ut *Agnus*.
Firmitas, nam sedebit ut Regina, & *Viduitatem* non metuet.
Victoria, nam pugnabit adversus Sanctos ad tempus, & prævalebit, Apoc. 11. 2. & 3. 15.

Num liceat Christianis separare à communione Ecclesiæ suæ particularis propter Scandala? Quæst.

Si Muneri suo desit Ecclesia aliqua particularis, non summovendo Scandala, monenda est, & à Membris sanioribus, pro ratione cujusq; statûs & conditionis laborandum est, ut Legitima fiat Reformatio. Interea, dum ibi sit Verbi & Sacramentorum Administratio, non adeò deficit ut Fideles, sed obstinati Scandali Autores separari debeant 1 Cor. 5. 5.

Resp.

Prophetæ olim, tum Principes tum Sacerdotes æq; ac Populum admonuerunt Officii Isa. 1. 10. Joel. 2. 17. Christus etiam & Apostoli monabant hos neglecti Officii; sed nec nomen Ecclesiæ iis adimebant, nec separationem suadebant,

B b

Apoc.

Apoc. 2. 14. & 3. 9. tolerantiam Malorum perstringit Christus, non, ut ab Ecclesiâ recedant, hortatur.

SECTIO IV.

De Administratione.

Administratio Ecclesiæ est,

Vel { Ecclesiastica,
Politica.

Ecclesiastica, ubi { Potestas Ecclesiæ,
spectanda sunt { Ministri, quibus Christus istam
credidit Provinciam.
Ipsius Administrationis Partes.

De Potestate Ecclesiæ.

Quæst. Num Ecclesiæ competit Potestas aliqua distincta à Politicâ?

Resp. Noluit certè Christus Ecclesiæ Societati præstantissimæ in necessariis deesse, sed potestate muniri ritè ac commodè disponendi ea quæ ad Bonum illius commune spectabant, & eliminandi quæ ruinam illi minabantur. Hinc *Claves cælorum* dedit Ecclesiæ *Ministris*, tanquam Domûs illius *Oeconomis*, i. e. potestatem claudendi aut aperiendi, ligandi aut solvendi peccatores prout res postulet, *Matth. 16. 19. & 18. 18. 2 Cor. 10. 8. Potestatem dedit Dominus ad Edificationem*, per Disciplinam scil. ut patet v. 6, &c.

Obj. Quod ligaveritis in terris, ligatum erit in cælis, &c. Apostolis dictum fuit, non Successoribus.

Sol. De Ecclesiâ quæ perpetuò duratura est dicuntur, *Matth. 18. 18.*

Ibi

Except.

Ibi agitur de privatis & levioribus injuriis, que si privatim componi non poterant, adeundum erat Synedrium. Ecclesia enim Christiana nondum erat collecta; & clausula illa [*sit tibi tanquam Ethnicus*] eodem redit, ac [*ad Magistratum Gentilem deferatur*].

Tum voluit Christus fidelem quemlibet offensum *Hierosolymam* ascendere, ubi hoc Synedrium convenire solebat, illiq; hanc ligandi ac solvendi potestatem, ejusq; sententiam in Cœlis ratificandam.

Sol. 1.

Nec de privatis & levioribus tantum offensis ibi agitur, sed de peccatis Cœlo excludentibus; dicitur enim [*ligatum erit in Cœlis*] & si *audiverit*, *lucifecisti fratrem*, non modò pacatum reddidisti.

2.

Neq; jam extat Synedrium illud *Judaicum*.

3.

Adde quod Apost. 1 Cor. 6. 1. objurgat Christianos, quod *coram judicibus Gentilibus lites haberent adversus fratres*.

4.

Vobiscum & meo Spiritu, & potestate Domini Jesu Christi talem tradatis Satanæ ad interitum carnis, 1 Cor. 5. 4, 5.

Arg. 2.

Ipse Christus non exclusit *Judam* à S. Cœnâ, multò minùs ampliorem potestatem successoribus Apostolorum largiretur. Non enim egressus est ante Cœnam peractam, *Luc. 22. 21, 22.* saltem non ante Cœnam Paschalem quod ex offulâ illi datâ infertur.

Obj.

Impietas *Judæ* tum temporis soli Christo nota erat, nullus autem à Sacris arcendus est, nisi scelus idoneis testibus probari possit, quamvis Pastori innotescat, *Deut. 19. 15. in ore duorum aut trium Testium stabiliendum est omne Verbum*. Neq; Christus, quâ Deus, sed quâ Homo & Minister Patris in eo negotio comparuit.

Sol.

Potestas extraordinaria, & per provisionem tunc data erat Ecclesiæ ad tempus, donec Magistratus Christiani suscitarentur.

Obj.

Sol. Christus ordinem in Ecclesiâ instituit absq; limitatione cujusdam temporis ; & reprehenduntur Ecclesiæ quæ illum neglexerunt 1 Cor. 5. 1. *Apoc.* 2. 14.

Obj. *Potestas Ecclesiastica* præjudicat *Politica* ; Imperium in Imperio erigit, & diversas Potestates coordinatas in eundem gregem, quandoq; contraria jubentes ; unde discordiæ, contentiones, &c.

Sol. *Contraria* forsan quandoq; jubeant, sed hominum vitio ; intereâ verò unica est obligatio ; illi scil. Potestati obedire quæ justa & justè jubet, ut à replicatione Apostolicâ Magistratibus constat, Act. 4. 19. *non justum sit vobis potius auscultare quam Deo, ipsi videte.*

Diversæ quidem sunt Potestates, sed Objecto, Fine, & Mediis differunt, ideoq; non pugnant.

Politica habet pro Objecto Personas, quoad Vitam Animalem, & Actiones quoad Societatem Civilem, sive Hominem Externum ;
Ecclesiastica, Personas & Actiones sacras, sive homines quoad Spiritum & conscientiam, & quâ ordinari possint ad Unitatem cum Christo, & vitam æternam.

Quamvis *Politica* versetur quodammodo *Circa Res sacras*, & earum curam habere debeat, ipsa tamen *Rerum sacrarum Administratio ad Ecclesiasticos* pertinet.

Politica est Pax & tranquillitas publica, sive Bonum Sæculare Reip. & Media illius sunt Leges civiles, Præmia & Pænæ sæculares.
Ecclesiastica, Lex Dei, & Arma Spiritualia, Claves scil. Regni Cælorum.

Obj. Potestas *Politica* est *architectonica*, cui omnes aliæ, etiam *Ecclesiastica* subordinatur.

Sol. *Ecclesiastica Subordinatio* alia est per Se, quæ spiritualis est, quam in Sacris celebrandis *Politica*

Politica Potestati negamus; alia per Accidens, seu quâ Corporalis & Secularis & rei aut Actioni adjuncta, quam Politicæ Potestati tribuimus; unde, non pugnant, sed amicè consistunt, & sibi invicem interserviunt.

Apostoli ut plurimum loquuntur non tanquam Ecclesiæ Domini, Potestate armati, mandando; sed suadendo, & hortando, ut Ministri & Conservi.

Obj.

Ità humilitatis & mansuetudinis Specimina exhibent; quandoque autem perquam aperta auctoritatis ostendunt indicia, ut 1 Thess. 4. 11. *Sicut vobis præcepimus*, Col. 4. 10. *De quo accepistis Mandata*, Act. 15. 28. *Ne quid amplius imponeremus præter necessaria ista*, Heb. 13. 17. *Obedientia illis præcipitur*, Phil. 2. 29. 1 Thess. 5. 12. 1 Tim. 5. 17.

Sol.

Nec Apostolis solummodò, sed aliis Pastoribus vendicatur hæc Potestas, Tit. 2. 15. *Argue eum Omni imperio. Nemo te despiciat.*

Potestatis hujus Assertio Tyrannidem Papalem stabilire videtur.

Obj.

Autoritatis limites transgreditur ista Tyrannis, mandando quæ in mandatis non habent, & cæcam insuper Obedientiam exigendo.

Sol.

Ministri Ecclesiæ sunt, vel $\left\{ \begin{array}{l} \text{Extraordinarii,} \\ \text{Ordinarii.} \end{array} \right.$

Extraordinarii qui immediate à Deo vocantur, & instruuntur, fueruntque

$\left\{ \begin{array}{l} \text{In Veteri Test. Prophetæ,} \\ \text{In Novo (præter Christi præcursores Bapti-} \\ \text{stam) Apostoli, Evangelistæ, \& \text{ Pro-} \\ \text{phetæ.} \end{array} \right.$

Apostoli, sensu latiori vocati fuerunt, qui legatione aliquâ Ecclesiasticâ fungebantur, sic ipse Christus à Patre missus, Heb. 3. 1. *Duo Socii Tito adjuncti ad ferendam Judæis Eleemosynam*, 2 Cor. 8. 23. *Epaphroditus*, Phil. 2. 25. præcipue vero duo-

decim à Christo Electi qui cum eo fuerunt, ut per orbem Evangelium annuntiaturi de Vita, Morte, Resurrectione, Ascensione illius, &c. Testimonium indubitatum, perbiberent; ad quorum numerum D. Paulus insuper ascriptus erat.

Ab Errore in Evangelio annunciando immunes erant, Joan. 16. 13. Petri enim Error quem Paulus culpavit, Gal. 2. non fuit in Doctrinâ; ne quidem in Doctrinâ de moribus.

Prophetae dati erant Ecclesiæ, In Novo T. Eph. 4. 11. eisque cum Apostolis tribuitur fundamentum Ecclesiæ, Eph. 2. 20.

Prophetae autem appellantur; tum, qui futura prædicebant, quales erant Agabus, Act. 11. 28. quatuor Filiae Philippi, Act. 21. 9. Paulus 2 Thess. 2. 1 Tim. 4. 2 Tim. 3. Autor Apoc. tum, qui occulta revelabant; ut Baptista, Christum Judæis cœcutientibus quasi digito monstrans; quamvis nihil futurum prædixerit: unde inter eos qui nati erant ex mulieribus non maiorem fuisse Prophetam legimus, Luc. 7. 28. Judas etiam & Silas, Act. 15. alique, 1 Cor. 14.

Quæst. *Utrum cuiusvis Fideli (qui forsan idoneus sit ad Ædificationem sermocinari) attendere teneantur Christiani eque ac Pastori proprio, sicut mos olim fuit in Synagogis Judaicis?*

Resp. Nullâ præcepti divini obligatione tenemur, ex quo constitutum fuit Ministerium in Ecclesiâ Christianâ, Communionem cum Pastoribus nostris sub istiusmodi prætextu deferere, aut neglectui habere, mutua enim sunt Pastoris & Gregis Officia; adeo ut non magis illius est iis Sacra ministrare, quam Gregis cum eo in Sacris communicare. Quod de Consuetudine prophetarum legimus, 1 Cor. 14. ex dono Spiritûs S. extraordinario habuit Originem. *Charisma* erat quod dudum desiit; versu enim 5to dicitur *Major est qui prophetat quàm qui linguis loquitur.* Cogni-
tio

tio autem quæ nunc dierum studio acquiritur non major est dono isto miraculoso.

Quomodo concilientur, 1 Cor. 11. 5: Mulier orans aut Prophetans non velato Capite deturpat Caput suum, & non licet in Ecclesiâ mulieribus loqui? Quæst.

Quidam locum intelligunt de mulieribus prophetias seu laudes Dei cantantibus ab aliis compositas, ita Vox [*prophetare*] quandoque sumitur, ut 1 Chron. 25. 1. 2. Filios *Asaph. Heman & Jeduthun* prophetare oportebat in *Citharis & Cymbalis*. Resp.

Alii respondent, illicitum fuisse Mulieribus *Vulgaribus* in Ecclesiâ loqui, atque ipsis prophetis nisi velato capite.

De Evangelistis.

Evangelistæ erant Apostolorum Adjutores in annunciando Evangelio, & subinde missi, quo ire non poterant ipsi Apostoli, tales erant *Philippus*, Act. 21. 8. *Timotheus*, 2 Ep. 4. 5. *Clemens*, *Scythenes*, *Silas*, Donis erant insignes, inferiores autem Prophetis, eo quod ad donâ excitanda studio & diligentia opus habebant, 1 Tim. 4. 14. *Noli negligere gratiam quæ data est tibi per impositionem manuum Presbyteri.* Vulgo autem appellatio ista tribuitur Scriptoris Historiæ Jesu Christi, *Matthæo*, *Marco*, *Lucæ* & *Joanni*, nec improprie.

De Pastoribus & Doctoribus.

Hos Christus dedit Ecclesiæ, *Ephes 4. 11.*

Quidam illos dictos fuisse Doctores existimant, qui Veritatem ex Scripturis confirmabant, & errores confutabant, quales hodiè in Academiis Theologiam profitentur, vel antiquitus in Ecclesiâ *Alexandrinâ* fuerunt *Pantæus*, *Clemens*, *Origenes*, etiamsi non Doctores vocabantur, sed *Catechistæ*,

quorum erat recens conversos instituere priusquam baptizabantur. *Pastores* eo loco dictos existimant, qui ad mores formandos, ad redargutionem, consolationem, aliosque usus practicos Doctrinam Evangelicam applicabant.

Alii verò duobus istis titulis unum & eundem Ordinem ministrorum designari arbitrantur, maximè cum non *divisim* efferuntur, sicut antea [*dedit Alios Apostolos, alios Prophetas, alios Evangelistas*] sed *conjunctim* alios *Pastores & Doctores*, & quidem *Boni Doctores* est, ad praxin dirigere Documenta quæ salutaria fore monstravit; & *Boni Pastoris* est, Mentem prius Documentis informare, quàm ad Praxin voluntatem excitare conetur.

Ordinarii Ecclesiæ Ministri in Vet. T. erant { Principes Sacerdotum,
Sacerdotes,
Levite

In Novo T. { Episcopi, Apostolorum Successores;
Presbyteri, qui iidem cum Pastoribus; Act. 14. 23. Tit. 1. 5. quibus accesserunt,
Diaconi, Act 6.

Quæst. Utrum Episcopatus & Presbyteratus sint Distincti Ordines?

Resp. Distinctos esse Ordines hinc constat, quod viventibus adhuc Apostolis, Unus erat aliis Presbyteris in eadem Ecclesia præpositus, scil. *Timotheus Ephesinis, Titus Creticis, 7 Angeli 7 Asiaticis*; atque auctoritatem Episcopalem supra eosdem Presbyteros habuerunt.

Timotheus auctoritatem habuit exercendi censuras per totam Ecclesiam *Ephesinam*, 1 Tim. 5. 20. peccantes coram omnibus argue ut cæteri timeant. *Adversus Presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus.*

Habuit

Habuit etiam auctoritatem *Sacros Ordines* conferendi, v. 22. *Manus cuius nemini imposueris. Titus* etiam haud absimili auctoritate dignatus est, Tit. 1. 5. ex. gr. *Jurisdictionem exercendi*, c. 2. 15. *Hæc argue cum summo imperio. Nemo te contemnat, & falsis Doctoribus silentium imponendi*, c. 1. 11. *quorum oportet os obturare. Hæreticos excommunicandi*, c. 3. 10. *Hæreticum post unam & secundam admonitionem devita.*

Non constat *Timotheum* absq; aliis habuisse potestatem *Ordinandi*, eo quòd Apostolus mandet, nè manus cuiquam temere imponeret; nam pari ratione sequeretur eum solum habuisse potestatem prædicandi Evangelium, eo quòd Apostolus moneat, ut opportunè, importunè prædicaret.

Impar ratio; nam disertis verbis monet, ut ipse alios verbi *Ministros institueret.*

Apostolus non commisit *Timotheo* potestatem *Ordinandi* absq; aliis; ipse enim Apost. non Ordinavit, nisi assumptis sibi *Presbyteris*, 1 Tim. 4. 14.

Illi *Presbyteri* forsan etiam prophetæ erant; vel Apost. Princeps erat inter illos *Presbyteros*, & à *Presbyterio* ordinabatur, cujus Caput erat Apost. Quibusdam videtur bis *Ordinatus*, semel à solo Apost. 2 Tim. 1. 6.

Paulus misit *Timotheum* ad Ecclesiam *Corinthiacam*, *Philipp.* & *Thessal.* æq; ac ad *Ephesinam*.

Non constat quod eadem potestate munitum.

Autoritas *Timothei* super *Presbyteros*, non inde constat, quod *accusationem* recipere non debuit, nisi duobus aut tribus *testibus confirmatam*: *Æquales* enim *accusationem* contra *Æquales* recipere possunt.

Timothei erat recipere *accusationes* in ordine ad corripiendos & corrigendos delinquentes, non tantum ad easdem *accusationes* Ecclesiæ denunciandas; Hoc enim ei sub unico teste licebat.

Excep.

Sol.

Inst.

Sol.

Evasf.

Sol.

Inst.

Sol.

Æquales

Inst.

Æquales jure possunt ab æqualibus judicari; sic Episcopus peccans ab Episcoporum Synodo.

Sol.

Unus Episcopus non æqualis est Episcoporum Synodo, quamvis unius & ejusdem Ordinis.

Obj.

Ignatius hortatur Polycarpum singulos exquirere, servos & ancillas non negligere. Arcta ergo erat Episcopi Diœcesis quâ singuli, etiam infimi Ordinis illi innotescerent.

Sol. 1.

Zetes Novo Test. significat *conversionem infidelium conari*, Luc. 19. 10. *Filius hominis venit quærere & salvare quod erat perditum.*

2.

Si angusta adeò Diœcesis, quorsum Episcopo tot Presbyteri & Diaconi ei inservientes?

3.

Dein non exquirendi erant virtute illius hortaminis singuli generum, etiamsi qui Ordinis infimi fuerunt non erant contemnendi.

Haftenùs de Potestate Ecclesiæ in genere; & de Personis *Administrantibus*, restant *Administrationis Partes*, Sive *Administrantium Munera*; quæ sunt *Prædicatio Evangelii*, *Sacramentorum Administratio*, *Aegrotorum visitatio*, *in mores*, eorum, quibus præsunt, *Invigilatio*, *Aliorum ad Ministerium Vocatio*, *Synodorum & Conciliorum celebratio*, & *Usus clavium*. Quorum hoc loco retulisse nomina satis esset, nisi quòd Pauca de tribus hisce ultimis explicatiùs dicenda sint.

1. De Vocatione Ministrorum.

Vocatio Ministrorum est quâ Ecclesia viros ad eorum munera idoneos, post exploratam eorum vitam & eruditionem, præviasq; preces & jejunia, eligit, solenni; ritu confirmat, Act. 13. 3.

Vocationi cognata sunt *Delegatio ad Synodos celebrandas* Act. 15. 2. & *Deputatio ad alia Negotia Ecclesiastica*, 2 Cor. 8. 19. Act. 15. 20.

Estne

Estne aut Vocatio ad Ministerium, aut ipsius Ministerii Functio necessaria sub Evangelio? Quæst.

Vocationis necessitas patet primò ex Institutione Divinâ, uti Aaronis Sacerdotii Levitici in Veteri Test. & Apostolorum aliorumq; in Novo; quorum Successio ad usus necessarios est perpetuò duratura, Eph. 4. 11, 12, 13. Eos dedit Christus ad Aedificationem Corporis sui, donec perveniamus omnes ad Unitatem fidei, &c. Resp. 1.

Ex Non-missorum prophetantium increpatione Jer. 23. 21. Non misi Prophetas, sed, &c. & Joan. 5. 43. Heb. 5. 4. 2.

Ex Naturâ Ministerii. Pastores legati sunt 2 Cor. 5. 20. Dispensatores in domo Dei 1 Cor. 4. 1. Milites Christi 2 Tim. 2. 3. 3.

Ipsum prædicandi munus cessasse debuit sub Evangelio juxta Proph. Jer. 31. 34. Non docebit aliquis proximum suum ultra, sed omnes erunt theodis- Obj.

Hoc vult propheta. Fideles non solum externè per Ministerium Verbi, verum etiam (quod dignius & utilius est) internè doceri à Deo per Spiritum S. Sic Non Jacob dicetur nomen tuum sed Israel. Sol. 1.

Vel prædictio intelligenda est comparatè. Veteri Test. pleraq; obscure & sub umbris proponerantur; & necesse erat quærere, quid vellent illæ figuræ, donec in Novo Typica ista manifestanda erant. 2.

1 Joan. 2. 27. Non necesse habetis, ut quisquam doceat vos, sed sicut Unctio docet vos de omnibus. Obj.

Subordinata non pugnant. Unctio Spiritûs S. docet ipsos Pastores & Ministros. Sol.

Quilibet Christianus exercere potest & debet Charitatis Opera, nec ad hoc necessaria est peculiaris Vocatio; sed Evangelium proponere & explicare, & ad illud amplectendum & retinendum Obj.

dum hortari, est opus charitatis, saltem quâ tale Vocationem peculiarem non exigit.

Sol. Opera Charitatis sunt

{ Communia fidelibus cujuscunq; statûs aut Conditionis ;
Vel { Alicui Officio *Propria* ; ut, quæ à Magistratu solo exercenda ; atq; itâ exercenda sunt Opera Charitatis, ut non violetur Ordo aliquis à Deo institutus.

Obj. Petrus jussit Cornelium cum totâ familiâ baptizari, quod factum fuit à Fratribus *Joppenfibus*, alios enim adfuisse non constat, *Act.* 10. ult.

Sol. 1. Fratres sunt *Docentes* æq; ac *Discentes*. Judas & Silas qui etiam prophetæ erant dicti sunt Fratres, *Act.* 15. 22. itâ etiam *Timotheus* & *Apollos*.

2. Non dicitur quod Baptizati erant à *Non-vocatis*.

Obj. Potestis omnes vicissim prophetare, 1. Cor. 14. 31.

Sol. 1. Omnes qui prophetæ sunt ; de iis enim Apost. ibidem locutus est v. 29. 32.

Obj. 1 Cor. 16. 15. *Domus Stephanæ, ad Ministerium* *ἑταῖον ἐαυτῆς*.

Sol. Non ad Munus *Pastorale*, sed ad levandas Sanctorum necessitates.

Inst. Imò ad Munus *Pastorale* ; addit enim [ut vos subditi sitis istiusmodi, & omni cooperanti & laboranti] erant co-operantes, nec subjiciendi erant cuilibet Eleemosynas distribuendi.

Sol. Ordinârunt se ipsos ad Ministerium in Sanctos promptitudine & destinatione propriâ ; & eatenus obsequio digni, quod co-operabantur in communi Ecclesiæ Ministerio, quamvis non munere *Pastorali*.

Obj. Claves dantur toti Ecclesiæ, non solis Ministris specialitèr vocatis. Imo Pastores sunt Ecclesiæ Servi, 1 Cor. 3. 5. 22. *Omnia vestra sunt* sive *Apollos*, &c. Ecclesia enim non est propter Ministerium, sed Ministerium propter Ecclesiam, vide *Test. qu.* 18. in C, 13. Numer. Dantur

Dantur Claves in Usus & Commodum totius Ecclesiæ, sed earum Administratio ad Domus Dei Oeconomus spectat, quibus claudendi & aperiendi potestatem promissit; & quamvis tota Ecclesia duos statuit ex quibus unus eligendus erat in locum Judæ, sorte electus tamen erat Matthias, non Ecclesiæ suffragiis; & ab Apostolis Ordinati erant Presbyteri, Act. 14. 23. Ad hunc modum alii distinctè rem aperiunt.

Vocatio Ministrorum mediata ad omnes & singulos in Ecclesiâ pertinet pro suo cujusq; munere.

Magistratui in hæc, sicut in res quasdam alias Ecclesiasticas competit Inspectio, & de illius Administratione cura quædam extrinseca, ut omnia juxta verbum Dei agantur, utpote qui Custos sit utriusq; Tabulæ.

A Patronis (apud nos) in quorum manus Parochiani, partim confusionis vitandæ causâ, partim ob fundum (ut conjicitur) primitus in usum & commodum Ecclesiæ concessum, jus suum aliquousq; tradiderunt, fit præsentatio Personæ.

Ad Clerum precipue Episcopos pertinet Examen & Ordinatio. Clerum enim manus imposuisse legimus Timotheo; & Tito Cura committebatur constituendi Presbyteros oppidatim.

Ad Populum pertinet jus criminandi (si quid habeant in Candidatorum præjudicium) Suffragium insuper & Consensus 1 Tim. 3. 7. sit bonæ famæ. Non autem potestas Eligendi. Populo enim quandoq; indignos deposcente, Sancitum erat Concil. Laodic. c. 13. Ne turbæ permittatur Electio.

De Ministris Ecclesiæ,

Vocatio est, { Interna quæ sit per Spiritum S. cùm quis ad munus obeundum idoneus nec ex Ambitione, nec Avaritiâ, vel aliâ pravâ cupiditate ; sed Dei timore & Ecclesiæ ædificandæ studio munus ambit.

vel { Externa, est
{ Immediata & Extraordinaria. Sic S. Paulus ab ipso Christo.
{ Mediata & Ordinaria, cum quis ab Ecclesiâ eligitur, tum vitæ tum Doctrinæ præmissis examine ; Act. 1. 26. & 6. 6. & 13. 2, 3. & 14. 13. 1 Tim. 3. 10. primum probentur, tum ministrent, sintq; irreprehensi.

Obj. Moses Aaronem cum Filiis, ad Sacerdotium vocavit, Exod. 40. 12.

Sol. Deus per Moysen : Nec Moses eos in Munere illo confirmavit, quâ præfectus Politicus, sed quâ Propheta.

Obj. Solomon Abiatharum deposuit, & Zadocbum substituit.

Sol. Abiatharum deposuit propter causam politicam, quia cum Adonija & Joabo conspiraverat ; & amoto Abiatharo Lex ipsa Zadocbum substituit, quia proximus erat ex familiâ Eleazaris.

Quæst. Estne Impositio manuum Necessaria ?

Resp. Licitus est & laudabilis Ritus ; sive Originem habuerit merè à Divinâ Institutione, sive à Naturâ, sive consuetudine (ut genuflectio, & manuum extensio inter precandum) Usus ejus frequentissimus fuit. Et ipsa Vocatio ex illo ritu nomen fortitur 2 Tim. 1. 6. Suscita donum quod in te est per impositionem manuum mearum.

Num Pastores qui Reformationem Sæculo 15. auspiciati sunt, legitimam Ordinationem habuerint? Quæst.

Legitima fuit eorum Ordinatio in Ecclesiâ Romanâ absterfis fordibus, & illi postea Successores legitimè ordinârunt. Resp.

Si quis Extraordinariam jactet Vocationem, num protinus ordinariè audiendus? Quæst.

Non nisi servatis hisce legibus; Resp.

1. Si vocatio Ordinaria haberi non potuit.
2. Si Doctrina illius ad Normam Verbi Divini prius exigatur.
3. Si ab Ecclesiâ cujus fundamenta (deficientibus legitimè ordinatis) ipse jecerit, Ordinetur quamprimum opportunè fieri possit.

Annon fides illi habenda, si miraculis Vocationem confirmaverit? Quæst.

Non, Signis enim venit & Antichristus, 2 Theff. 2. 9. Joannes quidem nullum edidit miraculum, Joan. 10. 41. Ille autem audiendus erat quia prædictus; ergo missus, nec verbo Dei absona prædicavit. Resp.

2. De Synadorum five Conciliorum Celebratione.

Concilium hoc loco est Præpositorum Ecclesiasticorum, aliorumque ab Ecclesiis Deputatorum Conventus, à Magistratu Christiano, aut si ille Religionis Christianæ hostis sit, vel curam Ecclesiarum planè abdicaverit) communi Ecclesiarum consensu, indictus, ut causæ Ecclesiasticæ cognoscantur, & ex Verbo Dei decendantur Estq;

Vel { Universale,
Particulare; & hoc

vel { Nationale,
Provinciale.
Quamvis

De Conciliis.

Quamvis *Concilia* non sint absolute necessaria, eò quòd absque illis quandoque tum extiterunt tum floruerunt *Fides & Ecclesia*; nihilominus utilia admodum media sunt, ad conservationem *Veritatis* adversus Hæreses, ad Pacis & Ordinis confirmationem contra Schismata, & ad Libertatis Christianæ defensionem adversus Ambitiosorum Tyrannidem. Hinc Apostoli, *Act. 15. 6.* licet Infallibiles, voluerunt Exemplo suo fidelibus præluere.

Hoc modo quod sæpè pauci non possunt, plures efficiunt, & majoris apud Populum autoritatis habentur Constitutiones Ecclesiasticæ quæ communi Consensu fuerunt conditæ.

Non semper Fœlix fuit eorum Exitus, per accidens ex hominum vitio, unde *Greg. Nazian. ad Procop. Epist. 48.* dixit se fugere Conventum Episcoporum, quia nullius unquam Synodi bonum & fœlicem exitum vidisset, quod tamen rei per se licitæ & utili obesse non debet; verè enim *Agust. Ep. 118.* dicit eorum in Ecclesiâ Dei saluberrimam esse autoritatem, cum Christus pronunciat, *Mat. 18. 20. cum duo aut tres in unum congregantur nomine suo, in medio eorum se futurum.*

Quo sensu
quæd. Uni-
versalia
vocata
sunt Indi-
ctio.

Quædam dicta sunt *Universalia*, non quod ex toto Orbe, absolute, sed quod ex toto *Romano Imperio* (ita nuncupato, *Luc. 21.*) convocarentur.

Pontificii, jus Indictionis, Præsentia, & autoritatis, ad Papam referunt, & dictatoriam quandam Potestatem & Infallibilitatem Conciliis inde dari volunt, iisque sine ulteriore examine acquiescendum. *Bellar l. 1. de Concil. c. 12, 13, 14, 19, 20. & l. 2. c. 23, &c.* Orthodoxi asserunt Indictionis jus ad Ecclesiam pertinere, quibus enim potestatem Regiminis commisit Christus, iis & omnia commisit quæ ad exercitium Regiminis illius pertinent; præcipuè autem Superioribus Ecclesiæ membris, Scil. Regibus & Magi-

Magistratibus, quos Deus in nutritios concessit Ecclesiæ, & penes quos est Potestas coactiva, quâ sæpe opus est. Sin Magistratus sit à fide alienus, vel manifesto Ecclesiæ periculo hanc opem ferre recuset, quâ fieri possit ratione, occurratur huic malo. Pastorum est prospicere, nè quid Ecclesia capiat inde detrimenti. Conveniant ergò juxta Exemplum fidelium, Act. 1. & 15.

Christus non commisit Ecclesiam *Tiberio*, sed *Petro*, aut saltem *Apostolis*, gubernandam.

Obj.

Utut negligens erat *Officii*, ad eum spectabat, tum fidem amplecti, tum Ecclesiæ prospicere.

Sol.

Non Ovis est Pastores congregare, sed Pastoris Oves. Reges sunt oves ad curam pastorum commissæ.

Obj.

Qui Ovis est Spiritualis, potest politicus Pastor esse illius cujus est Ovis.

Sol.

Nullus Imperator habet omnes ita sibi subiectos, ut eos cogere possit.

Obj.

Non necessaria est autoritas coactiva in omnes, aut ut penes unum sit, nisi Regno suo proprio; nec potest Papa Principum aliorum subiectos cogere pro arbitrio. Non potuit *Gallos* in Concil. *Trident.* &c.

Sol.

Eadem est ratio Præsentia quæ Indictionis. *Præsentia.* Ordinem agendi sancire, Insolentiam coercere, & totum Conventum moderari non unius Pontificis *Romani* est; neque enim Lex Divina, neque Ecclesiastica concessit, neque Membra Ecclesiæ Universalis de tali jure in Papam conferendo consenserunt unquam.

Est in Concilio, Munus } *Politicum,*
 } *Ecclesiasticum.*

Munus.

Cc

Politicum

Politicum, de iis, quæ ad Ordinem externum pertinent, quod Magistratui Christiano deferimus.

Ecclesiasticum, de iis quæ Spiritualia propius attingunt; ut plurimum quæ ad fidei puritatem, & pietatis incrementum conducunt; ut sunt Disquisitiones & Canonum Constitutiones de Symbolis, Cultûsque divini Ritibus & Circumstantiis.

Autoritas.

Autoritas Concilii circa Dogmata, non est quæ Ecclesia Verbo Dei autoritatem conciliet vel quoad se, vel quoad nos. Verbo enim Dei nititur Autoritas Ecclesiæ, *Eph. 2. 20.* Nec nova Fidei dogmata condere fas est illi, nihil enim Scripturis addendum, *Gal. 1. 8.* Nec Scripturas pro libitu interpretari licet; *1 Pet. 4. 11. 2 Pet. 1. 20.* nec tanquam Judex controversias, decidere. Omnes enim Doctrinæ ad Scripturas explorandæ sunt, *Isa. 8. 20. Joan. 5. 39. 1 Thes. 5. 20, 21. 1 Joan. 4. 1. Rom. 3. 2, &c.*

Habet vero potestatem circa dogmata subalternam & à Deo dependentem, *Heb. 13. 17.* Conscientiæ jugum imponere nequit ad quævis dogmata credenda; quoad Ordinem verò externum & pacem conservandam, constituere potest hæc vel illa, quæ non publicè impugnanda sunt; nec alia contraria spargenda aut propugnanda, quæ Constitutiones quousque valeant, mox patebit.

2. Quoad Symbola & Confessiones publicas, præter Judicium illud Discretionis quod singulis fidelibus convenit, atque Supremum & Infallibile Sp. Sancti in Scripturis, est Judicium publicum Ecclesiæ sive Concilii, autoritate quadam munitum, sed subalternâ, & verbo Dei adstrictâ. Sunt ergò Symbola Conciliis firmata magnæ autoritatis, sed infra autoritatem Scripturæ. Dicuntur Normæ sive regulæ fidei, sed regulatæ, Revisioni

Revisioni & Examini obnoxia, & obligant fideles in foro Communionis externæ, 1 Cor. 14. 32. quarum Sententia privato Judicio est eo usque anteponenda, ut quisque ob dissensum, Excommunicatus secedat potius, si judicio illius non possit acquiescere, quam Ecclesiæ pacem conturbet.

Ecclesiæ (& proinde Conciliis) potestas est condendi Canones & constitutiones ad *ἐνταξίαν*. Huc pertinent Canones de Tempore, Loco, Formâ, & Normâ precum, Concionum, Administrationis Sacramentorum, Jejuniarum, Eleemosynarum, &c.

Unicus est *Legislator*, Christus, Jac. 4. 12. *Tu quis es qui judicas proximum*, &, *Ipsam audite*, Matt. 17. 5.

Constitutiones hujusmodi, si forte Leges appellentur, latè tunc sumitur Legis Vocabulum. Unus est *Legislator summus*, multi *sub alterni*. Hi constitutiones decernunt, non de Substantiâ Cultus, sed de Circumstantiis, & in ordine ad *ἐνταξίαν*, 1 Cor. 14. ult.

Non obligant Conscientiam extra casum scandalis & Contemptûs, non directè propter se, sed propter Dominum qui Obedientiam Præpositis præstandam exigit, Heb. 13. 17.

Nihil Verbo Dei addendum, Deut. 12. ult. & 4. 2.

Nihil quod sit cultus corruptivum, aut pars Cultûs; sed quod cultum institutum à depravatione securum præstet.

Apost. non vult fideles teneri decretis hominum, Col. 2. 20.

Apost. ibi loquitur de Decretis Legis *Mosicae* de non tangendo Cadavere, non gustando cibo impuro, &c. non de ritibus Cultum externum & statum Ecclesiæ defendentibus.

3.

Obj.

Sol.

Obj.

Sol.

Obj.

Sol.

Obj.

Sol.

Matt. 15. 9. *frustrà Christum colunt qui Doctrinas docent mandata hominum.* i. e. qui *mandata hominum* imponunt Christianorum Mentibus credenda, ac si essent *fidei Capita*; vel conscientijs observanda, ac si essent ipse cultus divinus: hoc enim est docere doctrinas.

Obj.

Is solus Autoritatem habet in Controversijs Fidei, cujus est determinare quid sit, vel non sit credendum; sed solius Dei est determinare, &c. Non hominum est, fidei alicujus dominari, 2 Cor. 1. 24.

Sol.

Ecclesia habet auctoritatem ministerialem proponendi & exponendi populo doctrinam; quæ quidem Doctrina, si Verbo Dei firmata, Conscientiam obstringit; non Ecclesia.

Quæst.

Resp.

Num errare possint Concilia?

Pastores singuli fallibiles sunt, & quod ex Membris fallibilibus constat, id ipsum non est infallibile.

Nec Præsentia Christi reddit eos magis infallibiles, quam reddit eos fideles esse, & nomine suo congregatos.

Notum est, varîa Concilia graviter errâsse, *Ariminense*, & *Seleuciense* Arianismum stabilierunt sub *Constantio*. *Ephesinum* Secundum, *ανσελκον* dictum, Hæresin *Eutychianam* sub *Theodos. Secundo*.

Quædam pugnantia condiderunt decreta. *Romanum* sub *Stephano Formosi* decreta rescidit; & *Romanum* sub *Joanne 9. Stephani* acta infregit, & *Formosi* restituit.

Nicanum Secundum Cultum Imaginum decrevit. *Constantinop.* & *Francofur.* damnavit.

Constantiense & *Basileense* Papam Concilio subjecerunt; *Later.* & *Trident.* eum evexerunt.

Excep.

Errare possunt nisi decreta eorum à Pontifice, *Rom.* confirmentur.

Quis

Sol.

Quis verè credat Pontifices infallibilitatem iis conferre, cum queritur *Baronius* ad annum 900 & *Genebr. l. 4. Chron.* quod per annos fere 150 Pontifices circiter 50 fuisse Apostaticos potius quam Apostolicos. *Liberius Arianismo* subscripsit; *Honorius* 1. *Monothelismum* tuebatur, & proinde Concilio Sexto generali damnatus erat.

Marcellinus 1. Idolis sacrificavit; *Zosymus Pelagianismo* infectus erat, *Joannes* 13. *Immortalitatem Animæ & Carnis Resurrectionem* negavit, & à Concil. *Constantiensi* damnatus erat.

Greg. 7. & Bonifac. 8. Supremam potestatem in Principes debitam sibi vendicarunt, &c.

Non errant Pontifices, *Rom.* quoties è Cathedrâ decernunt, sive quâ Pontifices, quamvis errare possint, quâ privati Pastores.

Obj.

Quamvis eadem Persona in diverso statu & Officio (ut quâ Magistratus, & quâ Paterfamilias) agat diversimodè, Papa tamen ejusdem Doctoris Officio fungens, & juxta eandem Doctrinæ normam, non potest esse Orthodoxus & Hæreticus, quâ Pontifex, infallibilis & salvari, quâ privatus, Hæreticus & damnari, proculdubio prospexisse debuit, ne, quâ privatus, quidquam in damnum Ecclesiæ statuerit.

Sol.

Errare potest Papa in Quæstionibus *Facti*, non *Juris*, aut de Fide.

Obj.

Determinatio Quæstionis de Fide, sæpe pendet à quæstione de *Facto*, & applicatione locorum Scripturæ, qui de *Facto* pronunciant. Sic qui errat de *Creatione Mundi*, de *Incarnatione & Resurrectione Christi*, errat in Quæstione de *Facto*; inde autem errabit in Quæstione de *Fide*, idque maximi momenti.

Sol.

Errare potest in iis quæ pertinent ad Mores, non in iis quæ sunt ad salutem necessaria; atque alia est *Infallibilitas Dogmatica* in docendo,

Obj.

alia *Practica* in agendo. Petrus in *fide* Infallibilis erravit in *Praxi*.

Sol. Non hic agitur de *Impeccabilitate in Actionibus*, quæ ne quidem Apostolis concessa fuit, sed de *Dogmatibus Fidei*, & *Præceptis morum sancientis*.

3. De Usu Clavium, { *Verbi*,
Quæ duæ sunt, { *Disciplinæ*.

I. *Clavis Verbi*, sive *Sententia Evangelii*, Singulis Ecclesiæ Pastoribus commissa est, & versatur circa, peccata in genere; habetq;

Duas facultates, { *Solventem*,
{ *Ligantem*.

{ *Absolutio* est, quâ Peccatoribus credentibus in Christum, & resipiscentibus annuntiatur Remissio peccati.

{ *Ligatio* est, quâ Peccatoribus non credentibus & resipiscentibus, aut Hypocritis, denunciatur Retentio peccatorum, & proinde Dei ira, & Damnatio, nisi resipiscant.

II. *Clavis Disciplinæ* versatur circa Specialia peccata, quæ cum publico Ecclesiæ Scandalo patrantur. Hæc quoq;

Duas facultates habet { *Ligantem*,
{ *Solventem*.

Ligationis gradus sunt { *Objurgatio*.
{ *Excommunicatio*. (Ita distinctionem formant nonnulli)

I. *Objurgatio* (quæ levioris censuræ potius quam *Ligationis strictè* sic dictæ, appellationem meretur) est Peccatoris sive publicè sive privatim peccantis coram Ecclesiæ quibusdam Præpositis, *Reprehensio*, & ad Resipiscentiam *Exhortatio*, &, (nisi ratio scandali postulet) post frustratas admonitiones privatas, denuncianda est Consistorialis illa *Objurgatio* Matth. 18. 16; 17. Vide de *Excom. graviore*.

2. *Excommunicatio* est facinorosi, aut Hæretici contumacis è Societate fidelium *Ejectio*, auctoritate Christi ab Ecclesiâ, facta, ut pudefactus resipiscat, & scandala caveantur. Estq;

Vel { *Levior*,
 Gravior.

De leviore Excommunicatione.

Levior, scil. *Abstentio à S. Cænâ*. hæc valdè expedit, ne flagitiosi inter Christianos numerentur, nè Cæna prophanetur, nè Boni corrumpantur, *modicum enim fermentum totam massam inficit*, 1 Cor. 5. 6. haud tamen probanda est Immodica Veterum Austeritas, quâ solennem pœnitentiam nunc in quartum, nunc in septimum annum, nunc per totam vitam indicerent; unde vel magna Hypocrisis vel desperatio secutura erat.

Excommunicatio locum habuit in Vet. T. *Levitic. 5. 6, 7, 10. Ezek. 44. 9. Lev. 13. 2.* huc spectant quæ de Excisione animarum è populo, multoties habetur. In *Novo* etiam, non enim *Sacra danda sunt Canibus*.

Verbum omnibus an-nunciandum est, etiam prophanis, quid ni & S. Cæna iis administranda?

Obj.

Verbum est medium directum Conversionis. Sacramenta autem, cum Fœderis Sigilla sint, non nisi fœderatis administranda sunt; unde nec Baptizandi sunt, nisi qui in fœdere esse de jure præsumuntur, aut ad fœdus jus habere.

Sol.

1. Cor. 10. 3. *Omnes de eodem Spirituali cibo comederunt.*

Obj.

Cibus ille non tantum Sacramentalis erat, sed & corporalis & necessarius; dein illos punivit Deus.

Sol.

Omnes circumcisi poterant Pascha cum aliis celebrare; ergo possunt S. Cænâ communicare.

Obj.

Impuris præcipiebatur abstinere à Paschate.

Sol.

Obj. Multi in Ecclesiâ Corinthiacâ erant Ebriosi, Scortatores, Idololatræ, non autem mandat Apostolus ut arcerentur.

Sol. Etiam si non ubiq; illud mandat ; mandavit tamen 1 Cor. 5. 7. *Expurgate vetus fermentum.*

Obj. 1 Cor. 11. 28. *Quisq; probet seipsum, ita de pane illo edat.*

Sol. *Subordinata non pugnant ; probet se ipsum ; sed si pateant aliis scelera cujusdam facinorosi, ab aliis accusandus & arcendus, donec resipiscat, 1 Cor. 5. 7.*

Obj. Ipse Christus Judam non exclusit.

Sol. *Vide retro. c. 10. de S. Cæna ; & C. hujus §. De potestate Ecclesiæ.*

Obj. Zizania relinquenda sunt ad Messem.

Sol. Ibi agitur de Hypocritis occultis, quos haud facile erat à fidelibus secernere ; Aliter Correctio Vitiorum nec Magistratui nec Ecclesiæ prohibetur.

Obj. Baptista non Sadducæos aut Phariseos ad Baptismum accedentes rejecit.

Sol. Accesserunt cum confessione peccatorum, Matth. 3. 6.

Obj. 2 Theff. 3. 15. Apost. vult *immorigerum monendum ut fratrem*, (etiam dum exclusus sit è societate Ecclesiasticâ) non pro inimico habendum.

Sol. Excommunicati dici possunt *Fratres*, partim ob professionem, & quòd fuerant *Fratres*, partim ob Spem, quòd denuò in *Fratrum societatem redeant*, partim ob Dilectionem & Studium eos restaurandi.

Obj. Mandata Ecclesiæ sunt Humana ; sed qui liberati sunt à Christo non debent sub jugum istud Servitutis reduci.

Sol. Mandata Ecclesiæ, liberatos à Christo non Obligant per se considerata abstractè à materiâ eorum, sed propter Dominum, qui dixit, *Obedite Præpositis*, Heb. 13. 17. Alia est *Libertas Christi*

Christiana, alia *Licentia ad Leges*, vel politicas vel Ecclesiasticas, contemnendas, quando divinis non adversantur.

Ligatio & Solutio, five *Claves* quas Christus Ecclesiæ credidit notant retentionem & Remissionem Peccatorum per prædicationem Verbi, non ulteriorem Disciplinam.

Unius positio non est exclusio alterius. Illa generalis est, quâ promittitur venia, aut denunciatur pœna; Hæc Specialis, quâ Resipiscentibus aut impœnientibus applicantur.

Obj.

Sol.

De Excommunicatione Graviore.

Excommunicatio Major dicitur, quandoq; *Translatio Satanae*, appellatione non prorsus incongruâ. Qui enim Ecclesiâ privantur, Satanae Tyrannidi aliquousq; sunt obnoxii.

S. Paulus incestuosum excommunicavit, ut Spiritus salvus fieret; ergo, non ut in potestatem Satanae abiret.

Obj.

Excommunicatio non tradit, quenquam Satanae, ut sub ejus Tyrannide periret, sed ut conditionis suæ sensu resipiscat; eodem redeunt locutiones istæ; *tollere de medio*; & *Virgâ Apostolicâ corrigere*.

Sol.

Non in hominum potestate est, quenquam Satanae, vel ad tempus, tradere.

Obj.

Non autoritate propriâ, sed denunciare Sententiam Judicis, idq; Christi nomine.

Sol.

In Excommunicando, hujusmodi Leges observandæ sunt;

Præmittendæ sunt Admonitiones, nisi facti ratio censuræ five pœnæ dilationem non permiserit Matth. 18. 17. *Si Ecclesiam non audierit*, &c. Tit. 3. 10. *Hæreticum post primam & alteram admonitionem devita*.

I.

S. Paulus nullam præmisit admonitionem 1 Cor. 5. 7. sed simpliciter mandat *Incestuosum* excommunicari.

Obj.

1. De-

Sol.

1. Delictum erat, à quo, licet non iterato, Scandalum dabatur, & non nisi censurâ removendum;

2. Alii loci conferendi sunt 2 Cor. 2. 6, 7, 8. vult eum absolvi post increpationem à multis factam.

II.

Non quâvis de causâ decernenda est Excommunicatio, scil. non pro pecuniolæ debito, nec leviori quopiam delicto, imò non pro graviore occulto, sed quoties Scandalum aut Contumacia pœnitentiam postulet apertam.

III.

Persona peccans solummodò excommunicanda est, non tota familia propter Patris-familiâs, aut Regnum propter Regis Delictum.

Obj.

Tota familia *Dathanis*, atq; *Abirami* pœnas luerunt utriusq; Principis.

Sol.

Ista pœna erat Politica, & Omnes erant Mortis rei coram Deo, cujus mandato perierunt; Nec à Castris eorum, prout moniti erant, discesserunt; sub Evangelio quisq; suum onus portare tenetur.

IV.

Solvendus est Delinquens quam primum de resipiscentiâ illius constare possit, 2 Cor. 2. 6, 7, 8.

Solutio (hujus loci) est cum objurgatus sub spe resipiscentiæ dimittitur, aut Excommunicatus, si resipiscentiam testetur, in Communionem Ecclesiæ recipitur.

Quæst.

Quousq; Extendit Excommunicatio, sive Quanam illius Vis & Efficacia?

Resp.

Aliter respicit Communionem Politicam, aliter Ecclesiasticam.

1.

Quoad Politicam, Amicitia non necessaria, & quæ Delictorum applausum vel approbationem indicant (qualia mensalis familiaritas 1 Cor. 5. 11 & fausta iis in impietate precari, 2 Jo. 11.) prohibetur. Non tamen deneganda sunt Excommunicatis aut Principibus, aut Parentibus

bus aut Conjugatis Officia ex relatione debita. *ligatio Ecclesiastica* non solvit aut naturalia aut Moralia vincula. S. Paulus noluit *fidelem* ab *infideli* Conjuge separari, 1 Cor. 7. 12.

Ejectus erat *Uzziab* à Sacerdotibus 2 Chron. 6. 20.

Ipsa Lex Dei eum coercebat ; quia Leprosi non erant inter alios conversaturi ; interim Regiâ Potestate per totam vitam potius est ; etiam Filius Regi administravit 2 Chron. 26. 21.

Atthalia 2 Reg. 11. 15. à *Jehoiadâ* fuit ejecta.

Regni erat Usurpatrix ; *Joash* verus Hæres. Neq; Excommunicatione Ecclesiasticâ, sed Armis legitimis Regi auxiliatus est *Jehoiada*.

Quoad *Communione Ecclesiasticam*, Excommunicatio notat realem Separationem à *Communione Externâ* Ecclesiæ, & usu Sacramentorum. Sin *Communione Internam* spectemus, non idem sentiunt Theologi. Quidam existimant Excommunicatum non inde separatum esse à Corpore Christi *Mystico*, simul cum Separatione à *Congregatione Externâ* demeritum illius declarari existimant, scil. quod ejici mereatur ab illo Corpore, juxta Verba S. Pauli 1 Cor. 6. 9, 10. *non intrabunt regnum Cælorum* : ac proinde vero Gratia divinæ sensu in hac vitâ privari, & Salutis æternæ in alterâ privandum esse nisi resipuerit.

Alii dicunt Excommunicatum non mereri modò, sed actu, & de præsentî separatum esse à Corpore Christi *Mystico*, & de futuro paritèr nisi resipuerit, juxta verba Christi, *quicquid ligaveritis in terrâ*, &c.

Tum desperandum esset de salute Excommunicati, si fortè moriatur antequam potuerit Ecclesiæ satisfacere, ut ab eâ solvatur.

Si resipiscat, non desperandum est de Salute illius, etiamsi pœnitentiam non potuit Ecclesiæ notam facere. Ecclesia enim neminem ligat nisi

Obj.

Sol.

Obj.

Sol.

II.

Obj.

Sol.

nisi donec resipuerit ; aliud est, quempiam extra civitatem absq; omni Spe restitutionis ejici aliud, in ipsâ civitate vinciri, sed, nisi propria culpâ, relaxandum.

Obj.

Fieri potest, ut, qui ab æterno præcognitus esset salvatum iri, in atrocia peccata incidat, & excommunicetur ; non tamen excindi potest a Communione internâ Ecclesiæ, & à Christo.

Sol.

Tum præcognita etiam esset ejusdem Resipiscencia & Theologi qui docent *Fidelem totaliter* non tamen *finaliter* posse à Gratiâ excidere, afferunt fidelem atrociter delinquentem ejici posse ab internâ Ecclesiæ Societate, & Resipiscentiâ denuò restitutum iri.

Qui fidelem, quamvis atrociter peccantem, à Gratiâ excidere possent negant, docent Excommunicatum non modò privilegiis fidelium æternis impræsentiarum deprivari, sed virtute istius censuræ, rectam, in Resipiscenciam, viam stratum fore, eò quòd inde peccatoris animus nonnihil reprimatur, atq; anxiis cogitationibus æstquare, incipiet, ac hæsitare, ne favore Dei pariter ac hominum excideret ; & num favor ille Dei (ni resipiscat illicò) in iram & furorem abeat, haud faciliè illi constabit. Erit enim quasi Filius è familiâ Patris propter inobedientiam exclusus, quamvis nondum exhæredatus.

Administratio Politicâ Ecclesiæ,

Est quâ Magistratus Christianus ceu Custos utriusq; Tabulæ, Cultum Dei per Ministerium Ecclesiasticum rectè constituat, & depravatum reformet, ab Hostibus defendat, Hæreticos comprimant, Seductores, aliosq; veræ Religionis progressum quomodocunq; impediētes, quantum in ipso, coerceat, Reditus Ministrorum illis

juste

justè solvi curet, & ubi desint honesta stipendia constituat, eos ad Officia incitet, accendat, & (si res postulabit) cogat; Conventus Synodicos tueatur, Externam *ἐκταξίαν* inibi conservet, & si qua alia facultas ei fuerit, quâ sinceræ Religioni subveniat non detrectet.

Circa Regimen Ecclesiæ Politicum peccant in

Excessu, qui nullam Ecclesiæ Ministris potestatem competere censent, nisi quæ derivetur à Magistratu.

Defectu, qui ab omni rerum Ecclesiasticarum curâ Magistratum remonent, vel si *Defensionis* curam illi tribuant, nihil tamen Cognitionis vel Judicii circa Religionem, sed solam Executionem Decretorum Ecclesiasticorum illi relinquunt.

Orthodoxi statuunt, Ordini tum Ecclesiastico tum Politico suas partes relinqui. *Magistratui Politico* commissa est Legis Divinæ custodia *Deut. 17. 18. Jos. 1. 8. 2 Reg. 11. 17. Ps. 2. 10, 11. 1 Tim. 2. 2.* Vocantur Ecclesiæ *Nutritii* *Isa. 49. 23. & 60. 10.* non tantum ad procuranda temporalia, sed & Spiritualia. Religionis enim & Sacrorum cura ad Salutem Reip. pertinet; ut testantur etiam Ethnici; *Arist. Plato, Cicero.* vide *Turret. de Conc.* Exempla habemus *Mosis, Deut. 33. 4. Joshuæ, qui circumcidi populum mandavit; Davidis, qui Arcam ad locum debitum deduci curavit; Hezekiæ, Josiæ, Jehu, &c. Constantini, Theodosii, aliorumque; & cur Latrocinia puniuntur, & Sacrilegia permittuntur, ait August.?*

Num Pontificii rectè doceant potestatem Ecclesiastic. Quæst. *superiorem esse, & posse Civili, tanquam inferiori, imperare?*

Negant Reformati.

Resp.

Fœlicitas

Obj. Fœlicitas temporalis, quæ finis est Potestatis Sæcularis, subordinata est fœlicitati Spirituali.

Sol. Potestas Ecclesiastica, utut superior dignitate Sacra, non tamen Imperio, & quoad Civiles & Externam Subjectionem.

Medicus est Sutore dignior, non autem, quæ talis, ei imperat; Nec quilibet Presbyter super Imperatorem.

2. Fœlicitas temporalis non subordinatur Spirituali absolute; possunt enim pacate vitam civilem agere, qui non uniuntur Christo.

Obj. Magistratus in Ecclesiam recipiuntur cum pacto expresso, vel tacito, ut sceptrum suum subiciant Christo; si hæresin foveant, & Ecclesiam corrumpere vel subvertere satagant, ex pacto Regiam Autoritatem amittunt.

Sol. Pacto tenentur Christo, Cujus est in eos animadvertere, Ministrorum Ecclesiæ non est potestas ab iis exigere.

Obj. Si non Papæ, saltem Clero dicitur, *Pasce oves* ergo eorum est arcere lupos; Ergo, si Princeps fiat Hæreticus, Pastorum est eum arcere, & jubere populum ne eum sequantur.

Sol. Ipse *Petrus* jubet obedire Regibus, etiam *infidelibus*, 1 Pet. 2. 13.

Obj. *Ambrosius Theodosium* excommunicavit, & coegit ut Legem ferret, nè Sententiæ de cæde, nisi post 30 dies, ad vindictam valeant.

Sol. Etiam si Pastores à Sacris quodammodo Reges detineant, nequaquam tamen subditos à juramento fidelitatis absolvere possunt, & Reges Imperio suo privare.

2. Ad participationem Sacrorum *Theodosium Ambrosius* non admisit, donec pœnitentia de suo peccato pateretur, certè Imperio suo non privavit nec coegit ut Legem illam ferret, sed suasit ut ferret; unde pœnitentiam suam apertius testatus est.

Potesta

De Vocatione Effectum specialem assecuta.

399

Potestas Ecclesiastica debet esse sibi sufficiens in ordine ad finem suum; ergo auctoritatem habere supra Personas Sæculares, & cavere ne Principes impunè Religionem evertant.

Obj.

Salus Ecclesiæ non nititur Remedio merè humano, Etiam si tum Magistratus tum Pastores Hæretici sint, sed Divinâ protectione.

Sol.

CAPUT XIII.

SECTIO I.

De Vocatione passivè sumpta, quæ Specialem Effectum assecuta est.

HAtenus de Communi Effectu Vocationis passivè sumptæ, scil. de Accessione ad Externam Communionem Ecclesiæ; Agendum nunc De Speciali illius Effectu, Qui est Accessio ad Unionem & Communionem non fictam cum Christo Capite, & Corporis illius Mystici Membris universis.

Variis, juxta multiplices illius respectus, insignitur appellationibus, dicitur interdum *Resurrectionis, Conversio, Renovatio, Nova Creatura, Regeneratio. Tractio, Depositi peccati, Recessio à Malo, Mali abnegatio, &c.* Satis autem erit ad Generalem hujus Mutationis nostræ notitiam, si brevem harum cujusque Metaphorarum descriptionem dederò;

dedero; haud quidquam enim notatu dignum supererit quod à communi earum, naturâ nempe à Vocatione transferri, & ad unamquamque applicari non facillè possit.

Appellatur *Vocatio* passivè *sumpta*, quatenus est Obsequium, quo Deo vocanti annuimus;

Conversio, quatenus ab Averfione à Voluntate Dei, Reversio inde notatur; Hujus partes sunt

Mortificatio, quæ est peccati enervatio, quâ illud sensim debilitatum tandem aboletur; dicitur etiam *Mortificatio Carnis*, seu *Veteris Adami*, & *Peccati fuga*.

Vivificatio, Quæ est inchoata melioris indolis, sive Imaginis Divinæ Instauratio, Col. 3. 10.

Resipiscentia, Græcè *μετάνοια*, quatenus innuit post factum sapere, &

Pœnitentia, Græcè *μεταμέλεια*, quæ propriè dolorem propter peccatum admissum denotat; (à *μέλει* curæ est) ideoque haud integram Resipiscentiæ naturam complectitur; est vel

1. *Legalis*, nempe Dolor, vel ex sensu pœnæ inflictæ, vel metu infligendæ, peccatorem excrucians, & quandoque in desperationis barathrum præcipitans, *Matth. 27. 5.* unde appellari solet *Dolor Exitialis*, & *dolor mundi*, 2 Cor. 7. 10.

Evangelica, estque Dolor propter Offensum Deum, non sine spè veniæ ex promissis fide sibi applicatis ortâ.

2. *Privata* unius fidelis est, cum delictum aliquod in Deum Deo agnoscit, deflet, & illius iram obnixè deprecatur, & si offendit Proximum, ei cum Satisfactione legitimâ reconciliatur.

Publica, cum Peccator coram Ecclesiâ

in publicis scandalis, vel coram fratribus offensis, peccatum agnoscit, & satisfacit, aded ut cum iis reconcilietur.

Renovatio, quatenus amissa *Iustitia* tum reparari incipit, &

Nova Creatura, eò quod *Naturæ vires* ad illius productionem minimè sufficiunt.

Regeneratio, quâ ex Verbo Dei tanquam ex Semine incorruptibili Deo renati sumus.

Tractio insuper, *Institutio Divina*, *Depositio peccati*, *Recessio à Malo*, & *ejus Abnegatio*. *Transitus à Morte ad Vitam*, 1 Joan. 3. 14. &c. quid sint ex ipsis nominibus satis patet.

Necessitas Vocationis & Gratiæ Divinæ, in ordine ad hanc Mutationem, sive Vocationem passivè sumptam, manifesta est ex corrupto hominis Statu, & inveteratâ peccati consuetudine; unde fieri nequit, ut homo lapsus sine Gratiâ præveniente, ad bene agendum animum applicet, aut in bono sine Assistente progrediatur, *Phil. 2. 13.* *Deus est qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona sua voluntate*; eâ enim cœcitate naturaliter laborat, ut sine Deo esse dicatur, *Eph. 2. 12.* Dum multos colebant Gentes, *Verum Deum* nesciverunt; aut, si qui exiguam *Veri Dei* notitiam habuerunt, eam in injustitiâ retinebant, nec in cæteris Religionis Capitibus multò Saniores, sed eâ Voluntatis malitiâ abrepti erant, ut ab Apostolo dicerentur *in sensum reprobum traditi*, *Rom. 1. 28.* & *hostes per opera mala*, *Col. 1. 21.*

Quænam autem, aut qualis sit illa Dei Gratiæ, sive Actio Spiritûs S. quâ peccatores ad eum vocantur & convertuntur, haud levis est inter Theologos disceptandi materia. Quod verisimillimum est ex Positionibus hisce sequentibus colligere liceat.

A ratione abest Hypothesis (uti vocatur) Cameroniana.

Positio 1. *Camero*, & qui eum sequuntur, ut *Testardus* & *Amyraldus*, docent Deum Verbo & Spiritu suo mentem (quæ veritati sibi clarè propositæ necessariò assentitur) illuminare, & voluntatem Mentis ductum necessariò sequi. Et quamvis negent nonnulli Intellectum necessariò assentiri Verbo prædicato, quia in nullis sub verbi præconio degentibus inveniretur affectata ignorantia, si semper illi assentirentur. Iis tamen regerunt, quod etiamsi homo possit vel per negligentiam vel per nequitiam voluntatis, illuminationem (dum sublustis adhuc, & tantum luce scens sit) contemnere, aut non admittere (unde Ignorantia affectata ortum habeat) fieri tamen non potest, ut Mens veritati clarè & perspicuè à Spiritu S. propositæ, & insinuatæ (nisi ab attentione & advertentiâ cessans) non assentiatur, & tanquam ab Objecto suo adæquato determinetur.

Nihilominus hæc *Cameroniana* Hypothesis rejicienda est, quia

1. Sequeretur, *Actiones omnes humanas oriri à Necessitate irresistibili*, nec quoad ulla rerum genera nobis inesse Libertatem Indifferentiæ.
2. *Defectus Illuminationis*, qui à nullo antecedente demerito, accidisset, statueretur causa lapsus *Adami*, ac proinde homo fuisset cæcitate punitus, priusquam peccasset, & consequenter in peccato suo excusabilis.

Positio 2. In Conversione Peccatoris non neganda est Vis Gratiæ supernaturalis, ab illuminatione Mentis distincta, quæ Voluntatem afficiat. Originalis

inalis enim Labes & Depravatio Naturæ, Voluntatem non minùs quàm Intellectum vitiavit, unde Sp. S. Gratia ad Voluntatem renovandam etque, ac ad mentem illuminandam est necessaria.

S. Scripturis non neganda est sua Efficientia *Positio 3.* in conversione peccatoris, quasi Litera mortua esset (ut somniarunt *Weigelius* aliique Enthusiastæ) vis enim Scripturarum sensibus inhærens non amittitur per Scriptionem, aut pronuntiationem. Quæramus ab iis, num Sermo (quem fingunt) Internus sit Litera mortua? Si dicunt, cum nec scribi nec pronuntiari posse asserunt; simul fatentur eum nullos veros & intelligibiles sensus continere, & proinde rationis esse expertem, stultum & inutilem.

Apoc. 2. 17: *Vincenti dabo calculum candidum, & in calculo nomen novum quod nemo scit, nisi qui accipit.* *Obj.*

Datus est iste *calculus* iis, qui vocationi jam paruerunt, non ut vocationi fides adhibeatur; ideoque non ad rem. *Sol.*

Gratiæ Efficacia non est Moralis tantùm, quæ se exerit merè proponendo, & invitando, sive suadendo per argumenta & motiva, ut ab æquo bonoque ducta; sed Physica (uti vocant) & realis, quæ tamen ordinariè habet operationem Verbi sibi subordinatam; hinc Verbum suadere, Spiritus persuadere congruè dici possit, nam Verbi præconium est Ministerium Spiritus, 2 Cor. 3. 8. *Positio 4. Vide Pos. 6. &c.*

Conversio Peccatoris planè Dei Gratia tribuenda est. Ex illius enim Gratiâ est, quòd Media Salutaria parantur, & offeruntur; quòd auxilium sufficiens ad ea acceptanda & ad usus optimos applicanda præbetur; imo Sp. S. Consilio suo adest, suadet, urget, instat, trahit, quam- *Positio 5.*

quamdiù Voluntas sequi non desistit; pravitate & proterviam naturæ sive Carnis inimicitiam coercet, & Conversionem perficit, si non ab ipso peccatore pertinaciter oppugnetur.

Positio 6.

Per *Gratiam sufficientem*, quam Convertendū Deus largitus est, intelligimus, non modò obiectivam illam Gratiam, quæ in eo consistit, quod salus homini possibilis declaratur per Christum Redemptorem, & quâ peccatores invitentur ad Resipiscentiam, sive per Evangelii præconium, sive per Opera Creationis & Providentiæ; sed *subjectivam*, quæ labefactarum peccatoris facultates eatenus renovat & corroborat, ut Fœderis Evangelici restipulatione utcunque Naturæ viribus aliàs impossibilis Gratiâ tamen illâ instauratis, adæquata reddatur, nisi per ipsum Peccatorem stet quo minus id fiat. Gratia insuper Peccatorem invitatus disponit ad assentiendum Fœderis conditionibus, & ad eas præstandas incitat & urgeat, nec perit aliquis, quòd Gratia ad salutem sufficiens non parata sit, sed quòd Peccator Gratia renitatur; eamque sibimet (quantum in se) inanem reddat.

Quænam Gratia illa *Subjectiva* sit, sive Virtus quædam præconium Evangelii, aliave media salutaria concomitans, sive arcana Spiritus Sancti Efficacia mentem immediatè tangens, litigantibus qui velint; modò agnoscant, quòd sit Gratia Dei, & quòd sit Sufficiens; etiamsi quæ eum pertinaciter renitentibus non perpetuò conterat, aut resistendi facultatem ab eâ prorsus auferet.

Positio 7.

Lutherani quidem *Distinctionem* Gratia in *Sufficientem* & *Efficacem* non admittunt, eâ autem ratione inducti, quòd dum una eademq; Gratia sit; quæ in Credentibus operatur, & a

Incred

De
Incred
nam s
culcar
quod
volunt
nullum
ad co
Qui
Sufficien
ut nul
hic di
& ad
impoer
Conve
Gra
tis ad
li ope
luntas
oppor
resiste
atq; e
Ad
est c
est, c
Suade
annu
non
refer
ipfor
& su
ex in
pone
Fa
verte
tia
tie c

Incredulis rejicitur, *Efficacis* nomine haud dignam sentiunt, quæ ab Incredulis repelli & conculcari potest; interea verò idem asserunt quod alii per Gratiâ *Sufficientem* significatum volunt, nempe in iis qui non convertuntur, nullum, ex parte Dei, deesse auxilium, quod ad conversionem ipsorum sit necessarium.

Quidam *Contra-remonstrantes* nullam Gratiâ *Positio 8.*
Sufficientem existimant, quæ non adeo *Efficax* est, ut nullo modo frustrari queat. *Sufficiens* autem hic dicitur, quæ licet, in se, sit etiam *Efficax*, & ad Salutem aliâs valeret, obstinatâ tamen impœnitentium Obluctatione (quod ad eorum Conversionem) irrita & inanis reddi possit.

Gratiâ *Conversionis* non consistit in Volunta- *Positio 9.*
tis *ad bonum* inevitabili determinatione; sed tali operatione quæ effectum sortitur, cum Voluntas rebellionem non opponit, quam *ex se* opponere possit. In iis qui per obstinatam resistantiam obicem non ponunt, est *Efficax*, atq; etiam Effectum assequitur.

Adde, quòd Efficacia illius non tribuenda est co-operationi voluntatis; nam ex Gratiâ est, quod Vires ei donantur, quibus Spiritûs S. Suadela potius quam vitia Naturæ motibus annuere potest, aut saltem Gratiæ subvenienti non resistere; & quòd hi convertuntur, Gratiæ referendum est; quòd illi non convertuntur, ipsorum *Culpæ*, Spiritus enim S. vires novas & sufficientes impertit voluntati, quæ interim ex inhærente pravitate potest *nolendo* obicem ponere, & opus Spiritûs S. *impedire*.

Facile hinc conciliatur operatio Gratiæ *Convertentis* cum *Libertate* voluntatis; eò quòd Gratiâ non agit *irresistibiliter*, & *Certitudo Præscientiæ* conciliatur cum *Libertate resistendi*, eò quòd

Eventus quisq; licet maximè contingens, Deo probè notus est ab Æterno.

Non quòd, in Æternitate, Futura sint Deo actu præsèntia, nam ut unum alteri coexistat, necesse est ut illud ipsum existat; non tantùm in *Esse Objectivo* sive *cognito*, sed in *Esse reali*, necesse est ut existat utrumq;

Non ex decreto, repugnat enim Bonitati Divinæ, ut ad ea, quæ in se mala sunt, determinet Creaturas.

Non ex causâ proximâ cum suis circumstantiis dispositâ, scil. voluntate ut applicata est hîc, & nunc, cum hoc iudicio, hoc objecto, hâc inclinatione; tunc enim Voluntas necessitaretur à circumstantiis.

Sed ex infinitate Intellectûs Divini, contraquam, si quid forsân in dubium vocetur, respondendum, quod multa sunt de quorum existentiâ certi sumus, quorum modum & rationem mens humana scrutari nequit.

Quæst. *Utrum Voluntas se habeat activè an passivè in primo Conversionis actu.*

Resp. Merè *passivè*, respectu Gratia Convertentis, *passivè & activè* respectu Se convertentis.

Quæst. *Præcipua Disceptationis materia hujus loci est, An Gratia Conversionis resistibilis sit, necne?*

Resp. I. Ipsi Contra-remonstrantes agnoscunt Gratiâ Spiritus S. in Actibus Conversioni præviis, esse resistibilem. *Walæus part. I. 437. & 440.* Sed ut Sententiam suam de *Prædest.* defendant, asserunt Electos non omninò resistere in ipsâ *Conversione*, nec *postâ*, nisi ad tempus duntaxat, nam quòd interdum Spiritui resistunt, ex eorum Lapsibus manifestius est, quam ut maneat disputandi aut dubitandi locus.

2. Non

Non est in peccatoribus facultas resistendi quoties Deo visum fuerit *Omnipotentem* suam virtutem exerere. Sed Deum ordinariè uti potentia suâ insuperabili ad cor hominum *physicè* flectendum, negandum arbitramur.

Nervosè Causam hanc agit *Currel. l. 6. Inst. c. 13. &*, quæ fusiùs ibi dicta sunt, paucis hîc expediam.

Deut. 30. 19. *Proposui vobis vitam & mortem --- Elige ergo vitam, &c.*

Non hoc jure dixisset, si ad unum fuissent determinati.

Moses ibi docere voluit, quàm infirmi, ex se fuerunt, & quod propterea ad Dei opem confugere, debeant quâ adjuti facere possint, quod mandaverat.

Evas.

Non dicimus quenquam solis naturæ viribus voluntati divinæ obtemperare posse; imò Deus auxilium necessarium benignè offert (alioqui dicto loco perinde faceret, ac si quis multos ad convivium opiparum invitâisset, sed Capistrum ori ipsorum impositum non amoveret, sed verberibus eos exciperet, & occideret quod non comedissem) potuerunt tamen auxilium illud sive Gratiâ sufficientem frustra habere, & prorsus inanem reddere, pro arbitrio, quamvis absq; Gratiâ nihil potuerint salutare.

Sol.

Isa. 5. à v. 1. ad 8. *Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ quod non feci? &c.*

Externa media vineæ concessa refert; non dicit, se facultatem fructus edendi vineæ concessisse, Gratiæ Efficaci, idq; irresistibili, analogam.

Evas.

Præstiterat, quicquid requiri posset, ad eam fertilem reddendam, alioqui *Judæi* objicere potuissent, Ipsum potentiam suam insuperabilem nondum exercuisse.

Sol.

Abfit ut Deum affimilemus Agricolaë, qui agro utut diligenter culto, nullo tamen semine in eo sparso, de illius sterilitate patheticè conqueratur.

Evas.

Sufficientem curam vineæ adhibuit ad fructus uberes ex eâ eliciendas, si bona fuisset, sed non ut bona redderetur.

Sol.

Imò plantavit eam electam vineam; ita etiam *Jer. 2. 21.* sed degenerasse dicitur, nec aliter eam considerabat, quam qualis erat *Isaiæ & Jeremiæ* temporibus.

Ita etiam *Ezek. 12. 2.* *Oculos habent ad videndum & non vident; Aures ad audiendum & non audiunt*, i. e. facultatem odediendi Legi Divinæ Deus contulerat (de oculis enim & auribus non corporeis ibi agitur, sed animi) sed noluerunt iis uti. Imò ubi Deus dicitur *Deut. 29. 4.* *Non dedisse oculos videntes & aures quæ possint audire*, intelligere oportet, quòd non acceperant, sive nolent eas à Deo dante acceptare, iisq; frui; uti *Grotius* in locum; *Multa verba sumuntur* (inquit) *eo significatu, qui non propositum tantum & vim efficiendi, sed & Eventum includant*; ut revelare *Isa. 53. 1.* dare *Joan. 6. 39.* mittere *Matth. 10. 34.* non venipacem mittere, sed gladium, &c. [adde quæ de vocatione passivè sumptâ (adeoq; de Vocare) suprâ diximus].

Matth. 23. 37. *Jerusalem, quoties volui congregare liberos tuos, & nolulistis?*

Joan. 5. 40. *Non vultis ad me venire, ut vitam habeatis.* Hinc constat Deum Gratiâ sufficientem exhibuisse, quâ scil. renovari potuissent, si voluissent aut co-operari, aut non pertinaciter reluctari.

Sapientis non esse videtur præcipere, quod ipse solus facere decrevit; aut mercedem illi solvere, qui nihil boni fecit, sed merè quod illam actionem passus est nolens, sive quam impedire

non

non
finit J
quod
&, si
cetur.
dignu
diens
cultat
Do
sunt,
quam
Vi
præm
Ni
Deo,
dicat
per
per c
15. I
tem
Ne
in B
ipfis
exem
statu
actu
quid
fos a
inco
Cu
tuitu
ferin
addi
omn
sive
Cau
fific

non poterat etiam si maximè voluisset. Nec finit Justitia, ut præcipiatur homini infirmo opus, quod per solam omnipotentiam perfici potest; & si non pareat, ut æterno supplicio adjudicetur. Ille non verè obedit tanquam præmio dignus, in cujus potestate non est ut sit disobediens; nec ille pœnâ dignus, qui obediendi facultate destitutus est.

Dominus Jesus, & Ipse Deus laude dignissimi sunt, licet non possint peccare; & S. Angeli, quamvis in bono confirmati. Excep.

Virtus Deo est naturalis, qui non movetur spe præmii aut metu pœnæ. Sol. 1.

Nihil absurdi est, si potentiam non parendi Deo, Christum, in diebus carnis suæ, habuisse dicatur (modo *actu & integritate dispositionis* semper Deo obedisse statuatur) alioqui non fuisset per omnia fratribus suis similis. Heb. 2. 17. & 4. 15. Hortationes etiam ad imitandam ejus virtutem suâ Efficaciâ destitutæ forent. 2.

Non constat ex Scripturis, an S. Angeli ita in Bono sint confirmati, ut planè impossibile sit ipsis peccare; saltem ex illorum, qui lapsi sunt, exemplo apparet ipsos non semper in ejusmodi statu fuisse, & *naturâ*, non minùs quam qui actu lapsi sunt, peccare potuerunt; dicuntur quidem *Electi*, 1 Tim. 5. 21. sed non constat ipsos aliter fuisse electos, quam ex præscientiâ, non inconditionato decreto. 3.

Curcel. non negat eos confirmari sive ex intuitu miseriæ lapsorum, unde occasionem sumpserint Deo adhærendi, sive per novam Gratiae additionem. Nec constat, quòd lapsi Angeli omnem boni aliquid agendi *potentiam* amiserint, sive an à malitiâ suâ desistere possint, necne. Causa istius obfirmationis in malitiâ inde proficisci potest, quòd sciant Damnationis suæ decretum

cretum esse irrevocabile, nec spem veniæ iis superesse. Sic apud homines ; ideo *Deum timent*, i. e. colunt, quod iis peccatorum veniam promisit, *Pf. 130. 4. Apud te est Remissio, ideo i-mereris.*

Si Potentia insuperabilis ad fidem ingenerandam requiratur, sequeretur, eos nequaquam credere posse, qui ab eâ non superantur, & Deum *simulate* maximam generis humani partem hortari ad fidem, iisq; promittere salutem æternam, aliâs sufficientem Gratiae Efficaciam non negaret. Qui enim seriò vult finem, media quæq; illa vult sine quibus nequit obtineri. Sic, qui ægroti valetudinem seriò expetit, non denegabit ipsi remedia sine quibus convalescere non potest ; si deneget, simulationem prodit.

Excep. Deus invitat Reprobos ut sint inexcusabiles, quòd voluntate suâ cognita non curaverint se illi conformare.

Resp. Nemo inexcusabilis redditur, quòd non fecerit, quod erat sibi impossibile ; imò hoc ipso nomine excusandus esset.

Inst. Potentiam habuerunt in *Adamo*, quam culpâ suâ amiserunt.

Resp. Non potuerunt culpâ propriâ amittere in *Adamo* ; quia nondum erant, [vide c. de peccato Originali :] & Deus, misso Filio ad expianda peccata totius Mundi, ostendit, se nolle cum hominibus agere ex illo fœdere cum *Adamo* ante lapsum pactò.

Obj. Experientia docet, necessariam esse Gratiam hanc irresistibilem, eo quòd Maxima Pars tum Judæorum tum Gentilium, Christum, sibi per Evangelium annunciatum rejecit.

Sol. Non hinc liquet Credendi impossibilitas ; prius ostendendum est, Sapientissimos quosq; & optimos voluisse credere, idq; totis viribus esse conatos

conatos
Clem.
omni

De
efficac

Si m
tur qu

Act. 1
sistibi

id, qu
Ge

quia i
runt

spe R
traria

Joan.
Ho

20. C
Cor b

dicun
gendu

Or
à fer

exop
quam

De
Ne

ut p
æquu

amfi
verè

justè
nihil

fœde
sistit

C
Carr

conatos, & tamen non posse; quod *Sergio Paulo*, *Clem. Alex. Tertul.* aliisq; facile fuit, non erat omnino impossibile.

Deus non æqualem erga omnes exerit Gratiae efficaciam ad corda emollienda.

Inst.

Si non sufficientem erga omnes; cur laudantur qui crediderunt, & vituperantur increduli? *Act. 17. 11, 12.* An res sit digna laude, irresistibili potentiae non restitisse; aut vituperio, id, quod vires superabat, non praestitisse?

Sol. 1.

Gentiles Christum annunciatum rejecerunt, quia improbitati & pravis suis affectibus noluerunt renunciare; & *Judaei* praecipue erant spe Regni Mundani; & Doctrina Christi contraria erat ipsorum Ambitioni, Avaritiae, &c. *Joan. 3. 10. & 5. 44. & 12. 43.*

2.

Homines naturā sunt servi peccati, *Rom. 6. 20. Caro, quae non potest Legi se subicere, Rom. 8. 7. Cor habent saxeum, Ezek. 36. 26. & mortui delictis dicuntur Eph. 2. 1. Mortuis nulla vis ad resurgendum.*

Obj.

Omnis similitudo claudicat; ad liberationem à servitute corporeā non sufficit, ut eam serio exoptet; sed in spirituali nil aliud requiritur quam seria & constans voluntas se eximendi.

Sol. 1.

Dominium peccati est in mente & voluntate.

Inst.

Non adeò absolutum est peccati imperium, ut prorsus desinat esse proprium Intellectus; æquum probare, & appetendum judicare, etiam si pravis affectibus, sæpè abripiatur; haud verè dici potest de Servis *Justitiae*, quod nil nisi justè possint facere; nec de servis peccati, quod nihil possunt quam peccare, Gratiā saltem, juxta foederis tenorem, & quoties non obstinatè resistitur, *subveniente.*

Resp.

Caro non potest se legi Dei subicere, si per Carnem *Carnales affectus* intelligantur; fieri non potest

2.

potest quin cibum aveat appetitus esuriens, & potum sitiens ; sed voluntas potest eos in ordinem cogere, cum illicita appetunt. Ethnici affectus frænârunt ; & si per *Carnem* intelligatur *Homo affectibus carnalibus deditus*, etiamsi, quâ talis, non possit se Legi Dei subicere, non tamen necesse est ut eo statu semper maneat, nisi *Gratia irresistibilis* in eo operetur.

3. *Israelitis* propheta *Cor suum lapideum* exprobrat ; idem non dicitur de omnibus, ut constat de *Ninevitis*, *Tyro*, & *Sidone*, &c. Ezek. 3. 5. 6, 7, *Si mittereris ad populum ignotæ linguæ*, &c. neq; significatur eos omni ex parte lapidibus similes esse ; alibi enim jubet Deus, ut ipsi sibi facerent *Cor novum*, Ezek. 18. 31.

4. Apost. Ephesiis dicit, *eratis mortui delictis*, i. e. ante conversionem omni facultate convertendi erant destituti. *Pastor Ecclesiæ Sardenis*, Apoc. 3. 1, 2. dicitur *nomen modò vivere habuisse cum mortuus esset*, hortatur tamen Christus eum *confirmare moribunda*, &c. & Eph. 5. 25. voce Evangelii jubentur *surgere à mortuis*, non vim *irresistibilem præstolari* ; & quamvis iussa istiusmodi ex se præstare nequeant, adjuti tamen auxiliis, quæ unâ cum mediis salutiferis Deus suggerit, per eos stat, si non convertantur.

Ad alias Scripturæ locutiones respondetur, quod Deus nos illuminat, & opus fidei in toto potentia Dei tribuitur, Col. 1. 13. *transtulit nos ex potestate tenebrarum in regnum filii sui* ; sed per lumen Evangelii, & verbi ministerium, non per Vim irresistibilem 1 Pet. 1. 23. & 4. 6. *Renovat*, sed præcipit ut *renovemur*, Rom. 12. 2. *Vivificat*, *Regenerat*, *novas Creaturas efficit*, Jac. 1. 18. sed per *Verbum Veritatis*. Corpori filii sui inserit, Rom. 11. 23. sed jam credentes. *Datur omnibus credere*, sic iis datur pro Christo pati, Phil. 1. 29. sed non irresist-

irresistibiliter, qui enim vellent Christum abnegare, persecutionem vitare potuissent. *Converte, & convertar*, Jer. 31. 18. verti potest (ut annotat Vatab.) *redire me fac*, nempe è Captivitate Babyl. ita aperit Corda, sed & pulsat & expectat ut sibi aperiãntur, Apoc. 3. 20.

Trabit, Joan. 6. 44. Non autem *Vi insuperabili*, sed per promissa, minas, castigationes, beneficia, &c. *Ephraim traxit funibus humanitatis*, sed noluerunt converti, Hof. 11. 4. 7.

Erunt omnes didactoi τῷ Θεῷ; dabit Deus legem suam in visceribus eorum. Nimirum sapè Deus facere dicitur, ad quod faciendum media largitur, hominesque excitat, licèt propter eorum malitiam effectus divino proposito respondens non sequatur; ut ex vineâ, Isa. 5. Hierosolymis, Mat. 23. aliisque instantiis satis abundè pateat.

Joan. 15. 5. *Sine me nihil potestis facere.*

Non est *ἀνευ ἐμοῦ*, seu *ἀνεξ ἐμοῦ*, sed *χωρὶς ἐμοῦ*, & reddi debet *seorsim* aut *separatim*, sive, ut Beza, *absque me*, cum *Vite semet* comparat, *Discipulos cum palmitibus*, & hortatur, ut *in se maneant*; i. e. ut sibi tanquam præceptori adhæreant; *palmes* enim à *Vite* separatus fructum ferre nequit, sed arefcit.

Obj.
Sol.

Matth. 20. 16. & 22. 14. *Multi vocati sunt, pauci Electi.*

Obj.

Adagium est, priori loco Operariis accommodatum, indicat Domini munificentiam aliquibus, ultra quod pactum erat, nemini factam esse injuriam. Nullus enim absque opere pretio dimissus erat.

Sol.

Posteriori

Posteriori loco, ad Convivium vocatis accommodatur, ex quibus *in culpâ* erant, & merito plectendi, tum qui adesse nollent, tum ille qui non dignè ornatus accessit; unde nec Reprobatio Absoluta, sive absque ratione objectivâ, neque irresistibilis vocatio inde stabilitur.

Obj. 1 Cor. 4: 7. *Quis te discrevit! quid habes quod non accepisti, &c.* si liberi Arbitrii Concurfus requiretur, inde esset gloriandi materiâ.

Sol. Apostolus ibi loquitur de donis, non Sanctificantibus; alii autem gloriabantur quòd linguarum donis, alii quòd sanationum præcellebant; vel quòd à *Cephâ*, à *Paulo*, aut *Apoll.* instituti fuissent, 1 Cor. 1: 12, 13, 14.

2. Qui credunt, ab ipso Deo laude digni reputantur, ut *Beræenses*; nec gloriari prohibentur, modò in Deo gloriantur; non cum aliorum contemptu, & quisque in seipso non in alio, Gal. 6. 4. i. e. Gloriandi occasio non sumenda est ex vitiis quæ in aliis deprehendimus; sed ex virtutibus, quas in nobis, post serium conscientie examen, reperimus; non autem apud Deum; perinde enim id foret, ac si mendicus gloriaretur se manum extendisse ad Eleemosynam accipiendam, quam dives ipsi porrigebat; & ipse à libero suo Arbitrio habere diceret, eò quod, si libuisset, poterat illam repudiare. Vide c. 5.

Obj. Orat. Apost. Eph. 1. 17, &c. ut *Deus det Spiritum Sapientiæ, ut sciant quæ sit spes Vocationis & supereminens magnitudo Virtutis ejus in nos qui credimus secundum Operationem Potentiæ quâ Christum suscitavit è mortuis.*

Sol. 2. Verba non indicant modum quo peccatores convertuntur, erat enim pro iis qui jam crediderant, v. 19. in eos qui *Credimus*.

Orat,

Orat, ut sciant potentiam quam Deus erga ipsos exerturus erat, suscitando eos è mortuis ad vitam æternam, cujus exemplum habuerunt in Christo, ut inde magis roborentur adversus Satanam, Mundum, & Carnem.

2.

Addi potest, Quæstionem non esse de Naturâ Potentiæ Divinæ in convertendis peccatoribus (quam omnipotentem esse nullus negabit) sed, de modo quo operatur; scil. an Deus potentiam suam irresistibilem exerere velit, an Gratiâ solummodo auxiliatricem quâ (modo quamvis nobis incognito) homini [*posse suum si velit*] in isto negotio restituatur, adeò ut Conditio fœderis Gratiæ non sit ei, nisi propriâ culpâ, impossibilis.

3.

Jer. 6. 10. *Auris eorum est incircumcisa, & non possunt intelligere; & 13. 23. Si mutare possit Æthiops pellem suam, &c. Joan. 12. 40. Dixit Isaias, excæcavit oculos eorum, & induravit Cor, ut non videant oculis, & non intelligant corde, &c.*

Obj.

Non posse] non semper denotat impossibilitatem absolutam: sæpe usurpatur de magnâ aversione, odio, &c. Bonus Judex nihil injusti potest decernere; *Non possumus quin dicamus ea quæ vidimus & audivimus*, Act. 4. 20. & *nihil possumus adversus veritatem*, 2 Cor. 13. 8. *Qui natus est ex Deo non potest peccare*, 1 Joan. 3. 9. Quod de Æthiope dicitur est exaggeratio Hyperbolica. Si Jeremias populum planè incorrigibilem existimât, non seriò illum ad pœnitentiam hortatus esset, frustra enim lavatur Æthiops.

Resp. 1.

Cum ait Joan. 12. 39. *Non poterant credere*, significat, quòd Doctrina illius cupiditatibus eorum carnalibus repugnabat. Sic Joan. 5. 44.

2.

Quomodo

Quomodo potestis credere, cum gloriam alter ab altero quæritis? & Matth. 12. 34. Quomodo potestis bona dicere cum mali estis?

3. *Excæcatio & Induratio eorum non ad Deum referenda sunt; tantundem est ac Oculi eorum excæcati sunt, & Cor induratum. Nam lingua Hebræa (cujus phrasés Apostoli sæpè sequuntur) Transitiua sæpè pro Impersonalibus usurpantur. Sic Gen. 27. 36. Nonne ideò vocavit nomen ejus Jacob? i. e. vocatum est. Luc. 12. 20. Stulte, hanc nocte reposcent animam, i. e. reposcetur; & quod ita exponenda est dicta locutio pateat ex Act. 28. 26. 27. Crassatum est cor populi hujus, & auribus gravitèr audierunt, & oculos compresserunt. Etiam cum Deus dicit Isaia, Excæca Cor populi hujus, & aures aggrava, &c. c. 6. 10. est acsi dixisset, Novi hunc populum ex exhortationibus, quas nomine meo ipsi annucies, occasionem sumptarum se magis ac magis in peccatis suis indurandi.*

Adjuncta Specialis hujus Effectus, siue Regenerationis Nonnulli statuunt Perseverantiam, & Certitudinem de Salute Æternâ.

SECTIO

SECTIO II.

De Perseverantiâ aut Defectione fidelium.

Planè docent Scripturæ, Salutem promissam esse, sed *Perseverantibus*, Matth. 24. 13. *Qui perseveraverit ad finem salvus erit.* Heb. 3. 14. & 6. 11, 12. Apoc. 2. 10, 26.

Et *relabentibus* minatur *Exitium*, Heb. 10. 38. Rom. 11. 20. Ezek. 18. 24.

Nec cum ratione negari potest *Perseverantiam* esse *possibilem*; qui enim eam exigit, vires ad perseverandum ministrabit. In primâ etiam regeneratione major est peccati renitentia quam in *Perseverantiâ*, quia vires peccati jam fractæ, debiliores evadunt, & Gratia bene utentibus majori copiâ confertur, *Matth. 25. 29. Luc. 11. 13. Joan. 14. 23. Phil. 4. 13.*

Num verè fideles à Fide ac Pietate possint excidere, an certò ad finem perseverabunt? Quæst.

Sententia *Contra-remonstrantium* est, quod licet *Resp.* respectu humanæ infirmitatis perseverare nequeant, vi tamen decreti Divini & Providentiæ illi innixæ perseverabunt, ità ut à fide & pietate *totaliter & finaliter* excidere non possint.

Alii-quamvis agnoscunt, quòd, si Deus Gratiam suam iis adimeret, non possint perseverare, negant tamen eos potentiâ Divinâ conservari adeò, ut per neglectum aut contemptum Gratiæ non possint à fide & pietate deficere.

Arg. 1. Ezek. 18. 24, 26. *Si averterit justus à justitiâ suâ, &c.*

Evas. Enunciatio est Hypothesica & nihil determinatè affirmat.

Sol. Supponit autem Conditionem possibilem & Eventum inde secuturum.

2. Matth. 13. 20, 21. *Temporarii terræ petrosæ comparantur, eo quod ortâ persecutione offenduntur & deficiunt.*

Evas. Locus intelligendus est non de verè fidelibus, scil. qui *ad tempus* verè credunt; sed de Hypocritis, qui præ se ferunt fidem, quam tantum putant se habere.

Sol. Sicut Herba, in terrâ petrosâ, vera est, quamvis æstu Solis exarescat, ita fides, quæ *ad tempus* durat, gradu non specie differt à fide vivâ & salvificâ. Christus enim non vocat assensum fructiferum eorum qui *ad tempus* credebant *Fidem temporariam*, sed illos *temporarios* qui non perseverabant; fuit enim Assensus verbo efficax, etiam si Corde non satis altas radices egerat.

Lucas quidem Cor eorum, qui *copiosè fructum pertulerunt*, vocat *bonum & honestum*; non quòd Cor illorum, qui *deficiebant*, non *bonum* erat quamdiu crediderunt; sed quòd semen Verbi non rite condiderat, & ad justum terminum foverat.

3. Heb. 6. 4, 5, 6. *Si prolabantur, impossibile est ut renoventur, &c. & 10. 26, &c. frustra esset monitio, si deficere non possent.*

Evas. Non ibi agitur de verè fidelibus, sed de iis qui dispositionem quandam ad fidem habuerunt.

Sol. Renovari *denuò* non rectè dici possunt, qui nunquam renovati fuerunt.

4. 2 Pet. 2. 20. *Si postquam inquinamenta mundi effugerint, his rursus implicati superentur, &c.*

Evas. Nunquam fidem solidam habuerant aut ingressi erant in viam Justitiæ, qui rursus inescati, &c.

Sol. Inò dicuntur *Effugisse, &c.*

Exempla idem confirmant.

Fideles in gravia peccata & conscientiam vastantia, non ex infirmitate, sed consilio, inciderunt; ut *David* in Adulterium & Homicidium.

Non perfectâ sed perturbatâ deliberatione. *Evas.*

Forſan non adeò excitatâ Dei intuentis, horrendarum minarum, aliarumque rationum meditatione, quâ homo (niſi deploratè malus) avocatur, non tamen ſubitâ tentatione abripiebatur, ſed peccatorum illorum circumſtantia moralem ac competentem deliberationem abunde prædicant.

Nec *David* olim, nec Fideles ſequioris *Ævi* e-*Evas.* juſmodi flagitia perpetrant, plenâ voluntate; nec in iis plenum dominium habet Caro, ſine reniſu Spiritûs.

Inefficax Voluntas non propriè *Voluntas* eſt, *Sol.* ſed nuda *Velleitas*. Et Reniſus conscientia eſt etiam in *non-credentibus*; nec ſufficit ad ſtatum verè fidelis, *peſſimum non eſſe*.

Reniſus in *non-credentibus* eſt tantùm *Intelle.* *Inf.* *ſûs*, in *credentibus* etiam *Voluntatis*.

Contrarium Judicium Intellectûs, voluntatem *Sol.* etiam afficiet: Discrimen in eo eſt, quòd, in *non-credentibus*, Reniſus ille producitur, à ſanâ ratione, in *credentibus* etiam à Spiritu Sancto & Verbo Dei fide accepto. Ergò, non obſtante iſto Reniſu, peccata iſtiusmodi *deliberata*, in quibus peccatores aliquandiù *perſeverârunt*, totalem defectionem à pietate ad tempus indicant. Sunt *opera Carnis*, & qui in iis ambulant, non Regni Dei *Hæredes* dicuntur, Gal. 5. 21. Dein, qui adhæreſcit *Scorto*, deſinit eſſe *Membrum Chriſti*, teſte Apoſt. 1 Cor. 6. 16. *Hymenaus* etiam & *Philetus* bonam Conſcientiam rejecerunt, & fidei naufragium fecerunt: de fide illud dicitur, quæ adjunctam habuit bonam conſcientiam; ergò à verâ fide defecerunt. *Demas* inſuper 2 Tim. 4. 10. *Eccleſiam*

reliquit postquam dilexerat præsens sæculum; & verè fidelem fuisse inde colligitur, quòd non modò erat inter adjuutores *Pauli*, Phil. 24. quorum nomina dicuntur fuisse in *Libro Vita*, Phil. 4. 3. Sed Dilectio Mundi non consistit cum dilectione Dei, Joan. 2. 15. Matth. 6. 24. Nec deferuit quasi ad munus aliquod, ità enim *Crescens* & *Titus* discesserant; nec ad tempus solummodò, aut ob imminens aliquod periculum, sed amore sæculi captus.

Arg.

Nisi fideles possent deficere, frustraneæ essent adhortationes, 1 Cor. 16. 13. *Vigilate, state, in fide*, &c. 2 Cor. 6. 1. Heb. 3. 12, 13, &c. *Promissiones*, Matth. 24. 13. Rom. 2. 7. Apoc. 2. 4, 5. *Comminationes*, Rom. 2. 8, 9. Apoc. 2. 4, 5.

Evas.

Deus per Hortationes, Comminationes, &c. fideles perseverare facit.

Sol.

Qui certò ipse operabitur rem quampiam, ad quam alium hortatur, non per curam & industriam illius, ad quem dirigitur hortatio, sed absolutâ potentiâ & vi, Hortatio illius inanis & inutilis est. Qui enim cum ferreis catenis aliquem in sublimi vinxerat, hortetur ut pedem rectè figat nè fortè cadat; Hortatio non *medium* est nè cadat, sed vinculum quo constrictus tenetur: Utilis solummodò esset istiusmodi Hortatio, si non arcè vinculo astrictus, sed solutus & retinaculis immunis hortatione moveatur pedetentim & cum curâ ac cautione descendere. Hinc non irresistibilis aliqua Determinatio aut Præmotio, sed ipsa Exhortatio, atque etiam Agentis Cautio & Industria media essent, quibus illa perficiantur ad quæ hortationibus excitamur.

Excep.

Act. 27. 31. *Qui cymbâ effugere vellent, nisi transissent in Navi, salvi esse non potuissent.*

Sol.

Promissio de salute omnium tacitam habuit conditionem, ut Consilio *Pauli* morem gererent, v. 24. Christus

Christus scivit neminem Apostolorum peritu- *Excep.*
rum, præter filium perditionis, attamen hortatur
eos passim perseverare.

Non autem promisit, se illos ita conservatu- *Sol.*
rum, ut perire non possent. Donis eximiis præ-
cellebant, nec facilè in defectionis periculum in-
cidere potuerunt; sed quòd nullo modo deficere
potuerint, negant verba Apost. 1 Cor. 9. 27. *Ca-*
stigo corpus, nè fortè reprobus essem.

Deus promisit, se cum fidelibus pacturum fœ- *Obj.*
dus perpetuum, Jer. 31. 36. *quod benignitas ejus*
esset perpetua. Et Isa. 54. 10. & 59. 21. Ps. 125. 1.
Joan. 4. 14. 5. 24. 6. 35. 10. 29.

Non ibi promittit fideles semper in fide & *Sol.*
sanctimoniâ servatos esse; sed quamdiù in Officio
suo perseverent, Dona fœdere promissa non essent
auferenda.

Pactum illud Jer. 31. *iniit cum toto populo Isr.* *Excep.*
quoad statum externum, typo, cum Electis quoad
veritatem.

Beneficia ibidem promisit, quæ ad Obedien- *Sol.*
tiam fœderandos allicerent & efficerent morige-
ros, nisi valdè perversi essent futuri; ideoque di-
citur Deus Obedientiam in iis *effecturus*, Cor no-
vum iis *inditurus*, donec eos pro populo non am-
plius haberet. Facta fuit hæc promissio in sola-
men captivitatis, variis inde affecit eos beneficiis,
quibus ad obedientiam adduci possent, præcipuè
tempore Messæ, & quæ amorem sui produxissent,
nisi ipsorum culpâ effectum non sortita sunt;
phrasi eâdem quâ locis aliis aliquid *producere*
aut *efficere* dicitur, quando illa omnia fecit quæ
ad illud efficiendum à parte Dei requiruntur.
Ezek. 34. 13. *Mundavi te, non tamen mundata*
es; & 11. 19. *Hof. 7. 1. Joan. 1. 11. 1 Tim. 4. 10.*
Deus est Salvator omnium, præcipuè credentium.

Joan. 10. 28. *Nemo potest Oves Christi è manu* *Obj.*
ejus eripere.

Sol. Quamdiù Oves Christi sunt. Vel *nemo potest salutem Christi ovium impedire.*

Obj. Matth. 24. 24. *Seducent, si possibile, Electos.*

Sol. Per Electos non intelligendi sunt Electi absolute, sed fideles in quibus *Vocatio* seu *Electio* Dei finem suum consecuta est.

2. Dein, [*si possibile*] sæpè significat magnam difficultatem solummodò, ut Act. 20. 16. Paulus destinârat, ut [*si possibile*] Hierosolymis esset die *Pentecostes*. Vel [*si possibile*] i. e. *omnes vires intendunt, nec quicquam intentatum relinquent*, ut seducant: Denotat intentionem *seductorum* potiùs quàm rei eventum. Sic Rom. 12. 18. *si possibile, quòd in vobis, &c.*

Obj. 1 Joan. 2. 19. *Si ex nobis fuissent, non egredirentur.*

Sol. Hoc tantùm inde sequitur, quod si animo sincero cum Apostolis versati fuissent, non cœtum eorum defererent; eò quòd nulla causa deferendi data erat; non de statu ullorum immobili loquitur, sed de actu externo communionis aut separationis.

Obj. Rom. 8. 35. *Quis separabit nos, &c.*

Sol. Hoc vult Apost. quòd nulla adversa, ne mors ipsa, fideles pietate *perseverantes* separare possunt à Charitate Dei. Non enim loquitur de Amore, quo Deum amplectuntur; sed de Charitate, quæ est in Christo Domino nostro.

Obj. 1 Joan. 3. 9. Qui ex Deo est, non facit peccatum, quia semen ejus manet in ipso, neque *potest peccare.*

Sol. 1. Non peccato dat operam, seu peccati consuetudine tenetur (sic *justitiam facere* in Scripturis, non est [*semel justum actum peragere*] sed ordinariè & [*peccare non potest*] non est [*non potest malè agendi consuetudinem sensum induere*] sed [*impiè agendi consuetudo cum regeneratione non consistit*]

consistit] Subjectum enim à qualitate aut habitu denominatur, & describitur esse contrariæ qualitatis incapax; quia Qualitas à quâ denominatur illi qualitati est contraria; sic *mansuetum* dicimus *non posse irasci*; *Iracundum non posse placide agere*; & 1 Cor. 2. 14. *Animalem hominem non posse percipere quæ sunt Spiritus Dei*. Sic *aquam frigidam nemo potest calefacere*, i. e. quamdiu frigida sit; non inde sequitur quod nunquam potest calefieri, sed difficulter.

Jer. 13. 23. *Æthiops dicitur non posse mutare cutem, nec pardus maculas*.

Formula ista loquendi maximam indicat difficultatem, ob contrarietatem consuetudinis & qualitatum. Sic Joan. 8. 43. *Non potestis verbum meum audire. Contraria consistere nequeunt; & ab uno ad alterum transire admodum difficile est*.

Sensus Apostoli est (ut interpretantur plurimi) *Excep. Regeniti non possunt peccare finaliter ad morem aliorum; & additur ratio, quia Semen Dei manet in iis*.

Per *Semen Dei* intelligitur *Indoles divina*, quæ *Sol.* efficax est, & ad pietatem urget & stimulat, quamdiu in *Regenito* est. Dicitur quidem *manere*, quod hoc loco denotat *esse in eo*; sic Joan. 14. 17. *Nôstis Spiritum Veritatis qui apud vos manet, & in vobis erit*. Si *manere* ibi significaret *perseverantiam*, superfluum esset quod sequitur [*& in vobis erit*.] Ita etiam 1 Joan. 2. 4, 5, 6. & 3. 14. *Qui non diligit fratrem manet in morte*.

Num Fideles absque speciali Revelatione possint Quæst. certi esse præsentem suum statum esse statum Salutis?

Multi (præcipuè inter Pontificios) planè *ne- Resp. 1.* gant; quidam autem, inter ipsos Pontificios, *Senten.* agnoscunt Fideles posse certos esse *morali certitudine*, quam majorem esse conjecturali, minorem

verò certitudine fidei, arbitrantur. Hâc certi sumus (inquiunt) fuisse *Alexandrum* magnum, *Julium Cæsarem*, &c. Rationibus nititur aded credibilibus, ut quamvis non prorsus impossibile est iis subesse falsum, non tamen res ità creditas in dubium vocare cum ratione possumus.

Moralis quidem hæc *Certitudo* à fide divinâ nonnunquam, magnâ ex parte, profuit. Nisi assentiremus Propositionibus majoribus, quales sunt [qui *pœnitentiam agunt, & pietati student, & qui Deum toto corde diligunt, &c. Gratiâ habent apud Deum*] ne spem quidem, nedum aliqualem certitudinem de futurâ salute haberemus. Ardens verò desiderium illud *dissolvi* & esse cum *Christo*, & lætitiâ quâ multi exultant, cum intelligunt propinquam esse mortis horam, necnon alacritas & admiranda Martyrum quorundam constantia, abundè testantur certitudinem, saltem *moralem*, de Gratiâ quam habent apud Deum.

Multi ex Pontificiis etiam rigidioribus hanc certitudinem probabilem esse existimant, *Tapperus*, *Vega*, alii. Permulti etiam Protestantes eam agnoscunt, & firmiorem, sive gradus superioris aliquam, non sectantur.

3. Aliorum Sententia est, quòd fideles possunt esse certi certitudine Fidei, seu *divinâ*, remissa esse ipsorum peccata, & se gratiam habere apud Deum.

Et quoniam Fides Divina nititur Testimonio Divino, nec tamen detur illud Testimonium in Scripturis, nisi *universaliter & externe*, ideò ad Testimonium internum *Spiritus Sancti* recurrunt, qui *Rom. 8. 16. testari dicitur cum Spiritu nostro nos esse filios Dei*.

Excep.

Certitudo hæc Subjecti (nisi per revelationem detur) acquiritur discursu quo ex principio quodam fidei certissimo (qualis est qui præceptis Christi præstat obsequium, est in Gratiâ apud Deum) &

ex

ex ipsius fidelis, de statu suo, Judicio, Conclusio infertur. Sed quoniam Judicium Fidelis de seipso fallibile erit, minor propositio dubia & incerta est, & conclusio sequetur partem debiliorem.

Etiamsi minor Propositio (urgent nonnulli) *Inst.* non expressè contineatur in Scripturis, unde Testimonium externum petendum est, virtute tamen Regulæ certissimæ, scil. [*Propositiones particulares comprehenduntur in Universalibus*] unusquisque Fidelis particularis, sive quicumque præceptis Christi debitum præstat obsequium salvus erit. Hoc insuper ex Testimonio divino interno, ab Effectis Spiritûs Sancti, &c. dignosci potest. Sicut enim causa demonstratur per Effecta, Ignis per calorem, vita per motum & sensum; ita Spiritus Sanctus per virtutes Evangelicas Gal. 5. 22. *Fruitus Sp. est charitas, gaudium, pax, lenitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, temperantia*, ex his constituitur *Sigillum Sp.* quo fideles obsignantur in diem Redemptionis, Eph. 1. 13. & 4. 30. & Arrhabo seu Pignus Amoris Divini, & quasi pars futurae Hæreditatis, 2 Cor. 1. 22. *Eph. 1. 14.*

Damus virtutes istas cordibus fidelium inexistentes, posse *objective* causam suam Effectricem indicare; sive fidelis, comparando motus & operationes cordis sui cum inhabitantis Spiritûs Sancti indiciis, Scripturâ traditis, colligere potest, se ipso Spiritu Sancto sigillatum, ideoque in gratiâ apud Deum esse. Hoc tamen infert ratiocinando à fructibus Spiritûs Sancti. Et sufficit Argumentatio ad certitudinem objecti moraliter confirmandam, non autem ad certitudinem subjecti Fide divinâ ingenerandam. Certitudo enim inde illata, non est infallibilis, sive cui non potest subesse falsum; sed moralis, quæ discursu acquiritur, non divino testimonio declarata, sed rationis humanæ infirmitatibus obnoxia, quæ in iudicando tum de genuinâ virtutum spiritualium naturâ,

turâ, tùm de motuum internorum sinceritate hal-
lucinari potest.

Quandoque tamen Deum, pro summâ suâ be-
nignitate aliquibus non modò indubiam fiduciam,
sed & certitudinem quasi intuitivam absque ra-
tiatione (præcipuè quibus tardior est ratioci-
nandi facultas) concessisse, non negamus. Rara
autem hæc, & inter specialissimas munificentissi-
mi Dei Largitiones numeranda.

SECTIO III.

De Justificatione.

Sequitur nunc alius specialis Effectus *Vocationis*,
scil. *Justificatio*.

Vox.

Justificationis Vox in S. Literis plerumque sen-
su forensi sumitur, utpote *justificare* est *absolvere*,
sive *Justum* pronunciare, Prov. 17. 15. *Qui justifi-
cat improbum, & qui condemnat justum, æquè sunt
Deo abominabiles.* Matth. 12. 37. *Ex verbis tuis
justificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.* Ubi
oppositio Condemnationis & Justificationis non
permittet, ut illud [*Justificaberis*] aliter quàm
[*Justus pronunciaberis*] exponatur.

Attamen interdùm (contra quam statuunt non-
nulli) sensu morali sumitur pro [*justum facere*]
seu [*efficere, ut quis inhaerenter justus sit*] Dan.
12. 2. *Qui justificârunt multos, quasi stellæ splen-
debunt;* aut si exponatur [*qui erudierunt multos*]
eodem redit. Hi enim erudiendo justos efficiunt,
sive Justitiam in iis promovent erudiendo. Ità e-
tiam Apoc. 22. 11. *Qui justus est, justificetur ad-
huc, i. e. in Justitiâ perseveret.*

Clausula

Clausula ista exponi potest de *Justificatione* sensu forensi, sive *declaratione Justitiæ*; & nisi ita intelligatur, idem bis diceretur eodem commate; nempe idem sonaret quod verba immediatè sequentia [*qui sanctus est, sanctificetur adhuc.*]

Non idem bis diceretur; nam probè nota est sol. distinctio inter *Sanctitatem* & *Justitiam*, quando simul occurrunt: scil. *Sanctitatem* ad primam Legis Tabulam, *Justitiam* ad secundam referendam esse. [*Qui Justus est*] non ibi significat [*qui per Remissionem justificatus est*] sed [*Qui nemini nocet*] aut [*qui reddit unicuique quod suum est.*] Sic Riberà: *Justificetur adhuc*, i. e. sic agendo pergat; & *qui Sanctus est*, i. e. purus à Sordibus, purus perseveret. *Justus* enim opponitur ἀδικῶντι, i. e. ei qui injustè agit; & *Sanctus* τῷ ῥυπῶντι sordescenti, nulli scil. nisi sibi ipsi nocens, uti agnoscit *Piscator*, cum aliis.

Adde quod *Rom. 4. 5.* ubi Deus dicitur *justificare impium*, non intelligi potest, quòd Deus absolvat impium, aut declaret aliquem pium aut justum esse, priusquam ex impio pium & justum fecerit: Judicium enim illius est secundum veritatem.

Hinc constat, quòd Vox *Justificationis* interdum sensu morali sumenda est. Quod quantum refert ad genuinam Justificationis Causam Formalem assignandam paulò post patebit.

Legalis Justificatio, ex propriâ & inhærente *Justific. Justitiâ*, sive ex præceptorum Legis observatio- quid. ne non datur, *Gal. 3. 10, 11.*

Evangelica (quæ hujus loci est) quæ Deum autorem respicit, definiri potest, *Actio Dei* quæ poenitentem absolvit propter merita Christi, vivâ fide accepta & applicata. At si consideretur cum respectu ad conditionem *Justificati*, est *Mutatio Statûs*, quem respiciens obtinet erga Deum,

Deum, unde cessante reatu propter Christi merita, vivâ fide applicata, non est condemnationi obnoxius: Quoniam enim Reatus est Relatio in peccato fundata, cessante peccato, (fundamento scil. istius reatûs per pœnitentiam) cessat ipsa Relatio, & alia resurgit, cujus respectu peccator à peccati pœnâ immunis habetur.

Caus.
Justif.
Efficiens
princi-
pal.
Proegum.

Causa Justificationis.

Efficiens principalis est Deus, Rom. 8. 34. Quis est qui condemnat? Deus est qui justificat.

Proegumena sive internè Deum movens ad nos justificandos, est Gratia, sive gratuita Dei Benevolentia. Rom. 3. 24. *Justificati gratis per gratiam illius, per Redemptionem qua est in Christo Jesu, Joan. 3. 16. Sic Deus dilexit, &c. Rom. 5. 8. Tit. 3. 5, &c.*

Docent Pontificii Donum Spirituale, quod alii *Charitatem*, alii *quandam quasi Radicem*, unde Virtutes Evangelicæ oriuntur, Animæ infundi; & hanc ipsam vocari *Gratiam*, propter quam sumus *in nobis digni justificatione* coram Deo.

Protestantes non diffitentur istiusmodi donum nobis communicari (quamvis non adeò dignum) quando justificamur, quod etiam Gratia vocari possit; negant tamen nos propter illud, aut illo movente justificari, & insuper ex merâ gratiâ illud dari, dum *Romanenses* ex *Congruo* aut *Condigno* dari statuunt.

Obj.

Multis Scripturæ locis Gratia dicitur nobis infundi.

Sol.

In Renovatione, scil. quam cum *Justificatione* non connectunt modò, sed sæpè confundunt *Romanenses*.

Proca-
tar. seu
Merit.

Meritoria, quæ *Procatartica*, seu *externè motivata*, est Christus, seu Christi Obedientia, quâ *Justificatio* nobis est promerita; De hac causâ Scriptura loquitur.

Inter-

- Interdum {
1. { *Concretivè*, dum totum Christum proponit, tanquàm causam meritoriam Justificationis, Isa. 53. 8. *Excisus est è terrâ propter transgressionem populi mei.* Act. 4. 12. *Non est in alio salus.* 1 Cor. 1. 30. *Factus est nobis Justitia.* 1 Pet. 3. 18. *Christus semel pro peccatis mortuus est, &c.*
 2. { *Abstractivè*, quoties Justificatio tribuitur illius
- { *Obedientia*, Rom. 5. 19. *Per unius obedientiam justi constituentur multi.*
 { *Paupertati*, 2 Cor. 8. 9. *Egenus factus est, ut illius copiâ vos divites essetis.*
 { *Vibicibus & Livori*, Isa. 53. 5. *Sanguini*, 1 Pet. 1. 19. *Crucifixioni*, Gal. 3. 13. *Morti*, Heb. 2. 14. Hisce nimirum significatur integra totius Humiliationis *Obedientia*, tùm Activa, tùm Passiva.

De Causâ formali Justificationis. Formal.

Haud pauca sunt de Causâ *Formali Justificationis* Dissidia, penè *Metaphysica*, (ut ait *Spalatens.* l. 7. c. 11. n. 217.) ad salutem non magis necessaria, quàm ad Ægros sanandos nôsse in quo genere Causæ fimbria Vestis Christi eos sanavit. Ut iis quæ momenti sunt occurrâ, notandum est.

Imprimis, quòd hîc non quæritur Causa *propter quam*, sed *per quam*, sive *secundum quam* homo justus habetur apud Deum: Non enim dubium est quin *Justitia* sive *Obedientia* Christi sit Causa *propter quam* justificamur; quæ tamen Causa aliàs *Meritoria* externè *movens*, seu *procatalctica*, vocatur.

Memi-

2. Meminisse oportet vocem *Formæ* sumptam esse,

Interdum < { *Propriè* pro Causâ internâ, quæ Subjectum constituit & denominat.
Latè & impropriè pro quâlibet Causâ quâ remota res non amplius consistit, sive illa inhæreat, adhæreat, assistat, sive alio quocunque modo per relationem *Subjecto* applicetur.

Posteriori hoc sensu permulti Protestantes docuerunt Justitiam sive Obedientiam Christi fide nostrâ apprehensam, & à Deo *imputatam*, esse *Formalem* Causam *Justificationis*. Quæ Sententia à *Romanensibus* damnatur, quasi merè putativa, fictitia, & imaginaria esset. Nec ab aliis aliquibus Reformatis approbatur, saltem non defenditur. Candidè tamen interpretari potest. Atque sententia ipsa, nempe Justitiam Christi nobis *imputari* quoad *Effectum & Fructum* (licet non discretis verbis) passim in Scripturis traditur. Ex. gr. quoties doceimur *Christum factum esse nobis Justitiam*, 1 Cor. 1. 30. *Factum esse peccatum, ut nos in ipso efficeremur Justitia Dei*, 2 Cor. 5. 21. Vel *Obedientia ejus nos coram Deo justos constitui*, Rom. 5. 19.

Scripturæ de Morte Christi loquuntur, tanquam de Sacrificio *Expiatorio*, quo dum se Vadem & Sponsorem nostrum exhibuit, à morte & perditione nos redemit, 1 Pet. 1. 18, 19. Mente autem assequi non possumus, quomodo exhibenda foret à vade Satisfactio, nisi *imputetur* ei cuius nomine facta est; ut Fide-jussor non censeatur Creditori pecuniam pro Debitore solvisse, neque Creditor solutionem illam acceptâsse, nisi pecuniæ solutio Debitori illi imputetur, pro quo soluta est.

Quin-

Quinetiam Sententia de Imputatâ Christi Justitiâ non Patribus fuit incognita aut improbata. *Atbanas. Tom. 2. Edit. Comelini p. 270.* affirmat, " *Nostrium esse credere Scripturis—Impletionem Legis à Primitiis [i. e. à Christo] factam, toti massæ ascribi seu imputari* ; nam in Græco est λογίζεσθαι, verbum quod Apostolus usurpat, *Rom. 4. &c. Bernard. Epist. 190. ad Innocent. Papam*, Si unus pro omnibus mortuus, ergo omnes mortui, ut, videl. *Satisfactio unius omnibus imputetur.*

Idem etiam concedunt multi *Romanenses, Vega de Justif. l. 15. c. 2. Suarez de Gratia l. 7. c. 7. n. 29. Tapperus*, aliique imputatam Justitiam Christi usurpantes, quamvis non quasi in nobis inherenter existeret. *Vide Gulielm. Forbes. lib. cui titulus Considerationes pacificæ 2.* unde hæc & alia quædam ad hanc materiam spectantia compendiosè adduxi.

Imputatio itaque Justitiæ Christi non prorsus neganda est; sed quoad *fructum & effectum* admittenda.

Clarior autem & explicatior loquendi-ratio eorum est, qui à voce *Imputationis* abstinere, & Justitiam seu Obedientiam Christi non unicam causam *Formalem*, sed *Meritoriam* esse statuunt. Adeo ut loci Scripturæ quibus Christus nominatur *Justitia nostra*, *Jer. 23. 6. factus nobis Justitia*, *1 Cor. 1. 30.* aliique sensu causali & figuratè, non propriè intelligi possunt, scilicet, Christi meritis Justitiam à Deo percipimus, sive fructum Justitiæ, & nostra fit Justitia eodem modo quo *Ephes. 2. 14. Christus Pax nostra* vocatur. Et *Peccatum* *2 Cor. 5. ult. Deus Christum Peccatum fecit pro nobis*, i. e. Hostiam pro peccatis, vel peccatoribus similem, variis ærumnis obnoxium, ut nos efficeremur, *Justitia ex autopsia*, *Hebraismus*, pro *dei autopsia per ipsum*; Qui quidem loquendi modus utcunque clarior & apertior, quoad Sententiam à priori candidè explicato

plicato parum aut non omnino discrepat. Quum enim ad hunc modum contra Imputationem Justitiæ Christi nonnulli disputant; si Justitia Christi nobis imputetur, eodem redit ac si fieret *Justitia nostra*, unde non minus justii essemus quam ipse Christus. Non sequeretur; Christus enim *justus est justitiâ inhærente, habituali & actuali*; Nos Justitia Christi *efficienter sumptâ*, & quatenus *procatartice* & *meritorie* Deum movet ad remissionem peccatorum, i. e. quoad *Fructum & Effectum*.

Fidelibus datur Justitia Christi, non ac si fieret nostra *subjectivè*, sed *efficienter* quoad Virtutem & Efficaciam; cui accinit illud Apostoli, Rom. 5. 19. *Nos obedientia Christi justos constituunt*.

Quare sicut (haud immerito) exploditur delirium *Osiandri*, qui somniavit, *Formam Justificationis nostræ consistere in insinuatione Essentialis Justitiæ Dei in animas nostras*; ita merito rejicienda est Fanaticorum Sententia, qui fingunt Justitiam Christi in animas nostras ita insinuari, aut induci, ut nobis *subjectivè inhæreat*. Sequeretur enim Justitiam nostram esse Divinam, & nullam in ea fore imperfectionem, nedum peccatum atrocioris speciei.

Quoniam igitur Justitia Christi, *proprie loquendo*, non est *Causa Formalis*, sive *Causa per quam*, sed *propter quam* justificamur; restat ut quænam sit illa Causa, per quam justificamur, paucis hisce Propositionibus, juxta mentem *Forbesii*, supra laudati, aliorumque clarissimorum Theologorum explicarem.

1. Agnoscunt omnes Remissionem Peccatorum ad Formalem rationem *Justificationis* pertinere, nec opus est, ut in hac propositione firmandâ tempus conteram.

Perem-

Peremptoria ista Concilii Tridentini determinatio de unicâ Causâ formali Justificationis §. 6. can. 7. suo se jugulat telo, nisi plures in unicam coalescere censeantur: Capitis enim initio dicitur, Justificatio non est sola Remissio Peccatorum, sed & Sanctificatio & Renovatio hominis interioris, &c. & paulò infrà, unde in ipsâ Justificatione cum Remissione Peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Christum. Decretum sibi ipsi conciliare moliuntur Vasquez 1, 2 part. 2. disp. 404. c. 3. Bellarm. de Justif. l. 2. c. 2. §. quod Concilium. Suarez de Gratia divinâ l. 7. de Sanctific. hominis c. 11. n. 24. sed infœlici successu.

Formalis ratio Justificationis verosimiliùs (ait Forbesius) in duobus, sed indissolubili nexu conjunctis consistere videtur, in Remissione peccatorum, & in Donatione Gratiae & Justitiæ Dei. Remissionem peccatorum ad formalem rationem Justificationis spectare fatentur omnes Reformati; agnoscunt etiam Sanctitatis infusionem & inchoationem cum Justificatione conjunctam esse. Et quod peccatum est (uti Vega l. 15. de Justif. c. 5. circa finem) statuere aliquod verbum quo explicemus utrumque & generatim omnia beneficia quæ illo momento peccatori à Deo fiunt?

Cum Deus dicitur *justificare impium*, Rom. 4. simul facit illum ex injusto reverà justum; Judicium enim Dei est secundum Veritatem. Et nisi quodammodo tolleretur peccati macula cum illius reatu in Justificatione, in animâ inhæreret sicut antea, & ipse maneret *injustus*. Docent autem Scripturæ, peccata in Justificatione non solum remitti, sed tolli, deleri, longissimè à nobis removeri.

Manent quidè in Justificatis peccati quædam reliquæ (quemadmodum & concupiscentiæ seu fomitibus peccati in Baptizatis) quæ in illis sese interdum exer-

runt; & sunt, *in se*, moraliter *male*, attamen non consentientibus, sed viriliter per Christi Gratiā resistentibus nocere nequeunt; nec coram gratioso Dei tribunali in peccatum imputantur. *Theologorum testimonia copiosè citata vide apud Forbes. c. 5. per totum.*

Obj. Tum duæ Causæ *Formales* essent ejusdem *Justificationis*.

Sol. Justificatio est Ens unum aggregatione; ergo nihil absurdi sequeretur, etiamsi duplex illius ratio formalis assignaretur. Alii etiā reverā duplicem assignant; nempe Remissionem peccatorum, & Justitiæ Christi Imputationem; *Beza, Zanchius, Polanus, &c.*

Obj. S. Scripturæ Justificationem à Sanctificatione distinguunt, *Ex. gr. Rom. 6. 22. nunc autem liberati à peccato, Servi autem facti Deo* (hæc est Justificatio nostra) *habebitis fructum vestrum in Sanctificationem.*

Sol. Liberatio, loco citato, non Liberationem à reatu denotat, quā totam Justificationis rationem constituunt, qui hunc locum obijciunt, sed *Liberationem à Dominio* peccati; ut ex versibus precedentibus & consequentibus manifestum est.

Obj. 1 Cor. 1. 30. *Christus dicitur nobis factus à Deo & Justitia & Sanctificatio.*

Sol. Res eadem diversis verbis sine Tautologiā significatur, ad majorem Emphasin Justitiæ nomine Remissio peccatorum, & Sanctificationis nomine, id quod communiter eo nomine intelligimus, designari potest. Ejusmodi loquendi formula occurrit, 1 Cor. 6. 11. *Sed abluti estis, sed sanctificati, sed justificati.*

Res, scil. eadem, diversis, *Ablutionis, Sanctificationis, & Justificationis*, vocibus effertur, ad majorem Beneficii amplificationem. Sin distinguenda sit, videatur esse distinctio partium; *Abluti* erant in Baptismo, *Sanctificati* per emendationem

tionem Vitæ, dein summam Beneficii accepti effert uno verbo, quod utramque partem exprimit *Justificati estis*. Sic *Estius* in locum.

Apoc. 22. 11. *Qui justus est, justificetur adhuc, & qui sanctus, sanctificetur adhuc, &c.* Obj.

Locum hunc statim ab initio hujus Sectionis explicavimus. Sol.

Rom. 4. 7, 8. *David* beatificationem peccatoris collocat in *Remissione*, non Sanctificatione. Obj.

Negare possumus totam Justificationis rationem verbis istis exprimi, sic, *Beati sunt mundi corde, Beati inculpati vitæ, &c.* non hinc inferre licet, excludi *Remissionem*. Ino *Remissio* peccatorum Synecdochicè *Sanctificationem* etiàm amplectitur, propter arctissimam partis utriusque connexionem. Sol.

Et κατ' ἐξοχὴν *Remissio* appellatur. Justitia inhærens imperfecta est, ideoque per illam formalitèr justus coram Deo censerì nemo potest. Obj.

Defectus istiusmodi ad Justitiam nostram *actua-* Sol.
lem, sive operum nostrorum, spectant, potiùs quàm ad *Habitualement* à Deo donatam; unde Infantes recens baptizati, verè & ex utrâque parte coram Deo justì reputantur. Dein Donatio Justitiæ supponit *Remissionem* cum eâ conjunctam esse.

Summa rei hæc est; si Justificatio *abstractè* sive *præcisè* sumatur prout Actum forensem, & meram peccatoris absolutionem denotet, Ratio illius formalis in *Remissione* solà consistit; sin *concretè*, prout insupèr primam Gratiae inhærentis, Seminumque virtutum Evangelicarum sationem habet, cum *Remissione* individue annexam, necesse est ut initialis illius Renovationis consideratio, formalem Justificationis rationem ingrediatur, maximè cum Justificationis Vocem complexam illam significationem in Scripturis habuisse ostendimus.

De Causa Justificationis Instrumentali.

*Caus. Instrument.
Fides.*

Instrumentalis Fides in ordine ad *Justificationem* disertè asseritur, Rom. 3. 28. Colligimus *hominem fide justificari*; & 5. 1. *Justificati ex fide pacem habemus erga Deum*, & Gal. 2. 16. *scientes, non justificari hominem ex Operibus legis, sed per fidem J. Christi.*

*Modus quo
fid. justif.*

Fide autem justificamur, tum per modum Dispositionis, tum per modum Instrumenti, sensu metaphorico, justitiam Christi apprehendentis & applicantis.

Num sola.

Fide solâ nos justificari asserunt quàm plurimi; sed cautè explicanda est eorum Sententia. Namque aliæ Dispositiones paritèr dici possunt instrumenta, sensu illo metaphorico, sive media, quibus ex Dei promisso remissionem peccatorum consequamur. Quippe quod voces *accipiendi* & *apprehendendi* non soli fidei supersticiosè tribuendæ sunt; nam bonis operibus salutem accipere sive apprehendere dicimur, 1 Tim. 6. 19. *Mone ut divites benefaciant, ut apprehendant vitam Æternam.* 1 Cor. 9. 24. *Sic currite, ut apprehendatis, i.e. ut brabium accipiat, Matth. 19. 29. Luc. 11. 10. 1 Cor. 2. 8.*

Pœnitentia non tantum disponit ad Justificationem, sed medium est ad consequendam Remissionem peccatorum, ideoque rationem Causæ obtinet, Ezek. 18. 21, 22. Luc. 13. 3. Act. 2. 38. & 3. 19. 1 Joan. 1. 7, 9. Hæc & alia loca non modo docent, *qui qualesve sint quibus peccata remittuntur, sed & quam ob causam, vel sub qua conditione remittantur.*

Oratione etiam supplici, cum Publicano veniam peccatorum petimus & accipere speramus; & ab ipso Christo docemur orare, *Demitte nobis debita*

debita nostra, nam & nos remittimus, &c. Luc. 11. 4.

Scriptura nullibi disertè dicit, fidem solam justificare. Illud Marc. 5. 36. tantum crede; & Luc. 8. 50. Non ad justificationem spectant, sed ad miracula edenda. Illud εὖ μὴ per fidem Christi, Gal. 2. 16. exponendum est adversativè non exclusivè, operum quorumcunque; sed (ut ibidem disertis verbis exprimitur) operum Legis, ideoque dicitur, Rom. 3. 28. Fide justificamur absque operibus Legis; & Act. 13. 39. Qui credit in Christum justificatur ab omnibus, à quibus non possumus per Mosis Legem justificari: Non dicitur, quod fide solâ, i. e. seorsum ab aliis virtutibus Evangelicis. Fides enim justificans est Fides viva, quæ per Dilectionem operatur; Fides non præcisè sed concretè sumpta, quatenus cum dilectione, timore, obedientiâ, &c. connectitur.

Nec inde sequeretur, nos non gratis justificari; in iis enim virtutibus & operibus nihil meriti magis quàm in ipsâ fide ponimus.

Si Fides per dilectionem operans justificat; tum fides & opera præcedunt Justificationem, contra quam August. de fide & operibus c. 14. "Bona Opera sequuntur Justificatum, non præcedunt justificandum.

August. loquitur de operibus, quæ à justitiâ habitualiter inhærente oriuntur, & quæ toto vitæ cursu præstanda sunt; non de iis quæ per Sp. Sancti gratiam præparantem & assistentem fiunt; qualia sunt, *severa in vitam anteactam inquisitio, pia invocatio, vitiorum fuga, vitæ emendandæ studium*, &c. Opera enim istiusmodi, præcedentia Justificationem, non facimus per Spiritum inhabitantem, & specialem Justificationis Gratiam, etiam si per Spiritum assistentem.

Actus autem hujusmodi *dispositorii* non merentur justificationem, non quidem de congruo, ut quidam Romanenses agnoscunt Dom. à Soto, Sta-

Obj.

Sol.

pletorus, &c. gratis enim justificamur; quod tamen sint *Justificationis* Causæ quodammodò *Efficientes* ex Dei Benignitate & Promissione concedendum est, ut supra ostendimus.

Nec tamen negandum est, quod in Justificatione, & Salutis negotio partes præcipuæ Fidei tribuendæ sint præ aliis omnibus virtutibus Evangelicis, eò quòd Justificationis, Dilectionis, Reverentiæ, aliarumque virtutum Radix est, & initium. Est quasi Animæ oculus, quo Christum & gratiam in eo oblatum intueamur; & manus, quâ eandem, licet non solâ, singulari tamen ratione accipimus & apprehendimus; est insuper *Mater bonorum Operum, ad Salutem Janua*, aliisque id genus encomiis pro dignitate celebranda.

SECTIO IV.

De Sanctificatione.

Acceptio Vocis.

Sanctificatio, quatenus denotat primum è conditione naturali transitum, & mutationem ad meliorem indolem, haud differt à *Regeneratione* sive *Conversione*, de quâ nihil novi apponere oportebit ad ea, quæ Capite de Vocatione jam dicta sunt. De Illâ hoc loco agendum est, quatenus *Vitæ emendandæ studium* per depositionem vitiorum & virtutum contrariarum tum acquisitionem, tum *benè agendi Exercitationem* significat. Et definiri potest, tum *Interioris* tum *Exterioris hominis mutatio*, quâ peccati fugâ, bonisque operibus studendo, voluntati divinæ magis magisque confirmamur.

Defin.

Hujus

Hujus Causa Efficiens principalis est Deus, Ps. *Caus. Efi.*

51. 10. Cor mundum crea in me, Deus. Ezek.

36. 27. faciamque ut Statutis meis ambuletis.

Περγυσμὸν, Gratia & Benevolentia Dei, Tit.

2. 11, 12. apparuit Gratia Dei, erudiens nos, ut abnegantes impietatem, sobriè, justè, & piè vivamus.

Περχαταρχτική, Christus, 1 Pet. 1. 18. Sanguine nos redemit è vanâ conversatione.

Instrumentalis Ordinaria,

Externa est

Lex, convincendo de peccati impuritate, Rom. 3. 20. per Legem cognitio peccati; & de reatu Mortis, Deut. 27. 26. *Maledictus qui non prestiterit verba Legis hujus.*

Evangelium, in spem erigendo; & ut applicatio fiat, ad Deum excitando, Joan. 3. 16. Sic dilexit mundum, &c.

Interna, Fides, quæ & Sanctif. & aliarum virtutum fons est, Act. 15. 9. *purificans corda.*

Extraordinaria

Afflictiones
Terrores, Act. 9. 4.
Eventus mirifici,
Joan. 9. 30. &
11. 45.

His enim sæpè moventur peccatores Agnoscere peccata, 2 Sam. 24. 17. eademq; odisse & fugere, 1 Pet. 4. 1, 2, 3.

Inquirere diligentius quæ sit voluntas Dei, Ps. 119. 71.

Proficere in fide, patientiâ, charitate, &c. Jac. 1. 2. 1 Pet. 1. 7. Rom. 5. 3, 4.

De Sanctificatione.

Materia, in quâ, *Totus Homo*, præcipuè quoad
 { *Mentem*, Col. 3. 10. *Novus homo renovatur*
in agnitionem, Joan. 1. 9. 2 Tim. 2. 25.
Voluntatem, Ezek. 11. 19. *Dabo cor novum,*
ut in Statutis meis ambulent.
 { *Affectus*, Gal. 5. 24. *Qui autem sunt Christi*
carnem crucifixerunt cum vitiis & concupi-
scentiis.

Formalis illius Ratio consistit in
 { *Aversione à Malo*, quæ aliàs dicitur *Mortifica-*
tio veteris hominis.
 { *Conversione ad Bonum*, quæ dicitur *Novi homi-*
nis vivificatio.

Per *Veterem Hominem* intelligimus

{ *Caliginem mentis*, five *Ignorantiam rerum Cæ-*
lestium, Eph. 4. 24.
 { *Aversionem Voluntatis*, à Deo per inclinatio-
nes vitiosas, Col. 3. 9.
 { *Affectuum Inordinationem*, Rom. 6. 6.
 { *Vitiosorum Habituum exercitium*, Gal. 5. 19.
 20, 21.

Hujus *Mortificatio* consistit in

{ *Agnitione peccati & iræ Dei*, 2 Sam. 12. 13.
 { *Pf. 51. 5. Rom. 7. 18.*
 { *Dolore propter Peccata & Offensionem Dei*,
 { 2 Cor. 7. 10. *Pf. 38. 7, &c.*
 { *Detestatione & fugâ peccati*, Rom. 6. 6, 12.
 { & 7. 24.
 { *Expulsione vitiosorum habituum.*

Novus homo denotat

{ *Intelligentiam rerum cælestium*, 1 Cor. 2.
 { 14, 15.
 { *Conversionem Voluntatis ad Deum*, Jer. 31. 31.
 { Ezek. 36. 27.
 { *Affectuum obsequium*, Rom. 7. 24, 25.
 { *Virtutum spiritualium Exercitium*, Gal. 5.
 { 22, &c. Philip. 4. 8.

Novi

Novi hominis vivificatio, sive Successiva Rectitudinis inflammatio, consistit in

Illuminatione Mentis, quâ agnoscitur misericordia Dei in Christo exhibita, 1 Tim. 1. 15.

Accensione fiducia in Christum, Ps. 103. 2, 3. Gal. 2. 20. & Latitæ de Sensu misericordiæ Divinæ, Ps. 116. 7. Luc. 1. 46. & 2. 29.

Affectuum subjugatione, & qualitatum novarum ingeneratione, 1 Cor. 9. 27.

Exercitio Bonorum operum, Matth. 5. 16. & 7. 18.

Finis Sanctificationis est,

Ultimus, qui est Gloria Dei, Phil. 1. 11.
vel Subordinatus, qui est Salus nostra, 2Pet. 1. 10. Jac. 2. 18.

Effecta Sanctificationis sunt varia illius Officia erga Deum & Proximum, juxta utramque Decalogi tabulam.

SECTIO V.

De Glorificatione.

Quemadmodum in Morte peragitur Piorum Sanctificatio, ita per Mortem inchoatur eorum Glorificatio. Tunc enim exuuntur peccati reliquiæ, Rom. 6. 7. *Qui mortuus est, liber est à peccato*; non quòd peccatum morte extinguatur causalitèr, (illud enim sanguine Christi absolvi-
 tur) attamen non nisi morte, sive non nisi cùm morimur, penitùs aboletur, 1 Cor. 15. 54. *cum mortale*

mortale induit immortalitatem, & absorpta Mors est ad Victoriā.

Glorificationis consideranda sunt

*Antecedentia, nempe Resurrectio, Judicium
Extremum, & Consummatio Sæculi.
Ipsa Glorificationis Possessio, seu Vita Æterna, cui opponitur Æterna Mors.*

Resurrect.

Resurrectionem carnis realem profiteamur, non modo Metaphoricam, sive Liberationem à Calamitatibus, quæ sæpè Mortis nomine in Scripturis indigitantur; illam negârunt Libertini, Epicurei, Sadducæi. Adstruunt autem S. Literæ, Job 19. 25. ubi solennis præfatio indicat se de re Gravissimâ locuturum, & Sermonis Sublimitas docet, Cogitationes ejus supra mundum aspectabilem evectas fuisse. Ps. 17. 15. Satiabor similitudine tuâ, cum excitatus fuero, Dan. 12. 2. Joan. 5. 28, 29. Matt. 22. 31. & 25. 32, &c.

*Obj. I.
Præocc.*

2.

Ecclef. 3. 19. Similis est Eventus homini & bruto; sed quoad sensum duntaxat externum. 1 Cor. 15. 48. Erit quidem corpus cœleste, idem verò quoad substantiam, licet mutatum quoad Qualitates; eritque cœleste, Domicilio & Gloriâ, non Essentiâ magis quàm Origine; eritque etiam spirituale, Dotibus, non Substantiâ. Sic 1 Cor. 15. 43. Seritur corpus ignominiosum, gloriosum excitatur.

3.

Pii, quamvis nati sint surdi, cæci, claudi, Resurrectione liberantur ab istis defectibus.

4.

Caro, & Sanguis, & quodcunque peccato inquinatum est, aut morti obnoxium cœlum non intrabit, i. e. quamdiù inquinatum, aut morti obnoxium.

5.

1 Cor. 15. 37. Corpus quod futurum est, non seminatur, sed nudum granum. Hinc inferunt nonnulli, quod idem Corpus non resurget. Attamen eo loco non innuitur Substantiæ diversitas, sed tantum diversa Corporum qualitas. Ibi enim

Scopus

Scopus Apostoli est probare corpus non ita putrescere, quin *instar seminis* resurgat, non quod vel *idem* vel *non idem* resurgat. *Spica enim quæ oritur, alia est numero à grano nudo quod seritur; etiam ex uno, grana plura exurgunt.* Similitudo igitur non extendenda est ultra Scopum, nè claudicaret.

Ad Instantiam de *Anthropophagis*, quæ implicare videtur, quod quisq; proprio suo corpore & integro, non resurgat Respondendum; Partes corporis alias esse necessarias & permanentes, alias adventitias & transeuntes, quæ per nutritionem quotidie accedunt, iterumque diffluunt. Qualescunque autem mutationes fiant, non constat partes necessarias unius fieri nisi adventitias & diffuentes alterius; atque si Chymici possint Flores & plantas ex eorum cineribus excitare, quanto facilius poterit Deus pulverem nostrum aliis corporibus permistum separare, ut quisque habeat partes quæ ad constitutionem corporis resurgentis spiritualis sufficiat.

Quum præmia vel supplicia tùm Animæ tùm Corpori cujusque peccantis secundum opera retribuenda sunt, quomodo iusta fieri potest Retributio Corpori *pœnitentis*, & *morientis* in Domino? Moritur cum partibus quæ sibi post pœnitentiam accreverunt; partibus autem quæ illi instrumenta fuerunt dum vixit in peccatis, & diffluerunt, debita erant supplicia; sed cum diffluerunt partes istæ, quomodo infligenda?

Silente Scripturâ, nihil temerè statuendum est. Sin conjicere liceat, Partes istæ diffuentes cum à corpore separantur (cui tantum adventitiæ erant) inter *insensibilia* censendæ sunt, quæ pœnas dabunt naturæ suæ congruas, communi corporum animatorum Conflagratione.

6.

Obj.

Sol.

Num

Num Christus è Cælo descendet, Mille annis in terris visibiliter Regnaturus ante Consummationem Sæculi?

Vulgo notum est *Judeos* expectâsse Regnum Messiae terrenum, *Hierosolymam* gemmatam, instaurationem Templi, gloriosos successus & triumphos, cunctarumque Gentium servitutem.

Corinthus aliiq; Hæretici Regnum Christi Millennium somniarunt terrenum, necnon carnalibus voluptatibus Nuptiis, & Epularum deliciis vacationem, Mille istis annis duraturam.

Regnum etiam Millennium adhuc futurum arbitrabantur permulti ex Patribus, sed quod spiritualibus tantum deliciis & privilegiis abundaret, inprimis *Papias*, *Joannis* Apostoli, sive (ut quidam existimant) potius *Joannis* Presbyteri, tempore *Trajani*, discipulus, vir alioqui probus, sed modico judicio (referente *Eusebio*.) Hunc in eadem sententia secuti sunt permulti tum Veteres tum Recentiores.

Hæc *Chiliastarum* opinio præcipue fundari videtur in visione *Joannis* Apoc. 20. 4. *Vidi sedes & sederunt super eas, & judicium datum erat eis, & Animas eorum qui percussi sunt propter testimonium Jesu, & propter sermonem Dei, quiq; non acceperant characterem ejus [Bestiæ] in frontibus, aut in manibus, viventque & regnabunt cum Christo mille annis.*

Hinc non negatur Regnum Christi millennium. In hisce autem sita est *Chiliastarum* *Controversia an futurus sit visibilis Christi adventus, ad Regnum millennium in terris administrandum, ante Judicium Ultimum, & Consummationem Sæculi.* Neg.

Adven-

Adventus proximus Christi visibilis semper in *Arg. 1.*
S. Literis cum Ultimo Judicio & Universali Resurrectione conjungitur, *Mat. 25. 31, &c. tum alii ad dextram, alii ad sinistram statuentur, &c. 1 Cor. 15. 22, &c. cum resurrectione & abolitione mortis.* At in Millennario Regno homines morituri supponantur, aut saltem Bello Gogico secutura. *Joan. 14. 3. conjungitur cum assumptione fidelium in sinum Patris. 1 Thess. 4. 16. cum Resurrectione & raptu fidelium ad Christum. 2 Tim. 4. 1. cum advenerit, judicabit. Act. 3. 21. Mansurus est in Cælo usque ad judicium. Heb. 19. 24. Sedebit perpetuò ad dextram Dei, idque in Cælis.*

Regnum Christi non est hujus mundi, in ter- Arg. 2.
ris, temporarium & terrenum, sed cæleste & aeternum.

Christus negat coram *Pilato* Regnum suum *Excep.*
 tunc temporis fuisse terrenum, *Joan. 18. 36.* Dein potest esse Cæleste ratione Conditionis & Formæ, etiamsi mundanum ratione loci.

Christus negat Regnum suum tunc mundanum *Sol.*
 esse quale fingunt Chiliastæ, Regnum, scil. quo summa tunc fœlicitate & deliciis vitam agerent, & quo subditi Regem suum ab inimicis vindicarent; & vox illa non eo loco est adverbium temporis, sed conjunctio quæ assumptionibus sæpe adhibetur ut *Beza* annotat: Porro nisi Christus innuisset Regnum, & tunc & semper esse solummodo spirituale, *Pilato* de Regni terreni ambitu hæsisset scrupulus.

Eo ordine Visiones *Joannis* implebuntur, quo *Obj.*
 implenda narrantur, sed narratur Regnum millennarium intervenire excidium Bestiæ, i. e. Anti-Christi, cap. 19. 20. & Bellum Gogicum, cap. 20. ver. 10. cum 1°. proinde adhuc futurum est ante dissolutionem mundi, ultimumque judicium.

Visiones Apocalyptica non exhibent futurorum *Sol.*

historiam strictè adeò continuatam, ut eadem non interdum repetantur, cum additione quorundam, quæ fortè antea fuerant omiſſa; illud hâc viſione factum eſſe obſervetur; mutuas ſibi invicem ferebant operas Beſtia & Draco; & *Joannes* cap. 19. narrat quid accidit Beſtiæ ſive Antichriſto v. 20. Progreſſus quoſdam utriuſque tum cap. 19. tum cap. 20. Cap. autem 20. narrat inſuper ligationem Draconis ſive Satanæ Regni Millennarii adminiſtrationem; & Draconis Abjectionem in ſtagnum ignis, quæ cap. 19. non declarâſſet; non autem inde conſtat Regnum Millennium interveniſſe excidium Beſtiæ & Bellum Gogicum.

Obj.

Draco ligatus dicitur Cap. 20. 1. 2. & ligandus erat durante Millennio, nè Gentes ſeduceret, nondum autem ligatus eſt ergo Regnum illud adhuc expectandum, nam vix aut ne vix quidem à tempore *Constantini* ad *Ottomannum* (quæ multorum fuit opinio) ligatus fuit. Colluvies enim Hæreſium, Graſſatio Mahumedanorum, Myſterii iniquitatis accretio, & piorum in eo intervallo, perſecutiones ſolutum potius quam ligatum fuiſſe Satanam arguunt.

Sol. 1.

Ligatus erat ut non gentes ſeduceret ſicut *antea*, & ad hoſtiles *lanienas* (quales ſub Ethnicis pertulerunt Chriſtiani) Imperatores ſequentes excitare non valuit.

2.

Demus mille iſtos annos halcyoneos, intervenire Ligationem Draconis & Solutionem illius ad excitandum Gog & Magog, non probent Chiliaſtæ Regnum illud aut terrenum eſſe aut in terris futurum, aut præteriſſe; multò minus probabunt Chriſtum adventu intermedio & viſibili aut veniſſe aut venturum eſſe ad Regnum illud adminiſtrandum.

3.

Concedunt nonnulli Regnum hoc in terris fuiſſe mille annis à deſtructo Templo Hieroſolymitano, alii à tempore *Constantini*, quia conticuere

Dæmo-

Dæmonum Oracula, integræ Gentes ad Christum conversæ erant, atque ita in terris Christum regnasse fatentur. Attamen è Visione hac illud colligi non potest. Dicitur enim *Joannes* vidisse, non Christum regnantem in terris, nec Fideles corporibus reunitos, sed Animas Securi percussorum regnantes cum Christo.

Anima in Scripturis ponitur pro toto homine, *Exc. 1.*
& ita hic sumenda est, nam,

Joannes loquitur de Animabus quæ ex mortuis surrexerant, Anima vero sola non reviviscit sed cum Corpore.

Vidit Martyres resuscitados cum Christo regnantes, ver. 5. 2.

Non sequitur Animam hic totum hominem indicare, eo quod ita quandoque sumatur in Scripturis. *Resp.*

Gen. 46. 26. *Moses* non ait omnes Animæ egressorum, sed Animæ egressæ, & Act. 27. 37. *Eramus in navigio Anima ducentæ septuaginta sex.* Hic autem *Joannes* vidit Animas percussorum non Animas percussas.

Ex Antethesi v. 5. [*Reliqui ex mortuis non revixerunt*] rectè colligitur Martyres jam resurrexisse. *Exc.*

Reliqui non dicuntur non *resurrexisse*, sed non *revixisse*, vita nempe eorum revera mors erat. *Resp.*

Additur, hæc est prima [Resurrectio] sed non propriè dicta, sed figurata, scilicet, Resurrectio seu felicitas quâ coronabantur fideles. Hæc enim clausula referri videtur non tam ad verba immediate præcedentia, ver. 5. A quibus periodo sejungitur, quam ad statum fœlicem Sanctorum, ver. 4. descriptum.

Eo in loco futurum est Regnum Millennium *Obj.*
quo per Gog & Magog oppugnandum est, ergo in terris, ver. 9. ascenderunt per latitudinem terræ & circumierunt Castra Martyrum & Urbem dilectam.
Juxta

De Consummatione Sæculi.

Juxta hanc Visionem Bellum Gogicum gerendum erit post finitos illos mille annos, & Satanae solutionem. Nihil ergo impedit quo minus in reris sint Urbs dilecta & Castra Sanctorum, etiam si Martyrum aliorumque defunctorum *Anima* antea mille annis in Cœlis cum Christo regnaverint, & annis illis gloriosos suos egerint triumphos, tunc autem ob victoriam eo bello reportandam denuo renovandos, & in æternum cum integro Sanctorum commilitio duraturos.

De Consummatione Sæculi.

Quod sit
futur.

Æternitas Mundo tribuitur à *Porphyrio*, *Proclo*, aliquo usque ab *Aristot.* ac *Interitus* ejus negatur, ab aliis irridetur, 2 Pet. 3. 4, &c. Eum tamen interiturum agnoverunt quidam *Ethnici*, ut cecinit *Ovid. li. 1. Metam. fab. 7.*

*Esse quoque in fatis reminiscitur, affore tempus,
Quo mare, quo tellus, correptaque regia Cœli,
Ardeat, & mundi moles operosa laboret.*

Interitum illius clarè prædicant Sacra Scripturæ, 2 Pet. 3. 6, 7. Pf. 102. 26. Luc. 21. 33. *Cœlum & Terra præteribunt, Verba autem mea non præteribunt.* 1 Cor. 15. 24. *Deinde erit finis; & jurat Angelus.* Apoc. 10. 6. *Per viventem in sæcula, tempus non fore amplius.*

Modus.

Nec de modo *Interitus* illius prorsus fileet Scriptura; nam per ignem periturum prænunciat, *Isa. 66. 15. 2 Pet. 3. 7.*

Num mun-
dus annihi-
landus.

De *Mutatione & Conflagratione* non dubitatur; sed num *Mutatio* futura sit *Substantialis*, an *Accidental*; sive num Cœlum & Terra ob-

noxia

noxia sunt *totali Corruptioni & Annihilationi*; an solummodò *Alterationi*, à multis controversatur.

Alterationem tantum innuere videntur hæc Oracula, Ps. 102. 27. *Veluti pallium mutabis*, &c. Rom. 8. 19. *Creatura dicitur vanitati subiecta*, & per Prosopopœiam sperare *vindicationem* è *Servitute Corruptionis in Libertatem Filiorum Dei*.

Abolitionem & Annihilationem denotare videntur alia, Isa. 65. 17. *Ecce ego creo Cælos novos & Terram novam*. Apoc. 21. 1. *Cælum & terra ab-
uisse dicuntur, nec Mare amplius extitisse*. Conciliatio.
Conciliari autem possunt hæ Sententiæ, si dictæ S. Petri prophetiæ attendentes, dicamus totum quidem visibilem Mundum *solvendum, liquefaciendum* quasi *metallum* quoddam à scoriis purgandum; atque Deum inde novos Cælos & novam Terram excitaturum.

Nec obstat *Vox Creandi* [*Ecce creo novos Cælos, &c.*] Nam *Creatio meram instaurationem* sæpè notat; sic Psal. 51. 10. 2 Cor. 5. 17. *Nova dicuntur quæ renovata sunt; Novum Cor, Nova Creatura, Novum Mandatum, &c.* Ità etiàm Cælum & Terra abitura dicuntur, nec *Mare amplius existere*, quemadmodum Læta interdum ità tristibus succedere dicuntur, ut *absorpta* sit priorum *memoria*, sive licet abitura sint quoad formam & statum, maneant quoad substantiam aut materiam, saltèm *non annihilanda*.

Judicium
Extrem.

De Extremo Judicio.

Resurrectionem proximè sequitur *Judicium*. Non autem hîc agitur de *Judicio particulari* animæ cujusque statim à morte, Heb. 9. 27. *Statutum est hominibus semel mori*, & post hoc *judicium*; sed *Universali* quod in fine mundi venturum est, & *Extremum seu Ultimum, Futurum, Æternum*, & *Magni illius diei*, in *Scripturis* vocatur; cujus consideranda sunt,

{ *Materia*, scil. *Personæ & Res judicanda*, Matth. 25. 31, &c.
{ *Forma*, quæ consistit in

{ *Apparatu ad Judicium per*

{ *Adventum Christi Judicis* (cum *Satellitio Angelorum*) *Repentinum*, *Visibilem*, *Gloriosum*, 2 *Thess.* 1. 7. *Marc.* 13. 35, 36. *Matth.* 17. 27. — 26. 64.

{ *Sessionem super Thronum Dei*, *Dan.* 7. 9. *Matth.* 19. 28. *Rom.* 14. 10. 2 *Cor.* 5. 10.

{ *Congregationem omnium Gentium ad tribunal ipsius*, *Matth.* 25. 32.

{ *Separationem Electorum à Reprobis*, *Matth.* 25. 32, 33.

{ *Apertionem Librorum ex quibus omnes sunt judicandi*, *Dan.* 7. 10. *Apoc.* 20. 12. 15.

{ *Promulgatione Sententiæ*, tùm *Absolutionis* tùm *Condemnationis*, *Matth.* 25. 34. & 41. *Joan.* 5. 24. 29.

{ *Executione Sententiæ latæ*, *Pf.* 1. 5. *Apoc.* 6. 17. *Matth.* 25. 46. 2 *Thess.* 1. 5, &c.

Certò fut.

Quòd certò sit futurum, probant *Scripturæ* nuper allatæ. Probant etiam *Rationes ex Justitiâ Dei*,

Dei, quæ vul- ut tandem *Bonis* benè, & *Malis* male sit, 2 Theſſ. 1. 7, 8. *justum est*, &c. à Conſcientiæ testi- Rom. 2. 15, 16. Ethnici quodammodo agnoscunt, quo spectant, quæ de *Æaco*; *Minoe*, *Rhadamantho*, fingunt Poëtæ.

Dicitur, quod Fideles non venient in Judicium, *Præoccup.* Joan. 5. 24. scil. non in *Judicium* *Condemnationis* sed *Absolutionis*: *Infideles* jam judicantur, i. e. ratione judicii Scripturis declarati. *Et nunc est Judicium mundi*, Joan. 12. 31. non autem inde sequitur futurum non esse expectandum.

Quamvis mortui illicò mercedem operum recipiunt; Judicium tamen Universale futurum est, ut glorificetur Filius Hominis ad laudem bonorum, & malorum ignominiam; & ut *totus homo* judicetur, *præmiumque recipiat*.

Secundum opera Judicium erit, non autem secundum operum merita, sed secundum testimonium quod opera de Autoribus eorum exhibent, scil. an verè pii fuerint, necne.

De Vitâ Æternâ, ejusque Beatitudine.

Vita, quoad vocem, indicat *Corporis* & *Ani-*
mæ unionem, etiam Reprobis communem. Hic autem *Vita* sumitur pro Statu foelicissimo Fide-
lium; cujus *Fœlicitas* seu *Beatitudo* est,

vel $\left\{ \begin{array}{l} \text{Inchoata,} \\ \text{Completa.} \end{array} \right.$

Inchoata, in Vitâ præſenti, per Remissionem Peccatorum, & Renovationem nostri ad Imaginem Dei; unde *Vita nova* appellatur, Rom. 6. 4. & *Vita Æterna*, Joan. 6. 47. & 11. 26. Eph. 2. 5, 6. *Cum mortui eramus in peccatis, unâ vivificavit nos per Christum, unâque excitavit & col-*

De Vitâ Aeternâ, ejusque Beatitudine.

locavit in Cœlestibus in Christo: hinc Conscientiæ illa Tranquillitas & Consolatio quam Mundus ignorat, Joan. 14. 17. & Gaudium quod intellectum superat, Phil. 4. 7.

Completa quâ fruuntur Fideles in Vitâ futurâ, 1 Cor. 13. 9, 10. Ex parte cognoscimus; sed quum advenerit quod perfectum est, tum quod ex parte est abolebitur.

Completa verò dicitur, } Partis Beatificatæ.

vel respectu,

} Totius conjunctim. Hinc

Animæ.

Alia est Fœlicitas Animæ, alia Corporis, alia utriusque conjunctim.

1.

Animæ Fœlicitas est, quæ fœlicem reddit,

tum } Intellectum.
Voluntatem.

Intellectus.

Intellectus Fœlicitas ordinariè significatur per Visionem Dei, Job 19. 26, 27. Ps. 16. 11. & 17. 15. Matth. 5. 8. 1 Cor. 13. 12.

Hæc Fœlicitas, per Visionem Dei (quoniam, ut plurimum, metaphorica) inquirendo in rem unde sumpta est Metaphora, explicanda est.

Non negabitur, dandam esse Visionem Dei in humanâ Christi naturâ glorificatâ; cujus rei documentum extat in illius Transfiguratione, Matth. 17. & Visionem Pauli, 2 Cor. 12. & Joannis in Apocalypsi passim. Probabile etiam est, quod clariora Præsentiae & Gloriæ Divinæ in hac vel illâ Cœli plagâ (quæ idcirco Thronus Dei vocatur) præbeantur, non modo Intellectui, sed & oculis Sanctorum corporeis jam glorificatis; attamen Deus ipse *ὁ θεός* justè appellatur, Col. 1. 15. Quoniam verò Animæ Beatæ dicuntur quodammodo faciem Dei videre, idque conspectui, qui, cum sit intellectivus, opponitur Cognitioni quæ ex parte est, 1 Cor. 13. 12. Disputant Scholastici de modo, quo Deus videri potest quoad Essentiam.

Certè

Certè Effentia Dei in Infinitate suâ adæquatè capi nequit ab Intellectu finito; nam *Invisibilis* est, & lucem habitat *inaccessibilem*. *Hunc nullus vidit unquam nec videre potest*, 1 Tim. 6. 16. Hoc solidè asserunt, *Basil. l. 1. contra Eunomium. Theod. Dial. 1. Chrysost. de incomprehensibili Dei Naturâ*. Non comprehensivè vident sive cognoscunt Deum Beati. Aiunt *August. Ep. 112. Bonav. l. 1. dist. 3. qu. 1. Aquin. Sc. & perperam interpretantur Chrysost. de Visione comprehensivâ loco nuper citato, locutum fuisse.*

Ad Apostoli verba, 1 Tim. 6. 16. *Nullus Deum Excep. vidit unquam, nec videre potest, excipit Bonav. Nullus viribus suis, sed munere Dei.*

Deo solida Laus tribuitur, Joan. 6. 46. *Quod Resp. Patrem non viderit quisquam nisi is qui est à Deo, hic vidit Patrem.*

Angeli non possunt ferre splendorem, quo Deus apparet, *Isa. 6. 2.*

Et plene videri non possit Effentia Dei, nec Effentia ipsa omnino; quia simplicissima est. *Clartas etiâ infinita magis transcendit oculum mentis, quam Solis fulgor oculum corporis.*

Porrò Effentia Dei est Infinita, Anima, utut Beata, est finita; nulla ergò esset proportio inter Facultatem & Objectum.

Infinitum Compositum, quale est infinitum *Excep* molis, non capi potest à finita, sed Deus est Infinitum simplex.

Si videri posset Dei Effentia, eo ipso quòd simplex est, videretur ejus Scientia, & quæ in Deo *Resp.* sunt omnia. Et ità Sancti essent omniscii.

Videbitur Deus in Cœlis *facie ad faciem, Obj.* 1 Cor. 13. 12.

Apost. loquitur de Filio Dei Mediatore.

Si ad Deum absolutè referantur ista verba, *Clart.* *Sol. 1.* *2.* *riorem solummodò cognitionem innuunt. Haud ab-* simili

simili loquendi formula effertur Visio illa Dei, quâ
Moses dignatus fuit præ aliis Prophetis, Num. 12. 8.

Inst. Cognoscam sicut cognitus sum.

Sol. Potius apud OEcum. perfectè & exactè, quam-
 tum homini possibile est.

Inst. Videbimus eum sicut est, 1 Joan. 3. 2. ergò Di-
 vinam Essentiam.

Sol. 1. Non dicitur de Deo absolutè, sed ut in Christo
 patefacto, uti ex v. 5. & 8. constat.

2. Si de Deo absolutè, gradum solummodò Excel-
lentiorem notat. Sicuti est, i. e. sicut gloriam suam
in Cælo patefecit.

Obj. Si Gloria Dei, tum Essentia; nam in Deo non
aliud Claritas, aliud Natura, Bonav.

Sol. Gloria alia est naturalis, quæ cum accidentibus
expers videri nequit, nisi in Effectis; alia volun-
taria; & hæc, alia in Terris, alia in Cælis; de
quâ propriè agit Deus, Exod. 33. 20, 23. Etiamfi
aliter Aug. Ep. 112. & quidam alii.

Obj. Intellectus creatus nunquam beatitudinem obti-
nebit, si nunquam Deum visurus fuerit, nam in
Visione illâ consistit Beatitudo.

Sol. In Visione & Fruitione consistit, sed quatenus
à Creaturâ rationali capi potest, ut Oculi Cor-
poris felices erunt, quamvis internam & spiritua-
lem patefactionem non capiant; ità & Oculi Men-
tis, quamvis ipsam Essentiam Dei immediatè, &
in se, visuri non sunt, non propterea beatitudine
suâ carebunt.

Obj. Inest homini naturale Desiderium cognoscendi
causam, cum intuetur effectum; si autem inane
manferit Desiderium in Sanctis, completè Beati
non erunt.

Sol. Inest homini in hac vitâ ejusmodi Deside-
rium; sed Desiderium causam cognoscendi, aliter
quàm cognosci potest, non est nisi à Corruptione,
quæ nec modulum suum, nec immensitatem

Dei intelligit, ergò in Cœlis non supponendum.

Unio Hypostatica naturarum in Christo plus *Obj.* est quàm *Unio Visionis* cum ipsâ Essentiâ, ergo possibilis.

Quamvis illa Unio majoris sit dignitatis, Na-*Sol.* turæ tamen Dei non repugnare novimus quia facta est, licet modum quo possibilis fuit non novimus: hæc autem *Visio* impossibilis videtur, quia exinde videretur Scientia Dei, & quæcunque in Deo sunt.

Scientia Dei in actu primo videbitur *visâ Ef-Inst.* sentiâ ejus, sed non in actu secundo, quâ operationes & contemplationes Scientiæ complectitur. *Bonav. Aquin.*

Etiamsi in nobis Actus isti diversi sunt; in Deo *Sol.* tamen (cùm sit Actus simplicissimus) idem sunt, ejus *Esse & Essentia, Scire & Scientia, Actus Primus & Secundus.*

Voluntatis Beatitudo erit illius *omnimoda San-Felicitas* *ditas & Charitas intensissima*, quâ Deo adhæsurum *Voluntatis.* sumus, reformati ad Imaginem ejus per participationem Divinæ Naturæ, 2 *Pet.* 1. 4. Ità *David* Ps. 17. 15. dicit, se *satiatum iri similitudine Dei cum evigilaverit.*

Corporis Fœlicitas erit *Conformitas* illius Chri-*Corporis.* sti glorioso Corpori, *Phil.* 3. 21. II.

Immortalitate, 1 *Cor.* 15. Legimus quidem 1 *Tim.*

6. 16. Deum *solum habere immortalitatem*; intelligere debemus *moriendi impossibilitatem*, idque per Essentiam.

Claritate, *Matth.* 17. 2. & 13. 43. 1 *Cor.* 15. 41.

Agilitate, 1 *Thess.* 4. 17.

Potentiâ & Virtute, 1 *Cor.* 15. 44.

Spiritualitate, quâ non erit cibi potûsve indigum, quo sensu Deus est aboliturus & Escam & Ventrem, *Apoc.* 1. 16.

Subjectione absolutâ Spiritui S.

De Vitâ Aternâ, ejusque Beatitudine.

Utriusque *Fœlicitas* conjunctim oritur ex
Amœnitate Loci, qui inde *Paradisus* denomi-
 natur, Luc. 23. 43. *Sinus Abrahæ*, Luc. 16.
 22. *Hierosolyma Cœlestis*, Apoc. 21. 2.

Societate & Consortio cum Christo, 2 Cor. 5. 8.
 Phil. 1. 23. *Cum Patriarchis, Prophetis, Apo-*
stolis, Matth. 8. 11. & 19. 28. *Cum Angelis*
& innumerabili Sanctorum multitudine, Heb.
 12. 22, 23.

Certitudine Fœlicitatis duraturæ, quæ si non cer-
 ta foret, cruciarentur amittendi metu; hinc
 autem *imperterrita est eorum Securitas*, & *Ex-*
ultatio, Rom. 8. 38, 39.

Adjunctis Dotum prædictarum Cœlestium, quæ
 sunt *Gaudium, Gloria*.

Gaudio ineffabili, & quod omnium Mortalium
Intellectum superat; fieri enim non potest,
 quin Cœlites ita ex omni parte beati, lætitiâ
 toti perfundantur. Saturabuntur *Mannâ illâ*
absconditâ, quam Christus *Victoribus* promi-
 fit, Apoc. 2. 17. *Satietas gaudii est coram*
facte Dei, & *amœnitates ad dextram illius*
in æternum, Ps. 16. 11.

Gloriâ perillustri & perfectâ, quâ coronabuntur,
 1 Cor. 15. 42, 43. *Quod seminatur corrupti-*
bile & ignominiosum, incorruptibile & glorio-
sum excitabitur. Mortale induet Immortali-
 tatem. Et Matth. 13. 43. *Fulgebunt justi sicut*
Sol in Regno Patris sui.

Allegoricè insuper indicantur, tùm Gloria tùm
 Lætitiâ, hæc per Symbola rerum præstantissima-
 rum & augustissimarum, quales sunt *Regum inau-*
guratio, festivitates nuptiales, Jubilationes exui-
tantium, Melodia Cantantium, Citbarædarumque
citbaras pulsantium Harmonia jucundissima.

Sapienter autem monemur nè ex Symbolis
 istis Sæcularibus, quæ rerum Cœlestium adum-
 brationi

brationi allegoricè inserviunt, fœlicitatem carnalem fingamus, quæ Brutis magis quàm hominibus accommodata sit.

An dentur gradus Gloriæ?

Quæst.

Pontificiorum Opinio ex inæqualitate meritorum rejicienda est. *Vide c. 9. §. 4. Aliàs affirmatur.*

Resp.

Omnes sunt primogeniti, Heb. 12. 23. *Ad Eccl. Obj. clesiam primogenitorum accessistis; & omnes sunt Sponsa Christi, Reges & Sacerdotes.*

Hi autem donis dispares in Terris inveniuntur, *Sol. quidni in Cœlis?*

Omnes æqualiter justificantur.

Obj.

In ipsâ Justificatione imparitas est, eo quòd *Sol. huic plura peccata remittuntur, illi pauciora; ideoque non æque remunerantur.*

Corona Justitiæ Paulo reservata, reservata *Obj. est omnibus qui diligunt adventum Christi, 2 Tim. 4. 8.*

Corona in genere piis omnibus reddenda est, *Sol. sed aliquibus illustrior.*

Estne Fides in Cœlis cessatura?

Quæst.

Affirm. 1 Cor. 13. 12. *Mutabitur in Visionem.*

Resp.

Credenda est Continuatio & Confirmatio fœlicitatis, etiamsi promissiones aliæ adimpleantur. *Obj.*

Manebit Fides Dependentiæ de promissis continuandis, non de aliis fruendis. *Sol.*

Num Animæ Fidelium post mortem illico Fœlicitate Cœlesti fruituræ, sint quamvis non omnimodo perfectæ?

Quæst.

Affirm. Phil. 1. 23. *Cupio dissolvi, ut cum Chri- Resp. sto sim. 2 Cor. 5. 8. Volentes abesse à Corpore, & esse cum Domino. Luc. 23. 43. Hodie mecum eris in Paradiso.*

Mortui,

Obj. Mortui, non sunt, five existere desiêrunt (juxta dictum Jacobi) *Josephus non est, Simeon non est;* ergò non Beati.

Sol. Non *erant in vivis*; non intelligenda sunt Verba Jacobi, acsi non essent omnino.

Obj. Anima cujusque Animantis, adeoque hominis, dicitur esse in Sanguine, *Gen. 9. 4.* ergo cum Sanguine perit. Neque loquitur ibi *Moses* de Solis Brutis, sed de Animâ Hominis; ut ex verbis sequentibus patet. — *Qui effundit sanguinem hominis, per hominem sanguis illius effundetur.*

Sol. Sanguis est Instrumentum ad operationes corporeas, & unionem animæ cum corpore necessarium, non ad existentiam Animæ humanæ simpliciter, ut in Brutis.

Quæst. Num Sancti in Cælis sint invicem se agniture?

Resp. Ità nonnulli. Christus agnitus erit ab iis qui eum pupugerunt; non ergo suis erit ignotus. Et si *Adamus* ante Lapsum *Evam*, quam nunquam viderat, & undenàm esset agnovit; & *Petrus* in Monte *Mosen* & *Eliam*, multò magis qui pleni erunt Spiritu Sancto & Sapientiâ.

Obj. Alienum hoc esset à Beatitudine Sanctorum; dùm Patres subinde condemnatos intelligerent, & viderent suos Liberos, aliosque quibus arctissimâ Amicitia devincti & toto pectore dediti fuerunt.

Sol. Omnes acquiescent justo Dei Judicio, nec acquiescentiæ eorum præjudicabit carnalis Affinitas.

Quæst. Num Beati tum mentali tum vocali Sermone sint Deum glorificaturi?

Resp. Deus à toto homine colendus est, 1 Cor. 6. 20. citantur *Doxologia* vocali Sermone prolata, *Apoc. 5. 9. & 7. 9. & 11. 16. &c.* in Transfiguratione Discipuli intellexerunt *Mosen* & *Eliam* cum Christo colloquentes. *Paulus* audivit verba ineffabilia.

Eritne

Eritne Linguarum Diversitas ?

Quæst.

Resp.

Quidam censent Deum omnibus Linguis Laudatum iri, eò quòd Phil. 2. 11. *Omnis lingua confitebitur Deo.* Alii cessaturam Linguarum varietatem, 1 Cor. 13. 8. *Lingux sunt cessaturæ.* Nec aliud vult Apost. Phil. 2. 11. quàm quòd *Christi Gloria ab omnibus foret agnoscenda.*

Quæritur ulteriùs à Sciolis, *Quâ Linguâ Sancti sint Deum celebraturi ?*

Quæst.

Resp.

Quidam censent *Hebraicâ*, quia primâ, quia *Adamo* adhuc integro, & Patriarchis in usu erat; & quia *Christus*, tùm diebus carnis, tùm post ascensionem *Paulum* illâ allocutus est, *Act.* 26. 14. eamque intelligi aiunt per *Labium Sanctum*, *Sophon.* 3. 8.

Alii *Linguâ Angelicâ*; sed Angeli, cùm sint Spiritus, *Lingua* non loquuntur; Apost. per *Linguam Angelorum*, vult præstantissimam, qualis esset Angelorum, si loquerentur. Sic facies *Angelica* ponitur pro *elegantissimâ*.

Alii *Linguâ aliquâ Cælesti*, his nostris nobiliori; tùm quod *Paulus* disertè dicit *Linguas cessaturas*, tùm quod audivit *verba ineffabilia*; nempè quæ nemini hâc vitâ possibile est eloqui. Itâ in partes abeunt, qui de rebus supra naturæ sphæram positis quidquam absque Revelatione dogmaticè statuunt.

De Inferno, & Morte Æternâ.

Quod sit, non modo plurimi Scripturæ loci asserunt; sed & rationes invictæ confirmant, à Justitiâ Dei, à Legis maledictione, à peccati turpitudine, & demerito, & à Conscientiæ terroribus, petitæ.

Mors

Mors Æterna non est mera Annihilatio, vel Pœna Damni solummodò; sed in S. Literis describitur, tum privativè per Remotionem omnis Boni, tum positivè, per atrocium pœnarum Irrogationem.

Mala privativa sunt, Separatio à Deo & Christo, privatio beatificæ Visionis in quâ posita est Beatorum felicitas, Bonorum tum Animi tum Corporis, Lucis, Gaudii, & Gloriæ sempiternæ.

Mala positiva multiplicia sunt, quæ per dolores, fletum, & stridorem dentium, vermem rodentem, tormenta, clamores, & ululatus, ignem inextinguibilem, &c. adumbrantur.

Quæst.

Resp.

An Ignis infernalis sit incorporeus?

Pontificii, statuminando igni purgatorio (quem eundem cum Infernali quoad speciem, licet gradu & duratione diversum volunt) illud asserere non dubitant, Animasque eo torqueri sentiunt.

Alii veriùs negant, & metaphoricè exponi volunt, de gravissimis angoribus Conscientiæ & Desperatione. Ignis paratus dicitur pro Diabolo & Angelis suis; at Corpus non agit in Spiritum, cum non possit agere nisi contactu vel mediato vel immediato, nec Animam per Sympathiam cum corpore modò affici ab igne, existimant plurimi, quia cum sit præcipua scelerum Causa, illam immediatè & per se, non modò sympatheticè puniri verisimillimum est.

Bona Cœlestia sub Jucundissimarum rerum Symbolis depinguntur, quidni pariter figurata sit descriptio malorum oppositorum.

Corpora tamen damnatorum in ignem aliquem Physicum deicienda esse non negamus, toties id asserente Scripturâ. Cujusmodi autem, & quæ ejus Conditio sit nos latet. Seriò studendum, nè unquam experiamur.

Adjuncta Adjuncta Pœnarum Infernalium sunt,

Iniqua-

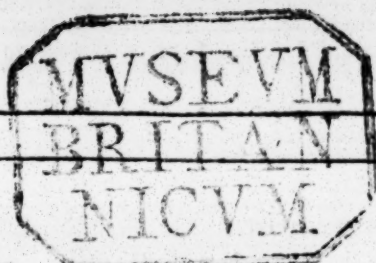
Inæqualitas, Matth. 11. 22. *tolerabilior conditio Tyri*. Luc. 12. 47. *plura verbera*. Matth. 23. 14. *graviolem damnationem*. Erit autem *Inæqualitas* non ratione durationis, sed intensiõis; non speciei, sed graduum.

{ *Intensio* pœnarum tanta futura est, ut nec verbis exprimi nec mente concipi queat.

{ *Extensio*, pœnarum duratio est æternâ; unde *Ignis inextinguibilis*, & *Mors æterna* appellantur.

Hinc rejiciendus est *Origenistarum* Error. Nec Infinitas Misericordiæ Divinæ opponenda est; Judicium enim sine misericordiâ erit illis post mortem; nec immeritò, qui toto Vitæ curriculo misericordiam & longanimitatem Dei contemnentes *iram sibi cumulant & thesaurizant in diem iræ*. Post latam ultimi Judicii sententiam non justè potest institui querela, *Nullum abinde dari veniæ locum*, aut *iis clausam tunc esse januam*, quibus per totam vitam *patuit*, sed *intrare nollent*.

F I N I S.

**BOOKS Printed for and Sold by
Henry and George Mortlock at the
Phoenix in St. Paul's Church-yard.**

THE Works of the Right Reverend and most Learned Prelate, Dr. *Edward Stillingfleet*, late Lord Bishop of Worcester. In Six Volumes in Folio.

The Antiquities of *Nottinghamshire*, extracted out of Records, Original Evidences, Lieger-Books, and other Manuscripts, and authentick Authorities; beautified with Maps, Prospects and Pourtraictures; by *Rob. Thornton* Doctor of Physick. Fol.

Series Chronologica, Olympiadum, Pythiadum, Isthmiadum, Nemeadum, quibus veteres Græci Tempora sua metiebantur, per *Gulielmum Lloyd*, A. M. Episcopi *Wigorniensis* filium. Fol.

Comber on the Common-Prayer.

Cowley's Works.

Prince Arthur, by Sir *Richard Blackmore*.

Dryden's Fables.

— His Works in Two Vol.

Knowledge and Practice; or, A plain Discourse of the chief things necessary to be known, believed and practised, in order to Salvation. With a Supplement, and several Additions, by *Samuel Craddock*. A Book necessary to be read in Families. Fol.

The Folly and Unreasonableness of Atheism, demonstrated from the Advantage and Pleasure of a Religious Life: The Faculties of Human Souls: The Structure of Animate Bodies, and the Origin and Frame of the World; in eight Sermons: Preached at the Lecture founded by the Honourable *Robert Boyle*, Esq; in the first Year, 1692.

Of Revelation, and the *Messias*. A Sermon preached at the Publick Commencement at *Cambridge*, July the 5th 1606. Both by *Richard Bentley*, D. D. Chaplain in Ordinary, and Library-Keeper to her Majesty, and Master of *Trinity College* in *Cambridge*.

An Historical Examination of the Authority of General Councils, shewing the False Dealing that hath been used in the publishing of them; and the Difference of the Papists themselves about their Number. The second Edition corrected. By Rob. Jenkins, late Fellow of St. John's College in Cambridge.

The Restoring of Fallen Brethren; containing the Substance of two Sermons on *Gal. vi. 1, 2.* preached at the Performance of Publick Penance, by certain Criminals, on the Lord's Day, usually called *Mid-Lent Sunday*, 1696. in the Parish-Church of *Old Swinford* in *Worcestershire*; by *Simon Ford*, D. D. and Rector there: With a Preface, by the Right Reverend Father in God *Edward Lord Bishop of Worcester*.

Some Discourses, Sermons and Remains of the Reverend Mr. *Glanvill*, late Rector of *Bath*, and Chaplain in Ordinary to his Majesty; collected into one Volume; and published by *Anthony Horneck*, D. D. Preacher at the *Savoy*; with a Sermon preached at his Funeral, by *Joseph Pleydel* Archdeacon of *Chichester*. Quarto.

The Unreasonableness of a Separation from the new Bishops; Or, A Treatise about Ecclesiastical History, shewing that although a Bishop was unjustly deprived, neither he nor the Church ever made a Separation, if the Successor was not an Heretick. Quarto.

The Case of Sees vacant by an Unjust or Uncanonical Deposition, stated; in Reply to a Treatise entituled, *A Vindication of the Deprived Bishops*, &c. together with the several other Pamphlets lately published as Answers to the *Baroccian* Treatises. Both by *Humphrey Hody*, D. D. Fellow of *Wadham College* in *Oxford*, and Greek Professor.

The Hopes of a Resurrection asserted, and applied, in a Sermon preached *December 4. 1700.* at the Interment of Mr. *Tho. Wright*; wherein are some occasional Reflections on the Abuse of Funeral Sermons. By *Philip Stubbs*, M. A. late Fellow of *Wadham College Oxon*, now Rector of *St. Alphage, London*.

A Discourse concerning the Nature of Idolatry; in which a late Author's true and only Notion of Idolatry is considered and confuted. Quarto.

Protestant Certainty: Or, A short Treatise shewing how a Protestant may be well assured of the Articles of his Faith. Quarto.

Veteres Vindicati: In an Expostulatory Letter to Mr. *Sclater* of *Putney*, upon his *Consensus Veterum*, &c. Wherein the Absurdity of his Method, and the Weakness of his Reasons are shewn; His false Aspersions upon the Church of *England* are wiped off, and her Faith concerning the Eucharist proved to be that of the Primitive Church: Together with Animadversions on Dean *Boileau's* French Translation of, and Remarks upon *Bertram*.

An

An Answer to the Compiler of *Nubes Testium* : Wherein is shewn, That Antiquity, (in relation to the Points of Controversy set down by him) did not for the first five hundred Years believe, teach and practise as the Church of *Rome* doth at present believe, teach and practise ; together with a Vindication of *Veteres Vindicati*, from the late weak and disingenuous Attempts of the Author of Transubstantiation defended.

A Letter to Father *Lewis Sabran* Jesuit, in Answer to his Letter to a Peer of the Church of *England* ; wherein the Postscript to the Answer to the *Nubes Testium* is vindicated, and Father *Sabran's* Mistakes farther discovered.

A second Letter to Father *Lewis Sabran* Jesuit, in answer to his Reply.

A Vindication of the Principles of the Author of the Answer to the Compiler of *Nubes Testium*, in answer to a late pretended Letter from a Dissenter to the Divines of the Church of *England*. These five by Dr. *Gee*, Chaplain in Ordinary to his Majesty.

A Dissertation upon the Epistles of *Phalaris* : With an Answer to the Objections of the Honourable *Charles Boyle*, Esq; by *Richard Bently*, D. D. Master of *Trinity College* in *Cambridge*, *Octavo*. To which may be added, A Chronological Account of the Life of *Pythagoras* and other famous Men his Contemporaries ; with an Epistle to the Reverend Dr. *Bentley* about *Porphyry's* and *Jamblichus's* Lives of *Pythagoras* ; by the Right Reverend Father in God *William Lord* Bishop of *Worcester*.

Ten Sermons preached before her Royal Highness the Princess *Anne* of *Denmark*, at the Chapel at *St. James's* ; by *Lewis Atterbury*, L. L. D. and one of the Six Preachers to her Royal Highness.

The Happy Ascetick, or the Best Exercise ; together with Prayers to each Exercise : To which is added, A Letter to a Person of Quality, concerning the Holy Lives of the Primitive Christians, *Octavo*.

Delight and Judgment represented, in a Discourse concerning the great Day of Judgment, and its power to damp and embitter sensual Delights, Sports and Recreations, *Twelves*.

The Exercise of Prayer ; Or, A Help to Devotion : containing Prayer and Devotions for several Occasions, *Twelves*.

The Fire of the Altar, or certain Directions, how to raise the Soul into holy Flames, before, at, and after the Sacrament of the Lord's Supper, with suitable Prayers and Devotions ; to which is prefixed, a Dialogue betwixt a Christian and his own Conscience, concerning the true Nature of the Christian Religion. The 11th Edition. These four by *Anthony Horneck*, D. D. late Chaplain in Ordinary to his Majesty and Prebendary of *Westminster*.

rein is
ontro-
Years
both at
indica-
enuous

to his
n the
d, and

ver to

answer
e pre-
rch of
to his

n An-
Etc;
Cam-
ological
Men
Bent-
s; by
op of

Prin-
Lewis
Royal

with
to a
nitive

con-
lamp
lves.
tain-

e the
er of
; to
d his
stian
Hor-
Pre-

+

3457. d. 3

The Author of This Book
On The Lord's Prayer
Is said to have Been, The
Reverend Mr James Hoog
Minister at Carnock.